**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

***збірник тез Міжнародної наукової конференції
«Одинадцяті осінні юридичні читання»
(м. Хмельницький, 23–24 листопада 2012 року)***

ЧАСТИНА ДРУГА:

Конституційне право
Адміністративне право
Фінансове право
Інформаційне право
Земельне право
Аграрне право
Екологічне право
Природоресурсне право
Трудове право
Право соціального забезпечення

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
2012**

УДК 34
ББК 67.0
А 43

Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез Міжнародної
А 43 наукової конференції «Одинадцяті осінні юридичні читання»
(м. Хмельницький, 23–24 листопада 2012 року): у 4-х част. – Частина
друга. – Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету
управління та права, 2012. –242 с.

ISBN 978-966-8823-69-5(повне зібр.)
ISBN 978-966-8823-71-8(частина 2)

У збірнику представлені кращі тези доповідей, які були оприлюднені на Міжнародній науковій конференції «Одинадцяті осінні юридичні читання», що відбулась у Хмельницькому університеті управління та права 23-24 листопада 2012 року.

Розміщені у збірнику тези доповідей стосуються таких напрямків: «Конституційне право», «Адміністративне право», «Фінансове право», «Інформаційне право», «Земельне право», «Аграрне право», «Екологічне право», «Природоресурсне право», «Трудове право» та «Право соціального забезпечення».

Збірник розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, студентів, аспірантів та докторантів юридичного напрямку, практичних працівників і широкий читацький загал.

Організаційний комітет Міжнародної наукової конференції «Одинадцяті осінні юридичні читання» не завжди поділяє думку учасників конференції.

У збірнику максимально точно збережена орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками конференції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих начальних закладів і наукових установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

УДК 34
ББК 67.0
А 43

ISBN 978-966-8823-69-5
ISBN 978-966-8823-71-8

© Колектив авторів, 2012
© Хмельницький університет управління та права, 2012

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

АГРАРНЕ ПРАВО

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

CONSTITUTIONAL LAW

ADMINISTRATIVE LAW

FINANCIAL LAW

INFORMATION LAW

LAND LAW

AGRARIAN LAW

ENVIRONMENTAL LAW

NATURAL LAW

LABOUR LAW AND SOCIAL SECURITY LAW

Арсірій Максим Володимирович,
прокурор відділу захисту інтересів громадян і держави у сфері земельних відносин прокуратури Кіровоградської області, юрист 2 класу

ОБ'ЄКТ НАГЛЯДУ ПРОКУРАТУРИ У СФЕРІ САНІТАРНОГО ТА ЕПІДЕМІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ НАСЕЛЕННЯ

Визначення поняття об'єкту прокурорського нагляду у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення має не лише важливе наукове значення, але й практичне, оскільки, виконуючи свої конституційні функції, прокурор обов'язкового повинен чітко визначати на що саме повинна бути спрямована його діяльність.

Підкреслимо, що серед науковців на даний час немає одностайної думки щодо об'єкту прокурорського нагляду. Так, М. Якимчук дотримується тієї позиції, що об'єктом прокурорського нагляду за додержанням і правильним застосуванням законів є врегульовані конкретними законами певні сфери суспільних відносин (господарських, цивільних, трудових, адміністративних та інших), які виникають і розвиваються в галузі управління, в межах яких прокурори виконують наглядову діяльність в інтересах зміцнення законності з метою забезпечення правопорядку [1, с. 98].

В. Сухонос вважає, що загальним об'єктом діяльності прокуратури є суспільні відносини, які врегульовані нормами права. Але для кожної функції прокуратури об'єкт її діяльності специфічний і пов'язаний із сферою правових відносин, що виникають у процесі здійснення різних функцій держави [2, с. 98].

Найбільш імпонуючою нам є позиція О. Мельника який вважає, що ст. 1 Закону України „Про прокуратуру" у загальному вигляді містить перелік органів, установ, організацій та осіб (фізичних та юридичних), тобто визначає об'єкти нагляду [3, с. 10]. Подібної позиції дотримуються й російські дослідники визначаючи, що об'єктом прокурорського нагляду є підприємства, установи, організації та інші юридичні особи, у яких проводяться прокурорські перевірки виконання законів [4, с. 20].

Так, відповідно до ст. 1 Закону України „Про прокуратуру" прокурорський нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів Кабінетом Міністрів України, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, органами державного і господарського управління та контролю, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими Радами, їх виконавчими органами, військовими частинами, політичними партіями, громадськими організаціями, масовими рухами, підприємствами, установами і організаціями, незалежно від форм власності, підпорядкованості та приналежності, посадовими особами та громадянами здійснюється Генеральним прокурором України і підпорядкованими йому прокурорами.

Отже, об'єктами прокурорського нагляду у досліджуваній сфері будуть підприємства, установи та організації усіх форм власності (особливо державні установи наділені контрольними повноваженнями), а також фізичні особи (громадяни, особи без громадянства тощо), які вступають у правовідносини щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Використані джерела:

1.*Якимчук М.К. До питання про предмет та об'єкт прокурорського нагляду за додержанням і правильним застосуванням законів / М.К. Якимчук // Науковий вісник Чернівецького університету. – 1999. – Вип. 48. – С.96–98.*
2.Сухонос В. Функції прокуратури та їх співвідношення з діяльністю / В. Сухонос // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 9. – С.94-99.

3.Мельник О.В. Прокурорський нагляд за додержанням законів при розслідуванні вимагань: монографія / Мельник О.В. – Х.: Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2007. – 192 с.
4.Прокурорский надзор. Курс лекций и практикум. – 6-е изд. перераб. и доп. / А.Ю. Винокуров, К.Ю. Винокуров, Ю.Е. Винокуров и др.; под ред. д.ю.н., проф. Ю.Е. Винокурова; Институт повышения квалификации руководящих кадров Генеральной прокуратуры Российской Федерации. – М.: Издательство „Экзамен", 2004. – 504 с.

Багаденко Ірина Петрівна,
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії кримінологічних досліджень Державного науково-дослідного інституту МВС України, кандидат юридичних наук

МОНІТОРИНГ СТАНУ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ДІТЕЙ У СПЕЦІАЛЬНИХ УСТАНОВАХ ДЛЯ ДІТЕЙ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

З моменту ратифікації Постановою Верховної Ради України №789-XII від 27.02.1991 р. Конвенції ООН про права дитини Україна взяла на себе ряд зобов'язань з покращення добробуту дітей. Крім того, у 2003 та 2005 роках відповідно український Парламент ратифікував два факультативних протоколи до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії та щодо участі у збройних конфліктах, які з того часу стали частиною національного законодавства. Таким чином, періодично (один раз на чотири роки) Україна звітує перед Комітетом ООН з прав дитини про дотримання положень згаданої Конвенції. За рекомендаціями Комітету ООН в Україні було запроваджено в державну структуру інститут Омбудсмена з прав дітей (Уповноважений Президента України з прав дитини), основним завданням якого є постійний моніторинг додержання в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та внесення в установленому порядку Президентові України пропозицій щодо припинення і запобігання повторенню порушень прав і законних інтересів дитини тощо [1].

З моменту утворення у 2008 р. в структурі МВС України Управління моніторингу дотримання прав людини в діяльності органів внутрішніх справ (з 2011 р. – відділ) за участю правозахисних організацій проводиться ряд заходів, спрямованих на перевірку дотримання прав людини в спеціальних установах міліції. У результаті проведених заходів щорічно готується звіт "Права людини в діяльності української міліції".

Моніторинг умов тримання під вартою здійснюється шляхом відвідування місць позбавлення волі. Так, у Зводі принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню або ув'язненню у будь-якій формі (Резолюція 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 09.12.1988 р.), зазначається: "З метою спостереження за суворим дотриманням відповідних законів і правил місця затримання регулярно відвідуються кваліфікованими і з достатнім досвідом особами, які призначаються і є відповідальними перед компетентними органами, відмінними від влади, у безпосередньому віданні яких знаходяться місця затримання або ув'язнення (принцип 29 §1). При цьому, затримані або ув'язнені особи мають право вільно та в умовах повної конфіденційності спілкуватися з особами, які відвідують місця затримання або ув'язнення".

З метою консолідації зусиль для зібрання об'єктивної та неупередженої інформації стосовно стану реалізації положень Конвенції ООН про права дитини неурядові організації сформували всеукраїнську ініціативну групу, до складу якої, зокрема, увійшли: правозахисний центр "Поступ", представництво благодійної організації "Кожній дитині" в Україні, Всеукраїнська громадська організація "Жіночий консорціум України", Харківська обласна фундація "Громадська Альтернатива", Всеукраїнська Фундація "Захист Прав Дітей" та інш. Зазначені організації здійснюють комплексний моніторинг дотримання прав дітей в Україні у певний період за фінансової підтримки посольств провідних країн світу в Україні.

Відповідно до Закону України "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей", в системі органів внутрішніх справ передбачено створення спеціальних установ для дітей – приймальників-розподільників для дітей, призначених для тимчасового тримання дітей віком від 11 років [2]. Основними завданнями приймальників-розподільників є: недопущення з боку неповнолітніх правопорушень; здійснення серед них профілактичної і виховної роботи; виявлення причин і умов, які сприяють злочинності у підлітковому середовищі; забезпечення належних умов їх тримання [3]. В той же час, в Україні стають відомими факти, коли посадовими особами органів внутрішніх справ не забезпечується дотримання прав дітей, які направляються до спеціальних установ [4]. Головним принципом функціонування таких установ є те, щоб приймальники-розподільники для дітей не нагадували в’язниць. Всі приймальники-розподільники для дітей повинні відповідати необхідним стандартам. Зокрема, в них повинні бути "зелені кімнати", в яких найдоцільніше працювати психологам з утриманцями, а також розміщені каплички тощо.

Відповідно до ст. 37 Конвенції ООН "Про права дитини" забезпечується гуманне ставлення до кожної позбавленої волі дитини і повагу до гідності її особи з урахуванням потреб осіб її віку. Зокрема, кожна позбавлена волі дитина має право підтримувати зв'язок із своєю сім'єю шляхом листування та побачень (за винятком особливих обставин). У п. 4.2.3. Положення про приймальники-розподільники для дітей органів внутрішніх справ передбачається право утриманців на отримання посилок і передач, а також на листування і зустрічі з батьками, або особами, які їх замінюють, іншими родичами, представниками громадських організацій, підприємств, установ і навчальних закладів.

Важливим напрямком в діяльності приймальників-розподільників для дітей органів внутрішніх справ являється систематичне надання інформації із зазначенням конкретних пропозицій по профілактиці бездоглядності та правопорушень серед дітей в державні органи, установи, громадські організації, що забезпечує своєчасне і якісне виконання поставлених перед приймальниками-розподільниками задач. В той же час, найбільш об’єктивною та неупередженою є інформація, отримана безпосередньо під час відвідувань таких установ та спілкування з їх утриманцями. Зважаючи на те, що активна участь громадськості у суспільних процесах є запорукою побудови демократичного суспільства в нашій державі, здійснення перевірки стану дотримання прав дітей не повинно обмежуватись лише за рахунок визначених категорій посадових осіб (які можуть безперешкодно відвідати приймальник-розподільник), але й представників громадськості. При цьому, важливо передбачити дозвільну процедуру відвідування зазначених установ, починаючи від органу (посадової особи), уповноваженого надавати такий дозвіл, і до днів та годин прийому громадян (громадських організацій), наприклад, на кшталт внутрішньовідомчої інструкції з організації прийому громадян на території приймальника-розподільника для дітей органів внутрішніх справ.

Таким чином, створення системи моніторингу стану дотримання прав дітей у приймальниках-розподільниках для дітей ОВС є вкрай необхідним для отримання

об'єктивної та неупередженої інформації про діяльність приймальників-розподільників для дітей, в тому числі про стан дотримання прав дітей у зазначених установах. Рекомендації, конструктивні зауваження громадськості за підсумками моніторингу мають стати додатковим дієвим важелем у реалізації політики МВС щодо переходу до моделі правоохоронної служби, орієнтованої на європейські стандарти дотримання прав людини, та безумовно сприятимуть налагодженню плідного суспільного діалогу.

Використані джерела:

1. *Указ Президента України від 11 серпня 2011 року №811/2011 "Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини" [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/content/up_pr_dyt.html*
2. Закон України "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей" від 24.01.1995 № 20/95-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=20%2F95-%E2%F0
3. Положення про приймальники-розподільники для неповнолітніх органів внутрішніх справ, затверджене наказом МВС України від 13.07.1996 р. N 384 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://lawua.info/jurdata/dir320/dk320548.htm
4. Лазаренко О. Поміщення дітей до приймальника розподільника: вимушена необхідність чи порушення права на свободу? [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://jurlugansk.ucoz.org/publ/14-1-0-152

Бедюк Наталія Андріївна,
студентка 4-го курсу юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОСТАНОВИ ПЛЕНУМУ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ТРУДОВОГО ПРАВА

Як для будь-якої галузі права, так і для трудового права є характерним наявність своїх відповідних джерел, які складають нормативну базу даної галузі. До форм (джерел) трудового права належать Конституція України, Кодекс законів про працю (*далі*-КЗпП), міжнародні угоди, підзаконні і локальні акти. Якщо з суттю вищеперерахованих нормативно-правових актів все зрозуміло, то щодо таких актів як постанови Пленуму Верховного Суду України (*далі*-ПВСУ) на сьогоднішній день однозначно не можна сказати, що вони є джерелом трудового права.

Для того, щоб розібратися з цим питанням, потрібно детально проаналізувати юридичну природу постанов ПВСУ. Серед науковців дана тема викликає досить жваву дискусію. На думку Алєксєєва С.С. під постановою ПВСУ слід розуміти підзаконний акт нормативного характеру [1;с.139]. На противагу йому виступає Толкунова В.М., для якої даний акт є не більше, ніж інтерпретацією тієї чи іншої норми трудового права.

Досить конкретно підійшов до встановлення значення постанов ПВСУ Ярошенко О.М., який розглядав дані акти як певне тлумачення, яке спрямоване на деталізацію абстрактних законодавчих норм, які будуть застосовуватися судами у реальних життєвих ситуаціях, адже на його думку, постанови ПВСУ формують більш конкретні правила.А це в свою чергу свідчить про особливий, неімперативний характер постанов ПВСУ[2,с.18]. На сьогоднішній день до основних постанов ПВСУ, які безпосередньо пов’язані з регулюванням трудових відносин є ППВСУ «Про практику розгляду судами трудових спорів» від 6 листопада 1992 р. № 9, «Про судову практику у

справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками» від 29 грудня 1992 р. № 14, «Про практику застосування судами законодавства про оплату праці» від 24 грудня 1999 р. № 13 та ін.

Звернувшись до норм Конституції України, закону України «Про судоустрій та статус суддів» від 07.07.2010 р. і Регламенту Пленуму Верховного Суду України, затвердженого відповідною постановою від 09.04.2012 р. № 5, і детально ознайомившись з текстом даних джерел права, які регулюють саме діяльність Верховного Суду України, можна прийти до висновку, що Верховний Суд України — це в першу чергу найвища судова інстанція, тому, відповідно, основною її функцією є саме здійснення правосуддя шляхом перегляду справ з підстав неоднакового застосування судами касаційної інстанції норм матеріального права у подібних ситуаціях. Тобто, на сьогодні законодавець чітко вказує нам, що Верховний Суд України не є законодавчим органом, тому він не може створювати нові норми права.

Якщо ми порівняємо повноваження Пленуму Верховного Суду України, передбачені в чинному законі України «Про судоустрій і статус суддів» (ст. 45) з нормами закону «Про судоустрій України» від 07.02.02 (ст.55), який вже втратив чинність, то діючий закон вніс певні зміни щодо функціонального призначення Пленуму, а саме: Пленум ВСУ вже не може давати роз'яснення судам загальної юрисдикції з питань застосування законодавства і визначати нечинність відповідних роз'яснень вищих спеціалізованих судів (п.6 ч.2 ст.55 закон України «Про судоустрій України»), але натомість він може надавати висновки щодо проектів законодавчих актів, які безпосередньо стосуються судової системи та діяльності Верховного Суду України (п.4 ч.2 ст.45 діючого закону). Тобто, якщо вести мову про значення появи такого повноваження, то такі висновки, надані Пленумом можуть істотно вплинути на зміст норм проекту законодавчого акту і закону в майбутньому, і таким чином, можна стверджувати, що постанови ПВСУ несуть певний нормативний відбиток.

Звичайно, з одного боку стає зрозумілим, що Верховний Суд України відповідно до вказівки національного законодавства не створює нові норми, і тому ми не можемо вважати постанови ПВСУ джерелом трудового права. Але, знову ж таки, це виключно одна позиція. Потрібно розглянути і інший підхід до цього питання. Для цього звернемося до конкретних положень Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами трудових спорів» від 6 листопада 1992 р. № 9 (абз.3 п.28). Відповідно до п.3 ст.41 КЗпП однією із підстав розірвання трудового договору є вчинення працівником, який виконує виховні функції, аморального проступку, не сумісного з продовженням даної роботи. Дана норма містить таке оціночне поняття як «аморальний проступок», яке не є чітко визначеним нормами КЗпП. Якщо ми звернемося до вищезазначеної постанови, то в цьому акті дається конкретизація поняття «аморального проступку» - підстава розірвання трудового договору лише щодо тих працівників, які безпосередньо займаються виховною діяльністю (вихователі, вчителі, викладачі, практичні психологи, соціальні педагоги, майстри виробничого навчання, методисти, педагогічні працівники позашкільних закладів). Таке звільнення допускається як за вчинення аморального проступку при виконанні трудових обов'язків, так і не пов'язаного з ними (вчинення такого проступку в громадських місцях або в побуті). При аналізі даного положення (а таких інтерпретацій норм КЗпП в даній постанові є чимало) погляди науковців розділяються. Одні з них вважають, що це уточнення (розшифрування поняття «аморального проступку») потрібно розглядати як створення нової норми[3;с.47]. Але ми не можемо погодитися з даною позицією, адже по суті, таке твердження суперечить і Конституції і закону України «Про судоустрій та статус суддів», надаючи нове повноваження Верховному Суду України — законодавча функція. На нашу думку, здійснення такого розшифрування в постановах Пленуму Верховного Суду України не є створенням нових норм, адже по суті, відбувається просте розтлумачення вже закріплених норм трудового права. І при

цьому така інтерпретація не носить обов'язкового характеру — вона спрямована на забезпечення однакового розуміння та застосування інших джерел трудового права [4,с.12].

Також, можливий випадок, коли положення, закріплене в постанові Пленуму ВСУ (ч. 5 п. 19 постанови від 6 листопада 1992 р.— «відмова профспілкового органу в згоді на звільнення *є підставою для поновлення працівника на роботі*») суперечить нормі законодавства (ч.9 ст.43 КЗпП— «Якщо розірвання трудового договору з працівником проведено власником або уповноваженим ним органом без звернення до профспілкового органу, суд зупиняє провадження у справі, запитує згоду профспілкового органу і після її одержання або відмови профспілкового органу в дачі згоди на звільнення працівника розглядає спір по суті»). Аналізуючи ці положення, ми бачимо, що постанова ПВСУ від 06.11.1992 р. по-своєму регулює дану ситуацію, при чому залишає поза увагою той факт, що відповідно до норми КЗпП навіть, якщо профспілковий орган не надає згоду на звільнення особи, то суд вирішує справу по суті. Таким чином, цей приклад, зазначає, що в деяких моментах потрібно критично відноситись до змісту тексу постанов ПВСУ і розглядати його саме через призму основних діючих норм трудового законодавства.

Враховуючи вищезазначене, варто зробити наступні висновки: постанови ПВСУ не є джерелом трудового права в тому контексті, в якому використовується це поняття, але вони є допоміжними формами права – можуть застосовуватись тоді, коли залишились поза увагою нормативно-правових актів певні спірні моменти, наприклад наявність невизначеного змісту норми, яка потребує конкретного і однозначного розтлумачення. І в такій ситуації ми можемо казати, що вони є інтерпретаційним джерелом даної галузі права, які спрямовані на забезпечення однакового розуміння і застосування судами одних і тих же норм трудового права при вирішення трудових спорів.

Використані джерела:

1. *Алексеев С.С. Социальная ценность права в советском обществе. – М.: Юрид. лит., 1971. – 412с.*
2. *Ярошенко О.М.Джерела трудового права.Автореф.дис. на здоб.наук.ступ. к.ю.н.— Х.:2007.— 18с.*
3. *Иванов С.А.Трудовое право переходного периода: новые источники//Государство и право.—1996.—№1.—364с.*
4. *Костюк В.Л. Джерела трудового права.Автореф. дис. на здоб.наук.ступ. к.ю.н.— К.:2000.— 14с.*

Беззубов Дмитро Олександрович,
завідувач кафедри правознавства Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка, кандидат юридичних наук, доктор філософії права

ДОКТРИНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТЕРМІНА «НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА»

Безліч визначень поняття «національна безпека» у вітчизняній літературі поєднує бажання передати цей стан засобом аналізу конкретних ознак: «стану або положення об'єкта безпеки, коли для нього немає небезпеки, тобто змін властивостей у гіршу сторону»; «стан, що забезпечує достатню економічну й військову міць націй для

опору... загрозам для її існування, що виходять як з інших країн, так і зсередини власної країни»; «реальна здатність бути вільними від зовнішньої небезпеки»; «стан міжнародних відносин, що виключають порушення вільного світу або створення загрози безпеки народів у якій би то не було формі».

Статут ООН у якості однієї із цілей об'єднаних націй проголошує їхнє прагнення «об'єднати сили для підтримки безпеки». Учасники ОБСЄ в ст. 5 Заключного акту від 1 серпня 1975 р. записали: «... утримуватися від будь-яких дій, які можуть погіршити положення в такому ступені, що буде поставлено під загрозу підтримки... безпеки». У цих нормах під безпекою розуміється певний підтримуваний стан (якість) міжнародних відносин, взаємозалежний від національних правовідносин [1].

У різних наукових (як теоретико-правових, так і політологічних) джерелах термін «національна безпека» інтерпретується по різному. У більшості робіт національну безпеку прийнято визначати як стан захищеності національних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує прогресивний розвиток особистості, суспільства й держави.

Крім того, як відзначається багатьма вченими, інтереси громадянського суспільства й держави не завжди й не у всьому збігаються, тому що суспільство може пред'являти найчастіше завищені вимоги до держави, і навпаки, держава, покликана виражати й захищати інтереси суспільства, не завжди із цим справляється. Очевидно, що це приводить до виникнення певних протиріч і навіть, у випадку їхнього загострення, до конфронтації між суспільством і державою, які послабляють національну безпеку [2].

Так само як суспільство й держава, особистість і суспільство, не кажучи вже про особистість і державу, можуть за певних умов мати в тому або іншому ступені незбіжні інтереси, що також являє загрозу для національної безпеки. Тому однією із проблем підвищення рівня національної безпеки є створення умов гармонізації й максимально повного узгодження інтересів особистості, суспільства й держави. Це також повинно бути відбите у формулюванні поняття «національна безпека».

З огляду на те, що мова при цьому йде не про національну безпеку взагалі, а конкретно про національну безпеку України, здається також доцільним у формулюванні визначення «національна безпека України», при перерахуванні об'єктів національної безпеки говорити не про безпеку особистості взагалі, а про безпеку громадян України (в Україні проживає значна кількість іноземних громадян і осіб без громадянства, навряд чи на них повинно поширюватися таке поняття, як «національна безпека України»)[3].

Одним з недоліків ряду визначень національної безпеки України є спирання на якісну характеристику різних завдань забезпечення національної безпеки з ігноруванням важливості використання при оцінці і застосуванні заходів по підвищенню рівня національної безпеки конкретних кількісних оцінок, тобто складу й чисельних значень тих економічних, соціальних, політичних, етнополітичних, екологічних і інших індикаторів (кількісних показників), які характеризують положення в певних сферах діяльності держави, що впливають на стан безпеки. Відсутність у більшості випадків або складності одержання кількісних значень подібних індикаторів, які були б детально розроблені й обґрунтовані з погляду забезпечення національної безпеки, - не тільки не виключає, але й робить ще більш актуальну постановку питання про їхню розробку. Тому здається доцільним відзначити при формулюванні поняття «національна безпека України», що вона є не тільки якісною, але й кількісною характеристикою, що відображає різні аспекти національної безпеки України.

Відповідним чином через Закон України «Про основи національної безпеки» виділяємо тріаду визначень й поняття безпеки, чому присвячена стаття 1 Закону. У ній вказується, що безпека являє собою стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства й держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. При цьому під життєво важливими інтересами розуміється сукупність потреб, задоволення яких надійно забезпечує існування й можливості прогресивного розвитку особистості, суспільства й держави. Об'єкти безпеки знову ж розкриваються в Законі через елементи тріади. Це

особистість, її права й свободи; суспільство, його матеріальні й духовні цінності; держава, її конституційний лад, суверенітет і територіальна цілісність [4]. Отже, сучасне законодавче визначення поняття безпеки, як і багато століть назад, включило в себе два базових компоненти: захищеність і орієнтацію на прогресивний розвиток.

Інші нормативні акти відповідно до предмету свого регулювання корелюють із зазначеним поняттям: «стан захищеності особистості, майна, суспільства й держави»; «забезпечення особистої безпеки громадян», «забезпечення суспільної безпеки»; «забезпечення економічної безпеки», «військово-технічне забезпечення безпеки».

Поняття «національна безпека» втрачає значення галузевого визначення. Воно вбирає в себе всі аспекти родового визначення безпеки й носить міждисциплінарний характер - дозволяє об'єднати в собі всі відомі аспекти безпеки, що захищаються суб'єктами забезпечення безпеки.

Головними складовими частинами національної безпеки виступає безпека особистості, безпека суспільства й безпека держави в таких сферах як міжнародні відносини, оборона, політичне життя, економіка, соціальна сфера.

Крім названих поняття «національна безпека» охоплює й такі аспекти життєдіяльності, як, наприклад, «захист життя, здоров'я, прав і свобод особи, власності, безпеки суспільства й держави від злочинних зазіхань», «ядерна безпека», «радіаційна безпека населення», «хімічна й біологічна безпека», «військова безпека», «інформаційна безпека», «екологічна безпека», «безпека дорожнього руху - стан, що відображає ступінь захищеності його учасників і держави від шляхово-транспортних пригод і їхніх наслідків», «авіаційна безпека», «військово-морська безпека» та ін.

Таким чином робимо висновок, що національна безпека, як соціальне явище, має безліч відтінків, закріплених правом як стан, що акумулює безліч видів захисту, а також можливих загроз та їх наслідків.

Використані джерела:

1.Беззубов Д. О. Порівняльний аналіз ризиків у міжнародній правовій діяльності / Д. О. Беззубов // Бюлетень з обміну досвідом роботи. – К. : Управління видавничо-поліграфічної діяльності ГШ МВС України, 2009. – № 180. – С. 81–90.

2. Ліпкан В. А.Національна безпека і національні інтереси України / Ліпкан В. А. – К. : КНТ, 2006. – 68 с. (Серія: Національна і міжнародна безпека).

3. Ліпкан В. А. Управління системою національної безпеки України / Ліпкан В. А. – К. : КНТ, 2006. – 68 с. (Серія: Національна і міжнародна безпека).

4. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 черв. 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

Белькович Анастасия Игоревна,
Пивоварова Юлия Сергеевна,
студентки 3-го курса факультета права
Белорусского государственного экономического университета

ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ КОНТРОЛЯ В ОБЛАСТИ БЕЗОПАСНОСТИ ГЕННО-ИНЖЕНЕРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аналитический взгляд на начало XXI ст. свидетельствует – две глобальные проблемы – продовольствия и охраны окружающей среды становятся для цивилизации важнейшими. Все остальные – социально-экономические, энергетические, технологические, демографические, медицинские, военные прямо или косвенно связаны с ними. Сегодня производство сельскохозяйственной продукции достигает приблизительно 5 млрд. тонн в год. Для того, чтобы увеличить этот показатель вдвое и обеспечить продовольствием в 2025 году почти 9 млрд. населения Земли традиционных способов будет недостаточно. Поэтому создание и внедрение генетически модифицированных организмов (ГМО) является одной из научно-политических проблем [1, с. 28].

Стремительное развитие генно-инженерной деятельности и широкое внедрение в практику ее достижений в последние десятилетия XX столетия вывели проблему обеспечения безопасности генно-инженерной деятельности в число глобальных проблем современности. Развитие генной инженерии рассматривается как новый источник возникновения экологической опасности [2, с. 591]. В этой связи существует необходимость детальной регламентации этих вопросов на законодательном уровне. Основным источником регулирования данной сферы является Закон Республики Беларусь «О безопасности генно-инженерной деятельности», который был принят 9 января 2006 года (далее – Закон). Закон устанавливает правовые основы обеспечения безопасности генно-инженерной деятельности и направлен на охрану здоровья человека и окружающей среды [3].

В соответствии с вышеуказанным Законом государство обязано определять: основные направления деятельности органов государственной власти, органов местного самоуправления, юридических лиц в области генно-инженерной деятельности; основные положения правового регулирования отношений, возникающих в области генно-инженерной деятельности; механизмы, обеспечивающие безопасность граждан и окружающей среды в процессе осуществления генно-инженерной деятельности и использования ее результатов. В нем четко сформулированы основные положения системы безопасности в области генно-инженерной деятельности [4, с. 27].

Одной из главных мер по обеспечению безопасности генно-инженерной деятельности является осуществление контроля. Контроль в области безопасности генно-инженерной деятельности осуществляется в целях проверки соблюдения нормативных правовых актов и технических нормативных правовых актов, а также выполнения мероприятий по обеспечению безопасности этой деятельности.

Государственный контроль в области безопасности генно-инженерной деятельности осуществляется Министерством природных ресурсов и охраны окружающей среды Республики Беларусь и его территориальными органами, Министерством здравоохранения Республики Беларусь совместно с управлениями (комитетами) и отделами здравоохранения местных исполнительных и распорядительных органов, Министерством сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь совместно с управлениями (комитетами) и отделами сельского хозяйства и продовольствия местных исполнительных и распорядительных органов и

их должностными лицами, которые осуществляют свою деятельность в пределах компетенции, установленной Законом [3, ст. 26].

Ведомственный контроль в области безопасности генно-инженерной деятельности осуществляется республиканскими органами государственного управления, местными исполнительными и распорядительными органами и иными организациями в целях обеспечения выполнения подведомственными им организациями требований законодательства о безопасности генно-инженерной деятельности и охраны окружающей среды. В целях проверки соблюдения требований безопасности генно-инженерной деятельности, установленных нормативными правовыми актами и техническими нормативными правовыми актами в области безопасности генно-инженерной деятельности юридические лица и индивидуальные предприниматели, осуществляющие генно-инженерную деятельность, обязаны организовывать и осуществлять производственный контроль. Порядок организации производственного контроля в области безопасности генно-инженерной деятельности зависит от уровня риска. Общественный контроль в области безопасности генно-инженерной деятельности осуществляется гражданами и общественными объединениями в соответствии с законодательством [3, ст. 27].

Таким образом, можно сделать общий вывод о том, что на современном этапе контроль в области безопасности генно-инженерной деятельности в Республике Беларусь необходим для предупреждения нарушения действующего законодательства, а также для максимальной минимизации возможного причинения вреда. Именно посредством контроля в области безопасности генно-инженерной деятельности может обеспечиваться принуждение субъектов к поведению в рамках устанавливаемых законодательством.

Использованные источники:

1. Рудышин, С. Д. Генетически модифицированные организмы (ГМО): проблемы и перспективы исследования / С.Д. Рудышин // Научно-культурный журнал. – 2012. – № 12. – С. 28–32.

2. Крассов, О.И. Экологическое право: учебник / О.И. Крассов. – М.: Дело, 2001. – 768 с.

3. О безопасности генно-инженерной деятельности : Закон Респ. Беларусь, 9 янв. 2006 г., № 96-З : в ред. Закона Респ. Беларусь от 04.01.2010 г. // Консультант Плюс : Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Минск, 2012.

4. Гущин, И.В. Правовое регулирование государственногоконтроля в сфере генно-инженерной деятельности / И.В. Гущин, Е.Н. Дуля, А.Г. Авдей // Экологические, правовые и медицинские аспекты биоэтики и биобезапасности. – 2011. – № 4. – С. 23–30.

Бурак Володимир Ярославович,
доцент кафедри трудового, аграрного та екологічного права
Львівського національного університету імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук

РЕФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ

Захист порушеного суб'єктивного права – одна з найбільш важливих категорій теорії права.

У трудовому праві під захистом прав та законних інтересів працівників розуміють сукупність матеріально-правових заходів, організаційних і процесуальних способів припинення і попередження порушень трудового законодавства, відновлення порушених трудових прав громадян і відшкодування понесеної внаслідок цього шкоди. Захист трудових прав передбачає як діяльність державних і уповноважених державою органів, так і діяльність самих суб'єктів правовідносин по усуненню перешкод, а також відновленню порушених трудових прав.

Ефективний захист трудових прав передбачає наявність відповідного механізму. Під механізмом захисту трудових прав необхідно розуміти ефективно діючу і внутрішньо узгоджену систему регулювання і захисту порушених прав суб'єктів трудових правовідносин з метою усунення цих порушень і відшкодування шкоди, заподіяної порушенням трудових прав та законних інтересів.

Правовий захист трудових прав та законних інтересів працівників включає в себе наступні елементи.

По-перше, необхідні певні передумови, для здійснення правового захисту; по-друге, він здійснюється в передбаченому законом порядку, тобто в певній формі; по-третє, він здійснюється за допомогою власних засобів і способів, які передбачені нормами трудового права.

Складовою механізму правового захисту трудових прав і законних інтересів є наявність у особи права на захист.

Аналіз діючого законодавства свідчить, що в матеріально-правовому аспекті право на захист включає в себе наступні елементи:

- можливість особи, право якої порушене використати не заборонені законом засоби примусу на порушника у тому числі і за допомогою самозахисту;
- можливість особи, права якої порушені звернутися до компетентного органу (державного чи іншого) з вимогою про захист порушеного права.

Ці можливості передбачені як чинним трудовим законодавством так і проектом Трудового кодексу України.

Закон передбачає право вибору особи звернення до органу, який уповноважений захищати порушені права, а також обирати відповідну правову форму захисту. Видається, що таке право можна було б передбачити і в трудовому чи колективному договорі.

До механізму правового захисту трудових прав та законних інтересів також необхідно віднести групу суб'єктів, які наділені повноваженнями щодо здійснення захисту трудових прав.

До них віднесемо КТС, суди, адміністративні органи, які повноважні здійснювати контроль за дотриманням трудових прав працівників у різних сферах, громадські органи, зокрема профспілкові органи. Працівник також може захистити свої прав шляхом примирних процедур при вирішенні колективних чи індивідуальних трудових спорів, а також в системі соціального партнерства.

Основною правовою формою захисту трудових прав повинна залишатися судова форма захисту. Проектом Трудового кодексу передбачається право особи на

безпосереднє звернення до суду за захистом порушеного права, а також звернення до КТС. Видається, що диференціація підстав звернення за судовим захистом яка залишається від старого кодексу не є виправдана. Якщо ми наділяємо інший орган крім суду функцією здійснення захисту порушених прав у відповідній правовій формі, то це повинно стосуватися усіх випадків порушення прав. Крім того необхідно змінити роль комісії по трудових спорах і наділити її примирними функціями а не юрисдикційними.

Ще однією правовою формою захисту трудових прав є громадський захист.

Видається, що необхідно посилювати роль профспілок при захисті порушених прав. Це вимагає на регіональному рівні або на галузевому рівні профспілкових органів готувати відповідних фахівців по захисту порушених прав та законних інтересів працівників. Необхідно надати право територіальним і галузевим органам профспілок надавати відповідних фахівців для допомоги працівникам у вирішенні колективного чи індивідуального трудового спору.

Однак, на жаль чинне законодавство не встановлює відповідальності роботодавця за невиконання вказаних норм закону про професійні спілки, а також відсутні дієві механізми контролю профспілок за дотриманням трудового законодавства. Очевидно в даному випадку вимагається застосування міжнародного досвіду матеріальної відповідальності роботодавця за ухилення або відмову від участі у примирних процедурах, а також ігнорування прав профспілок в здійсненні контролю за дотриманням трудового законодавства.

Ще однією правовою формою захисту права на пенсійне забезпечення є примирно-третейські процедури. Правовою підставою застосування примирно-третейських процедур є Закони України «Про соціальний діалог в Україні» і «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)». Примирно-третейські процедури можуть застосовуватися при вирішенні колективних спорів, а також з метою узгодження позицій сторін при колективних переговорах в рамках соціального діалогу. Так, закон України «Про соціальний діалог» передбачає, що узгоджувальні процедури можуть здійснюватися з метою врахування позицій сторін, вироблення компромісних узгоджених рішень під час розроблення проектів нормативно-правових актів. В сучасних умовах виникає необхідність ширшого залучення органів соціального партнерства до вирішення трудових спорів. При цьому процедури примирення і посередництва повинні застосовуватися як при вирішенні колективних так і індивідуальних трудових спорів.

Ще однією формою правового захисту права на пенсійне забезпечення є самозахист суб’єктами трудових правовідносин своїх прав. В першу чергу це стосується права працівника відмовитися від виконання роботи у випадку невиконання роботодавцем зобов’язань по трудовому чи колективному договору. На жаль у проекті трудового кодексу питання самозахисту трудових прав працівників не знайшли відповідного відображення.

На основі викладеного можна прийти до висновку про те, що механізм правового захисту прав працівників потребує реформування в плані розширення можливостей як договірного регулювання порядку вирішення трудових спорів так і розширення можливостей застосування примирно-третейських процедур при їх вирішенні.

Валецька Оксана Валеріївна,
доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу
Чорноморського державного університету імені Петра Могили,
кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ІСНУВАННЯ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИЙ ПЕРІОД

Довгий час ведеться наукова дискусія щодо існування в Україні правового прецеденту як джерела права, і трудового права зокрема. Метою нашого дослідження є аналіз судової практики як особливого джерела трудового права. Дослідження у цьому аспекті були проведенні видатними науковцями: Н.Б. Болотіною, В.Я. Бураком, В. Кабанцем, О. Обушенко, В.М. Толкуновою, Г.І. Чанишевою, В. Костюком, О. Процевським. З прийняттям Конституції України система судів набула статусу самостійної гілки влади, а, відтак, обумовила неминучий вплив на нормотворчий процес, характер та зміст джерел трудового права, механізмів їх практичної реалізації [1, с. 175].

Серед науковців відсутня єдина точка зору щодо визнання судових рішень джерелами національного права, адже у недалекому минулому вітчизняна правова доктрина негативно ставилася до судового прецеденту, який найбільшого свого поширення набув у англосаксонській правовій системі.

Згідно зі ст. 55 Конституції України, права і свободи людини та громадянина захищаються судом; кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових чи службових осіб [2].

О.І. Процевський переконливо доводить, що судова гілка влади володіє унікальною можливістю у своїй правозастосовчій діяльності встановлювати гармонію між приписами права і практикою їх застосування відповідно до потреб громадянського суспільства [1, с. 69]. Звернення за захистом до суду має свої переваги: лише в суді працівник має можливість повністю відновити свої порушені права; судовий розгляд має великий виховний характер і громадський вплив; він дозволяє виявити й інші порушення прав працівників, на які суд зобов'язаний реагувати шляхом постановлення окремої ухвали, направлення до контролюючих органів [4, с. 75].

Ст. 355 Цивільного процесуального кодексу України передбачає підстави для подання заяви про перегляд судових рішень, а саме п.1 ч. 1 визначає, що заява про перегляд судових рішень у цивільних справах може бути подана виключно з підстав неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах [5]. Ст. 360-7 ЦПК встановлює, що рішення Верховного Суду України, прийняте за наслідками розгляду заяви про перегляд судових рішень з мотивів неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить зазначену норму права, та для всіх судів України (п. 1 ч. 1). У 2011 році ця стаття була доповнена ч. 3 наступного змісту: рішення Верховного Суду України, прийняті за результатами розгляду заяви про перегляд судового рішення з підстав, передбачених ст. 355 ЦПК, підлягають опублікуванню на офіційному веб-сайті Верховного Суду України не пізніш як через десять днів з дня їх прийняття [6].

На офіційному веб-сайті Верховного Суду дається узагальнення судової практики та публікуються висновки Верховного Суду України, викладені у рішеннях, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстав, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 355 ЦПК України, за 2010-2011 рр. Серед інших, спори, що

виникають із трудових правовідносин, а саме спори, які пов'язані із затримкою розрахунку при звільненні. Прикладом судового прецеденту може слугувати постанова Верховного Суду України від 24 жовтня 2011 р. у справі № 6-39цс11, від 21 листопада 2011 р. у справі № 6-60цс11. Установивши при розгляді справи про стягнення заробітної плати у зв'язку із затримкою розрахунку при звільненні, що працівникові не були виплачені належні йому суми в день звільнення, якщо він у цей день не був на роботі, — наступного дня після пред'явлення ним роботодавцеві вимог про розрахунок, суд на підставі ст. 117 КЗпП стягує на користь працівника середній заробіток за весь період затримки розрахунку, а при непроведенні його до розгляду справи — по день ухвалення рішення, якщо роботодавець не доведе відсутності в цьому своєї вини. Сама по собі відсутність коштів у роботодавця не виключає його відповідальності.

У разі непроведення відповідного розрахунку у зв'язку із виникненням спору про розмір належних до виплати сум, вимоги про відповідальність за затримку розрахунку підлягають задоволенню у повному обсязі, якщо спір вирішено на користь позивача або такого висновку дійде суд, що розглядає справу. При частковому задоволенні позову працівника суд визначає розмір відшкодування за час затримки розрахунку з урахуванням спірної суми, на яку він мав право, частки, яку вона становила у заявлених вимогах, істотності цієї частки порівняно із середнім заробітком та інших конкретних обставин справи [6].

Отже, саме з прийняттям постанов Пленуму Верховного Суду України пов'язано існування в Україні особливого джерела права – судового прецеденту. Однак ці акти судової влади в Україні займають особливе положення серед джерел трудового права і не тотожні судовому прецеденту країн із прецедентним правом.

Використані джерела:

1. *Костюк В.Л. Джерела трудового права України: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 "Трудове право; право соціального забезпечення" / В.Л. Костюк. – Київ, 2000. – 160 с.*

2.*Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.*

3.*Процевський О. Окремі питання захисту права на заробітну плату в судовому порядку / О. Процевський // Право України. – 2008. – № 2. – С. 64-67.*

4.*Осіпов А. Захист прав працівника при порушенні строків виплати заробітної плати / А. Осіпов // Юридична Україна. – 2003. – № 9. – С. 75-77.*

5.*Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV (в ред. від 21.09.2012 р.) // http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15*

6.*Висновки Верховного Суду України, викладені у рішеннях, прийнятих за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстав, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 355 ЦПК України, за 2010-2011 рр. // офіційний веб-сайт Верховного Суду України // http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf*

Виговська Тетяна Вікторівна,
доцент кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук
Хмельницького університету управління та права,
кандидат біологічних наук, доцент

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ГЕНЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Науково-технічний прогрес у сучасному глобалізованому світі актуалізує проблему генетичної безпеки. В Україні п'ять років тому прийнято закон, що вперше законодавчо закріпив визначення генетичної безпеки. Відповідно до нього генетична безпека – це стан середовища життєдіяльності людини, при якому відсутній будь-який вплив на людський геном, відсутній будь-який неприродній вплив на геном об'єктів біосфери, а також відсутній неконтрольований вплив на геном сільськогосподарських рослин і тварин, промислових мікроорганізмів, який призводить до появи у них негативних та / або небажаних властивостей. [1]

Поява цього визначення, як і закону в цілому, пов'язана зі спробою впорядкувати створення, випробування та використання генетично-модифікованих організмів.

Але навіть з визначення генетичної безпеки та біологічної безпеки як стану середовища життєдіяльності людини, при якому відсутній негативний вплив його чинників (біологічних, хімічних, фізичних) на біологічну структуру і функцію людської особи в теперішньому і майбутньому поколіннях, а також відсутній незворотній негативний вплив на біологічні об'єкти природного середовища (біосферу) та сільськогосподарські рослини і тварини; поданих у ЗУ «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» стає зрозумілим, що безпека геномів живих організмів залежить і від значної кількості інших неприродніх впливів. Серед них особливо небезпечними є впливи фізичних і хімічних мутагенних факторів.

Досвід практичної діяльності у галузі медичної генетики та екології дає можливість зробити песимістичний висновок про ефективність моніторингової та антимутагенної діяльності в нашій державі. Крім того, в сучасній Україні на кожному кроці спостерігається недбале ставлення до посадових обов'язків, відсутність реального контролю за ефективністю управлінської діяльності, а, що ще гірше, - зловживання владними повноваженнями з метою власного збагачення.

В таких умовах сумнівним є:

по-перше, дотримання законодавства України в галузі генетично-інженерної діяльності та поводження з ГМО в цілому;

по-друге, обгрунтованість надання широких повноважень в галузі біобезпеки ГМО центральному органу виконавчої влади з питань освіти і науки, серед яких передбачено право надавати дозволи на ввезення незареєстрованих ГМО;

по-третє, тісна співпраця і узгодженість дій між МОН, МОЗ, центральним органом державного управління виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів та мінагрополітики для забезпечення генетичної безпеки в Україні;

по-четверте, дотримання одного із основних принципів державної політики в галузі поводження з ГМО, а саме принципу загальнодоступності інформації про потенційні ризики від застосування ГМО, які передбачається використовувати у відкритій системі та заходи дотримання біологічної і генетичної безпеки.

Тому і теоретичні, і практичні аспекти даної проблеми мають бути всебічно обговорені на всеукраїнському рівні і доведенні до відома найактивніших громадських організацій медико-екологічного спрямування для контролю за діяльністю влади в галузі генетичної безпеки в Україні.

Використані джерела:

1. *Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 27.06.2007 ст.1837 // Офіційний вісник України. – 2007. №45. із змінами від 23 лютого 2012р.*

Волк Елена Анатольевна,
доцент кафедры частного права, старший научный сотрудник
Центра трудового права Учреждения образования Федерации профсоюзов Беларуси
«Международный университет «МИТСО», кандидат юридических наук

ОБЯЗАТЕЛЬСТВЕННЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ КОЛЛЕКТИВНЫХ ДОГОВОРОВ И СОГЛАШЕНИЙ

Обязательственные условия коллективного договора, соглашения предусматривают обязанности сторон (их представителей) по совершению определенных действий. Они представляют собой *конкретные, четко сформулированные обязательства сторон*. Рекомендуется указывать *сроки выполнения обязательств и субъектов-исполнителей, ответственных за их выполнение*. Эти условия действуют до их выполнения и погашаются исполнением [1, с. 15]. Отдельные обязательства действуют до окончания срока коллективного договора, соглашения, другие – до полной их реализации [2].

1. Основные **обязанности работников** перечислены в ст. 53 Трудовом кодексе Республики Беларусь (далее – ТК Беларуси).

В целях наиболее качественного и точного выполнения обязанностей работником, они могут конкретизироваться в тексте коллективного договора.

Пример: «Работники обязуются оказывать содействие и сотрудничать с нанимателем по обеспечению здоровых и безопасных условий труда. Немедленно сообщать непосредственному руководителю и в службу охраны труда о несчастном случае, произошедшем на производстве, а также о ситуациях, которые создают угрозу здоровью и жизни для него и окружающих людей».

Как справедливо отмечается в литературе, в коллективном договоре на работников нельзя возлагать иные обязанности, кроме предусмотренных трудовым договором, правилами внутреннего трудового распорядка и должностными инструкциями, следовательно, работники могут брать на себя только одну обязанность *– не объявлять забастовку при условии соблюдения положений коллективного договора* [3, с. 12]. Аналогичная обязанность может быть предусмотрена в соглашении и для профсоюза.

В некоторых коллективных договорах устанавливается следующая обязанность работников: *«Бережно относится к имуществу, материалам и сырью; не допускать хищения имущества организации и личной собственности работников, пресекать попытки таких действий».*

В данном случае возникает вопрос о законности наложения на работника обязанности пресекать действия, направленные на хищение личного имущества работников. Если исходить из того, что стороны добровольно, с учетом своих возможностей вправе принимать на себя конкретные обязательства, то в коллективном договоре может содержаться такое положение. Однако в ст. 353 ТК Беларуси закреплен

такой принцип социального партнерства, как обязательность выполнения договоренностей и ответственность за принятые обязательства.

На наш взгляд, привлечь работника к дисциплинарной ответственности за хищение личного имущества другого работника нельзя. В трудовом законодательстве Республики Беларусь не закреплена обязанность работника предотвращать хищение личного имущества, нет основания увольнения в связи с совершением такого вида хищения, а нормы, касающиеся дисциплинарной ответственности, носят императивный характер и не могут быть изменены по решению сторон.

Безусловно, работник не имеет права совершать хищение личного имущества другого работника, но в случае совершения такого поступка, эти отношения будут регулироваться административным, уголовным и гражданским законодательством, а не трудовым. Уволить работника за такие действия можно в принципе только в одном случае, по п. 2 ст. 47 ТК Беларуси (совершения виновных действий работником, непосредственно обслуживающим денежные и материальные ценности, если эти действия являются основанием для утраты доверия к нему со стороны нанимателя).

2. Обязанности нанимателя. Выполнение обязательств, взятых на себя нанимателем, предполагает закрепление определенных должностных лиц и структурных подразделений, ответственных за их исполнение. Это способствуют реализации общих договоренностей, которые были достигнуты между сторонами в процессе коллективных переговоров. В тексте коллективного договора следует избегать «абстрактных» формулировок обязательств.

Рассмотрим пример: «Наниматель обязуется:

– осуществлять систематический контроль за состоянием условий труда в организации;

– периодически рассматривать вопросы состояния охраны труда, техники безопасности и промсанитарии в трудовых коллективах, на совещании».

Приведенные в примере обязательства нанимателя фактически могут быть не выполнены, т.к. не определены конкретные условия их исполнения (периодичность, сроки и т.д.). На практике будет достаточно сложно привлечь должностных лиц нанимателя к ответственности за невыполнение таких обязательств. Обязательства должны носить конкретный характер и не содержать таких оценочных понятий, как «систематический», «периодический» и т.д. Если же данные термины используются, то необходимо их уточнение, например, «*систематически, не реже одного раза в квартал*».

Обязательственные условия рекомендуется предусматривать в тексте коллективного договора в следующем виде:

«*Действие, которое должно быть выполнено (произвести ремонт…, или обустроить комнату для отдыха…, или разработать проект (документ)…, или обеспечить закупку… и т.д.)*

Срок исполнения.

Ответственные исполнители: должность или подразделение».

В коллективных договорах, соглашениях, рекомендуется предусматривать обязанности нанимателя, которые в полной мере не урегулированы законодательством. Например, вопрос касается порядка и сроков ознакомления нанимателем всех работников с действующими у него коллективным договором и соглашениями.

3. Также коллективный договор предусматривает обязанности профкома. Кроме того могут быть сформулированы совместные с нанимателем обязательства. Например, разработать комплекс мероприятий, направленных на формирование здорового образа жизни; поощрять молодых работников за высокий профессионализм; проводить культурно-массовые и спортивно-оздоровительные мероприятия» и др.

В заключение следует подчеркнуть, что в коллективных договорах и соглашениях обязательственные положения следует формулировать более четко по

предложенной выше схеме в целях их неукоснительного соблюдения и возможности привлечения соответствующих работников к ответственности за несоблюдение возложенных на них обязанностей.

Использованные источники:

1. Лях Г.И. Коллективный договор на предприятии / Г.И. Лях; ред. В.И. Семенков. – Минск: Наука и техника, 1981. – 175 с.

2. Зайкин А.Д. Коллективный договор, его сущность и назначение / А.Д. Зайкин // Международные стандарты в области социально-трудовых прав и свобод граждан и возможности трансформации их в законодательство Республики Казахстан: материалы форума Междунар. науч.-практ. конф. / Казах. нац. ун-т. – Алматы, 2003. – С. 23–24.

3. Нуртдинова А.Ф. Социальное партнерство в сфере труда // Практика применения Трудового кодекса Российской Федерации / А.Ф. Нуртдинова [и др.]; Междунар. центр финансово-экон. развития. – М., 2003. – С. 5–34.

Patrycja Wrocławska,
doktorantka w Katedrze Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego

ZASADY PRZYZWOITEJ LEGISLACJI W ORZECZNICTWIE POLSKIEGO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO

Od wielu lat toczą się w polskiej doktrynie prawa dyskusje na temat koncepcji państwa prawnego oraz wynikających z niej standardów przyzwoitej legislacji. Jedną z przyczyn pogarszającej się jakości polskiego prawa jest niewątpliwie nieprzestrzeganie przez ustawodawcę zasad przyzwoitej legislacji, będących immanentnym elementem zasady demokratycznego państwa prawnego. Nakaz przestrzegania tych zasad w procesie stanowienia prawa wywodzi się z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Trybunał Konstytucyjny przyjmując, iż art. 2 Konstytucji i zapisana w nim klauzula stanowi „swego rodzaju zbiorcze wyrażenie szeregu reguł i zasad, które wprawdzie nie zostały *expressis verbis* ujęte w pisanym tekście konstytucji, ale w sposób immanentny wynikają z aksjologii oraz z istoty demokratycznego państwa prawnego” [1] ma na myśli właśnie zasady przyzwoitej legislacji.

Należy zwrócić uwagę, iż nie ma wyczerpującego katalogu zasad przyzwoitej legislacji, zarówno bowiem w doktrynie, jak i w orzecznictwie doszukać się można różnorodnej ich klasyfikacji. Trybunał Konstytucyjny jako zasady przyzwoitej legislacji powołuje zasadę niedziałania prawa wstecz, zasadę odpowiedniego *vacatio legis*, zasadę ochrony praw słusznie nabytych, zasadę określoności prawa, zasadę *pacta sunt servanda*, zasadę poszanowania interesów w toku, zasadę nakazującą stosowanie przepisów przejściowych, zasadę zakazującą dokonywania zmian w prawie podatkowym w trakcie trwania roku podatkowego i zasadę proporcjonalności.

Zasada *lex retro non agit* – czyli niedziałania prawa wstecz - jest fundamentalnym przejawem zasady demokratycznego państwa prawnego oraz stanowi jedną z zasad przyzwoitej legislacji. W doktrynie prawa istnieją liczne rozbieżności co do zdefiniowania tej zasady, podobnie zresztą jak i w orzecznictwie. W orzeczeniu U 1/86 Trybunał Konstytucyjny podjął pierwszą próbę jej zdefiniowania: „Zasada niedziałania prawa wstecz jako dyrektywa postępowania skierowana pod adresem organów stanowiących prawo polega

na tym, że nie należy stanowić norm prawnych, które nakazywałyby stosować nowoustanowione normy prawne do zdarzeń (rozumianych *sensu largo*), które miały miejsce przed wejściem w życie nowo ustanowionych norm prawnych i z którymi prawo nie wiązało dotąd skutków prawnych normami tymi przewidzianych. W przypadku, gdy ustawodawca nakazuje kwalifikować według norm nowych zdarzenia zaistniałe przed wejściem tych nowych norm w życie, wówczas mamy do czynienia z ustanowieniem norm z mocą wsteczną (z nadaniem nowym normom mocy wstecznej)" [2]. Takie rozumienie zasady nieretroakcji uznaje się za wąskie i formalne, nie odnosi się bowiem do treści zmienianych norm prawnych, a jedynie do określenia czasu, kiedy norma działa z mocą wsteczną oraz przyjmuje jako regułę bezpośredniego działania nowego prawa. Wobec jednak wątpliwości, jakie pojawiły się w doktrynie prawa na tle rozumienia tej zasady, polski sąd konstytucyjny uznał w orzeczeniu K 1/88, iż zasadę *lex retro non agit* należy rozumieć szerzej, a mianowicie „także jako zakaz stanowienia intertemporalnych reguł, które mają określić treść stosunków prawnych powstałych pod rządami dawnych norm, a trwających w okresie wejścia w życie norm nowoustanowionych, jeżeli reguły te wywołują ujemne prawne (a w konsekwencji społeczne) następstwa dla bezpieczeństwa prawnego i poszanowania praw nabytych" [3]. Tym samym zakwestionował częściowo regułę bezpośredniego działania nowego prawa w sytuacjach, gdy pogarszało ono sytuację stron trwających stosunków prawnych, a więc uzależnił naruszenie owego zakazu od charakteru następstw w tych stosunkach. Jak wynika z powyższego, badać należy treść stosunków prawnych, a co za tym idzie Trybunał wprowadził, obok ustanowionego wcześniej formalnego, materialne kryterium retroaktywności. Rozszerzając treść omawianej zasady polski sąd konstytucyjny przyjął, iż podstawą zasady niedziałania prawa wstecz jest głównie ochrona praw nabytych i tak ujmowaną retroaktywność doktryna uznaje za szerokie rozumienie zasady niedziałania prawa wstecz.

Jak wskazuje S. Wronkowska „Doktryna prawa uwzględniając wartość, jaką jest zaufanie obywatela do prawa, uznaje za niedopuszczalne stanowienie norm z mocą wsteczną, jeśli podmioty, których te normy dotyczą, nie mogły racjonalnie przewidzieć decyzji tego rodzaju, a nadzwyczajne okoliczności czy dobra podlegające ochronie konstytucyjnej decyzji takiej nie usprawiedliwiają. Można natomiast usprawiedliwić wyjątkowe nadanie normom możliwości oddziaływania na sytuacje zastane, jeżeli zaistniały ważkie powody, a zainteresowane podmioty miały podstawy, by oczekiwać uchwalenia takich norm" [4, s. 9]. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, że zasada nieretroaktywności prawa w szczególnie uzasadnionych przypadkach może być naruszona, wskazywał jednak, że jej naruszenie możliwe jest jedynie w sytuacjach wyjątkowych, a przemawiać za tym musi inna zasada prawnokonstytucyjna. „Szczególne okoliczności" winny być rozumiane jako „sytuacje nadzwyczaj wyjątkowe, gdy ze względów obiektywnych zachodzi potrzeba dania pierwszeństwa określonej wartości chronionej bądź znajdującej swoje oparcie w przepisach Konstytucji RP. (...) Wyjątkowość sytuacji nakazuje dokonanie oceny pod tym względem w każdej z osobna sytuacji, jako że trudno jest tu o wypracowanie ogólniejszej, uniwersalnej reguły" [5]. Z kolei w wyroku z 7 lutego 2001 r. Trybunał uznał, że odstępstwo od tej zasady dopuszczalne jest zwłaszcza wtedy, gdy „jest to konieczne dla realizacji wartości konstytucyjnej, ocenionej jako ważniejsza od wartości chronionej zakazem retroakcji, a także jeżeli przemawia za tym konieczność realizacji innej zasady konstytucyjnej, a jednocześnie realizacja tej zasady nie jest możliwa bez wstecznego działania prawa" [6].

Nakaz zachowania odpowiedniego *vacatio legis* przy wprowadzaniu w życie nowych przepisów jako reguła konstytucyjna obowiązuje w polskim systemie prawnym od niedawna. Uznawany jest za fundamentalną cechę systemu prawa. *Vacatio legis* jest okresem między ogłoszeniem aktu normatywnego a jego wejściem w życie. Wymóg jego ustanowienia wynika z zasady ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przezeń prawa. „Trybunał Konstytucyjny w swym dotychczasowym orzecznictwie wielokrotnie podkreślał konieczność oddzielenia dnia ogłoszenia aktu normatywnego od dnia jego wejścia w życie

odpowiednio długim okresem czasu. Zachowanie takiego okresu, określanego zazwyczaj nazwą *vacatio legis* (polskie terminy "spoczywanie ustawy" i "okres dostosowawczy" nie rozpowszechniły się), ma na celu umożliwienie adresatom aktu normatywnego zapoznanie się z treścią nowych unormowań i dostosowanie do nich swych przyszłych zachowań. Podstawę ciążącego na prawodawcy obowiązku zachowania stosownej *vacatio legis* Trybunał Konstytucyjny konsekwentnie upatrywał w przepisie określającym Rzeczpospolitą Polską jako państwo prawne" [7]. Z kolei w orzeczeniu K 5/96 Trybunał skonstatował, iż „Zasada państwa prawnego, a zwłaszcza wynikające z niej zasady zaufania obywatela do państwa, pewności prawa oraz ochrony praw nabytych nakazują takie wprowadzanie w życie nowych przepisów, by ich adresaci dysponowali dostateczną ilością czasu na odpowiednie pokierowanie swoimi sprawami i dostosowanie się do zmienionej sytuacji prawnej. Z tych względów zasada państwa prawnego wymaga, by zmiana prawa dotychczas obowiązującego, która pociąga za sobą niekorzystne skutki dla sytuacji prawnej podmiotów dokonywana była zasadniczo z zastosowaniem techniki przepisów przejściowych, a co najmniej odpowiedniej *vacatio legis*. Ustawodawca może z nich zrezygnować, jeżeli przemawia za tym ważny interes publiczny, którego nie można wyważyć z interesem jednostki" [8]. Ustawa o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych [9] ustaliła okres *vacatio legis* co do zasady na 14 dni w przypadku przepisów powszechnie obowiązujących oraz 3 dni w przypadku przepisów porządkowych. Zgodnie z poglądem polskiego sądu konstytucyjnego, wyrażonym w orzeczeniu P 1/95 „badanie konstytucyjności wprowadzenia w życie nowych przepisów polegać musi na materialnym określeniu, jaki okres *vacatio legis* ma charakter "odpowiedni" do ich treści i charakteru. Założeniem wyjściowym jest uznanie adekwatności okresu 14 dni, jako przewidzianego ogólnie przez ustawodawcę. Ocena „odpowiedniości" *vacatio legis* zależy też jednak od innych zasad i wartości konstytucyjnych, odnoszących się do danej regulacji prawnej. Argument „ważnego interesu publicznego" może - wyjątkowo - uzasadniać ograniczenie lub nawet rezygnację z ustanowienia *vacatio legis*" [10].

Ustawa od czternastodniowego terminu przewiduje więc dwa wyjątki – w określonych, uzasadnionych przypadkach akty normatywne mogą wchodzić w życie w terminie krótszym, a jeśli ważny interes państwa wymaga natychmiastowego wejścia w życie aktu prawnego i zasada demokratycznego państwa prawnego nie stoi temu na przeszkodzie, akt może wejść w życie z dniem ogłoszenia w dzienniku urzędowym. Możliwe jest również wydłużenie tego okresu. Już bowiem w swych pierwszych orzeczeniach dotyczących zasady odpowiedniego *vacatio legis* Trybunał Konstytucyjny stwierdził, iż nie ma ona charakteru bezwzględnego i dopuszczalne są od niej odstępstwa.

Jeżeli chodzi o skrócenie bądź rezygnację z ustanowienia okresu dostosowawczego, ustawodawca ma taką możliwość, jeżeli przemawia za tym ważny interes publiczny, którego nie można zrównoważyć z interesem jednostki [11]. Trybunał niejednokrotnie objaśniał pojęcie owego ważnego interesu publicznego. Może nim być dążenie ustawodawcy do przeciwstawienia się oszustwom i nadużyciom podatkowym prowadzącym do uchylania się od opodatkowania [12], jak również konieczność ochrony stabilności interesów finansowych państwa [13]. Ponadto ustawodawca może zrezygnować z *vacatio legis,* gdy nowe przepisy ze swej istoty takiego okresu dostosowawczego nie wymagają, ponieważ nie są adresowane do obywateli.

Co do wydłużenia okresu *vacatio legis*, polski sąd konstytucyjny skonstatował, iż przepisy prawa nie określają górnej granicy tegoż okresu, pozostawiając tą kwestię decyzji prawodawcy działającego w granicach swobody wyznaczonej pojęciem «odpowiedniości» [14]. Zaczynają tu dominować materialne treści zasady, które mają charakter subsydiarny, mianowicie występują w sytuacjach, gdy *vacatio legis* w wymiarze podstawowym okazuje się niewystarczające. W doktrynie prawa wskazuje się na konieczność wydłużenia okresu *vacatio legis* m.in. w sytuacjach, gdy ustawa jest obszerna i doniosła społecznie, a zapoznanie się z nią wymaga znacznego czasu; gdy ustawa wprowadza nowe instytucje i reformuje zastane, a

przygotowanie się do owych zmian jest czasochłonne; wreszcie, gdy uzyskanie informacji o ustawie i zapoznanie się z jej przepisami jest dla pewnych kategorii osób utrudnione [15, s. 113-114].

W doktrynie podkreśla się, iż liczba orzeczeń, w których Trybunał stwierdza naruszenie zasady odpowiedniego *vacatio legis*, zmniejsza się. Prawodawca bowiem coraz dokładniej określa „odpowiedni" okres dostosowawczy, kierując się wskazówkami zawartymi w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego.

Jedną z podstawowych zasad przyzwoitej legislacji i zarazem cechą stabilnego systemu prawnego jest również **nakaz ochrony praw słusznie nabytych**, gwarantujący zaufanie obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zapewniający bezpieczeństwo prawne obywateli. U podstaw ochrony praw nabytych znajduje się dążenie do zapewnienia jednostce bezpieczeństwa prawnego i umożliwienia jej racjonalnego planowania przyszłych działań [16]. „Zgodnie z ustalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego ochrona praw nabytych jest jednym z elementów składowych zasady zaufania obywatela do państwa i do stanowionego przezeń prawa, wynikającej z zasady demokratycznego państwa prawnego" [17]. Jak wskazuje Trybunał, zasada ochrony praw nabytych:

1) zakazuje arbitralnego znoszenia lub ograniczania praw podmiotowych przysługujących jednostce lub innym podmiotom prywatnym występującym w obrocie prawnym. Konstytucja dopuszcza ograniczanie lub znoszenie praw nabytych w razie kolizji wartości znajdujących się u podstaw tej zasady z innymi wartościami konstytucyjnymi (...) pod warunkiem, że takie działanie jest konieczne dla realizacji innych wartości konstytucyjnych, które w danej sytuacji mają pierwszeństwo przed wartościami znajdującymi się u podstaw zasady ochrony praw nabytych. Nie ma przy tym znaczenia, czy prawo to zostało nabyte na podstawie indywidualnego aktu organu władzy, czy wprost na podstawie ustawy (z chwilą spełnienia określonych w niej przesłanek). Ingerując w prawa nabyte, prawodawca powinien wprowadzić rozwiązania, które zminimalizują negatywne skutki dla zainteresowanych i umożliwią im dostosowanie się do nowej sytuacji [20].

2) zapewnia ochronę praw podmiotowych – zarówno publicznych jak i prywatnych. Poza zakresem stosowania tej zasady znajdują się natomiast sytuacje prawne, które nie mają charakteru praw podmiotowych ani ekspektatyw tych praw. Trybunał Konstytucyjny sprecyzował bliżej zakres sytuacji prawnych objętych ochroną w orzeczeniu z 11 lutego 1992 r. Stwierdził wówczas, że „zasadą ochrony praw nabytych objęte są zarówno prawa nabyte w drodze skonkretyzowanych decyzji, przyznających świadczenia, jak i prawa nabyte *in abstracto* zgodnie z ustawą przed zgłoszeniem wniosku o ich przyznanie. Gdy idzie o ekspektatywy praw (...) – to Trybunał Konstytucyjny – mimo wszystkich trudności jakie tutaj powstają – stanął na stanowisku objęcia ochroną ekspektatyw maksymalnie ukształtowanych, tj. takich, które spełniają wszystkie zasadniczo przesłanki ustawowe nabycia praw pod rządami danej ustawy bez względu na stosunek do nich późniejszej ustawy [21].

3) nie ma charakteru absolutnego i nie wyklucza stanowienia regulacji mniej korzystnych dla jednostki. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, że odstąpienie od zasady ochrony praw nabytych jest dopuszczalne w szczególnych okolicznościach, gdy przemawia za tym inna zasada prawnokonstytucyjna. Precyzując pojęcie „szczególnych okoliczności", uzasadniających odejście od ochrony praw nabytych Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że chodzi tutaj o „sytuacje nadzwyczaj wyjątkowe, gdy ze względów obiektywnych zachodzi potrzeba dania pierwszeństwa określonej wartości chronionej bądź znajdującej oparcie w przepisach Konstytucji (...). Wyjątkowość sytuacji nakazuje dokonanie oceny pod tym względem w każdej z osobna sytuacji, jako że trudno jest tu o wypracowanie ogólniejszej, uniwersalnej reguły" [22].

Uogólniając i precyzując dotychczasowe orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego dotyczące ochrony praw nabytych, należy stwierdzić, że ocena dopuszczalności ograniczeń tych praw wymaga rozważenia:

- czy wprowadzone ograniczenia znajdują podstawę w innych normach, zasadach lub wartościach konstytucyjnych,

- czy nie istnieje możliwość realizacji danej normy, zasady lub wartości konstytucyjnej bez naruszenia praw nabytych,

- czy wartościom konstytucyjnym, dla realizacji których prawodawca ogranicza prawa nabyte, można w danej, konkretnej sytuacji przyznać pierwszeństwo przed wartościami znajdującymi u podstaw zasady ochrony praw nabytych, a także

- czy prawodawca podjął niezbędne działania mające na celu zapewnienie jednostce warunków do przystosowania się do nowej regulacji [23].

Należy zauważyć, że zasada ta chroni wyłącznie oczekiwania usprawiedliwione i racjonalne – nie obejmuje zaś takich dziedzin życia i sytuacji, w których jednostka musi liczyć się z tym, że zmiana warunków społecznych lub gospodarczych może wymagać zmian regulacji prawnych, w tym również zmian, które znoszą lub ograniczają dotychczas zagwarantowane prawa podmiotowe [24]. Poza gwarancjami nienaruszalności pozostawia prawa nabyte niesłusznie lub niegodziwie, a także niemające oparcia w założeniach obowiązującego w dacie orzekania porządku konstytucyjnego: „Ochronie konstytucyjnej nie podlegają [ponadto] prawa nabyte niesprawiedliwie ani prawa, które nie znajdują uzasadnienia w warunkach nowego, demokratycznego ustroju państwa" [25].

Zasada ochrony praw nabytych nie ma charakteru absolutnego i dopuszczalne są od niej wyjątki. Już w 1989 roku sąd konstytucyjny uznał, iż zasada ochrony praw nabytych nie wyklucza dopuszczalności ograniczenia, a nawet pozbawienia obywatela prawa podmiotowego [26]. Trybunał niejednokrotnie analizował coraz to nowe sytuacje faktyczne, w których odstępstwo od omawianej zasady było konieczne. Jak też stwierdził w jednym ze swoich orzeczeń, „z konieczności zachowania praw nabytych nie można wywodzić obowiązku ustawodawcy kreowania identycznych uprawnień dla innych osób" [27]. „Ocena dopuszczalności wyjątków od zasady ochrony praw nabytych wymaga rozważenia, na ile oczekiwanie jednostki, iż prawa uznane przez państwo będą realizowane, jest usprawiedliwione. Zasada ochrony praw nabytych chroni wyłącznie oczekiwania usprawiedliwione i racjonalne. Istnieją dziedziny życia i sytuacje, w których jednostka musi liczyć się z tym, że zmiana warunków społecznych lub gospodarczych może wymagać zmian regulacji prawnych, w tym również zmian, które znoszą lub ograniczają dotychczas zagwarantowane prawa podmiotowe" [28]. Odstępstwa od nakazu ochrony praw nabytych są, jak wynika z orzecznictwa, konieczne, bowiem „bezwzględna ochrona praw nabytych prowadziłaby do petryfikacji systemu prawnego, uniemożliwiając wprowadzenie niezbędnych zmian w obowiązujących regulacjach prawnych" [29]. Jak pisze J. Jaskiernia, „Podejmując proces interpretacyjny w kwestii dopuszczenia rozwiązania sprzecznego z zasadą ochrony praw nabytych ustawodawca może kierować się stanowiskiem ekspertów, włączonych do udziału w sejmowym postępowaniu ustawodawczym, jak też ocenami formułowanymi przez naukę prawa. W ostateczności jednak sam musi podjąć decyzję i sam za nią poniesie odpowiedzialność" [30, s. 309].

Poszukując odpowiedzi na pytanie, czy ochrona praw nabytych na tle różnych gałęzi prawa jest zróżnicowana, a więc mniej czy bardziej intensywna w zależności od charakteru prawa będącego przedmiotem jej ochrony, w doktrynie panuje przekonanie, iż takiego zróżnicowania nie ma. Można się go jednak doszukiwać w odniesieniu do regulacji w polskim systemie prawnym prawa własności.

Zasada określoności przepisów prawa oznacza, iż „przepisy prawne muszą być formułowane w sposób na tyle jasny, aby adresat mógł bez trudności określić prawne konsekwencje swego postępowania" [30]. Sam termin „określoność prawa" pochodzi z doktryny niemieckiej i stanowi jeden z postulatów koncepcji *Rechtsstaat*. W związku z nawiązaniem polskiej zasady demokratycznego państwa prawnego do niemieckiej idei państwa prawa, przyjęto w polskim prawie również i omawiany termin. W piśmiennictwie niemieckim termin określoności prawa rozumiany jest dwojako. W sensie wąskim odnosi się

on do treści przepisu prawa i oznacza nakaz jego precyzyjności, zaś w szerokim rozumieniu „określoność" oznacza ponadto nakaz formułowania prawa przejrzystego, czyli zrozumiałego dla jednostki. Dominujące w niemieckiej doktrynie jest to drugie rozumienie pojęcia określoności prawa. W takim też znaczeniu terminu tego używa polski Trybunał Konstytucyjny [32, s. 184-185].

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, z zasady określoności przepisów prawa wynika, że „każdy przepis prawny winien być skonstruowany poprawnie z punktu widzenia językowego i logicznego. (...) Wymóg jasności oznacza nakaz tworzenia przepisów klarownych i zrozumiałych dla ich adresatów, którzy od racjonalnego ustawodawcy oczekiwać mogą stanowienia norm prawnych nie budzących wątpliwości co do treści nakładanych obowiązków i przyznawanych praw. Związana z jasnością precyzja przepisu winna przejawiać się w konkretności nakładanych obowiązków i przyznawanych praw tak, by ich treść była oczywista i pozwalała na wyegzekwowanie" [33]. Odnosi się to więc „do językowego aspektu prawa, dając wyraz przekonaniu, że język jest środkiem porozumiewania się prawodawcy z adresatami stanowionych przez niego norm i dlatego właśnie, jeśli nie ma być środkiem jedynie pozornym, musi spełniać określone warunki" [34, s. 684]. Trybunał stwierdza ponadto, iż „niejasność przepisu może uzasadniać stwierdzenie jego niezgodności z Konstytucją, o ile jest tak daleko posunięta, iż wynikających z niej rozbieżności nie da się usunąć za pomocą zwyczajnych środków mających na celu wyeliminowanie niejednolitości w stosowaniu prawa. Jednak pozbawienie mocy obowiązującej określonego przepisu z powodu jego niejasności winno być traktowane jako środek ostateczny, stosowany dopiero wtedy, gdy inne metody usuwania skutków niejasności treści przepisu, w szczególności przez jego interpretację w orzecznictwie sądowym, okażą się niewystarczające [35].

Zasada państwa prawnego wymaga stanowienia norm nienagannych z punktu widzenia techniki legislacyjnej. Normy te powinny realizować założenia leżące u podstaw porządku konstytucyjnego w Polsce i strzec tego zespołu wartości, który wyraża Konstytucja [36, s. 8]. Konstytucja natomiast czyni szczególnym przedmiotem swej ochrony wolności i prawa obywateli. Zasady przyzwoitej legislacji niewątpliwie chronić mają te prawa i wolności. Ich oddziaływanie zaznacza się najwyraźniej w momencie korzystania przez jednostki z zagwarantowanych im konstytucyjnie uprawnień (wystarczy tu choćby wspomnieć o zasadzie ochrony praw słusznie nabytych czy ochrony interesów w toku). Przepisy prawa powinny więc odpowiadać pewnym standardom, wypracowywanym przez lata doświadczeń w doktrynie i orzecznictwie, aby zapewnić prawu efektywność, stabilność i posłuch obywateli. Tymczasem postulaty poprawnej techniki legislacyjnej, kierowane pod adresem ustawodawcy, zdają się nie być przez niego przestrzegane, bynajmniej nie w takim stopniu, w jakim pozwoliłoby to na aprobatę jego prawodawczych działań ze strony przedstawicieli nauki. I właśnie tu istotną rolę odgrywa Trybunał Konstytucyjny, którego „podstawowa działalność polega na kontroli spójności systemu prawnego w państwie, a przez to kształtowanie ładu i bezpieczeństwa prawnego adresatów normy prawnej. Trybunał został wyposażony w kompetencję eliminowania niekonstytucyjnych przepisów z porządku prawnego. Przestrzeganie zasad stanowienia prawa zarówno formalnych, jak materialnoprawnych pozwala na tworzenie spójnego systemu prawnego w Rzeczypospolitej, która jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej" [36, s. 6]. To właśnie z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, statuującego zasadę demokratycznego państwa prawnego, polski sąd konstytucyjny wywodzi nakaz przestrzegania przez ustawodawcę zasad przyzwoitej legislacji.

Zasady przyzwoitej legislacji są przede wszystkim regułami stanowienia prawa – prawa słusznego, efektywnego, odpowiadającego standardom współczesnego demokratycznego państwa. Tak rudymentarne zasady, jak zasada niedziałania prawa wstecz, nakaz stosowania odpowiedniego *vacatio legis*, zasada ochrony praw słusznie nabytych czy określoności prawa, nie są respektowane w procesie legislacyjnym, na co wskazuje bogaty dorobek orzeczniczy Trybunału Konstytucyjnego w zakresie naruszenia omawianych zasad.

Polski sąd konstytucyjny jest pewnym hamulcem w stosunku do działalności prawodawcy - poprzez swoje orzeczenia tworzy on „konstytucję sądową", która staje się dziś nieodłączną częścią konstytucji pisanej. I na tym właśnie, w moim przekonaniu, polega fenomen zasad przyzwoitej legislacji.

Wykorzystane źródła:

1. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego P 4/98 z 16 czerwca 1999 r.
2. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego U 1/86 z 28 maja 1986 r.
3. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego K 1/88 z 30 listopada 1988 r.
4. S. Wronkowska „Zmiany w systemie prawnym (Z zagadnień techniki i polityki legislacyjnej)", „Państwo i Prawo" 1991, z. 8.
5. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego K 15/91 z 29 stycznia 1992 r.
6. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego K 27/00 z 7 lutego 2001 r.
7. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego K 4/99 z 20 grudnia 1999 r.
8. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego K 5/96 z 15 lipca 1996 r.
9. Ustawa z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. 2000 nr 62 poz. 718 ze zm.)
10. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego P 1/95 z 11 września 1995 r.
11. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego K 18/99 z 4 stycznia 2000 r.
12. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego K 9/92 z 2 marca 1993 r.
13. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego P 4/98 z 16 czerwca 1999 r.
14. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego U 2/03 z 1 czerwca 2004 r.
15. S. Wronkowska, M. Zieliński: „Zasady techniki prawodawczej: komentarz", Warszawa 2004 r.
16. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego K18/99 z 4 stycznia 2000 r.
17. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego K 1/99 z 13 marca 2000 r.
18. Zob. m.in. orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego: K 1/99 z 13 marca 2000 r., K 4/99 z 20 grudnia 1999 r., K 32/05 z 17 marca 2008 r., K 45/01 z 25 czerwca 2002 r.
21. Zob. m.in. orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego: K 1/99 z 13 marca 2000 r., K 5/99 z 22 czerwca 1999 r., K 14/99 z 21 marca 2000 r.
22. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego K 15/91 z 29 stycznia 1992 r.
23. Zob. m.in. orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego: K 15/99 z 13 czerwca 2000 r., K 4/99 z 20 grudnia 1999 r., K 5/99 z 22 czerwca 1999 r., K 10/98 z 15 września 1998 r., K 18/99 z 4 stycznia 2000 r.
24. Zob. m.in. orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego: K 4/99 z 20 grudnia 1999 r., K 5/99 z 22 czerwca 1999 r.
25. Zob. m.in. orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego: K 4/99 z 20 grudnia 1999 r., K 32/02 z 17 listopada 2003 r., K 18/99 z 4 stycznia 2000 r.
26. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego K 3/88 z 4 października 1989 r.
27. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego K 1/00 z 12 września 2000 r.
28. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego K 18/99 z 4 stycznia 2000 r.
29. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego K 16/05 z 27 czerwca 2006 r.
30. J. Jaskiernia „Zasada demokratycznego państwa prawnego w sejmowym postępowaniu ustawodawczym", Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1999.
31. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego K 7/99 z 11 stycznia 2000 r.
32. T. Zalasiński, „Zasada prawidłowej legislacji w poglądach Trybunału Konstytucyjnego", Warszawa 2008.
33. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego K 24/00 z 21 marca 2001 r.
34. S. Wronkowska „Zasady przyzwoitej legislacji w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. Księga XX-lecia orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego", Warszawa 2006.

35. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego P 13/02 z 3 grudnia 2002 r.
36. Proces prawotwórczy w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego – Wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego dotyczące zagadnień związanych z procesem legislacyjnym, Warszawa 2009.

Галус Олена Олександрівна,
в.о. доцента кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права, кандидат юридичних наук

КОНСТИТУЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФОРМ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО НАРОДОВЛАДДЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Конституція України виступає основоположним нормативно-правовим актом, який закріплює основні принципи, пріоритетні форми та гарантії безпосереднього народовладдя. Норми, що гарантують та регулюють здійснення безпосереднього народовладдя, розміщені в Розділах І, ІІ, ІІІ та XIII Конституції [1].

У Розділі І «Загальні засади» закріплюються основоположні норми щодо: визнання народу України носієм суверенітету та єдиним джерелом влади, належність права визначати і змінювати конституційний лад виключно народові (ст. 5), гарантування місцевого самоврядування (ст. 6), гарантування свободи політичної діяльності (ст. 15) тощо [1].

Детальне врегулювання на законодавчому рівні лише процедури здійснення безпосереднього народовладдя в конкретних формах є недостатнім. Реальне здійснення безпосереднього народовладдя можливе лише при закріпленні за громадянами конкретних правомочностей насамперед в політичній сфері та їх гарантуванні з боку держави. У зв'язку із цим фундаментальне значення має Розділ ІІ Конституції України «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», у якому закріплюються ряд політичних прав, що передбачають можливість здійснення безпосереднього народовладдя в конкретних формах. Зокрема, в ст. 34 закріплено право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів та переконань, ст. 36 – право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації, ст. 38 – право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати та бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, ст. 39 – право громадян збиратися мирно, без зброї і проводити мітинги, походи і демонстрації, ст. 40 – право на звернення.

Розділ ІІІ Конституції України, який має назву «Вибори і референдуми», безпосередньо стосується безпосереднього народовладдя. Стаття 69 закріплює положення про те, що народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдуми та інші форми безпосередньої демократії. Проаналізувавши цю статтю, можна погодитися з М. І. Ставнійчук, про певну невідповідність назви розділу і змісту його положень [2, с. 23]. На нашу думку, Розділ ІІІ Конституції України доцільно було б назвати «Форми безпосереднього народовладдя». В даному розділі слід було зазначити згадувані в тексті Конституції мирні збори, мітинги, походи, демонстрації, звернення тощо.

Що ж стосується форм безпосереднього народовладдя на місцях, то, на нашу думку, доцільно на конституційному рівні закріпити загальні збори громадян за місцем проживання, місцеві ініціативи та громадські слухання. У зв'язку із цим може постати питання, в якому розділі їх згадувати – в ІІІ під назвою «Форми безпосереднього народовладдя» або ж в XI під назвою «Місцеве самоврядування». На думку автора,

логічно було б доповнити ст. 140 Розділу XI Конституції, яка закріплює, що «місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи» нормою такого змісту: «Безпосереднє волевиявлення територіальних громад здійснюється через місцеві вибори, місцеві референдуми, загальні збори громадян за місцем проживання, місцеві ініціативи, громадські слухання та інші форми безпосереднього волевиявлення громадян. Порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання визначається законом та статутом територіальної громади. Порядок внесення місцевих ініціатив та організації громадських слухань визначається статутом територіальної громади».

На сьогодні форми безпосереднього волевиявлення громадян на місцях закріплені лише в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні». На нашу думку, закріплення цих форм на конституційному рівні буде важливою гарантією права територіальних громад безпосередньо вирішувати питання місцевого значення, а також сприятиме нормативному врегулюванню цих форм на локальному рівні та широкому запровадженню їх в практику місцевого самоврядування. Саме на місцевому рівні безпосереднє народовладдя у формі зборів, правотворчих ініціатив, громадських обговорень є найбільш ефективним.

27 грудня 2007 р. Указом Президента України було створено Національну конституційну раду, на яку покладалося завдання підготовки проекту нової редакції Конституції України. Логічним завершенням цього процесу стало внесення Президентом України до Верховної Ради України Проекту Закону про внесення змін до Конституції України № 4290 від 31 березня 2009 р. [3]. Однак Верховна Рада України 2 вересня 2009 р. прийняла постанову про направлення його на доопрацювання. Даний проект Конституції викликає значний науковий інтерес, зокрема в частині положень, що регулюють безпосереднє народовладдя. Розробники цього проекту пропонують Розділу III Конституції дати назву «Народне волевиявлення». На нашу думку, поняття народне волевиявлення є надто широким і включає в себе як безпосереднє або пряме волевиявлення шляхом форм безпосереднього народовладдя, так і опосередковане волевиявлення через органи державної влади та місцевого самоврядування.

У згадуваному проекті Конституції пропонується запровадити нові форми безпосередньої демократії, зокрема, народна та місцева ініціативи. Так в ст. 81 проекту передбачено, що «за народною ініціативою на вимогу не менш, як півтора мільйона громадян України, які мають право голосу, до Національних Зборів України (мається на увазі Верховної Ради України. – *О. Г.*) вноситься законопроект про внесення змін до Конституції України або про нову редакцію Конституції України. За народною ініціативою на вимогу не менш, як ста тисяч громадян України, які мають право голосу, до Національних Зборів України (Верховної Ради України. – О. Г.) вноситься законопроект з питань, віднесених до сфери регулювання закону».

21 лютого 2011 р. Президент України видає Указ «Про підтримку ініціативи щодо створення Конституційної Асамблеї» [4], яким знову започатковує конституційний процес в Україні.

Неодноразово в науці конституційного права ставилося питання, у якому обсязі потрібно врегулювати форми безпосереднього народовладдя на конституційному рівні. Для детальнішого аналізу даного питання звернемося до зарубіжного досвіду.

Так, в Конституції Угорської Республіки від 18 серпня 1949 р. відсутній окремий розділ, присвячений безпосередньому народовладдю. В Главі II, яка присвячена Державним зборам, містяться ст. 28/B, 28/C, 28/D, 28/E, які передбачають всенародне голосування та народну ініціативу. В ст.44 Глави IX Конституції, яка носить назву «Органи місцевого самоуправління», передбачаються такі форми безпосереднього народовладдя як місцеві референдуми та вибори членів місцевої представницької установи і міського голови [5].

У Конституції Федеративної Республіки Німеччина від 23 травня 1949 р. Розділ І присвячений основним правам. В ст. 8 передбачено право збиратися мирно і без зброї без завчасного сповіщення або дозволу. В Розділі ІІ, який має назву «Федерація і землі», у ст. 28 закріплюються принципи проведення виборів до різних органів влади. Стаття 29 передбачає проведення референдуму про зміну території та народного опитування [6].

Конституція Литовської Республіки від 25 жовтня 1992 р. в ст. 9 Глави 1 передбачає проведення референдуму. У Главі ІІ, яка носить назву «Людина і держава», ст. 34 закріплює виборче право, а ст. 36 забороняє перешкоджати громадянам збиратися без зброї на мирні зібрання. Глава V «Сейм» містить ст. 68, що передбачає право законодавчої ініціативи для 50 000 громадян, що володіють виборчим правом [7].

Отже, проаналізувавши норми конституцій деяких європейських країн, можна дійти до висновку, що для них не є характерним регулювання всіх передбачених форм безпосереднього народовладдя в одному розділі конституції.

На нашу думку, Конституція України як Основний Закон держави повинен врегулювати лише основні засади безпосереднього народовладдя, гарантії їх здійснення. Що ж стосується механізму їх здійснення (зокрема, і процесуального аспекту), то ці питання повинні регулюватися на законодавчому рівні, у тому числі й у кодифікованих нормативно-правових актах.

Використані джерела:

1. Конституція України : за станом на 1 лютого 2011 р. / Верховна Рада України. – К. : Преса України, 1997. – 80 с.

2. Ставнійчук М. І. Система безпосереднього народовладдя в умовах незалежної України / М. І. Ставнійчук // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2006. – № 4 (6). – С. 22–26.

3. Проект Закону про внесення змін до Конституції України № 4290 від 31 березня 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/ pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=34882.

4. Про підтримку ініціативи щодо створення Конституційної Асамблеї : Указ Президента України від 21 лютого 2011 р. № 224 // Урядовий кур'єр. –2011. – № 34.

5. Конституція Угорської Республіки від 18 серпня 1949 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://constitution.garant.ru/ DOC_3864883. htm#sub_para_N_1000.

6. Конституція Федеративної Республіки Німеччина від 23 травня 1949 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://constitution.garant.ru/ DOC_3864885.htm#sub_para_N_990.

7. Конституція Литовської Республіки від 25 жовтня 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://constitution.garant.ru/ DOC_3864839. htm#sub_para_N_1000.

Галюк Віктор Васильович,
старший прокурор прокуратури Кримського регіону України з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері, здобувач Національної академії прокуратури України, старший радник юстиції

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО НАДАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

Людина і суспільство не можуть існувати без землі та інших природних ресурсів. Саме вони є основою задоволення матеріальних ресурсів та інших потреб людини і суспільства. Конституція, зважаючи на виключно важливе значення землі у всіх сферах економіки країни та проголошуючи її основним національним багатством, запроваджує при цьому імперативний принцип особливої охорони цього найважливішого компонента біосфери.

Визнаючи землю, об'єктом надзвичайної важливості для забезпечення функціонування та розвитку людини взагалі, та української нації зокрема, законодавець надає їй особливий правовий статус та створює низку державних органів для забезпечення раціонального використання наведеного природного ресурсу. Одне з найважливіших місць щодо забезпечення законності у досліджуваній сфері займають органи прокуратури.

Зауважимо, що діяльності органів прокуратури з нагляду за додержанням законів у досліджуваній сфері має свою специфіку.

По-перше, земельні правовідносини мають своє, особливе нормативне регулювання. Зокрема до основних нормативних актів, що врегульовують порядок надання та ефективного використання земель слід віднести: Земельний кодекс України, Закони України „Про захист конституційних прав громадян на землю", „Про плату за землю", „Про оренду землі", „Про оцінку земель", „Про охорону земель", Постанови Кабінету Міністрів України „Про порядок ведення державного земельного кадастру", „Про затвердження Порядку розроблення проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок", „Про затвердження Порядку зміни цільового призначення земель, які перебувають у власності громадян або юридичних осіб" тощо.

Свого особливого правового регулювання зазнає прокурорський нагляд у досліджуваній сфері й на відомчому рівні. Так, з метою забезпечення належної організації діяльності органів прокуратури у сферах охорони навколишнього природного середовища та, зокрема, земельних відносин Генеральним прокурором України було видано наказ „Про особливості організації діяльності органів прокуратури у сферах охорони навколишнього природного середовища та земельних відносин" від 4 жовтня 2011 року № 3/2 гн.

По-друге, особливі органи державні органи, які вступають у земельні правовідносини, зокрема, наділені владними повноваженнями у вказаній сфері. Наприклад, відповідно до п. 1 Положення про Державне агентство земельних ресурсів України затверджене Указом Президента України від 8 квітня 2011 року № 445 Державне агентство земельних ресурсів України є центральним органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів та топографо-геодезичної і картографічної діяльності, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства України (далі - Міністр), входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері земельних відносин та топографо-геодезичної і картографічної діяльності.

Проте й місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування також мають окремо визначені повноваження у сфері земельних правовідносин. Так, відповідно до ст. 17 ЗК України до повноважень місцевих державних адміністрацій у галузі земельних відносин належить: а) розпорядження землями державної власності в межах, визначених ЗК України; б) участь у розробленні та забезпеченні виконання загальнодержавних і регіональних (республіканських) програм з питань використання та охорони земель; в) координація здійснення землеустрою та державного контролю за використанням та охороною земель; г) підготовка висновків щодо надання або вилучення (викупу) земельних ділянок; ґ) викуп земельних ділянок для суспільних потреб у межах, визначених законом; д) підготовка висновків щодо встановлення та зміни меж сіл, селищ, районів, районів у містах та міст; е) здійснення контролю за використанням коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, пов'язаних із вилученням (викупом) земельних ділянок; є) координація діяльності державних органів земельних ресурсів; ж) вирішення інших питань у галузі земельних відносин відповідно до закону.

По-третє, в системі органів прокуратури нашої країни створено спеціальний структурний підрозділ із захисту інтересів громадян і держави у сфері земельних відносин. Зокрема, мова йде про відділ захисту інтересів громадян і держави у сфері земельних відносин Головного управління представництва в суді, захисту інтересів громадян та держави при виконанні судових рішень Генеральної прокуратури України.

Під прокурорським же наглядом за додержанням органами виконавчої влади та місцевого самоврядування законодавства щодо надання та ефективного використання земель пропонуємо розуміти вид державної діяльності, напрям прокурорського нагляду, що здійснюється прокурорами в межах функції нагляду за додержанням і застосуванням законів та з використанням наданих повноважень, і спрямований на забезпечення законності та правопорядку у сфері надання та ефективного використання земель.

Гаман Тетяна Василівна,
доцент кафедри державного управління та місцевого самоврядування
Хмельницького університету управління та права,
кандидат наук з держаного управління, доцент

ДО ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПАРИТЕТНОСТІ В МІСЦЕВИХ ОРГАНАХ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Впровадження гендерної паритетності в діяльності місцевих органів виконавчої влади залишається одним із актуальних напрямів наукових досліджень на сучасному етапі демократизації українського суспільства та розвитку держави.

Незважаючи на те, що рівність прав і свобод людини й громадянина незалежно від статі визначається і гарантується ст.24 Конституції України [1], а Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» був прийнятий ще у 2005 р. [2], проблема домінування гендерних стереотипів у владних структурах не зникла і до сьогодні (про що свідчать і попередні результати виборів до Верховної Ради України, де із 225 мажоритарників, лише 15 – жінки [3]. Хоча, згідно з Декларацією Тисячоліття ООН, Україна взяла на себе зобов'язання до 2015 року забезпечити ґендерні співвідношення на рівні не менше 30% жінок та 70% чоловіків у представницьких органах влади та на вищих щаблях виконавчої влади [4].

Питання гендерної проблематики розглядали в своїх працях О.Анупрієнко, І.Гофман, Н.Грицяк, Е.Джонг, О.Кулачек, Л.Пампуха, М.Пірен, М.Попова, С.Плахотнюк, Н.Пушкарьова, В.Романова, Г.Рубін, Д.Скотт, Дж.Хубер, К.Шевченко та ін. Однак, питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в діяльності місцевих органах виконавчої влади досліджувалися побіжно.

Слід відмітити, що ми розглядаємо ґендер, як соціальну стать людини (на відміну від біологічної), яка визначає соціальні можливості кожної статі в освіті, професійній діяльності, доступі до влади і є одним із базових вимірів соціальної структури суспільства, а гендерний паритет, як принцип рівної представленості жінок та чоловіків, рівності та рівноправності в усіх сферах суспільного життя.

При дослідженні ґендерної паритетності в місцевих органах виконавчої влади потрібно пам'ятати, що в Україні на 2,7 млн. чоловіків менше, ніж жінок, їх тривалість життя менша на 10-12 років. У той же час жінки становлять лише 1% вищих держслужбовців (I-II категорія), тобто незначно представлені на тому рівні, де приймаються державні рішення, а середньомісячна заробітна плата жінок становить 71% середньомісячної зарплати чоловіків [5, с. 57].

Аналіз співвідношення кількості чоловіків та жінок в місцевих органах виконавчої влади Хмельницької, Житомирської, Івано-Франківської, Кіровоградської, Миколаївської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Херсонської, Черкаської областей (за даними Національного агенства України з питань державної служби) свідчить про перевагу жінок над чоловіками більше, ніж у два рази. Проте, на посадах I та II категорії значну більшість становлять чоловіки - 88% і 74,3% відповідно, а динаміка зростання кількості жінок прямо пропорційна зменшенню рівня категорії посад (III категорія — 52%, IV - 53%, V - 71%, VI - 76%, VII - 84%). Отже, наведені цифри яскраво свідчать про порушення рівності представлення чоловіків та жінок у місцевих органах виконавчої влади і не дотримання норм ґендерної паритетності.

Для вирішення проблеми необхідно: розробити концепцію ґендерної паритетності в місцевих органах виконавчої влади; удосконалити законодавство в цій сфері; організовувати регулярне навчання працівників місцевих органів виконавчої влади з питань ґендерної проблематики; актуалізувати питання подолання ґендерної дискримінації під час проведення апаратних нарад, навчань, зборів в місцевих органах виконавчої влади; здійснювати організацію прийому громадян з питань їх; забезпечити інформаційну підтримку впровадження ґендерної паритетності та усунення дискримінації за ознакою статі при реалізації кар'єри, як на місцевому, так і на державному рівнях; розробити загальнодержавну програму щодо формування ґендерної культури населення.

Використані джерела:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // ВВР. — 1996. — № 30. — Ст. 141; 2011. — № 10. — Ст. 68

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 р. № 2866–IV [Текст] // ВВР. — 2005. — № 52. — Ст. 561.

3. Відомості про підрахунок голосів виборців в межах одномандатних виборчих округів [Електронний ресурс] Центральна виборча комісія. Вибори народних депутатів України 2012. - Режим доступу: http://www.cvk.gov.ua/vnd2012/wp039pt001f01=900.html.

4. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций : Декларация от 08.09.2000 г. № 55/2 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_621.

5. *Ґендерні аспекти державної служби [Текст]: [монограф.] / [М. Пірен, Н. Грицяк, Т. Василевська, О. Іваницька]; за заг. ред. Б. Кравченка. — К.: Основи, 2002. — 335 с.*

Гасюк Ігор Леонідович,
завідувач кафедри фізичної культури та валеології
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

ПОДАТКОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УКРАЇНІ

Для стимулювання розвитку ринку послуг фізичної культури і спорту необхідне удосконалення існуючої нормативно-правової бази, яка насамперед має забезпечити дієві механізми стимулювання продукування та підвищення якості послуг шляхом створення конкурентного середовища для суб'єктів господарювання в сфері фізичної культури і спорту. У контексті нашого дослідження ми розглянемо перспективні шляхи економічного стимулювання підприємств, установ, організацій будь-якої організаційно-правової форми, метою яких є отримання прибутку від власної діяльності і які безпосередньо надають фізкультурно-спортивні послуги та підприємств, які потенційно здатні надавати підтримку розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

З метою врегулювання механізму ціноутворення та зменшення кінцевої ціни певного сегменту послуг фізкультурно-спортивного характеру доцільно нормативно визначити особливості правовідносин учасників ринку щодо сплати податку на додану вартість. Конкретизація норм Закону України "Про фізичну культуру і спорт" має визначатись доповненням ст. 197.1 пунктом 29 Податкового Кодексу України такого змісту: "Постачання фізкультурно-оздоровчих, рекреаційних та реабілітаційних, спортивних послуг суб'єктами господарювання фізичної культури і спорту, що мають ліцензію на постачання таких послуг, а також постачання послуг фізкультурно-оздоровчими центрами, центрами фізичної культури і спорту інвалідів, фізичного здоров'я населення, що мають ліцензію на постачання таких послуг відповідно до законодавства, крім таких послуг: а) підготовка спортсменів професіоналів до участі в змаганнях; б) організація та проведення спортивно-масових заходів в сфері професійного спорту; в) послуги спортивного характеру, що надаються професійними спортивними клубами, або будь-якими іншими суб'єктами господарювання в галузі, в статуті яких передбачена діяльність в сфері професійного спорту; г) передача за грошову винагороду спортсменів-професіоналів з одного спортивного клубу до іншого".

З метою економічного стимулювання створення належної матеріально-технічної бази та розгалуженої інфраструктури масового спорту, ресурсної бази фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем роботи громадян, спорту вищих досягнень необхідно впорядкувати умови щодо спрямування частини доходів промислових та інших підприємств у розбудову існуючих та будівництво нових спортивних споруд та об'єктів. Це можливо здійснити за рахунок доповнення п. 4 ст. 140.1.8. Податкового кодексу України нормою, яка передбачає врахування при визначенні об'єкта оподаткування витрат подвійного призначення такого змісту: "витрати платника податку на будівництво, реконструкцію, поліпшення, перебудову спортивних комплексів, залів і майданчиків, відкритих площинних спортивних споруд, водних баз тощо, що призначені для фізичного оздоровлення та психологічної реабілітації

працівників платника податку.".

З метою створення привабливих інвестиційних умов, заохочення суб'єктів господарювання до ведення прибуткової діяльності в сфері фізичної культури і спорту, зменшення навантаження на бюджети територіально-адміністративних одиниць за рахунок обмеження цільового виділення коштів на компенсацію вартості занять фізичною культурою і спортом пільгових груп населення доцільно на законодавчому рівні закріпити механізм пільгового оподаткування підприємств та установ, які здійснюють діяльність щодо надання фізкультурно-оздоровчих, рекреаційних, реабілітаційних, навчально-освітніх тощо послуг, окрім суб'єктів професійного спорту. На нашу думку, чинну ч. 5 ст. 45 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" викласти у такій редакції: "Спортивні споруди, багатопрофільні та спеціалізовані спортивні комплекси, бази, підприємства та установи, організації фізкультурно-спортивного спрямування, які мають ліцензію на постачання послуг фізкультурно-спортивного характеру відповідно до законодавства, окрім тих, статутами яких передбачена діяльність в сфері професійного спорту, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, відповідно до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців", Податкового Кодексу України, Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" інших нормативно-правових актів України можуть звільнятись від сплати податків, обов'язкових зборів та платежів, що зараховуються до бюджету відповідної територіально-адміністративної одиниці". У порядку мають бути передбачені умови отримання пільгового оподаткування такими підприємствами і установами. Перевага в отриманні таких пільг має надаватись суб'єктам господарювання, які:

- культивують та розвивають національні види спорту;
- беруть участь в державних цільових програмах розвитку фізичної культури і спорту;
- надають послуги фізкультурно-оздоровчого характеру пільговим верствам населення;
- провадять реабілітаційну, оздоровчу, спортивну роботу з населенням, інвалідами за місцем проживання та масового відпочинку громадян;
- залучають інвестиції, банківські кредити з метою розбудови існуючої матеріально-технічної бази та будівництва нових фізкультурно-спортивних споруд. Для часткової компенсації витрат щодо обслуговування залучених грошових коштів можуть передбачатись у бюджеті територіально-адміністративної одиниці цільова фінансова допомога таким суб'єктам господарювання;
- надають свою матеріально-технічну базу для проведення спортивно-масових заходів навчальним, освітнім установам, громадським організаціям на пільгових умовах;
- виступають організаторами спортивно-масових заходів для усіх верств населення, проводять змагання з видів спорту за місцями масового відпочинку громадян тощо;
- готують спортсменів-аматорів, які посідають призові місця в змаганнях обласного, загальнодержавного значення на міжнародній спортивній арені;
- мають позитивний імідж, відсутні правопорушення податкового законодавства тощо.

Таким чином, запропоновані нами аспекти удосконалення нормативно-правової бази дозволять підвищити дієвість реалізації відповідних програм розвитку фізичної культури і спорту, створити достатні та необхідні передумови для підвищення ефективності державного управління розвитком галузі.

Гендзерський Сергій Андрійович,
студент Хмельницького університету управління та права

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ЮРИДИЧНУ СЛУЖБУ В ОРГАНАХ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Юридична служба органу виконавчої влади, підприємства у своїй діяльності керується Конституцією України Відповідно до ст. 6 конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи виконавчої влади в тому числі юридичні служби відповідних органів здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України.[1]

Указами Президента України.

Так Указ Президента України Про деякі заходи щодо зміцнення юридичних служб державних органів N 272/2006 від 30.03.2006 прийнятий з метою підвищення рівня правового забезпечення діяльності органів державної влади та інших державних органів, поліпшення якості підготовки проектів нормативно-правових актів, стимулювання залучення до зазначеної діяльності висококваліфікованих фахівців[2]

Постановами Верховної ради України, прийнятими відповідно до Конституції України та законів України, актами Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами України,

Загальним положенням про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації, затвердженим постановою абінету Міністрів ”країни від 26.11.08р. № 1040. Це Положення регулює питання діяльності юридичної служби міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади та їх територіальних органів, місцевих держадміністрацій.[3]

Та іншими нормативно- правовими актами.

З питань організації та проведення правової роботи юридична служба керується актами Мін’юсту:

Наказ 14.02.2008 N 225/5 "Про затвердження Порядку погодження у Міністерстві юстиції України призначення та звільнення з посад керівників юридичних служб міністерств, інших центральних органів виконавчої влади " в пунктах 2.3 -2.4 зазначено За результатами співбесіди із заступником Міністра юстиції України підрозділ готує відповідні пропозиції (які викладаються у довільній формі), що подаються на розгляд Міністру юстиції України. За результатами розгляду пропозицій Міністр юстиції України приймає рішення, яке оформлюється висновком Міністерства юстиції України щодо погодження призначення на посаду керівника юридичної служби за формою, наведеною у додатку 1, один примірник якого протягом семи календарних днів з дня отримання подання, зазначеного в пункті 2 цього Порядку, надсилається Кабінету Міністрів України, а другий - керівнику відповідного міністерства.;[4]

Наказ 15.01.2004 N 7/5 "Про створення методичного кабінету для працівників юридичних служб міністерств, інших центральних органів виконавчої влади" п. 1.1. Методичний кабінет створюється з метою забезпечення координації та методичного керівництва правовою роботою в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, підвищення кваліфікації працівників юридичних служб. [5]

Наказ 04.03.2008 N 332/5 "Про затвердження Порядку організації Міністерством юстиції України підвищення кваліфікації працівників юридичних служб міністерств, інших центральних органів виконавчої влади" - Необхідність кваліфікованого підходу та швидкого реагування на динамічні зміни у законодавстві вимагає формування системи підвищення професійного рівня працівників юридичних служб міністерств, інших центральних органів виконавчої влади (далі-міністерства), яка здатна забезпечити підвищення рівня правової культури працівників юридичних служб

міністерств та їх готовність до компетентної участі у правовому забезпеченні діяльності відповідних міністерств.[6]

Наказ 06.07.2011 № 1805/5 "Про затвердження форми висновку юридичної служби міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади та його територіальних органів, місцевих державних адміністрацій за результатами проведення юридичної експертизи проекту нормативно-правового акта" [7]

Юрисконсульт органу виконавчої влади, підприємства здійснює роботу на підставі локального нормативного акта – посадової інструкції, яка розробляється па основі Типової інструкції з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади затвердженою Постановою КМУ від 30 листопада 2011 р. N 1242. Дана Інструкція встановлює загальні положення щодо функціонування структурних підрозділів з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади, вимоги до документування управлінської інформації та організації роботи з документами в установах незалежно від способу фіксації та відтворення інформації, яка міститься в документах, включаючи їх підготовку, реєстрацію, облік і контроль за виконанням. [8]

Підняти рівень правового забезпечення до сучасних вимог можливо, насамперед, за умови ефективного функціонування юридичної служби, яка є основним складовим елементом в організації правової роботи загалом. Відзначимо, що правова робота – це комплекс заходів, що здійснюються державними органами управління, посадовими особами з метою забезпечення суворого дотримання закону у всіх сферах господарської діяльності.

Центром організації та координації правової роботи є Міністерство юстиції. З-поміж основних напрямів його діяльності – методичне керівництво правовою роботою в міністерствах, інших центральних ОВВ, перевірка стану цієї роботи і надання рекомендацій щодо її поліпшення, приведення нормативних актів у відповідність із чинним законодавством та вжиття заходів до підвищення кваліфікації працівників юридичних служб органів виконавчої влади.

Використані джерела:

1. *Конституція України №254к/96-ВР, 28.06.1996*
2. *Указ Президента України Про деякі заходи щодо зміцнення юридичних служб державних органів N 272/2006 від 30.03.2006*
3. *Загальним положенням про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації, затвердженим постановою абінету Міністрів ”країни від 26.11.08р. № 1040*
4. *Наказ 14.02.2008 N 225/5 "Про затвердження Порядку погодження у Міністерстві юстиції України призначення та звільнення з посад керівників юридичних служб міністерств, інших центральних органів виконавчої влади"*
5. *Наказ 15.01.2004 N 7/5 "Про створення методичного кабінету для працівників юридичних служб міністерств, інших центральних органів виконавчої влади"*
6. *Наказ 04.03.2008 N 332/5 "Про затвердження Порядку організації Міністерством юстиції України підвищення кваліфікації працівників юридичних служб міністерств, інших центральних органів виконавчої влади"*
7. *Наказ 06.07.2011 № 1805/5 "Про затвердження форми висновку юридичної служби міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади та його територіальних органів, місцевих державних адміністрацій за результатами проведення юридичної експертизи проекту нормативно-правового акта"*
8. *Типова інструкції з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади*

затвердженою Постановою КМУ від 30 листопада 2011 р. N 1242.

Гордеев Владимир Иванович,
доцент кафедры земельного и аграрного права Национального университета «Юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого», кандидат юридических наук

СИСТЕМАТИЧЕСКОЕ НЕВНЕСЕНИЕ ЗЕМЕЛЬНОГО НАЛОГА ИЛИ АРЕНДНОЙ ПЛАТЫ КАК ОСНОВАНИЕ ПРЕКРАЩЕНИЯ ПРАВА ПОЛЬЗОВАНИЯ ЗЕМЕЛЬНЫМ УЧАСТКОМ

В настоящее время правовой основой прекращения пользования земельным участком является ст. 141 Земельного кодекса Украины[1]. Анализ данной статьи позволяет утверждать, что в ней закрепляются в основном принудительные основания прекращения. Основаниям и порядку прекращения права пользования землей в юридической литературе уделяется особое внимание. В той или иной мере данной проблемы касались Гетьман А.П., Каракаш И.И., Мирошниченко А.Н, Шульга М.В.

Между тем, хотелось бы обратить внимание на отдельные аспекты применения ЗК Украины при разрешении земельных споров связанных с прекращением прав на землю. Так в пункте «д» ст. 141 ЗК Украины самостоятельным основанием принудительного прекращения права пользования земельным участком является **«систематическая неуплата земельного налога или арендной платы».** Из содержания данного термина усматривается, что он применяется как при неуплате земельного налога, так и арендной платы. Данное нарушение земельного и налогового законодательства является самостоятельным основанием прекращения исключительно права пользования земельным участком, который принадлежит субъекту на праве постоянного пользования или на условиях аренды. В ЗК Украины (в редакции от 13 марта 1992 года) указанное основание закреплялось по-иному[2]. Так, согласно ст. 27 ЗК Украины основанием прекращения пользования земельным участком являлось: **систематическое невнесение земельного налога в сроки, установленные законодательством Украины, а также арендной платы в сроки, определенные договором аренды.** Таким образом, речь шла о нарушении сроков внесения земельного налога или арендной платы. При этом необходимо обратить внимание, что данное нарушение являлось одновременно и основанием прекращения права собственности на землю согласно ст. 26 ЗК Украины.

В настоящее время, указанное нарушение является основанием прекращения только права пользования земельным участком. Такой подход законодателя является правильным, так как собственника земельного участка нельзя лишить права собственности только за факт систематического невнесения земельного налога. До принятия Налогового кодекса Украины, которым был отменен Закон Украины «О плате за землю» понятие термина «систематическая неуплата» закреплялось непосредственно в законе [3]. Так, согласно ч.5. ст. 17 закона «неуплата земельного налога или арендной платы за земельные участки государственной или коммунальной собственности производителями сельскохозяйственной или рыбной продукции и гражданами в течение года, иными плательщиками – в течение полугода считается систематическим и является основанием для прекращения права пользования земельными участками»[4].

Налоговый кодекс Украины, вступивший в силу с 01.01.2011 года, не содержит правового понятия «систематическая неуплата земельного налога или арендной платы». В ЗК Украины также не дается правового понятия этого термина.

Следовательно, в земельном и налоговом законодательстве образовался пробел. В этой связи в литературе предлагается термин « систематичность» толковать с учетом положения ч.1. ст. 782 ГК Украины, которая предоставляет наймодателю право отказаться от договора найма при невнесении платы в течение трех месяцев подряд [5,с.237].Такой подход заслуживает внимания и дает возможность применить аналогию закона к пробелам в земельном законодательстве.

Между тем, здесь в свою очередь возникает вопрос, возможно ли в данном случае, применять ч.2 статьи 782 ГК Украины, согласно которой при отказе наймодателя от договора найма договор является расторгнутым с момента получения нанимателем уведомления. Данная правовая конструкция, по нашему мнению, не может быть применена к основаниям прекращения права пользования земельным участкам. Так, согласно п. 8 Постановления Пленума Верховного суда Украины от 16.04.2004 года «О практике применения судами земельного законодательства при рассмотрении гражданских дел» прекращение права собственности или права пользования земельным участком по ст. 140-149 ЗК Украины должно осуществляться по иску соответствующего органа исполнительной власти или органа местного самоуправления [6]. Поэтому прекращение права пользования земельным участком по пункту «д» ст. 141 ЗК Украины также должно осуществляться исключительно в судебном порядке.

Для определения «систематической неуплаты» имеют значение периоды неуплаты земельного налога или арендной платы. В настоящее время сроки уплаты земельного налога регулируются Налоговым кодексом Украины. Согласно ст. 287.3. кодекса земельный налог уплачивается собственниками земли и землепользователями ежемесячно в течение 30 календарных дней, которые наступают за последним календарным днем налогового (отчетного) месяца. Арендная плата за земельные участки государственной и коммунальной собственности согласно ст. 21 Закону Украины «Об аренде земли» также оплачивается ежемесячно [7]. Следовательно, чтобы говорить о системности нарушения по уплате земельного налога или арендной платы истцу необходимо, представить в суд доказательства, подтверждающие просрочку в оплате земельного налога в течение трех налоговых месяцев.

Как показывает судебная практика, такие доказательства предоставляют налоговые органы путем выдачи справок, которыми подтверждается не только сумма задолженности, но и период ее возникновения. Для определения системности неуплаты важен именно период, на что неоднократно обращали внимание судебные органы. Так, Постановлением Высшего хозяйственного суда Украины от 28 августа 2012 года по делу №5002-28/392-2011 (о расторжении договора аренды земельного участка, взыскании задолженности и освобождении земельного участка) судебные решения первой и второй инстанций были отменены, а дело направлено на новое рассмотрение только по причине отсутствия в справке государственной налоговой инспекции периода, за который возникла задолженность у ответчика по уплате арендной платы по договору аренды земли [8].

Следовательно, под систематической неуплатой земельного налога или арендной платы надо понимать невнесение или внесение в неполном объеме в течение трех налоговых сроков или трех сроков, предусмотренных договором аренды земли. Анализ судебных решений данной категории споров показывает, что в 2012 году в основном рассматривались дела о прекращении права пользования земельным участком за допущенные нарушения до 1 января 2011 года, что давала возможность судебным органам применить к возникшим отношениям действующий в тот период времени Закон Украины «О плате за землю».

По нашему мнению, необходимо срочно внести соответствующие дополнения в ЗК Украины, так как именно земельное законодательство предусматривает возможность принудительного прекращения права пользования земельным участком за

систематическую неуплату земельного налога или арендной платы. Для налогового законодательства понятие систематической неуплаты не имеет отдельного значения, а несвоевременная оплата служит лишь основанием применения финансовых санкций.

Использованные источники:

1. Земельный кодекс Украины: Закон Украины от 25 октября 2001 г. // Ведомости Верховной Рады Украины . – 2002. – №3-4 – ст. 27.
2. Земельный кодекс Украины: в ред.Закона Украины от 13 марта 1992 г. // Ведомости Верховной Рады Украины . – 1992. – №25 – ст. 354.
3. Налоговый кодекс Украины: Закон Украины от 2 декабря 2010 г. // Ведомости Верховной Рады Украины . – 2011. – №13-14, №15-16, №17– ст. 112.
4. О плате за землю: Закон Украины от 3 июля 1992 г. // Ведомости Верховной Рады Украины . – 1992. – №38.
5. Мірошниченко А.М. Земельне право України : Підручник. – 2-ге. Видання, допов. і перероб. –К: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 678 с.
6. О практике применения судами земельного законодательства при рассмотрении гражданских дел: Постановление Пленума Верховного суда Украины от 16.04.2004 г. №7// Вісн. Верхов. Суда України. –2004. –№6 –С.22.
7. Об аренде земли: Закон Украины от 6 октября 1998 г. в редакции Закона от 2 октября 2003 г. // Ведомости Верховной Рады Украины . – 2004. – №10 – ст. 102.
8. Постановление Высшего хозяйственного суда Украины от 28 августа 2012 г. по делу № 5002-28/3992-2011. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http//reyestr.court.gov.ua/ Review/ 25812135

Граматович Юлія Василівна,
асистент кафедри державного управління та місцевого самоврядування
Хмельницького університету управління та права

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ

Стан і розвиток суспільства визначається значною мірою чисельністю та складом населення, його трудовими і, у тому числі, творчими можливостями. Вивчення чисельності, складу й динаміки народонаселення та трудового потенціалу дає змогу судити про можливості соціально-економічного розвитку країни та її окремих регіонів, оскільки населення є джерелом формування трудового потенціалу і носієм конкретних економічних відносин.

Дослідженням різнобічних аспектів формування і використання трудового потенціалу присвятили свої роботи багато вчених-економістів України. До вітчизняних дослідників цієї проблеми належать: Д. Богиня, В. Васильченко, М. Долішній, Г. Завіновська, Е. Лібанова, В. Романова. Дана проблема не залишалась і поза увагою дослідників країн СНД. Серед них такі вчені, як: О. Косаєв, О. Новицький, О. Панкратов, Г. Сєргеєва, Б. Сухаревський, М. Скаржинський та інші. В той же час, незважаючи на широкий спектр досліджень різноманітних аспектів формування та використання трудового потенціалу, все ж питання нормативно-правового забезпечення даного процесу залишається певною мірою не розкритим.

В сучасних умовах важливим і пріоритетним методом державного управління формуванням й використанням трудового потенціалу країни є його нормативно-

правове забезпечення. Так, нормативно-правове регулювання трудового потенціалу в Україні включає нормативно-правові документи загальнодержавного та регіонального рівнів, а також ратифіковані документи міжнародного рівня, що передбачають прямий чи опосередкований вплив на трудовий потенціал, а також норми міжнародного права.

Нормативно-правова база управління трудовим потенціалом створюється на основі норм права, тобто правил поведінки, які встановлюються і забезпечуються (гарантуються) державою. За допомогою норм права поступово впроваджуються контроль і облік за мірою праці і споживання, організацією суспільних відносин; послідовно здійснюється принцип рівноправності відносин між громадянами.

На сьогоднішній день, поняття "трудовий потенціал" розглядають як динамічну, інтегральну характеристику здібностей та можливостей населення (держави, регіону, населеного пункту тощо), які виявляються у формі ресурсів та резервів живої праці населення у сукупності їхньої кількісної та якісної характеристик, що можуть бути реалізовані в суспільно-корисній діяльності в умовах певного рівня розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. Трудовий потенціал є надзвичайно комплексним і складним явищем, тому вплив на його формування і використання здійснює дуже широке нормативно-правове поле, яке формують:

– нормативно-правові документи, що прямо стосуються формування та використання трудового потенціалу;

– нормативно-правові документи, що опосередковано стосуються формування та використання трудового потенціалу.

Так, до нормативно-правових документів, що прямо стосуються формування та використання трудового потенціалу в Україні належать:

1) Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми збереження і розвитку трудового потенціалу України на період до 2017 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 липня 2009 року №851-р. [4];

2) Указ Президента України «Про основні напрями розвитку трудового потенціалу в Україні на період до 2010 року» від 03.08.1999 року №958/99 [5];

3) Кодекс законів про працю України, затверджений Законом УРСР від 10.12.1971 року №322-VIII [2].

До другої групи нормативно-правових документів, що здійснюють регулювання трудового потенціалу в Україні опосередковано належать Конституція України [3] та інше законодавство загальної дії.

В той же час, міжнародні нормативно-правові документи, що ратифіковані Верховною Радою України, також здійснюють регулювання формування і використання трудового потенціалу в Україні. До даної групи належать закони, постанови, розпорядження, накази, протоколи про ратифікацію відповідних дво- і багатосторонніх угод про співпрацю в трудовій сфері.

Також, важливими документами міжнародного рівня, що ратифіковані на території України є:

1) Європейська соціальна хартія, ратифікована Законом України від 14.09.2006 року №137-V;

2) Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією ООН від 10.12.1948 року;

3) Європейський кодекс соціального забезпечення (ETS №139);

4) Європейська конвенція про соціальне забезпечення (ETS №154);

5) Закон України «Про прийняття Статуту Міжнародної організації з міграції та Змін до Статуту» від 11.07.2002 року №114-IV та інші [1].

Отже, нормативно-правове забезпечення процесу формування та використання трудового потенціалу в Україні охоплює широке коло нормативно-правових документів, які здійснюють прямий чи опосередкований вплив на даний процес і визачають його основні аспекти.

Використані джерела:

1. Гринкевич С.С. Особливості нормативно-правового забезпечення функціонування трудового потенціалу в Україні / С.С.Гринкевич // Сталий розвиток економіки: всеукраїнський науково-виробничий журнал. - №6, 2011. - С. 24-30.
2. Кодекс законів про працю України: Кодекс України (поточна редакція від 13.06.2012) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=322-08.
3. Конституція України: Основний закон (поточна редакція від 12.04.2012) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgibin/laws/main.cgi?page=1&nreg=254%EA%2F96-%E2%F0.
4. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми збереження і розвитку трудового потенціалу України на період до 2017 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.07.2009 року №851-р / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgibin/laws/main.cgi?nreg=851-2009-%F0.
5. Про основні напрями розвитку трудового потенціалу в Україні на період до 2010 року / Указ Президента України від 03.08.1999 року №958/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgibin/laws/main.cgi?nreg-=958%2F99.

Денисюк Марія Михайлівна,
аспірантка ІІІ року навчання юридичного факультету
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ПРАВОВІ ОЗНАКИ СОЦІАЛЬНОГО РИЗИКУ

З поміж усіх життєвих обставин, з якими законодавство України пов'язує виникнення юридичних прав, виділяють такі, що породжують суб'єктивне право особи на соціальне забезпечення. У науковій літературі ці обставини називають соціальними ризиками [1, с.52]. У зв'язку з великою кількістю та різноманітністю ризиків взагалі та соціальних ризиків, зокрема, дана проблема є предметом дослідження і правознавців, і соціологів, і психологів, і економістів, і філософів, і представників інших галузевих наук. Однак, і досі вченими не дано загальноприйнятого визначення поняття соціального ризику, як і не названо основні ознаки даної категорії. В законодавстві закріплено лише перелік ризиків. Його можна віднайти у деяких документах Міжнародної Організації Праці та в міжнародно-правових актах про права людини. Однак наявні там переліки соціальних ризиків не повні, оскільки не передбачають усіх підстав соціального забезпечення. Система соціальних ризиків не є сталою, вона динамічно змінюється залежно від суспільного розвитку та проголошених державою цінностей. Тому при з'ясуванні проблеми соціальних ризиків важливо окреслити найбільш суттєві ознаки, що їх характеризують.

Метою даної публікації є дослідження правових ознак соціального ризику у праві соціального забезпечення.

Соціальний ризик може виникнути внаслідок: 1) втрати самої здатності до праці (в результаті хвороби, нещасного випадку, народження дитини і догляду за нею, старості і та ін.); 2) відсутності попиту на працю (безробіття).

Правові ознаки соціального ризику у галузевій літературі наводяться при дослідженні правової природи соціальних ризиків. Кожен із авторів, пропонуючи своє

визначення поняття «соціальний ризик», відповідно і виділяє його правові ознаки. Саме завдяки ним вдається краще зрозуміти саму сутність соціальних ризиків.

Наприклад, Н.Б. Болотіна дає таке визначення поняття соціальних ризиків – це такі події в житті людини, за яких виникає небезпека втрати матеріальних засобів для задоволення її першочергових (базових) потреб, необхідних для збереження і відтворення повноцінного життя як члена людського суспільства. Відповідно вона пропонує такі ознаки соціальних ризиків: 1) наперед відомі; 2) передбачувані; 3) їм властивий загальний характер; 4) неодмінно або, як правило, трапляються у людей у певний час і за певних обставин [2, с.36].

Т.З. Гарасимів визначає соціальний ризик як визнану суспільством чи державою передбачувану чи не передбачувану, бажану або небажану подію в житті людини, яка приводить до втрати працездатності (постійної або тимчасової) чи матеріальної незабезпеченості особи та не може бути усунена нею самостійно, внаслідок об'єктивних причин. І однією з характерних ознак соціального ризику за правом соціального забезпечення називає втрату особою працездатності [3, с.55]. Але ця ознака є лише однією з об'єктивних причин втрати особою засобів до існування.

О.Є. Мачульська під соціальним ризиком розуміє вірогідність настання матеріальної незабезпеченості особи внаслідок втрати заробітку з об'єктивних соціально значимих причин та у зв'язку з додатковими видатками, зумовлених утриманням дітей чи інших членів родини, а також спричинених задоволенням потреб у медичних чи соціальних послугах. [4, с.12]. Ознаки соціального ризику О.Є Мачульська називає наступні: 1) зв'язок з суспільною організацією праці; 2) ймовірнісний характер; 3) об'єктивні причини настання [5, с.68].

Під поняттям соціальний ризик В.Д. Роїк розуміє вірогідність настання матеріальної незабезпеченості працівників внаслідок втрати заробітку та внаслідок втрати працездатності (професійні та загальні захворювання, нещасні випадки як на виробництві, так і поза ним). І виділяє такі ознаки даного поняття: 1) вірогіднісний характер; 2) призводять до матеріальної незабезпеченості; 3) наслідком їх настання є втрата заробітку та працездатності [6, с.21]. Але він не вказує на таку важливу ознаку соціального ризику як об'єктивність.

Натомість С.М. Синчук, визначає соціальний ризик, як закріплену у законодавстві та визнану суспільством соціально-значиму обставину об'єктивного характеру, з настанням якої громадяни (члени їх сімей) можуть втратити назавжди або тимчасово засоби до існування чи потребують додаткового матеріального забезпечення та не можуть самостійно їх уникнути.

Виділений С.М. Синчук перелік ознак соціального ризику, на нашу думку, є найбільш прийнятний. Вона вважає, що соціальні ризики за правом соціального забезпечення характеризуються наступними ознаками: 1) мають винятково об'єктивний характер: вони настають незалежно від волі особи та не можуть бути усунені нею самостійно через зовнішні чинники, а не з будь-яких суб'єктивних причин; 2) обмежують (чи порушують) життєдіяльність людини та зумовлюють її соціальну незабезпеченість; 3) закріплені національним законодавством як обставини, внаслідок настання яких особа може потребувати допомоги держави чи суспільства; 4) є потенційно закономірними для кожної людини: обов'язково або, як правило, трапляються або можуть трапитись за певних обставин [7, с.55-56].

Отже, вищезазначені визначення соціального ризику та його ознаки дають нам змогу запропонувати власні ознаки соціальних ризиків:

1) наслідком їх є матеріальна незабезпеченість чи потреба додаткового забезпечення, яка проявляється при настанні таких законодавчо закріплених ризиків як безробіття, непрацездатність чи інші випадки втрати заробітку чи відсутності попиту на працю; 2) об'єктивний характер виникнення, який зумовлений тим, що соціальні ризики широко поширені в житті суспільства; настають не залежно від волі особи та не

є наслідком її дій; 3) бажані чи не бажані правомірні соціально-значимі обставини, тобто настання соціального ризику є потенційно можливим для кожної людини. Бажаними є вагітність та пологи, догляд за дитиною до трьох років. Небажаними: хвороба особи, травма, що пов'язана або не пов'язана з нещасним випадком на виробництві; 4) зумовлені біологічною, фізіологічною або соціальною природою людини; 5) визнані суспільством та закріплені у законодавстві. Тільки в такому випадку, при настанні передбачених у законодавстві обставин, визнаних соціальними ризиками, особа може отримати допомогу від держави чи суспільства.

Таким чином, названі ознаки соціального ризику дозволяють краще зрозуміти правову природу соціального ризику у праві соціального забезпечення. При цьому, важливим є те, що саме соціальні ризики є визначальною підставою набуття людиною права на соціальне забезпечення, і враховуючи сучасні умови розвитку суспільства, збільшення кількості соціальних ризиків вважаємо за необхідне нормативне закріплення поняття та ознак соціальних ризиків.

Використані джерела:

1. *Болотіна Н.Б. Концепція кодифікації законодавства України про соціальне забезпечення // Право України. – 1996. – №7. – С. 51-53.*
2. *Болотіна Н.Б. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять. – Право України. – 2000.- №4. – С.35-39.*
3. *Гарасимів Т.З. Принципи права соціального забезпечення України. – Автореферат дисертації кандидата юридичних наук.- Київ.- 2002. – С. 128.*
4. *Мачульская Е.Е. Право социального обеспечения. Перспективы развития. – М.: Городец, 2000*
5. *Мачульська Е.Е., Горбачова Ж.А. Право социального обеспечения: Учебное пособие для ВУЗов. – 3-е издание, переработаное и дополненое. – Москва. – Издательство «Книжный мир». – 2001. – С. 8, 68.*
6. *Роик В.Д. Социальная защита работника в процессе труда: проблемы теории и практики. – Автореферат диссертации доктора экономических наук. – Москва. – 1994. – С.21.*
7. *Синчук С.М. Теорія соціального ризику за правом соціального забезпечення. – Право України. – 2003. – № 3. – С.55.*

Дідик Альона Олегівна,
студентка 4-го курсу юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права

СПІВВІДНОШЕННЯ ТРУДОВОГО І ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРІВ

Згідно зі статтею 43 Конституції України кожен громадянин має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується [1]. Своє право громадянин може реалізувати шляхом укладення трудового договору або договору цивільно-правового характеру (договір підряду, договір про надання послуг, інші договори, передбачені Цивільним кодексом України).

У свою чергу, в процесі фінансово-господарської діяльності організації та фізичні особи використовують працю найманих працівників. При цьому перед роботодавцями постає питання: як прийняти працівника? За трудовим договором чи за

договором підряду чи іншим договором цивільно-правового характеру? Слід зауважити, що при цьому укладений договір, незалежно від виду, має відповідати обов'язковим для його сторін правилам, установленим законом або іншими нормативно-правовими актами, чинними на момент його укладення.

Водночас законодавство не забороняє укладати договори цивільно-правового характеру між підприємством і його працівниками на виконання робіт чи надання послуг у вільний від виконання основної роботи за трудовим договором час. Зокрема Міністерство праці та соціальної політики України своїм листом від 6 серпня 2004 року № 18-429 роз'яснює, що підприємство-роботодавець може укласти зі своїм працівником, який перебуває у черговій відпустці, договір підряду на час відпустки для виконання працівником певних робіт.

Слід підкреслити, що правильне застосування того чи того договору убезпечить від непорозумінь, а в деяких випадках — і від трудових спорів, адже як свідчить судова практика, виконавці роботи за договором підряду або договором про надання послуг, які не розуміли наслідків укладення саме цих договорів, найчастіше звертаються до суду з приводу відмови в наданні відпусток, оплати листків тимчасової непрацездатності, внесення записів про роботу до трудової книжки тощо. Суд в окремих випадках задовольняє такі позовні вимоги, визнаючи укладені договори трудовими, якщо під час розгляду справи в суді встановлять відповідні підтвердження того, що відносини мали ознаки трудових.

Наприклад:

1) власник ознайомлював працівника з умовами праці під розписку;

2) в договорі цивільно-правового характеру зазначено, що виконавець має додержувати виробничої дисципліни, техніки безпеки, протипожежної безпеки;

3) виконавець зобов'язувався виконувати правила внутрішнього трудового розпорядку;

4) з виконавцем, послуги якого пов'язані зі зберіганням чи обслуговуванням матеріальних цінностей, укладали договір про повну матеріальну відповідальність, видавали наказ, у якому зазначено розмір оплати праці; прізвище виконавця є в табелі обліку робочого часу та йому регулярно виплачували заробітну плату тощо.

Цікаво, що укладення документа під назвою «трудова угода» не завжди свідчить про те, що відносини між виконавцем роботи та власником мали цивільно-правовий характер. Тому цивільно-правовий договір про залучення фізичної особи до праці повинен мати відповідну назву, визначену ЦК України: «договір підряду» чи «договір про надання послуг».

Крім того, доцільно в преамбулі договору акцентувати увагу на його цивільно-правовому характері і на тому, що відносини, які випливають з укладення такого договору, підлягають регулюванню нормами цивільного права. До змісту договору не слід включати умови, характерні для трудового договору.

Крім договору підряду та договору про надання послуг, фізичну особу можна залучати до роботи і за іншими договорами цивільно-правового характеру, зокрема, за договором доручення (ст. 1000 ЦК України), договором про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності (ст. 1112 ЦК України) тощо.

Слід пам'ятати, що розуміння правової природи цих видів договорів, та їх правильне застосування — запорука уникнення можливих непорозумінь та спорів між сторонами.

Використані джерела:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // ВВРУ. – 1996.
2. Про практику розгляду судами трудових спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.1992р. №9 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92
3. Про практику застосування судами законодавства про оплату праці: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.12.1999р. №13 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-99
4. Щодо застосування трудових договорів та договорів підряду: Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 26.12.2003 N 06/1-4/200 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?code=v_200203-03
5. Щодо укладення договору підряду зі своїм робітником, який знаходиться у відпустці: Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 06.08.2004 № 18-429 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://hrliga.com/index.php?module=norm_base&op=view&id=846

Довгань Валерій Іванович,
професор кафедри державного управління та місцевого самоврядування
Хмельницького університету управління та права,
кандидат ветеринарних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНОГО КОНТРОЛЮ І НАГЛЯДУ

Згідно із Законом України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 р. споживачі мають право на належну якість продукції та обслуговування (ст. 4). Сільськогосподарська продукція, є основою харчування, а в результаті значного її поширення та частоти внутрішнього споживання і серйозним демографічним фактором [1, с. 297]. Забезпечення належного правового регулювання ветеринарно-санітарного нагляду і контролю за діяльністю суб'єктів господарювання щодо зберігання і реалізації сільськогосподарської продукції тваринного походження гарантує охорону населення від антропозоонозів – хвороб, спільних для тварин та людей.

Проблемам співвідношення державного нагляду та контролю досліджуються такими вченими, як Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький, В.М. Гаращук, В.Б. Авер'янов, В.П. Беляєв, П.І. Кононов, І.В. Потокін та ін.

Разом з тим недостатньо дослідженими залишаються питання співвідношення ветеринарно-санітарного контролю та нагляду, методичні основи їх розмежування. Необхідність успішного розв'язання даних проблем обумовили мету та парктичне значення дослідження.

З етимологічної точки зору контроль (від франц. controle) – «перевірка, а також постійне спостереження з метою перевірки чи нагляду» [2, с. 286]. «Контроль, – як відзначає О.Ф. Андрійко, – об'єктивна реальність розвитку соціальної системи. Він тією чи іншою мірою характерний для усякого суспільного ладу. Демократичні процеси, що відбуваються в усіх сферах нашого суспільства, починаючи із переосмислення ролі держави, кардинальних змін у структурі державної влади, в економіці, вносять зміни і у розуміння необхідності контролю як об'єктивного явища їх подальшого розвитку» [3, с. 49-53].

На відміну від контролю, «нагляд» трактовано як спостереження з метою перевірки [4, с. 318]. Призначення нагляду полягає у виявленні та профілактиці правопорушень, усуненні їх наслідків та притягненні винних до відповідальності, без права втручання в оперативну та господарську діяльність піднаглядних об'єктів, зміненні чи скасуванні актів управління [5, с. 223-224].

В.Б. Авер'янов стверджує, що контроль слід вважати більш широким поняттям, а нагляд варто розглядати як елемент контролю, як «звужений контроль», але звужений лише по відношенню до сфери свого застосування. Державний нагляд здійснюється у випадках, коли мова йде про дотримання певних правил, умов чинного законодавства. Функція контролю державних органів не обмежується лише контролем за відповідністю діяльності законам, хоча контроль і спрямовується на забезпечення вимог законодавства в тій чи іншій сфері. Крім того, нагляд здійснюється за об'єктами, які не підпорядковані органу, що здійснює нагляд, тоді як контроль може здійснюватися як щодо підпорядкованих суб'єктів, так і тих, що не мають прямого підпорядкування [6, с. 340].

Фактично в галузі ветеринарної медицини це питання вирішується по-іншому. Наприклад, у ст. 1 Закону України «Про ветеринарну медицину» [7], критерій відмежування ветеринарного контролю від ветеринарного нагляду полягає у можливості органу нагляду застосовувати санкції до порушників ветеринарних правил. Державний ветеринарно-санітарний контроль – функції, що виконуються державними інспекторами ветеринарної медицини та/або уповноваженими лікарями ветеринарної медицини і полягають у постійному забезпеченні виконання встановлених чинним законодавством ветеринарно-санітарних заходів та технічних регламентів. А державний ветеринарно-санітарний нагляд – функції, що виконуються державними інспекторами ветеринарної медицини та/або уповноваженими лікарями ветеринарної медицини і полягають у періодичній перевірці дотримання вимог чинного законодавства в галузі ветеринарної медицини;

Контроль тут розглядається скоріше як спостереження за ситуацією (поширенням хвороб, станом тваринницького господарства), а нагляд виступає як засіб спостереження за діями осіб, відповідальних за ситуацію, рівнем дотримання ними спеціальних правил, що діють у галузі.

Без сумніву, багато ознак контролю і нагляду збігаються. Наприклад, відсутність організаційної підлеглості, наявність спеціального об'єкта діяльності, яким є нормативні акти, що містять певні вимоги, стандарти тощо; їх дотримання організаціями, громадянами, надання права застосування заходів примусу. Головна ж відмінність контролю від нагляду полягає в тому, що контроль має метою не тільки досягнення законності й правопорядку, а й забезпечення ефективності та доцільності. Метою нагляду є точне і неухильне виконання законів, що не супроводжується оцінкою доцільності прийнятих актів і виконаних дій [8, с. 154]. Проте окремі вчені не поділяють цієї точки зору і стверджують, що контрольні заходи проводяться відповідними органами щодо тих фізичних і юридичних осіб, на яких вони можуть здійснювати регулятивний вплив, тобто поведінка підконтрольних суб'єктів повсякчас або тимчасово регульована цими органами [9, с. 16].

З точки зору аналізованої проблематики слід відзначити наступне: законодавець недостатньо чітко розмежовує поняття нагляду і контролю у ст. 17-19 Закону України «Про ветеринарну медицину». Так, зокрема, у ст. 17 немає чіткого розмежування суб'єктів та об'єктів нагляду і контролю; у ст. 18 чітко не визначено суб'єктів контролю; у ст. 19 взагалі не вживаються такі терміни як «контроль» і «нагляд», натомість присутнє визначення одного із методів контролю – «обстеження». Такі недоліки у нормативно-правовому регулюванні спричиняє багато непорозумінь і зумовлює появу певних «прогалин» у колі обстежуваних об'єктів, що в свою чергу відбивається на епізоотичному благополуччі. Це визначає необхідність детального та

ґрунтовного дослідження кожного виду ветеринарно-санітарного нагляду та контролю, закріпленого законодавством України.

Використані джерела:

1. Єрмоленко В.М. Правове регулювання якості та безпечності сільськогосподарської продукції // Аграрне право України: підручник / за заг. ред. В.М. Єрмоленка. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - С. 297-309.
2. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка : 80000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова ; РАН; Ин-т русского языка им. В. В. Виноградова. -4-е изд., доп. - М. : Азбуковник, 1999. - 944 с.
3. Андрійко О. Ф. Державний контроль і тенденції його розвитку в умовах ринкових відносин / О. Ф. Андрійко //Правова держава : міжвід. зб. наук. пр. - К. : Наук. думка, 1993. - Вип. 4. - С. 49-53.
4. Новий тлумачний словник української мови / [уклад.: В. В. Яременко, О.М. Сліпушко]. - К. : Аконіт, 1999. - 489 с.
5. Адміністративне право України : [підручник для юрид. вузів і фак.] / Ю.П. Битяк, В. В. Богуцький, В. М. Гаращук [та ін.]; за ред. Ю. П. Битяка. - Х.: Право, 2000. - 520 с.
6. Державне управління в Україні. (Навчальний посібник)./ За загальною редакцією доктора юридичних наук, професора В.Б. Авер'янова. К.: - 1999. – 432 с.
7. Про ветеринарну медицину: Закон України Верховна від 25.06.1992 № 2498-XII // Відомості Верховної Ради України від 08.09.1992 – 1992 р. – № 36. – Ст. 531.
8. Беляев В. П. Контроль и надзор в Российском государстве: монография / В.П. Беляев. - М. : [б.и.], 2005.
9. Кононов П. И. Административно-правовой статус органов государственного контроля и органов государственного надзора: основные подходы к пониманию и разграничению / П. И. Кононов, И. В. Потокин //Полицейское право. - 2006. - № 1. - С. 15-20.

Долінська Анна Миколаївна,
студентка 3-го курсу юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ ТА ТАЄМНИЦІ ПЕРЕСУВАННЯ

Усім відомо, що стаття 33 Конституції України зазначає, що кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується: а) свобода пересування; б) вільний вибір місця проживання; в) право вільно залишати територію України; г) право громадянина України в будь-який час повернутися в Україну.

М.І. Хавронюк зазначає, що перші три складові права на вибір місця перебування можуть бути обмежені законом (але не підзаконним актом). Четверта будь-яким обмеженням не підлягає [1, с.156]. Далі автор вказує, що практично одне обмеження останнього із зазначених елементів існує, "і відповідність його Конституції України нами ставиться під сумнів". Мова йде про положення статті 29 Закону України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення" в якій зазначається, що в'їзд на територію України іноземних громадян та громадян України, а також транспортних засобів з країн, де зареєстровано особливо небезпечні хвороби,

дозволяється за наявності документів, передбачених міжнародними угодами і санітарним законодавством України.

Загалом, на виняткову актуальність регулювання права кожної особи на місце проживання та права особи на свободу пересування наголошується у багатьох сучасних дослідженнях [2].

У конституційно-правовій сфері зазначеному питанню присвячено положення Закону України "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні" від 11 грудня 2003 року та Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження тимчасового порядку реєстрації фізичних осіб за місцем проживання" від 16 січня 2003 р. №35 [3,с.22].

У першому згаданому законодавчому акті запропоноване нормативне визначення свободи пересування – право громадян України, а також іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, вільно та безперешкодно за своїм бажанням переміщуватись по території України у будь-якому напрямку, у будь-який спосіб, у будь-який час, за винятком обмежень, які встановлені законом. За ознаками характеристики суб'єктів та окремих територій у статтях 12, 13 цього Закону містяться імперативні норми щодо обмеження свободи пересування та вільного вибору місця проживання. Так, свободу пересування відповідно до закону може бути обмежено: у прикордонній смузі; на територіях військових об'єктів; у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом; на приватних земельних ділянках; на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан; на окремих територіях і в населених пунктах, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей введено особливі умови і режим проживання населення та господарської діяльності.

А відповідно до цивільного законодавства право фізичної особи на свободу пересування міститься у ст.313 ЦК України. Відповідно до неї фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років, має право на вільне, самостійне пересування по території України і на вибір місця перебування, а особа, яка не досягла чотирнадцяти років, має право пересуватись по території України лише за згодою батьків (усиновлювачів), опікунів та в їхньому супроводі або в супроводі осіб, які уповноважені ними.

У диспозиції цієї правової норми окремо зауважено на особливостях здійснення права на пересування фізичною особою яка є громадянином України. Така особа має право на безперешкодне повернення в Україну. Щодо питань, пов'язаних з виїздом за кордон України, то особа, яка досягла шістнадцяти років, має право на вільне і самостійне здійснення цього, а неповнолітній, що не досяг шістнадцяти років, може перетинати кордон держави лише за згодою батьків та інших законних представників або в супроводі осіб, які уповноважені ними. Крім зазначених прав, що регламентують свободу пересування, ЦК України містить посилання на обмеження, особливі умови та гарантії здійснення цього права. Так, до гарантій здійснення права на свободу пересування можна віднести правову норму, яка вказує на заборону видворення з обраного особою місця перебування, доступ до якого не заборонений законом (ч.5 ст.313 ЦК України).

Отже, право на свободу пересування включає в себе такі складові елементи: право вільного пересування без контролю (супроводу) по території України та за її межами; право на виїзд за межі України та на безперешкодне повернення (для громадян); правова гарантія унеможливлення видворення (право на захист від видворення); правова гарантія захисту від безпідставного та необґрунтованого обмеження права на свободу пересування та правові гарантії особливих умов доступу на окремі території публічного та приватного характеру.

Зазначене пояснює також факт того, що обмеження та особливі умови здійснення права на свободу пересування зосереджені у сфері публічно-правового регулювання. Право на свободу пересування як одне з основних прав людини

практично є частиною "суспільного договору" між державою та соціумом (народом). Конституційно-правове закріплення цього права демонструє визнання його з боку держави за окремим індивідом. За такою аналогією окремі обмеження цього права є конституційно-правовими (публічно-правовими) "застереженнями" з боку держави, які зумовлені необхідністю забезпечення "самозбереження" держави та суспільства в цілому, заради якого вона і функціонує.

Усім нам добре відомо, що вітчизняне законодавство не приділяє уваги питанням практичного використання електронних пристроїв контролю за пересуванням громадян, питанням способів і форми пересування. Потребують свого нормативно-правового закріплення окремі питання пересування територією України осіб, що не мають постійного місця проживання, а також іншим не менш важливим питанням.

Щодо першого із зазначених нами проблемних питань зауважимо наступне. По-перше, сучасні технічні пристрої електронного контролю пересування набувають виняткового поширення, задовольняючи не лише інтереси охорони громадського порядку, але й суто приватні потреби окремих осіб, які бажають контролювати пересування інших. По-друге, численні технічні прилади, поширені у побуті, можуть мати "подвійне" призначення. Наприклад, сучасні мобільні телефони одночасно дають можливість задоволення не лише комунікативних потреб їхніх власників, але й завдяки можливостям дистанційного позиціювання створюють можливість визначення місцеперебування абонента з похибкою не більше декількох десятків метрів.

Отже, є закономірним вирішення такого питання: чи є правомірним здійснення контролю над пересуванням (маршрутом руху) особи і у яких межах? Якщо так, то якими особливими умовами повинні відзначатися ці процедури.

Спробуємо визначитись у цьому питанні, і для початку дати власне тлумачення поняття "електронний пристрій контролю пересування".

Крім таких засобів, основним призначенням яких є здійснення контролю-нагляду за пересуванням об'єктів, необхідно вести мову і про "пристрої з можливостями їх дистанційного позиціювання", для яких зазначена властивість не є основним функціональним призначенням (мобільний телефон).

Правовий режим використання таких пристроїв повинен відрізнятися. Так, електронний пристрій контролю пересування може застосовуватись у приватноправовій сфері для нагляду за пересуванням фізичних осіб або їх транспортних засобів шляхом розміщення на тілі, одязі, у речах або у транспортному засобі. Батьки малолітньої особи, опікуни особи, визнаної недієздатною, патронатний вихователь дитини, яка залишилась без батьківського піклування, повинні мати право на використання зазначених приладів для нагляду за пересуванням своїх дітей або підопічних. При цьому останні повинні повідомлятись про факт використання пристрою для контролю їхнього пересування у формі, доступній для їх сприйняття.

Застосування цих засобів щодо інших осіб може здійснюватися лише відкрито (з обов'язковим про це повідомленням) і винятково з їхньої усвідомленої згоди.

Щодо "пристроїв з можливостями їх дистанційного позиціювання" то їх володілець повинен бути обізнаний з такою функцією, а можливість використання (наприклад, шляхом звернення до оператора мобільного зв'язку) повинна обумовлюватись окремо при укладенні угоди про обслуговування абонента. Персональне коло осіб, дозвіл на визначення свого місцеперебування яким надає володілець пристрою, також повинно визначатись ним особисто.

Ми вважаємо, що у зазначених вище випадках мова йде про необхідність забезпечення такого компонента права на свободу пересування, як *"таємниця пересування"*. Особі повинна бути гарантована таємниця її пересування в межах певної території, маршруту, зупинки та їх хронометрування.

Ніхто не має право порушувати право громадян України на свободу пересування, вільний вибір місця проживання, а також право вільно залишати

територію України. А тому , на нашу думку, держава повинна гарантувати і забезпечувати це право кожному громадянину. Для цього необхідно створювати спеціальний механізм, який би повністю захистив кожного громадянина України, дозволяючи використовувати і втілювати у життя право на свободу пересування.

Використані джерела:

1. *Конституція України: Офіц. текст: Коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина: Навч. посібник / Під ред. М.І. Хавронюка. – К.: Вид-во А.С.К., 2003. – С.156.*
2. *Ромовська З. Особисті немайнові права фізичних осіб // Українське право. – 1997. - №1. – С.47-60. – С.59*
3. *Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11 грудня 2003 р. // Урядовий кур'єр. – 2004. – №7. – С.22; Про затвердження тимчасового порядку реєстрації фізичних осіб за місцем проживання: Постанова КМУ від 16 січня 2003 р. №35 // Урядовий кур'єр. – 2003. – №11. – С.10*

Домбровський Станіслав Феліксович,
професор кафедри трудового, земельного та господарського права Хмельницького університету управління та права, заслужений юрист України, заслужений працівник вищої освіти, відмінник освіти України, академік, доктор юридичних наук, професор Української технологічної академії (відділення правознавства), почесний член Союзу юристів України

НОВЕ В ЗАКОНОДАВСТВІ, ЩО СТОСУЄТЬСЯ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ АКЦІОНЕРНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

Законодавство про акціонерні товариства є важливою складовою правового механізму по здійсненню правового регулювання корпоративних відносин. Як відомо, за період незалежності України, в агропромисловому комплексі здійснено ряд заходів щодо розвитку приватної власності. Виникли нові форми організації сільськогосподарського виробництва, визнано їхню рівноправність з державними сільськогосподарськими підприємствами і вони наділені повною фінансово-господарською самостійністю. Серед нових утворень набули правового визнання акціонерні сільськогосподарські товариства, які виробляють товарну сільськогосподарську продукцію.

Таким чином правове становище акціонерного сільськогосподарського товариства, до прийняття нового Закону України "Про акціонерні товариства" [1], визначалося нормами Закону України "Про господарські товариства" [2], Господарського кодексу України [3] та статутом цього товариства.

Слід погодитись із Янчуком В.В. у тому, що за своєю економічною сутністю і правовим статусом акціонерне сільськогосподарське товариство вважається утворенням корпоративного типу [4, С. 103].

Слід підкреслити, що досвід функціонування акціонерних товариств в період ринкових перетворень, судова практика з питань застосування законодавства про акціонерні товариства свідчить про обмеженість існуючого законодавства, не були закріплені навіть основні інститути акціонерного права. Тому внесення нових змін і доповнень у Закон України "Про господарські товариства" не відповідало потребам сьогодення. Постало питання про розробку і прийняття комплексного закону, який би

конкретно регулював питання створення, діяльності та припинення акціонерного товариства.

Отже, прийняття Закону України "Про акціонерні товариства" є подальшим удосконаленням розвитку акціонерного законодавства України. В цьому законі об'єднані правові питання, що раніше в Законі "Про господарські товариства" поверхово або зовсім не врегульовані. Окремі питання регулювались у підзаконних актах, але не були закріплені на законодавчому рівні. Тому в новому Законі "Про акціонерні товариства" переглянуто ряд норм і запровадження нових, усунення виявлених недоліків та прогалин з урахуванням досвіду української правозастосовної практики. Тому законодавче регулювання буде ґрунтуватись на правових нормах, які закладені в цьому законі. В законі охоплені правовий статус акціонерного товариства, його засновників і акціонерів, порядок створення акціонерного товариства шляхом злиття, поділу, виділу чи перетворення, вимоги до статутного, резервного та інших капіталів акціонерного товариства, права й обов'язки акціонерів, порядок та обмеження на виплати дивідендів, компетенція та порядок формування і діяльності загальних зборів акціонерів, наглядової ради, виконавчого органу, ревізійної комісії, питання порядку скликання та проведення загальних зборів, порядок вчинення правочинів та порядок перевірки фінансово-господарської діяльності акціонерного товариства тощо.

Як підкреслює О.І. Виговський [5, С. 20], слід виділити три основних завдання у правовому регулюванні акціонерних товариств: посилення захисту інтересів акціонерів; підвищення ефективності системи корпоративного управління шляхом розподілу повноважень між органами управління акціонерного товариства; поєднання публічно-правових та приватноправових способів регулювання правовідносин.

Єдиним акціонером товариства може бути як фізична, так і юридична особа. Абзацом 3 частиною 1 ст. 4 Закону "Про акціонерні товариства" встановлено обмеження проте, що не може бути єдиним учасником інше підприємницьке товариство, учасником якого є одна особа та не може мати у своєму складі лише акціонерів-юридичних осіб, єдиним учасником яких є одна і та ж сама особа. Законом також регламентовано порядок реалізації акціонерами як переважного права на придбання акцій, що відчужуються іншими акціонерами третім особам.

На законодавчому рівні в цьому законі внесено ряд таких новел як:

- поділ акціонерних товариств на приватні та публічні з обмеженням максимальної кількості акціонерів приватних акціонерних товариств 100 особами;
- публічне товариство може здійснити публічне і приватне розміщення акцій, а приватне – лише приватне. Якщо приватні збори приватного акціонерного товариства прийняли рішення про публічне розміщення акцій, до статуту вносяться зміни, в тому числі відомості про зміну типу товариства з приватного на публічне;
- акції приватного акціонерного товариства не можуть купуватись або продаватись на фондовій біржі, за винятком продажу шляхом проведення на біржі аукціону;
- акціонери публічного акціонерного товариства мають право відчужувати свої акції без згоди інших акціонерів і самого товариства, а акціонери приватного акціонерного товариства мають переважне право на придбання відчужених акцій;
- публічне акціонерне товариство повинне мати власну веб-сторінку, а будь-яке голосування на загальних зборах акціонерів необхідно проводити з використанням бюлетенів.

Ст. 88 Закону України "Про акціонерні товариства" визначено, що добровільна ліквідація акціонерного товариства здійснюється лише загальними зборами. З моменту обрання ліквідаційної комісії до неї переходять повноваження наглядової ради та виконавчого органу акціонерного товариства. Ліквідаційний баланс, складений ліквідаційною комісією, підлягає затвердженню загальними зборами акціонерного товариства.

Також у разі ліквідації платоспроможного акціонерного товариства встановлено, що вимоги її кредиторів та акціонерів задовольняються із визначенням дев'яти черг. При цьому розподіл майна кожної черги здійснюється після повного задоволення вимог кредиторів і акціонерів попередньої черги.

Законом визначено, що через два роки з дня набрання чинності цим законом втрачають чинність ст. 1-49 Закону України "Про господарські товариства". Статути та інші внутрішні положення акціонерних, в тому числі сільськогосподарських акціонерних товариств, створених до набрання чинності цим Законом, підлягають приведенню у відповідність з нормами Закону "Про акціонерні товариства" не пізніше ніж протягом двох років з дня набрання чинності цим законом.

У разі якщо після набрання чинності цим законом загальними зборами акціонерного товариства, створеного до набрання чинності цим Законом, прийнято рішення про зміну розміру статутного капіталу акціонерного товариства, деномінацію акцій та емісію цінних паперів, таке товариство зобов’язане привести свою діяльність у відповідність із цим законом та внести відповідні зміни до статуту та інших внутрішніх документів акціонерного товариства. Не внесення таких змін до статуту акціонерного товариства є підставою для відмови в державній реєстрації випуску цінних паперів цього товариства.

Акціонерні товариства звільнені від сплати реєстраційного збору під час реєстрації змін до статуту акціонерного товариства або статуту в новій редакції у зв’язку з приведенням його у відповідність із Законом України "Про акціонерні товариства".

Якщо акціонерні товариства створенні до набрання чинності цим Законом не узгодять свої документи з цим новим Законом, опиняться поза законом. Так як ні Цивільний, ні Господарський кодекси України не містять понять закриті чи відкриті акціонерні товариства.

За інформацією Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за півріччя 2009 року зробили реорганізацію та перереєстрацію сто акціонерних товариств і створено лише шість нових акціонерних товариств. При цьому 12 тисяч відкритих і 23 тисячі закритих акціонерних товариств мають стати, згідно нового Закону "Про акціонерні товариства", публічними і приватними [6, С. 7].

Використані джерела:

1. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 № 514-VI. // ВВРУ. – 2008. – № 50-51. – Ст. 384.

2. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII. // ВВРУ. – 1991. - № 49. – Ст. 682.

3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. // ВВРУ. - № 18-22. – Ст. 144.

4. Янчук В.В. Правосуб’єктність акціонерних сільськогосподарських товариств. / Аграрне право України: Підручник / В.В. Янчук, В.І. Андрейцев та інші. 3 ред. В.В. Янчука. - 2-ге вид., перероблене та доповнене. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 720 с.

5. Новели акціонерного законодавства: науково-практичний коментар до Закону України "Про акціонерні товариства" / О.І. Виговський. – К.: Юстиніан, 2009. – 880 с.

6. Іщенко Г. Акціонерні товариства: публічно-приватне перезавантаження. / УК. – 2010. - № 19, 2 лютого.

Дураев Таулан Азреталиевич,
доцент кафедры уголовного, уголовно-исполнительного права и криминологии
ФГБОУ ВПО «Саратовский государственный университет им. Н.Г. Чернышевского»,
кандидат юридических наук

КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОЙ СТАТУС ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫХ (ПРЕДСТАВИТЕЛЬНЫХ) ОРГАНОВ ВЛАСТИ СУБЪЕКТОВ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ (НА ПРИМЕРЕ КАРАЧАЕВО-ЧЕРКЕССКОЙ РЕСПУБЛИКИ)

Парламент современной России остается одним из ведущих инструментов государственной власти. В соответствии с положениями Конституции Российской Федерации через законодательные органы народ осуществляет свою власть. Закономерно, что законодательная власть является «первой среди равных», а парламент в «тройственном союзе» разделения властей, как выразитель законодательной власти, выступает в роли основополагающего органа государственной власти, наделенного правами влиять на каждую из ветвей власти путем издания законов, закрепляющих их конституционно-правовой статус. С другой стороны, выступая органами народного представительства, законодательные органы аккумулируют определенную долю народного суверенитета, что легитимирует их законодательную функцию.

Федеративное устройство России обусловило наличие законодательного (представительного) органа во всех 83 субъектах. Особого внимания заслуживает анализ опыта функционирования представительных (законодательных) органов власти в республиках, входящих в состав Российской Федерации. Законодательный орган субъекта Российской Федерации, являясь одновременно представительным органом государственной власти, выполняет важную роль в демократическом развитии и построении правового государства – он реализуют как полномочия субъектов Российской Федерации по предметам совместного ведения Российской Федерации и субъектов Российской Федерации, так и собственную компетенцию субъектов Федерации. Таким образом, законодательные органы субъектов Российской Федерации ответственны за построение «нижнего этажа» правовой системы.

Согласно Конституции Карачаево-Черкесии высшим законодательным (представительным) органом государственной власти этой республики является Народное Собрание Карачаево-Черкесской Республики. Правовой статус Народного Собрания Карачаево-Черкесии закреплен в Конституции Карачаево-Черкесской Республики от 5 марта 1996 г. (с изм. и доп.), законах Карачаево-Черкесской Республики: «О Народном Собрании (Парламенте) Карачаево-Черкесской Республики» от 12 февраля 1999 г. № 576-XXII (с изм. и доп.), «О выборах депутатов Народного Собрания (Парламента) Карачаево-Черкесской Республики» от 12 июля 2006 г. № 46-РЗ (с изм. и доп.), иных актах и представляет собой систему прав и обязанностей в сфере организации и обеспечения государственной власти и местного самоуправления, обеспечения экономического и социального развития, обеспечения прав и свобод человека и гражданина, определяющих место Народного Собрания в системе государственных органов (органов местного самоуправления) как постоянно действующего высшего законодательного и представительного органа Карачаево-Черкесской Республики.

Большинство законодательных (представительных) органов государственной власти субъектов Российской Федерации являются однопалатными. Не составляет исключения и Народное Собрание (Парламент) Карачаево-Черкесской республики. Все 50 депутатов Народного Собрания избираются на основе всеобщего равного, прямого и тайного голосования на пять лет. Народное Собрание правомочно, если в его состав избрано не менее двух третей от установленного числа депутатов.

Народное Собрание Карачаево-Черкесской республики обладает широкими полномочиями. Условно их можно поделить на законотворческие, представительские, контрольные и учредительские. Законодательные и учредительские полномочия представляют формальную, а представительские и контрольные – содержательную стороны конституционно-правового статуса Народного Собрания. Из этих полномочий законотворческие и представительские функции являются наиболее развитыми.

Среди полномочий наиболее важным является принятие депутатами Народного Собрания Конституции Карачаево-Черкесской республики, а также внесение в нее поправок, изменение и дополнений, отмена отдельных статей, установление системы исполнительных органов государственной власти Карачаево-Черкесской Республики; дача согласия Президенту Карачаево-Черкесской Республики на назначение на должность вице-президента Карачаево-Черкесской Республики, Председателя Правительства Карачаево-Черкесской Республики, контроль за соблюдением и исполнением законов субъекта Российской Федерации; контроль за соблюдением установленного порядка распоряжения собственностью субъекта Российской Федерации, контроль за исполнением бюджета субъекта Российской Федерации.

Народное Собрание (Парламент) Карачаево-Черкесской Республики возглавляет Председатель, который руководит его деятельностью и ведает внутренним распорядком законодательного органа. Избирают также заместителей председателя, которые исполняют обязанности председателя в случаях его отсутствия, невозможности осуществления им своих обязанностей или по его поручению, а также другие обязанности в соответствии с регламентом Народного Собрания (Парламента) Карачаево-Черкесской Республики .

Народное Собрание (Парламент) Карачаево-Черкесской Республики работает в сессионном порядке. Сессии созываются по мере необходимости, но не реже одного раза в квартал. В сессию проводятся все основные парламентские мероприятия, реализуются различные формы работы парламентариев, основной из которых является заседание. Регламент Народного Собрания (Парламента) Карачаево-Черкесской Республики предусматривает возможность проведения внеочередных заседаний.

Несмотря на то, что парламентаризм в субъектах федерации развивается, вместе с тем очевидна необходимость совершенствования путей формирования и деятельности парламентов субъектов. Так, например, до сих пор нет единства в вопросе определения численности депутатов парламентов субъектов, остаются нерешенными проблемы представительства в законодательных органах власти субъектов партий, получивших более 5 % голосов избирателей, процедурно неурегулировано взаимодействие парламентов субъектов с Федеральным Собранием РФ и др.

Кроме того, перед парламентариями субъектов РФ стоит задача скорейшего приведение республиканских конституций в соответствие с Конституцией РФ. В частности, исключение из Конституции Карачаево-Черкесии ст. 1, в соответствии с которой Карачаево-Черкесская республика является суверенным демократическим государством с республиканской формой правления. Остро стоит вопрос национального представительства, как основного принципа формирования Президиума Народного Собрания.

Для многих российских многонациональных республик, в том числе и Карачаево-Черкесии, формирование Президиума с учетом национального представительства – задача сложно достижимая. С правовой точки зрения принцип национального представительства предполагает, что избранный депутат общенационального законодательного (представительного) органа, представляет в нем всю нацию, национальное меньшинство и т.д. Следовательно, кандидаты в депутаты должны быть либо самовыдвиженцами, либо принадлежать к партии с национальной идеей в основе. Националистические партии в России запрещены и в основу формирования партийных списков принцип национального представительства не

входит, напротив, предпочтение кого-либо по национальной принадлежности является дискриминационным обстоятельством. Следовательно, национальное представительство будет означать, что в состав Президиума Парламента Карачаево-Черкесской Республики войдут только те депутаты, которые образуют состав Народного Собрания (Парламента) Карачаево-Черкесской Республики, и, следовательно, не все народы, проживающие на территории Карачаево-Черкесской Республики будут иметь своего представителя в Президиуме Карачаево-Черкесской Республики. Думается, что отчасти эта мысль подтверждается указанием на то, что в текущем законодательстве Карачаево-Черкесии, начиная с 1996 года и до настоящего времени, отсутствует механизм определения зависимости между составом населения и составом Президиума Парламента Карачаево-Черкесской Республики.

Єльникова Марія Олександрівна,
студентка 5-го курсу факультету підготовки кадрів
для Міністерства юстиції України Національного університету
«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Побудувати демократичну, правову державу неможливо в закритому суспільстві. На сучасному етапі ступінь відкритості інформації та рівень обміну інформацією обумовлюють темпи розвитку соціуму. Тому інформаційні відносини стають об’єктом правового регулювання, і насамперед конституційного [6; с. 185].

Характеризуючи суспільні відносини, що виникають з приводу інформації, законодавство використовує дефініцію «інформаційні відносини». Так як ці суспільні відносини є врегульованими правом, їх можна назвати інформаційні правовідносини. [7; с. 55]. Конституцією України (ст. 34) уперше у вітчизняній конституційно-правовій практиці закріплюється право кожного на інформацію, гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій розсуд. Зазначена норма відповідає положенням ст. 19 Загальної декларації прав людини, ст. ст. 18, 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, п. 1, ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод й взаємопов’язана зі ст. ст. 21, 23, 31, 32, 35 Основного Закону України. Водночас вона символізує розвиток і конкретизацію положення ч.3 ст. 15, яким в Україні забороняється здійснення цензури, і гарантує доступ до ЗМІ політичним партіям, рухам, громадським організаціям, профспілкам і кожній окремій людині [6; с. 186].

Правові засади діяльності ЗМІ визначені у Законах «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення» та інш., а також у статтях Цивільного та Кримінального кодексів спрямованих на захист честі, гідності та ділової репутації особи внаслідок поширення неправдивої інформації, відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, використанням та розголошенням свідчень про особу тощо. [1-5]. У законодавстві визначається статус учасників інформаційних відносин, докладно регламентується порядок доступу до інформації, забезпечення її охорони, захисту особистості та суспільства від неправдивої інформації.

У найзагальнішому вигляді інформаційні правовідносини - це, врегульовані інформаційно-правовою нормою, інформаційні відносини, сторони яких виступають в

якості носіїв взаємних прав та обов'язків, встановлених та гарантованих інформаційно-правовою нормою. [7; с.56]. Зі змісту ст. 2 ЗУ «Про інформацію» випливає, що інформаційними є правовідносини, які виникають у всіх сферах життя і діяльності суспільства і держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації. [2] Інформаційні правовідносини базуються на важливих політико-правових принципах. Головними з них є: гарантованість права на інформацію, відкритість, доступність інформації та свобода її обміну, об'єктивність, вірогідність інформації, повнота і точність інформації, законність її одержання, використання, поширення та зберігання[11; с. 61].

Інформаційні правовідносини, що розглядаються як система, являють собою складне явище, складаються з різних елементів та структурних зв'язків між ними. Виходячи зі змісту загальної теорії права, в якості елементів правовідносин виділяють учасників (суб'єктів), об'єкт та зміст правовідносин.

Суб'єктами інформаційних відносин є громадяни України, юридичні особи, держава Україна, а також інші держави, їх громадяни та юридичні особи, міжнародні організації та особи без громадянства. Необхідною ознакою суб'єкта інформаційних правовідносин є інформаційна правосуб'єктність як його здатність мати інформаційні права та набувати своїми діями суб'єктивні права і обов'язки, які складають зміст інформаційних правовідносин [9; с.128]. Усі перелічені суб'єкти мають різний правовий статус, який реалізується у процесі інформаційних відносин [8; с.111].

Як свідчать історичні джерела зі стародавніх часів, інформація, як об'єкт суспільних відносин, серед різних народів найбільшого усвідомлення набула на рівні особистого, сімейного, економічного, політичного та військового життя, через інституцію таємниці, конфіденційності, секретності. Визначним чинником стало усвідомлення людьми інформації не тільки як таємниці, а й як промислової власності – різновиду права власності щодо винаходів, корисних моделей, товарних знаків тощо [10; с.66].

Відповідно до ст. 1 ЗУ « Про інформацію»: інформація - будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [2]. Інформація у суспільних відносинах виступає як складне багатоаспектне, багатофункціональне явище, у тому числі як соціально - економічне, соціально – психологічне, науково – методологічне, філософське, правове, управлінське тощо [10; с.68].

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити такі мвисновки: по-перше, інформаційні відносини за своєю природою є неоднорідними; по-друге, вони не підпадають під правове регулювання тієї чи іншої галузі права, на нашу думку вони складають міжгалузевий інститут; по-третє, вони виконують обслуговуючу роль щодо основних суспільних відносин - політичних, економічних, соціальних, екологічних, трудових і т.д.

Використані джерела:

1. *Конституція України : Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28. 06. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.*

2. Закон України «Про інформацію»: за станом на 10 серпня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – ст. 650.

3. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: за станом на 09 травня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 1. – ст. 1.

4. Цивільний кодекс України: за станом на 18 жовтня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 44. – ст. 356.

5. Закон України «Про телебачення і радіомовлення»: за станом на 10 серпня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 10. – ст. 43.
6. Колісник В. П., Барабаш Ю. Г. Конституційне право України: [підручник для студентів вищих навчальних закладів] / за ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. – Х.: Право, 2010. – 416 с.
7. Кормич Б. А. Інформаційне право: [підручник] / Б. А. Кормич. – Харків: БУРУН і К, 2011. – 334 с.
8. Марущак А. І. Інформаційне право: Доступ до інформації: [навч. посібн.] / А. І. Марущак. – К. : КНТ, 2007. – 532 с.
9. Марущак А. І. Субєкти інформаційних правовідносин: поняття та види / А. І. Марущак // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2007. – № 4. – С. 123 – 129.
10. Цимбалюк В. С. Інформація як об'єкт правовідносин та предмет наукового пізнання / В. С. Цимбалюк // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2007. – № 10. – С. 62 – 69.
11. Слинько Т. Н. Правовые проблемы регулирования информационных отношений в Украине / Т. Н. Слинько // Проблеми законності. – 1996. – Вип. 31. – с. 60 – 69.

Жданова Віта Петрівна,
молодший науковий співробітник відділу наукових досліджень з правових питань митної справи Державного науково-дослідного інституту митної справи

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ПЕРЕХОДОМ НА НОВІ УМОВИ ПРАЦІ

Постановка проблеми *у розрізі внесених останніх змін до Митного кодексу України та правові наслідки їх введення. Необхідною складовою економічних взаємин роботодавця і працівника у будь-яких історичних умовах - є оцінка вкладу працівника в результати діяльності роботодавця та витрат роботодавця на організацію спільної трудової діяльності працівників у юридично визначених формах. Особливий інтерес це викликає у контексті визначення умов праці працівників та службовців Державної митної служби України.*

У зв'язку із внесенням змін до Митного Кодексу України (далі - МКУ), Постанова Кабінету Міністрів України «Про умови оплати праці працівників митної служби» від 31.05.2006 № 767 втратила чинність в частині визначення умов оплати праці посадових осіб митної служби, схеми посадових окладів, розмір яких затверджені Постановою Кабінету Міністрів України (далі -КМУ) № 676 від 18. 07. 2012, що у свою чергу, потягло колізію норм чинного законодавства в частині оплати праці працівників Інституту за умов зміни їх статусу.

Статтею 585 МКУ передбачена оплата праці лише працівників «митних органів України.

Проте, частиною 3 Постанови КМУ від 24.09.2008 № 852 «Про утворення Державного науково-дослідного інституту митної справи» визначено, що «оплата праці співробітників Інституту здійснюється на рівні та на умовах, визначених для посадових осіб і працівників Державної митної служби».

Відсутність чіткої правової регламентації даного питання ускладнює правозастосовну практику, негативно впливає на виконання працівниками Інституту поставлених завдань, зниження рівня їх правових і соціальних гарантій.

Виходячи з наведеного вище, перед Державною митною службою України та керівництвом Інституту постає вагоме питання у необхідності забезпечення права працівників Інституту щодо належної оплати праці за умов зміни їх статусу.

Аналіз останніх досліджень та публікації: Дослідженням проблемних питання при зміні істотних умов праці займалися такі науковці як: Р.З. Лівшиц, Л.Ю. Бугров, Ф.П. Негру, Г.С. Гончарова, А.І. Ставцева та інші, проте забезпечення права працівників спеціалізованих наукових установ на належну оплату праці за умови зміни їх статусу залишились поза увагою науковців.

Мета статті (постановка завдання): Розкрити шляхи забезпечення трудових прав працівників науково-дослідної установи Державної митної служби України у зв'язку із переходом на нові умови праці внаслідок зміни їх статусу відповідно до внесених змін до МКУ від 01.06.2012.

Звертаємо увагу, що частиною 3 статті 43 Конституції України гарантовано кожному громадянину право на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом [1].

Крім цього, вітчизняним законодавством передбачено, що заробітна плата - це винагорода, обчислена як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівнику за виконану ним роботу [2].

Основними ознаками заробітної плати є:

1. Заробітна плата - це оплата виконуваної працівником певної трудової функції.
2. Виплачується у грошовій або (і) натуральній формі.
3. Для визначення розміру заробітної плати використовуються законодавчо встановлені критерії (кількісні та якісні характеристики праці).
4. Заробітна плата грунтується на заздалегідь встановлених нормах і розцінках.
5. Заробітна плата не обмежується максимальним розміром і не може бути менше встановленого державою мінімуму.
6. Носить гарантований характер.

Трудове законодавство України гарантує працівникові дотримання умов праці, обумовлених при прийомі на роботу. За загальним правилом одностороння їх зміна не допускається. Однак, у процесі роботи з різних причин все ж таки виникає потреба змінити умови праці.

Так, ст. 32 КЗпП передбачає наступні види зміни умов праці:

1) переведення на іншу роботу;
2) переміщення на інше робоче місце;
3) зміна істотних умов праці.

Зміна істотних умов праці як самостійна правова форма була введена в трудове законодавство України в 1988 році у зв'язку з перебудовою управління економікою.

Поняття істотних умов праці є оціночним, оскільки воно не конкретизоване законодавцем та уточнюється щоразу в процесі правозастосування. У цьому разі власникові або уповноваженому ним органу необхідно узгодити це питання з кожним працівником, адже одна і та ж умова праці для одного з них може бути істотною, а для іншого - ні [12].

Наприклад, зміна розміру оплати праці працівників Інституту у будь-якому разі є зміною їхніх істотних умов праці, але одні працівники, продовжуючи працювати, погоджуються з такою зміною, а інші - ні, то трудові відносини такого працівника з адміністрацією Інституту припиняються за пунктом 6 статті 36 цього Кодексу.

У процесі виконання роботи за тією ж спеціальністю, кваліфікацією або посадою допускається зміна істотних умов праці, якщо це викликано змінами в організації виробництва й праці.

В контексті нашої статті - це внесення змін до МКУ, що призвели до істотних змін умов праці, а саме зміни розміру заробітної плати працівників Інституту та зміну їх статусу.

На підставі внесених змін до Постанови Кабінету Міністрів України «Про умови оплати праці працівників митної служби» від 31.05.2006 № 767 основою організації оплати праці працівників Інститут стає тарифна система, яка включає тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів і тарифно-кваліфікаційні характеристики (довідники).

Про нові або зміну діючих умов оплати праці в бік погіршення власник або уповноважений ним орган повинен повідомити працівника не пізніше ніж за два місяці до їх запровадження або зміни.

Попередження, на думку деяких науковців, - це пропозиція працівникові продовжувати роботу після того, як власник з додержанням встановленого строку змінить істотні умови праці [11].

Постанова Пленуму Верховного Суду України № 9 від 6.11.1992 року «Про порядок розгляду судами трудових спорів» у п. 10 підкреслює, що розірвання трудових відносин з адміністрацією за п. 6 ст. 36 КЗпП України при відмові працівника від продовження роботи у зв'язку із зміною істотних умов праці може бути визнана обгрунтованою, якщо зміна істотних умов праці при продовженні роботи за тією ж спеціальністю, кваліфікацією чи посадою виникла у зв'язку зі змінами в організації виробництва й праці (раціоналізацією робочих місць, введенням нових форм організації праці) [15].

Законодавством не врегульовано форми повідомлення власником про майбутні зміни істотних умов праці та форми згоди працівника на продовження роботи після їх зміни чи відмови від її виконання.

Зміни в організації виробництва і праці при цьому стосуватимуться саме істотних умов праці — систем та розмірів оплати праці, пільг, режиму роботи, встановлення або скасування неповного робочого часу, суміщення професій, зміни розряду найменування посад тощо.

Безпосередньо перед початком робіт при змінених істотних умовах праці видається відповідний наказ із визначенням для кожного працівника нових істотних умов праці.

Отже, шляхами забезпечення трудових прав працівників Державного науково-дослідного інституту митної справи у зв'язку із переходом на нові умови праці є:

1. Забезпечення належного рівня розміру оплати праці працівникам в перехідний період оскільки оплата праці є основною істотною умовою праці, який не повинен бути меньший за попередній період.

2. Вчасне, але не пізніше 2 місяців повідомлення працівників Державного науково-дослідного інституту митної справи про перехід на нові умови праці.

3. Розроблення механізму правового забезпечення трудових прав працівників Державного науково-дослідного інституту митної справи у зв'язку із переходом на нові умови праці.

Використані джерела:

1. Конституція України: Офіц. текст: Коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина: Навч. посіб./ Авт.-уклад. М.І. Хавронюк. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Видавництво А.С.К., 2003.—384 с. (Нормативні документи та коментарі) [Ліга: Закон Юрист].

2. Про оплату праці: Закон України від 1 травня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. -- № 17 [Ліга: Закон Юрист].

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про умови оплати праці працівників митної служби» від 31.05.2006 р. № 767 [електронний ресурс: http://zakon2.rada.gov.ua]

4. *Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання оплати праці працівників митної служби» від 18.07.2012 № 676 [електронний ресурс: http://zakon2.rada.gov.ua]*.
5. *Наказ Міністерства освіти та науки України «Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ» від 26.09.2005 N 557 [електронний ресурс: http://zakon2.rada.gov.ua]*.
6. *Постанова Кабінету Міністрів України «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» від 30 серпня 2002 р. № 1298 [електронний ресурс: http://zakon2.rada.gov.ua]*.
7. *Науково–практичний коментар до законодавства України про працю // Б.С.Стичинський., І.В.Зуб., В.Г.Ротань. – 2–ге вид., доп. та переробл. – К.: А.С.К., 2000. – 1072 с.*
8. *Трудове право України: Підручник / За ред.. Н. Б. Болотіної, Г. І. Чанишевої. – С.298.*
9. *Трудове право України: Академічний курс : Підруч. Для студ. Юрид. Спец. Вищ. Навч. зал./ П. Д. Пилипенко, В. Я. Буряк, З. Я. Козак та ін.; За ред.. П. Д. Пилепенка.– К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 536с.*
10. *Трудове право України: Підручник. / За ред. Прокопенко В. І. – Х.: Фірма «Консул», 1998. – 480 с.*
11. *Бугров Л.Ю. Советское законодательство о переводах на другую работу. - Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1987. - 156 с.*
12. *Юшко А.М. Переведення на іншу роботу: Дис.канд.юрид.наук: 12.00.05 /Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. -Х., 2002.-193 с.*
13. *Балюк М.І., Гончарова Г.С. Зміни в організації виробництва і праці та соціальне партнерство // Право України. -1996. -№ 11. -С.33-37.*
14. *Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про порядок розгляду судами трудових спорів» від 6.11.1992 р., № 9 // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України (1972-007). -Х.: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2007. -677 с.*
15. *Трудовое право Украины. -Харьков: Одиссей, 1999. - 480 с.*

Жильнікова Наталія Дмитрівна,
старший викладач кафедри юридичних дисциплін
Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Питання щодо запровадження інституту конституційної скарги є одним із дискусійних питань у юридичній науці, направлених на вдосконалення правового врегулювання суспільних відносин у межах конституційного судочинства. Цей інститут реалізує право громадянина звертатися до органів конституційної юрисдикції із проханням захисту прав і свобод, що були порушені.

Дана проблематика частково охоплювалася у наукових дослідженнях таких учених - юристів, як: Ю.Барабаш, П. Євграфов, М. Орзіх, А. Портнов, М. Тесленко, П. Ткачук, В. Шаповал, С. Шевчук та ін.

М.П. Орзіх відзначає, що на відміну від суддів загальної юрисдикції Конституційний Суд не уповноважений розглядати індивідуальні скарги (статті 157, 158 Конституції України). Конституційне провадження не може бути ініційовано Судом, а його рішення мають негативний характер – анулювання, а не розпорядження.

Це обмежує можливості Суду в механізмі захисту прав громадян, і є підставою для відповідних законодавчих новел [1, с.32].

Інститут конституційної скарги існує в деяких європейських державах (Австрія, Бельгія, Іспанія, Німеччина, Угорщина) та державах Латинської Америки (Бразилія), Азії (Киргизстан, Корея, Монголія, Сирія, Тайвань), Африки (Бенін, Маврикій, Сенегал, Судан). Так, конституційною скаргою особи можуть оскаржити: а) закон або окремі його положення (Бразилія, Іспанія, Німеччина, Словенія); б) інші нормативні акти (Грузія, Німеччина); в) індивідуальні адміністративні акти (Австрія, Швейцарія); г) судові рішення [2, с.78].

Процес інтеграції України з Європою пов'язаний із урахуванням досвіду зарубіжних країн щодо включення у правову систему інституту конституційної скарги. Саме ФРН має чи не найкращий у світі досвід розгляду конституційних скарг, що становить найбільш навантажений напрям діяльності німецької конституційної юрисдикції. Інститут конституційної скарги закріплений на конституційному рівні в статті 93 ч.1 п. «4а» Основного Закону ФРН: Федеральний Конституційний Суд уповноважений розглядати конституційні скарги, що можуть бути подані будь-якою особою, яка вважає, що державна влада порушила одне з її основних прав або одне з прав, вказаних у статтях 20 (частина 4), 33, 38, 101, 103 і 104 Основного Закону. Громадяни ФРН наділені правом подавати конституційну скаргу відносно будь-якого фундаментального права; іноземці та апатриди можуть подавати таку скаргу відносно тих прав, які за ними визнані Основним Законом ФРН. До суб'єктів належать і юридичні особи, якщо порушені їх права, що захищаються Основним Законом ФРН [3].

Право особи на звернення до Конституційного Суду України певною мірою компенсує інститут конституційної скарги, але на думку багатьох науковців та практиків не може вважатися повноцінним інструментом конституційного захисту прав та свобод людини. Причиною низької ефективності інституту конституційного звернення є недосконалість та складність процедури, відповідно до якої відбувається подання та розгляд такого звернення [4]. Є реальні підстави запровадження інституту конституційної скарги в нашій державі. Так, відповідно до норм Конституції України (статті 8, 55, 124) право особи на гарантований судовий захист є загальним та актуальним, оскільки саме таким чином захищаються права і свободи; гарантується звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини; доступ до судового захисту дозволяє громадянам використовувати юрисдикцію судів, яка поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Держава повинна надати людині можливість дбати про захист своїх прав і свобод самостійно та на власний розсуд. Науковці пропонують розглядати інститут конституційної скарги як додатковий спосіб захисту прав та свобод громадян від порушення їх прав державою та органами влади, інші ж зазначають, що скарга має стати останнім засобом захисту прав людини, тому, перш ніж звертатися до Конституційного Суду, необхідно використати всі можливі судові засоби правового захисту, передбачені законодавством.

Так. у ФРН конституційну скаргу використовують під час захисту процесуальних прав, які були порушені судами загальної юрисдикції. Конституційну скаргу розглядають лише тоді, коли були вичерпані всі інші методи захисту прав і свобод, що визнається загальним та неухильним правилом і є особливістю конституційної діяльності держави.

У разі запровадження інституту конституційної скарги науковці пропонують: предметом конституційної скарги мають бути не лише закони, а й підзаконні нормативно-правові акти; скарга повинна стосуватися виключно визначеного переліку прав особи; доцільним є поширення права на скаргу не тільки на громадян України, але й на осіб без громадянства та іноземних громадян; з метою недопущення перевантаження роботою Конституційного Суду повинні існувати обмеження щодо порядку подання конституційної скарги, а саме, встановлення термінів оскарження,

встановлення форми скарги; необхідно передбачити як індивідуальну, так і колективну скаргу громадян щодо порушення прав під час здійснення народного волевиявлення [5].

На підставі викладеного, з метою забезпечення ефективного захисту прав і свобод особи та у сфері здійснення конституційного контролю за дотриманням прав та свобод людини є доцільним запровадити інститут конституційної скарги, за допомогою якого особи могли б отримати можливість оскаржити у Конституційному Суді як суді останньої інстанції конституційність нормативно-правових актів, якими порушено їхні права та свободи. Інститут конституційної скарги отримав широке визнання останніми десятиліттями у країнах Східної Європи, Балтії та СНД передусім завдяки багаторічній позитивній практиці його функціонування у країнах Західної Європи.

Використані джерела:

1.Орзих М.Ф. Судебная власть в условиях реформаторских ожиданий «новой конституционно-правовой эры» в Украине // Юридический вестник. – 2007. - № 1. – С.32

2.Эбзеев Б.С. Конституция. Правовое государство. Конституционный суд: учебное пособие / Б.С. Эбзеев. – М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1996. – 349 с.

3.Гультай М. Досвід функціонування інституту конституційної скарги у Федеративній Республіці Німеччині та перспективи його запровадження в Україні / М. Гультай [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vapnu/2011_3/6Gultai.pdf

4.Ковальчук В. Органи конституційної юстиції в механізмі легітимації державної влади: зарубіжний та вітчизняний досвід / В.Ковальчук [Електронний ресурс]. – http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vapnu/2010_1/8Kovalch.pdf

5.Мартиненко П.Ф. Міжнародний і конституційний вимір основних прав в Україні / П.Ф. Мартиненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvdau/2009_15/36.pdf

Жогаль Евгения Михайловна,
студентка 3-го курса факультета права
Белорусского государственного экономического университета

ЭКОЛОГО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОБРАЩЕНИЯ С ОТХОДАМИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

XXI век – век высоких технологий. Научные достижения современности создали иллюзию почти полной управляемости, однако, хозяйственная деятельность человеческого общества, интенсивное развитие промышленности – всё это приводит к многочисленным экологическим проблемам, в том числе образованию и накоплению отходов производства и потребления, что в дальнейшем может повлечь невосполнимые потери. Правовое регулирование отношений в области обращения с отходами преследует цель предотвращения вредного воздействия отходов на здоровье человека и окружающую среду, а также рационального использования природных и материальных ресурсов.

В настоящее время в Республике Беларусь вопросу правового регулирования обращения с отходами посвящено достаточное количество нормативных правовых актов, основными среди которых являются: Конституция Республики Беларусь [1],

Закон Республики Беларусь «Об охране окружающей среды» [2], Закон Республики Беларусь «Об обращении с отходами» [3], Указ Президента Республики Беларусь № 313 «О некоторых вопросах обращения с отходами потребления» [4].

Конституция Республики Беларусь гарантирует каждому гражданину право на благоприятную окружающую среду. Государство осуществляет контроль за рациональным использованием природных ресурсов в целях защиты и улучшения условий жизни, а также охраны и восстановления окружающей среды. Каждый имеет право на возмещение вреда, причиненного нарушением этого права [1, ст. 46].

Закон Республики Беларусь «Об охране окружающей среды» содержит общие положения, регулирующие порядок деятельности, связанной с обращением с отходами [2]. Непосредственно правила деятельности, связанной с обращением с отходами, закреплены в Законе «Об обращении с отходами». Настоящий Закон определяет правовые основы обращения с отходами и направлен на уменьшение объемов образования отходов и предотвращение их вредного воздействия на окружающую среду, здоровье граждан, имущество, находящееся в собственности государства, имущество юридических и физических лиц, а также на максимальное вовлечение отходов в гражданский оборот в качестве вторичного сырья [3].

Немаловажным шагом в развитии законодательства Республики Беларусь в сфере обращения с отходами стало издание 11 июля 2012 года Указа Президента № 313 «О некоторых вопросах обращения с отходами потребления», который является своеобразным итогом более чем десятилетнего формирования в Беларуси законодательства, устанавливающего так называемую расширенную ответственность производителя (РОП). Согласно данной концепции производители товаров (импортеры товаров, если осуществляется их ввоз в страну) обязаны нести ответственность за произведенные товары по окончании их жизненного цикла, то есть за отходы, которыми являются сами товары после их потребления. Данным Указом определены виды такой ответственности, а также поставлена основная цель такой деятельности - предотвращение вредного воздействия отходов потребления на окружающую среду [4].

Кроме вышеуказанных основополагающих законов, отдельные аспекты отношений в области обращения с отходами регламентируют и иные акты законодательства. В настоящее время в Республике Беларусь действует около 30 нормативных правовых актов, регулирующих данную сферу отношений. Однако, следует полагать, что такая множественность представляет собой определенные трудности в сфере применения законодательства.

Анализ действующего законодательства позволяет сделать вывод о том, что в Республике Беларусь созданы правовые основы деятельности в области обращения с отходами. В нормативных правовых актах в большей степени урегулированы вопросы обращения с отходами, и это, безусловно, следует оценивать как прогрессивный шаг в целях охраны окружающей среды и обеспечения конституционного права каждого на благоприятную окружающую среду. Однако большинство из таких актов содержит нормы, связанные с порядком регулирования отходов производства. Но влияние отходов потребления в современном обществе на состояние окружающей среды не менее глобально, чем влияние отходов производства. Дальнейшее развитие законодательства в данной области позволит обеспечить создание эффективного механизма регулирования отношений в области обращения с отходами, закрепленного на законодательном уровне. Правовое регулирование в области обращения с отходами должно быть направлено на уменьшение объемов образования отходов и предотвращение их вредного воздействия на окружающую среду, здоровье граждан, их имущество, а также имущество, находящееся в собственности государства и имущество юридических лиц.

Использованные источники:

1 *Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.). – Минск : Амалфея, 2005. – 48 с.*
2 Об охране окружающей среды: Закон Респ. Беларусь, 26 ноября 1992 г. № 1982-XII: в ред. Закона Респ. Беларусь от 17.07.2002 № 126-З с послед. измен. и дополн. // Консультант Плюс: Беларусь [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. Центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2012.
3 Об обращении с отходами: Закон Респ. Беларусь, 20 июл. 2007 г., № 271-З: в ред. Закона Респ. Беларусь от 22.12.2011 г., N 328-З // Консультант Плюс: Беларусь [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. Центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2012.
4 О некоторых вопросах обращения с отходами потребления: Указ Президента Республики Беларусь, 11.07.2012 № 313 // Консультант Плюс: Беларусь [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. Центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2012.

Забенько Ольга Михайловна,
Ятченко Ксения Станиславовна,
студентки 4-го курса факультета права
Белорусского государственного экономического университета

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В ОБЛАСТИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ГЕННО-ИНЖЕНЕРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Стремительное развитие генно-инженерной деятельности и широкое внедрение в практику ее достижений в последние десятилетия XX столетия вывели проблему обеспечения безопасности генно-инженерной деятельности как элемента биобезопасности в число глобальных проблем современности [1, с. 591].

Во всех государствах с развитой генно-инженерной инфраструктурой в науке и производстве в настоящее время приняты законы и иные акты, создающие нормативно-правовую основу для современной биотехнологии и биоинженерии. В большинстве своем национальные законы различных государства адаптированы по главным принципиальным вопросам к международным требованиям и правилам в этой области, что зафиксировано в документах ООН, ФАО, ЮНЕСКО и других международных организаций соответствующего профиля. Республика Беларусь является Стороной ряда международных конвенций, имеющих отношение к безопасному использованию достижений современной биотехнологии.

Главным международным соглашением, регулирующим трансграничное перемещение живых измененных организмов, является Картахенский протокол по биобезопасности к Конвенции о биологическом разнообразии, который был принят 29 января 2000 г. в г. Монреале на внеочередном совещании Конференции сторон Конвенции о биологическом разнообразии [2]. Беларусь ратифицировала Картахенский протокол, приняв 6 мая 2002 г. Закон Республики Беларусь «О присоединении Республики Беларусь к Картахенскому протоколу по биобезопасности к Конвенции о биологическом разнообразии») [3].

Для непосредственного выполнения своих обязательств в рамках Протокола Республика Беларусь приняла на себя обязательства по назначению национального

координационного центра, который от ее имени будет отвечать за связь с Секретариатом Протокола, а также одного или нескольких компетентных национальных органов, отвечающих за выполнение административных функций. В соответствие с постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 5 июня 2002 г. № 734 «О мерах по реализации положений Картахенского протокола по биобезопасности к Конвенции о биологическом разнообразии» [4] в качестве Национального координационного центра, ответственного за связь с Секретариатом Протокола был назначен Институт генетики и цитологии НАН Беларуси [5].

В статье 14 Международной конвенции по охране новых сортов растений от 2 декабря 1961 г. [6], ратифицированной в соответствии с Законом Республики Беларусь от 24 июня 2002 г. «О присоединении Республики Беларусь к международной конвенции по охране новых сортов растений» [7], речь идет, среди прочих, о сортах сельскохозяйственных растений, в том числе полученных с помощью методов генной инженерии. Это положение закреплено и в статье 7 Закона Республики Беларусь «О патентах на сорта растений» [8].Таким образом, Международная конвенция по охране новых сортов растений и наше национальное законодательство не рассматривают генетическую инженерию как нечто экстраординарное. С научной точки зрения - это один из методов селекции, позволяющий вносить в генотип сорта определенные несущественные изменения (добавлять или изменять отдельные признаки) [5].

В основных положениях Конвенции о доступе к информации, участии общественности в принятии решений и доступе к правосудию по вопросам, касающимся окружающей среды (Орхусская конвенция) от 25 июня 1998 г. [9], утвержденной Указом Президента Республики Беларусь 14 декабря 1999 г. № 726 [10], закреплено, что Республика Беларусь обеспечивает, чтобы государственные органы в ответ на просьбу о предоставлении экологической информации предоставляли общественности в рамках национального законодательства, такую информацию (ст.4); обеспечивали участие общественности в принятии решений относительно разрешения деятельности, которая может оказывать значительное воздействие на окружающую среду (ст. 6); в рамках своего национального законодательства применяет в возможной степени и надлежащим образом положения настоящей статьи к решениям, относящимся к выдаче разрешений на преднамеренное высвобождение генетически измененных организмов в окружающую среду (п. 6.11) [9].

Таким образом, Республика Беларусь стремится к тому, чтобы ее законодательство соответствовало международным требованиям и нормам в области обеспечения безопасности генно-инженерной деятельности, так как выполнение обязательств Республики Беларусь, содержащихся в названных многосторонних международных договорах, является одним из важнейших требований национального законодательства в области безопасности генно-инженерной деятельности.

Использованные источники:

1. *Крассов, О.И. Экологическое право: учебник / О.И. Крассов. – М.: Дело, 2001. – 768 с.*
2. По биобезопасности к Конвенции о биологическом разнообразии: Картахенский протокол Организации Объединенных Наций, 29 янв. 2000 г. // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь – 2002. – № 53–54. – 2/846.
3. О присоединении Республики Беларусь к Картахенскому протоколу по биобезопасности к Конвенции о биологическом разнообразии: Закон Респ. Беларусь, 06 мая 2002 г., № 97-З// Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 2002 г. – №53. – 2/846.
4. О мерах по реализации положений Картахенского протокола по биобезопасности к Конвенции о биологическом разнообразии: постановление Совета Министров Респ.

Беларусь, 5 июня 2002 г., № 734 // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 2002 г. – № 67 –5/10573.
5. Проект национальной системы биобезопасности для Республики Беларусь [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.unep.org/biosafety/files/BYNBFrepRU.pdf – Дата доступа: 03.10.2012.
6. Международная конвенция по охране новых сортов растений, 2 дек. 1961 г. // Нац. реестр правовых актовРесп. Беларусь. – 2002. – № 75. – 2/864.
7. О присоединении Республики Беларусь к международной конвенции по охране новых сортов растений: ЗакономРесп. Беларусь, 24 июня 2002 г.,№ 115-З// Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 2002. – № 75. –2/864.
8. О патентах на сорта растений: Закона Респ. Беларусь, 13 апр. 1995 г., № 3725–XII // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 2001 г. – №2/499.
9. Конвенция о доступе к информации, участии общественности в принятии решений и доступе к правосудию по вопросам, касающимся окружающей среды, 25 июня 1998 г. // Нац.реестр правовых актовРесп. Беларусь. – 2003. – № 95. – 3/866.
10. Об утверждении Конвенции о доступе к информации, участии общественности в процессе принятия решений и доступе к правосудию по вопросам, касающимся окружающей среды: Указом ПрезидентаРесп. Беларусь, 14 дек. 1999 г. № 726 // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 2000. – №1. – 1/837.

Заболотна Юлія Андріївна,
студентка 5-го курсу юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права

ОБОВ’ЯЗКИ ПРАЦІВНИКІВ ЮРИДИЧНОЇ СЛУЖБИ

Важливим питанням правового становища юридичної служби (далі – ЮС) суб'єктів господарювання є питання про їхні обов'язки. Чинне законодавство не обмежується лише закріпленням функцій ЮС, але встановлює такі ж обов'язки для її працівників. Слід зазначити, що функції спеціалістів ЮС — це ті ж обов'язки, лише визначені особливим чином.

Загальним положенням «Про ЮС міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи, організації», затвердженого Постановою КМ України від 26 листопада 2008р. №1040 (далі – Загальне положення) і відомчими актами міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади про ЮС встановлюється не тільки те, що слід робити правовим працівникам, а й ті засоби, способи і форми, які вони повинні застосовувати у своїй діяльності.

Отже, тут має йтися про обов'язки ЮС та її працівників. Визначити такі обов'язки означає полегшити реалізацію функцій, покладених на ЮС законодавством України. Конкретні обов'язки для ЮС усіх рангів виконавчої влади та суб'єктів господарювання визначені чинним законодавством України[2].

До прикладу в обов'язки ЮС входить організації претензійної та позовної роботи та здійснення контролю за її проведенням, подання пропозицій керівникові органу виконавчої влади про притягнення до відповідальності працівників, з вини яких заподіяно шкоду, за умови, якщо це питання не віднесено до компетенції інших структурних підрозділів. Ця служба повинна збирати правову інформацію про офіційне оприлюднення актів законодавства у відповідних друкованих органах[1,168].

Зокрема, обов’язки, які покладаються на працівників ЮС конкретизуються в наказах, положеннях, посадових інструкціях відповідних міністерств, інших

центральних органах виконавчої влади, підприємствах, установах, організаціях як державної, так і приватної форми власності.

В посадовій інструкції юрисконсульта підприємства, зазначаються такі обов'язки:розроблює або бере участь у розробці документів правового характеру; здійснює методичне керівництво правовою роботою на підприємстві, надає правову допомогу структурним підрозділам у підготовці й оформленні різного роду правових документів; бере участь у підготовці обґрунтованих відповідей при відхиленні претензій; готує разом з іншими підрозділами підприємства матеріали про розкрадання, розтрати, нестачі, про випуск недоброякісної, нестандартної та некомплектної продукції, про порушення екологічного законодавства і про інші правопорушення для передання їх до слідчих і судових органів; здійснює облік і збереження судових справ, у яких брало участь підприємство; здійснює вивчення, аналіз й узагальнення результатів розгляду претензій, судових справ, практики укладання і виконання господарських договорів з метою розробки пропозицій про усунення виявлених недоліків і поліпшення господарсько-фінансової діяльності підприємства; відповідно до встановленого порядку оформляє матеріали про притягнення працівників до дисциплінарної і матеріальної відповідальності; бере участь у роботі з укладення господарських договорів, у проведенні їх правової експертизи, розробці умов колективних договорів і галузевих тарифних угод та інші[5].

Якщо ми будемо говорити про начальника юридичного відділу, то на нього, як на працівника ЮС покладаються додаткові обов'язки. Аналізуючи Посадову інструкцію начальника ЮСКотовської міської ради бачимо такі додаткові обов'язки:здійснює керівництво діяльністю відділу у відповідності до Положення про відділ; координує роботу і бере безпосередню участь у підготовці проектів рішень міської ради, виконавчого комітету та розпоряджень міського голови; проводить експертизу проектів рішень міської ради, міськвиконкому та розпоряджень міського голови щодо відповідності їх діючому законодавству; здійснює контроль за виконанням зобов'язань відносно договорів купівлі-продажу об'єктів приватизації; організує навчання депутатів міської ради, працівників відділів та управлінь міської ради згідно з планом; здійснює контроль за станом квартирного обліку у міськвиконкомі та на підприємствах міста; веде реєстрацію об'єднань співвласників багатоквартирних будинків; здійснює особистий прийом громадян з питань, що стосуються діяльності відділу, та вживає заходів щодо своєчасного розгляду їх пропозицій, заяв, скарг; за дорученням міського голови та керуючої справами приймає участь у засіданнях постійних комісій; здійснює інші повноваження, передбачені законодавством, рішеннями міської ради, її виконкому, розпорядженнями міського голови[3].

Отже, реальна ситуація така, що обов'язки передбачені в Загальному положенні не тільки беруться як типові для розроблення локальних актів про ЮС, а й на їх основі, шляхом конкретизації розробляють обов'язки, які відповідають профільній діяльності усіх рангів виконавчої влади та суб'єктів господарювання.

Але потрібно враховувати, що заборонено покладати на ЮС обов'язки, що не стосуються правової роботи і не передбачені Загальним положенням. Це є своєрідною гарантією того, що юристи зможуть займатися виключно правовою роботою і виконувати функції, покладені на них законодавцем.

Відповідно до п. 10.2 Загального положення юридична служба розробляє та бере участь в розробленні проектів нормативно-правових актів з питань, що належать до органу виконавчої влади та відповідно до п. 11.2 … проектів актів та інших документів з питань діяльності підприємства.

Якщо працівник ЮС виявив, що його зауваження при підготовці проекту наказу або іншого документа правового характеру не враховані, він повинен не візувати такі проекти і подати керівництву висновки з пропозиціями про законний порядок

вирішення питання. Загальним положенням про ЮС передбачено, що пропозиції ЮС щодо приведення відповідно до вимог законодавства проектів наказів, рішень та інших локальних актів, що суперечать законодавству, є обов'язковими для розгляду керівником міністерства, підприємства, установи, організації та їх структурних підрозділів. Цим положенням також встановлено, що видання таких локальних актів всупереч вимогам законодавства без попереднього узгодження з юридичною службою не допускається[2].

Працівники ЮС повинні запам'ятати, що за умови візування документа (правового акта) іншими структурними підрозділами, вони візують такий документ (правовий акт)в останню чергу. Це є важливою гарантією для працівників ЮС.

Отже, ми з'ясували, що функції спеціалістів ЮС — це ті ж обов'язки, лише визначені особливим чином. Основний акт, який закріплює такі функції є Загальне положення. Але воно не поширюється на ЮС підприємств, установ, організацій приватної форми власності, хоча при створенні локальних актів такі підприємства, установи, організації використовують Загальне положення як примірне. Тому на даному етапі, було б не зайвим, щоб Міністерство юстиції України розробило Типове положення про ЮС підприємств, установ, організацій приватної форми власності. Так ми зможемо забезпечити однакові права та обов'язки працівників юридичних служб та уникнути виконання такими працівниками не правової роботи.

Також слід наголосити, що спеціального нормативно-правового акта, яким би було врегульовано статус ЮС в органах місцевого самоврядування до сьогодні немає, Загальне положення не розповсюджується і не регулює діяльність ЮС органів самоврядування. У зв'язку з цим на практиці важливу роль у правовому регулюванні статусу і повноважень ЮС відіграють статути та положення територіальних громад, регламенти обласних, районних та інших місцевих рад в тому числі і положення про ЮС та функціональні обов'язки спеціалістів цієї служби.

Погоджуючись з думкою вчених В.І. Співак, В.Ю. Росіхіної та К.С. Рубановського, вважаємо, що низку правових норм Загального положення необхідно використати при розробці положень про ЮС органів місцевого самоврядування[1,169;170].

Використані джерела:

1. Домбровський С.Ф. Новели у законодавстві про юридичну службу міністерств та інших органів виконавчої влади/С.Ф. Домбровський//Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2009. - №1. – С.165-170;

2. Домбровський С.Ф. Обов'язки працівників юридичної служби/ С.Ф. Домбровський// Юридична газета. – 2007. - №18-19. – 10 травня. – С.12;

3. Посадові обов'язки працівників юридичної служби [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://ivan.if.ua/?p=107;

4. Про затвердження Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Постанова Кабінету Міністрів України в редакції від 16 червня 2012р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1040-2008-%D0%BF;

5. Юридична служба на підприємстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://buhgaltera.blogspot.com/2009/01/blog-post_3229.html.

Заїка Ауріка Анатоліївна,
студентка 3-го курсу факультету підготовки юристів для МЗС України
Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

КОНФЛІКТНА ПРИРОДА ПОДАТКОВОГО СПОРУ

В українській науці фінансового права категорія «податковий спір» ще не отримала необхідного концептуального осмислення як самостійна наукова проблема. В умовах реформування податкового законодавства «податковий спір» набуває ще більшої актуальності та потребує фундаментальних досліджень.

Конституція України закріплює, що кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом (ст.67 Конституції України). Водночас, податкові органи та посадові особи як учасники податкових відносин також мають відповідні обов'язки перед платниками податків.

У той же час сучасна практика розвитку вітчизняного податкового законодавства свідчить,що поетапне введення актів законодавства про податки і збори в силу, недостатня розробленість відповідної теоретичної основи, відсутність системності у формуванні внутрішньої структури податкового закону,а також розбіжності у розумінні у різних суб'єктів правових норм,неузгодження інтересів зумовлюють виникнення конфліктних ситуацій між платниками податків і державою в особі контролюючих органів.

Зазначені конфлікти створюють передумови виникнення податкових спорів. Причому, як зазначає Усенко Є.А., податкові спори виникають у правовому зв'язку як регулятивних, так і охоронних податкових правовідносин, коли між суб'єктами цих правовідносин виникають суперечності з приводу змісту, обсягу та порядку виконання податкового обов'язку.

Податковий спір-це різновид юридичного спору між учасниками податкових правовідносин, який пов'язаний з нарахуванням та сплатою податків, та може вирішуватися як у юрисдикційному, так і доюрисдикційний порядку. Податковий спір виступає однією із стадій розвитку відносин, що мають конфліктну природу. Особливістю податкового конфлікту полягає не стільки в протистояння інтересів учасників податкових відносин, скільки в несумісності, протилежності позицій таких суб'єктів, що зумовлюється метою реалізації інтересів кожного.

При виникнення податкового конфлікту інтереси суспільства тут представлені опосередковано через державні, оскільки дані відносини розгортається безпосередньо між платником і державою в особі контролюючих органів. При цьому податковий конфлікт як передумова податкового спору виникає у межах відносин, що регулюються виключно імперативними засобами. Але з моменту виникнення податкового спору можна говорити й про застосування диспозитивних методів. Зокрема, мається на увазі апеляційне адміністративне узгодження позицій сторін спору. Після ж узгодження позицій сторін, методологія знову набуває імперативного характеру.

Побудова юридичного складу податкового спору повинна спиратися на законодавство України. Легального визначення податкового спору в законодавстві України немає. Однак законодавцем фактично виокремлюються структурні елементи цього спору з метою вирішення цілої низки практичних питань Діючі правові норми дозволяють зробити наступні висновки. По-перше, податковий спір є різновид фінансового спору. По-друге, вирішення податкового спору забезпечується чітко визначеною процесуальною формою. По-третє, вирішення податкових спорів може здійснюватись як у судовому, так і позасудовому порядку (доюрисдиуційний та юрисдикційний)

Окрему увагу слід зупинити на гарантіях реалізації та захисту прав суб'єктів при виникненні податкових спорів. Вони виступають тією ланкою, яка дає змогу здійснити

необхідний у правовому статусі суб'єктів податкових правовідносин перехід від передбаченої в Конституції і законах можливості до реальної дійсності та є необхідною умовою демократичної податкової системи. В Україні існує два способи захисту прав та законних інтересів платників податків: адміністративний і судовий порядок оскарження рішень органів державної податкової служби та дій чи бездіяльності посадових і службових осіб указаних органів.

Правовий механізм реалізації та захисту прав та законних інтересів суб'єктів податкових правовідносин доцільно розглядати як сукупність правових засобів, за допомогою яких кожним суб'єктом здійснюються його правові можливості, усуваються ті негативні умови, що можуть завдати шкоди практичному втіленню можливостей, відновлюється правове становище у випадку порушення суб'єктивного права. Такий механізм визначає певні правові засоби реалізації конкретних суб'єктивних прав, встановлює їх систему, окреслює їх функції, що спрямовані на забезпечення досягнення позитивних наслідків реалізації права та усунення негативних чинників, які порушують право, а також передбачає порядок та стадії застосування тих чи інших правових засобів для реалізації та захисту прав суб'єктів податкових правовідносин.

Забезпечення високого рівня гарантованості захисту прав платників податків та існування дієвих механізми їх відновлення є найважливішою умовою реалізації всіх заходів,спрямованих на поліпшення податкового клімату, вдосконалення податкового законодавства, формування стабільної податкової системи.

Залуцька Аліна Борисівна,
викладач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права
Львівського державного університету внутрішніх справ

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Державна служба є ключовим елементом системи державного управління, від ефективного функціонування якого залежить додержання конституційних прав і свобод громадян, послідовний і сталий розвиток країни. Діюча система державної служби в Україні має певні проблеми, які потребують дальшого вирішення, в тому числі шляхом адаптації цього інституту до стандартів ЄС. Зокрема, це стосується, зокрема: суміщення політичних і адміністративних повноважень у межах однієї посади; підвищення ефективності системи управління державною службою; проходження державної служби в державних органах, діяльність яких регламентується спеціальним законодавством; функцій державних службовців щодо їх участі у розробленні та забезпеченні реалізації державної політики; впровадження єдиної системи оцінювання та стимулювання роботи державних службовців; удосконалення системи оплати праці державних службовців; питання щодо порядку надання державних послуг та нормативного врегулювання вимог професійної етики державних службовців; системи добору, призначення на посади, просування по службі, ротації державних службовців та їх професійного навчання.

На жаль, чинний Закон „Про державну службу"[1] не містить визначення поняття „державні службовці" (що є безумовним його недоліком), але пропонує опосередкований підхід до його визначення. Частиною першою ст. 1 визначено державну службу через „професійну діяльність осіб", які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та

одержують за це заробітну плату, а частиною другою тієї ж статті зазначено, що „ці особи є державними службовцями і мають відповідні службові повноваження”.

Отже, враховуючи вище викладене державну службу потрібно розглядати як складову частину механізму державного адміністрування, тобто як форму організації діяльності державного апарату з метою безперервного та ефективного здійснення завдань і функцій держави у сферах державного управління і регулювання. Державна служба відрізняється від усіх інших видів служби своєю публічністю (загальнодержавний інтерес, а не приватний), професійністю (як професія), постійністю (не на тимчасовій основі, а на постійній) та функціонуванням у сфері державного управління/регулювання. Зміст поняття „державний службовець” безпосередньо залежить від значення базового терміна „державна служба”, і тому, враховуючи суперечливість поглядів учених і практиків, потрібно продовжити дослідження для їх більш аргументованого наукового тлумачення. Поняття „державні службовці” пропонуємо вживати у вузькому значенні, а саме: „Державними службовцями є службові особи, які склали Присягу державного службовця України та проходять державну службу в державних органах (їх апаратах) за рахунок державних коштів із метою реалізації відповідних частини завдань та функцій держави”.

Використані джерела:

1. Про державну службу: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.

Захаркевич Наталія Петрівна,
доцент кафедри менеджменту, економічної теорії та фінансів
Хмельницького університету управління та права,
декан факультету управління та економіки, кандидат економічних наук, доцент,
Марущин Юрій Віталійович,
студент 2-го курсу магістратури за спеціальністю «Адміністративний менеджмент»
Хмельницького університету управління та права

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Створення нормативно-правової бази щодо залучення та регулювання інвестиційної діяльності є одним із головних чинників формування привабливого інвестиційного клімату, що сприяє підвищенню міжнародної інвестиційної привабливості України, значному збільшенню обсягів інвестицій, забезпеченню захисту інвестора від інвестиційних ризиків.

Актуальність теми дослідження підтверджує розроблена та схвалена Урядом Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні від 2 лютого 2011 року, яка формує засади переходу до інноваційної моделі розвитку економіки до 2015 року. Крім того, під час українсько-йорданського бізнес-форуму в Йорданії 17.04.2012 року Президент наголосив на тому, що покращення інвестиційного клімату залишається серед пріоритетів роботи влади. На даний момент активно впроваджується Програма економічних реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» на 2010-2014 роки, розроблена комітетом з економічних реформ при Президентові України, одним із пунктів якої є питання поліпшення бізнес-клімату та залучення інвестицій.

Питання правового регулювання залучення інвестицій постійно перебувають у полі зору багатьох вчених, серед яких: Димко І. [1], Захарін С. [2], Мацибора Т. [3], Решевець О.В. [4], Червова Л.Г. [5].

Правовий статус інвестицій характеризується великою різноманітністю, зумовленою відмінностями в політиці країн щодо капіталу. На сьогодні правова система України включає велику кількість законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини в інвестиційній сфері. При цьому основою нормативно-правого регулювання в зазначеній сфері є закони. Процес формування сучасної нормативно-правової бази, яка покликана регулювати інвестиційні процеси в Україні, розпочався з моменту прийняття акта проголошення незалежності України.

Законодавчу базу державного регулювання іноземних інвестицій становлять: Закон України «Про інвестиційну діяльність» [6] (перший нормативний акт, у якому викладено загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України), Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» [7] та Закон України «Про режим іноземного інвестування» [8]. Особливістю державно-правового регулювання діяльності інвесторів на території України є те, що поряд із зазначеними Законами, які регламентують виключно інвестиційну сферу, використовують положення низки міжгалузевих Законів та підзаконних нормативних актів. Значно ускладнює процес законодавчого регулювання інвестиційної діяльності те, що законодавча база у сфері залучення інвестицій з року в рік змінюється, впливаючи на притік (відтік) іноземних інвестицій та на варіацію рівня ефективності їх використання. Зокрема, це стосується: ускладнення (спрощення) процедури внесення іноземних інвестицій; дозвільної системи; надання (або скасування) податкових пільг для іноземних інвесторів; конкретизації напрямків вкладень інвестицій та обмежень (заборон) діяльності іноземних інвесторів в окремих сферах економіки; гарантування незмінності законодавства щодо діяльності нерезидентів протягом тривалого періоду; обґрунтування відміни наданих гарантій та ін.

Аналізуючи інвестиційне законодавство можна дійти висновку, що гальмівним чинником підвищення інвестиційної привабливості в Україні є система надання дозволів (донедавна нараховувалось 227 видів документів дозвільного характеру та безліч дозволів, запроваджених органами виконавчої влади різних рівнів), яка є недосконалою і потребує системної реформи. Для здійснення реформи необхідно, насамперед, завершити інвентаризацію усіх документів дозвільного характеру, що видаються суб'єктам господарювання; узагальнити перелік документів дозвільного характеру та визначити недоцільні та не передбачені законами України дозвільні документи; ініціювати законодавче визначення переліку видів діяльності, для яких слід отримувати дозволи; опрацювати на регіональному рівні і за результатами ініціювати законодавчий розподіл усіх дозволів на дві групи (одна група – дозволи на діяльність, пов'язану з високим ступенем ризику для здоров'я громадян, безпеки суспільства чи навколишнього середовища; друга група – дозволи, необхідні для здійснення переважної більшості видів діяльності). Поряд з цим, сприятливість інвестиційного клімату для іноземного інвестування характеризується системою гарантій, передбачених українським законодавством.

Підсумовуючи, варто зазначити, що законодавча база у сфері регулювання інвестиційної діяльності в Україні є недосконалою і не сприяє надходженню інвестицій. Присутність двох підходів до формування правової бази, де поруч з прийняттям єдиного акта, який регулює допуск іноземного капіталу в економіку країни, регулювання різних аспектів іноземної інвестиційної та підприємницької діяльності здійснюється сукупністю правових актів (галузевих, міжгалузевих законів та підзаконних нормативних актів) ускладнює їх сприйняття. У законах більшість статей містять неточності у формулюваннях. Зміна законодавчих умов забезпечення іноземного інвестування спричиняє плутанину щодо застосування законодавства до

підприємств з іноземними інвестиціями. Відсутні будь-які конкретні положення щодо найважливіших об'єктів регулювання, пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери та окремих територій, що ускладнює пільговий режим інвестування. Сумнівним є підхід щодо наданих гарантій. Так, в законодавстві України про іноземні інвестиції, недостатньо урегульовані питання валютного, митного та податкового законодавства, що встановлює гарантії діяльності іноземних інвесторів на території нашої держави.

Використані джерела:

1. Димко І. Теоретичні підходи до процесу залучення прямих іноземних інвестицій / І. Димко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 5. – С 102-108.
2. Захарін С. Фінансові інструменти активізації інвестиційної та інноваційної діяльності / С.Захарін // Економіка України. – 2010. – № 12. – С. 48.
3. Мацибора Т. Конкурентоспроможність як фактор інвестиційної привабливості видів економічної діяльності / Т.Мацибора // Економіка України. – 2011. – № 9. –С 38-43.
4. Решевець О.В. Правове регулювання іноземної інвестиційної діяльності [Електронний ресурс] / О.В. Решевець // Державне будівництво. – 2008. №2. – Режим доступу до документа: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2008-2/doc/4/10.pdf
5. Червова Л.Г. Правове регулювання інвестиційної діяльності / Л.Г. Червова, М.І. Назарчук // Фінанси України. – 2005. – № 4. – С. 68- 69.
6. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII // Відомості Верховної Ради України. – 19.11.1991. – № 47. – стаття 646.
7. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10.09.1991 № 1540а-XII // Відомості Верховної Ради України. – 12.11.1991. – № 46. – стаття 616.
8. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 07.05.1996. – № 19. – стаття 80.

Захаркевич Наталія Петрівна,
доцент кафедри менеджменту, економічної теорії та фінансів
Хмельницького університету управління та права,
декан факультету управління та економіки, кандидат економічних наук, доцент,
Пищур Сергій Петрович,
студент 2-го курсу магістратури за спеціальністю «Адміністративний менеджмент»
Хмельницького університету управління та права

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ

Одним із важливих аспектів реформування національного законодавства є приведення до європейських норм та стандартів, і зокрема у галузі трудового права. Таким нормативним актом, який би по новому врегулював трудові правовідносини між роботодавцем та працівником може стати Трудовий кодекс України, який уже пройшов перше читання у Верховній Раді України. Даний Кодекс, а особливо його новели викликають досить жваві дискусії як в суспільстві так і серед фахівців. Однією із новел кодексу є можливість розірвання трудового договору за ініціативою роботодавця за розголошення державної таємниці, комерційної або іншої захищеної законом інформації, що стала відомою працівникові, який підписав зобов'язання про її нерозголошення або трудовий договір укладено з умовою про нерозголошення цієї інформації, у зв'язку з виконанням трудових обов'язків. Такі зміни, на нашу думку, є

позитивними та досить важливими, але викликають багато питань з цього приводу. Адже досі чітко не урегульовано питання щодо змісту комерційної таємниці, порядку документального закріплення відомостей, що становлять комерційну таємницю та визначення кола осіб, які несуть відповідальність за її розголошення. Це зумовлює актуальність та практичну значущість проведеного дослідження.

Легітимне визначення комерційної таємниці наведене в статті 505 Цивільного кодексу України [1], де зазначено, що комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Крім того, зміст поняття "комерційна таємниця" розкривається також у ст. 36 Господарського Кодексу України [2]. Згідно з якою комерційною таємницею можуть бути визнані відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою й іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання.

Цивільний Кодекс України (ст. 505) [1] і Господарський Кодекс України (ст. 36) [2] відносять комерційну таємницю до об'єктів прав інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до чинного законодавства. Таким чином, з вищесказаного можна виділити сукупність ознак, необхідних для кваліфікації інформації як комерційної таємниці: вона має безпосереднє відношення до статутної діяльності підприємства; її розголошення може заподіяти підприємству істотний матеріальний збиток; на підприємстві діє адекватна система заходів по її захисту.

Перш, ніж скористатися своїми правами на комерційну таємницю, підприємство повинно юридично грамотно її оформити. З цією метою вносяться відповідні положення в установчі документи: установчий договір; статут. А також у ряд внутрішніх регламентуючих документів: колективний договір;правила внутрішнього трудового розпорядку. На підставі цих документів підприємством розробляються інші внутрішні документи, у яких конкретизуються питання комерційної таємниці і її захисту.

Склад й обсяг відомостей, які складають комерційну таємницю, спосіб їхнього захисту встановлюються підприємством самостійно відповідно до чинного законодавства. При виділенні такої інформації необхідно враховувати ряд обмежень, що вводяться окремими законодавчими й нормативними актами. Зокрема, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 611 від 9 серпня 1993 р. «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» [3] до комерційної таємниці не можуть бути віднесені: установчі й інші документи, що дозволяють займатися підприємницькою діяльністю або її окремими видами; інформація за всіма формами державної звітності; відомості, необхідні для перевірки вирахування й сплати податків й інших обов'язкових платежів; відомості про чисельність і склад працюючій, їхній заробітній платі в цілому, по професіях і за посадами, а також інформація про наявність вільних робочих місць; документи про сплату податків й обов'язкових платежів; інформація про забруднення навколишнього природного середовища, порушеннях техніки безпеки, реалізації продукції, що наносить шкоду здоров'ю, а також інших порушеннях законодавства України й розмірах заподіяного при цьому збитку; документи про платоспроможність; відомості про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, спілках, об'єднаннях й інших організаціях, що займаються підприємницькою діяльністю; відомості, які відповідно до діючого законодавства підлягають оголошенню.

Крім того, відповідно до закону «Про інформацію» № 2657 від 02.10.92 р. [4] не може встановлюватися режим обмеженого доступу до інформації, що є

загальновідомою й загальнодоступною на законних підставах. Не можуть також бути оголошені комерційною таємницею винаходи, раціоналізаторські пропозиції й інша інформація, захищена патентом або авторським посвідченням. Захист цієї інформації регулюється законами України «Про охорону прав на винаходи й корисні моделі» № 3687 від 15.12.93 р. [5], та «Про охорону прав на промислові зразки» № 3688 від 15.12.93 р. [6].

Віднесення інформації до категорії комерційної таємниці диктується, насамперед, необхідністю захисту економічних інтересів підприємства в умовах ринкової конкуренції, особливо, коли вона носить недобросовісний характер. На нашу думку, доцільним є формування переліку відомостей, які складають комерційну таємницю підприємства й введенню його в дію. Структура такого переліку може бути наступна: виробництво; управління; плани; наради; фінанси; стан ринку; партнери; контракти; ціни; науково-технічні досягнення; система безпеки підприємства.

Підготовлений постійною-діючою комісією перелік відомостей, які складають комерційну таємницю представляється на затвердження керівництву підприємства й після його затвердження вводиться в дію відповідним наказом. З даним наказом повинні бути ознайомлені під підпис усі співробітники, допущені до роботи з інформацією, що становить комерційну таємницю. Перелік відомостей, які складають комерційну таємницю повинен періодично коректуватися. Відомості, що втратили своє значення повинні виключатися, а вноситися ті, які мають потребу в захисті.

Таким чином, документальне оформлення переліку відомостей, які є комерційною таємницею, і складання супутніх документів (наприклад, положення про комерційну таємницю, яке регламентує порядок доступу до секретної інформації, а також запровадження системи, за якої кожний працівник під розписку ознайомлюватиметься з цим положенням і відповідальністю за його порушення) сприятиме унеможливленню зловживань як з боку роботодавців, так і найманих працівників при використанні відомостей, що становлять комерційну таємницю.

Використані джерела:

1. *Цивільний кодекс України від 16.01.03.// Офіційний вісник України, 2003, - №11 (28.03.2003). – ст. 461.*
2. *Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. //Офіційний вісник України. - 2003. - N 11 (28.03.2003). – ст. 462.*
3. *Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці: Постанова Кабінету Міністрів України № 611 від 09.09.1993 р.// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/611-93-%D0%BF/card6#Public*
4. *Про інформацію: Закон України від 02.10.92 р. № 2657 // Голос України – 13.11.1992 р.*
5. *Про охорону прав на винаходи й корисні моделі: Закон України від 15.12.93 р. № 3687 // Відомості Верховної Ради України. – 15.02.1994 р. - № 7. – ст. 32.*
6. *Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.93 р. № 3688 // Відомості Верховної Ради України. – 15.02.1994. - № 7. – ст. 34.*

Івановська Алла Миколаївна,
доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління та права,
кандидат юридичних наук, доцент

ПЕРСПЕКТИВИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАХОДІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕВИКОНАННЯ РІШЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

В процесі розбудови суверенної, незалежної, демократичної, правової, соціальної держави Україна суттєво зростає цінність створення належних механізмів захисту прав і законних інтересів людини і громадянина. Безумовно, перехід до громадянського суспільства породжує ряд проблем і в цьому розумінні один із аспектів гуманістичної складової полягає в тому, щоб проаналізувати суперечності, що виникають, та знайти способи їх розв'язання [4, с. 5]. Важливим є те, щоб всі ці проблеми вирішувались із дотриманням принципу верховенства права, законності, щоб вони були орієнтиром для всіх суб'єктів права. А це можливо лише за умови існування спеціального незалежного органу, який би відособлено здійснював функцію контролю і в процесі її здійснення не підпорядковувався іншим органам. Таким органом і є Конституційний Суд України, якому надано право у встановленій Конституцією і законом формі здійснювати контроль над органами законодавчої і виконавчої влади, а в опосередкованому вигляді — і над іншими судовими органами. Конституційний Суд повинен сприяти усуненню конфронтаційних тенденцій між різними гілками влади, посиленню захисту прав і свобод людини, належному тлумаченню Основного Закону [2, с. 38]. В зв'язку з цим дуже важливо, щоб його рішення поважались і належним чином виконувались. Без цього не можна розраховувати на забезпечення конституційної законності [5, с. 28]. Однак сьогодні існує велика проблема з забезпеченням виконання рішень Конституційного Суду України, які інколи відкрито ігноруються органами державної влади. Насамперед це пов'язано із відсутністю в самому Законі «Про Конституційний Суд України» чітких приписів, які б встановлювали державно-правовий механізм їх виконання. Діючий Закон України «Про Конституційний Суд України» лише фрагментарно закріплює механізм виконання його рішень. Так, частина перша статті 70 даного Закону встановлює обов'язковий для виконання порядок, у відповідності з яким «копії рішень і висновків Конституційного Суду України направляються на наступний робочий день після їх офіційного обнародування суб'єкту права на конституційне подання або конституційне звернення, за ініціативою якого розглядалась справа, до Міністерства юстиції України, а також до органу влади, що прийняв правовий акт, який був предметом розгляду в Конституційному Суді України» [1]. Звідси випливає, що порядок виконання рішень і висновків сформульований таким чином, що стосується власне самого Суду, а не суб'єктів правозастосування його рішень, тобто дієвого механізму, який забезпечував би виконання рішень Конституційного Суду, досі не існує. Це зумовлено специфічною природою цих рішень. Вони, по суті, мало чим відрізняються за наслідками і механізмом реалізації від законів, указів Президента, інших нормативних актів, якими анулюються ті чи інші правові норми, а отже, забезпечення їх виконання має бути таким же, яким воно є стосовно законів.

Обов'язковість виконання рішень Конституційного Суду України є вимогою Конституції України (ч. 2 ст. 150), яка має найвищу юридичну силу по відношенню до всіх інших нормативно-правових актів (ч. 2 ст. 8). При необхідності Конституційний Суд України може визначити у своєму рішенні (висновку) порядок і терміни його виконання, а також покласти на відповідні державні органи обов'язки по забезпеченню виконання рішення (дотримання висновку) відповідно до ч. 2 ст. 70 Закону України «Про Конституційний Суд України» [1].

Як вказується в Рішенні Конституційного Суду України від 14 грудня 2000 року, відповідно до ч. 2 ст. 70 Закону України «Про Конституційний Суд України» у випадку необхідності Конституційний Суд України може визначити у своєму рішенні додаткові заходи, пов'язані з порядком його виконання, вказавши на невідкладність або обов'язковість його виконання [3]. При цьому незалежно від того, що визначено у рішенні, висновку Конституційного Суду України, зокрема, порядок його виконання, відповідні органи зобов'язані діяти лише на підставі, в рамках повноважень і способом, який передбачений Конституцією і законами України. Додаткове визначення у рішеннях, висновках Суду порядку їх виконання не скасовує і не підміняє загальної їх обов'язковості, незалежно від того, наявні чи відсутні в рішеннях, висновках Суду приписи щодо таких дій.

Практика свідчить про те, що правова природа актів Конституційного Суду України вимагає детального законодавчого механізму, який би реально забезпечував їх виконання, визначення заходів відповідальності за їх невиконання. Разом з тим реалізація актів Конституційного Суду України повинна забезпечуватись всіма органами держави, оскільки Суд не володіє повноваженням нагляду за діяльністю органів держави по реалізації прийнятих ним актів, не наділений примусовими засобами виконання своїх рішень. Акти Конституційного Суду України, які володіють обов'язковістю, не мають ніякої реальної примусової сили, крім сили свого власного авторитету.

Враховуючи специфіку правового режиму діяльності органів державної влади, а також підстав, порядку та умов притягнення їх до відповідальності, головним видом відповідальності для них може бути відповідальність політична. В якості «заходів політичної відповідальності» деякі вчені називають відповідальність депутатів або інших посадових осіб виборних державних органів перед громадянами, яка полягає у можливому необранні їх на виборну посаду в подальшому; відставку органу державної влади або посадової особи за політичними мотивами і т.д. Деякі правознавці вважають, що необхідний спеціальний законодавчий акт, в якому були б чітко виписані юридичні підстави для визначення відповідальності та процедурні питання відсторонення від посад вищих посадових осіб (дисциплінарне переслідування за порушення конституційного порядку). Такий закон був би джерелом нового виду юридичної відповідальності, оскільки на практиці в нашій державі не існує навіть поняття правопорушення, коли йдеться про невиконання рішень Конституційного Суду України. До речі, у парламенті Росії були спроби прийняти закон про забезпечення виконання рішень Конституційного суду РФ, які виявились безуспішними (він пройшов перше читання у квітні 1992 року).

На нашу думку, слід визнати за доцільне внести до відповідних законодавчих актів, що стосуються статусу органів державної влади, процесуальні норми щодо виконання ними рішень Конституційного Суду України з відповідними обов'язками цих суб'єктів. З метою забезпечення неухильного виконання рішень Суду в Законі України «Про Конституційний Суд України» або в іншому законі мають бути передбачені конкретні види і порядок притягнення до відповідальності. Подібна відповідальність може бути передбачена також спеціальними нормами Кримінального кодексу або Кодексу про адміністративні правопорушення, як це має місце в інших державах.

Для активного формування авторитету Суду в суспільстві необхідно, щоб рішення Суду виконувались, а це залежить насамперед від рівня правової культури в суспільстві, правосвідомості законодавців і громадської думки. Всі ці процеси вимагають координації дій всіх органів державної влади, щоб контроль за захистом прав і свобод людини став невід'ємною частиною діяльності всіх суб'єктів конституційно-правових відносин.

Використані джерела:

1.Про Конституційний Суд України : Закон України від 16.10.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 49. — Ст. 272.
2.Мурашин, Г. О. Конституційні засади організації і діяльності Конституційного Суду України / Г. О. Мурашин // Правова держава: Щорічник наукових праць — К., 1997 — Вип. 8.
3.Рішення Конституційного Суду України № 15-рп/2000 від 14.12.2000 р. по справі про порядок виконання рішень Конституційного Суду України // Вісник Конституційного Суду України. — 2000. — № 6.
4.Таційй, В. Проблеми імплементації норм міжнародного права в національні процесуальні процедури (до 50-річчя Конвенції про захист прав людини і основних свобод) / В. Таційй, Ю. Грошевий // Вісник Академії правових наук України. — 1999. — № 4.
5.Шемчушенко, Ю. С. Проблеми розбудови української державності / Ю. С. Шемчушенко // Право України. — 1997. — № 1. — С. 26–29.

Ігнатенко Ірина Володимирівна,
стажист-дослідник кафедри земельного та аграрного права
Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ЗОНУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ У МЕЖАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ЯК МЕХАНІЗМ УЗГОДЖЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ТА ПРИВАТНИХ ІНТЕРЕСІВ

Зонування земель в умовах ринку зорієнтоване на демократизацію процесу досягнення балансу інтересів власників (користувачів), підприємців та територіальної громади як головних суб'єктів ринкової економіки в межах населених пунктів. Оскільки містобудівні рішення повинні прийматися відкрито, щоб будь-який суб'єкт правовідносин мав можливість своєчасно подати апеляцію і вирішити той чи інший конфлікт у досудовому порядку, що істотно впливає на зниження рівня корумпованості.

Системний характер зонування земель позначається на рішеннях органів місцевого самоврядування. Місцева влада вже не може претендувати на необмежене володіння всією нерухомістю в межах території населених пунктів. Вона змушена досить чітко виділяти сферу своєї прямої відповідальності, обмеживши її мінімально необхідним набором об'єктів, життєво важливих для стійкого функціонування міста або сільського поселення.

Разом з тим, обмежуючи сферу своєї прямої відповідальності, органи місцевого самоврядування повинні виробити і зберегти за собою дієві механізми непрямого впливу на процеси розвитку території, використовуючи ініціативу і кошти приватних осіб. У зв'язку з цим, виникає необхідність у створенні своєрідної системи партнерства між місцевими органами влади та приватними особами – власниками нерухомості та потенційними інвесторами.

Застосовуючи механізм зонування земель у межах населеного пункту, місцева влада змушена створювати і сприятливі умови, які б передбачали вирішення щонайменше трьох основних завдань: проголошення гарантованих довгострокових прав на землю; своєчасне інформування громадян про правила дозволеного використання та будівельного облаштування земельних ділянок і інших об'єктів нерухомості в масштабах території всього населеного пункту; створення ефективного

механізму фінансування будівництва муніципальної інженерно-технічної інфраструктури як основи для залучення інвестицій в будівництво на заздалегідь підготовлених і переданих приватним особам землях.

Нарешті, зонування земель позбавляє можливості деяких керівників органів місцевого самоврядування населених пунктів примати «вольові» рішення щодо землевідведення, а також при узгодженні і затвердженні проектів, ґрунтуючись виключно на своїх суб'єктивних уявленнях. Такі рішення можуть бути оскаржені в суді на основі чітко визначених правових критеріїв.

В свою чергу, місцева влада за допомогою зонування отримує можливість більш ефективно здійснювати політику облаштування території та реалізацію місцевих соціальних програм. Основними компонентами цієї політики є: 1) резервування земельних ділянок, необхідних для забезпечення транспортної, інженерно-технічної, соціальної інфраструктури, при одночасному визначенні тих земельних ділянок, які можуть бути передані приватним особам – інвесторам, забудовникам; 2) зосередження бюджетних коштів для соціальних програм з використанням, так званого "кумулятивного ефекту зонування". Цей ефект виникає як свого роду ланцюгова реакція, імпульсом для якої стають правові гарантії володіння і користування нерухомістю. Такі гарантії знижують ризик інвестицій в будівництво і збільшують вартість нерухомості, оскільки збільшується можливість отримання кредитів під заставу нерухомості, пожвавлюється містобудівельна діяльність. Зростання вартості нерухомості призводить до збільшення податкових надходжень до місцевого бюджету. Розширення обсягів будівництва збільшує основні фонди підприємств, їх можливості нарощувати випуск конкурентної продукції та створювати нові робочі місця і т.д.

Разом з тим на основі зонування земель: по-перше, власники нерухомості, забудовники та інвестори (а також особи, які бажають ними стати) будуть придбавати земельну ділянку з "пакетом" чітко визначених і гарантованих прав її використання. В подальшому вже власник ділянки буде готувати повномасштабний проект і виконувати будівельні роботи; по-друге, збільшиться кількість суб'єктів права власності на нерухомість в результаті появи інформаційно-відкритого ринку нерухомості; по-третє, зросте інвестиційна активність, з'явиться можливість вибору найбільш вигідного та ефективного використання нерухомості та оперативного реагування на зміни ринкової ситуації.

Саме зонування земель, особливо у містах, в якості базового юридичного інституту, який регулює відносини на ринку землі та нерухомості, може підвищити їх інвестиційну привабливість і створити додаткові гарантії інвесторам. З одного боку, у власників землі і інвесторів виникне можливість змінювати вид використання землі в установлених межах і тим самим досягати балансу інтересів територіальної громади щодо обмеження дозволеного використання нерухомості, з іншого - зонування земель передбачає захист прав власників на використання належної їм нерухомості. Отже у зонуванні земель зацікавлені всі: і територіальна громада населеного пункту, інтересів якої стосується цей процес, і органи місцевого самоврядування, які потребують чітких підстав для прийняття рішень, і забудовники, які потерпають від можливості свавілля з боку чиновників.

Калюжна Олеся Олександрівна,
студентка 4-го курсу юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права

ПРОБЛЕМИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ЗЕМЕЛЬНОГО СЕРВІТУТУ

Тема земельного сервітуту є досить перспективною, адже в практиці ми щодня зустрічаємося із різного роду правовими проблемами в цій сфері, практичні проблеми застосування норм законодавства щодо земельного сервітуту є досить актуальними для обговорення та дослідження юристами-науковцями.

Не дивлячись на те, що даний інститут відомий ще з часів римського права і був самим раннім з речових прав на чуже майно в Римі, проте і на даний момент в українському законодавстві існує досить багато прогалин та неточностей з приводу цього права.

Земельним кодексом визначене поняття «земельний сервітут», тобто що це право власника або землекористувача земельної ділянки на обмежене платне або безкоштовне користування чужою земельною ділянкою (ділянками). Умовою для встановлення земельного сервітуту є необхідність використання чужої земельної ділянки для обслуговування своєї ділянки. Земельний сервітут установлюється за домовленістю між власниками сусідніх земельних ділянок на підставі договору або за рішенням суду. Право земельного сервітуту виникає після його державної реєстрації в порядку, установленому для державної реєстрації прав на земельну ділянку (стаття 100 ЗК).[1]

У Земельному кодексі України передбачений орієнтовний перелік видів земельного сервітуту, проте багато з них встановлено без відповідної підстави та мети, визначених законодавством, наприклад, пунктом «е» статті 99 ЗК встановлено «право напувати свою худобу з природної водойми, розташованої на сусідній земельній ділянці». Якщо звертатися доЗК,то навряд чи можна говорити, що даний вид сервітуту спрямований на обслуговування земельної ділянки. Дана проблема може бути вирішена двома шляхами – змінити мету встановлення земельного сервітуту, не обмежуючи сервітут лише необхідністю обслуговування власної земельної ділянки, або переглянути види сервітуту та встановити більш точний та досконалий перелік, адже деякі з них безпосередньо не зв'язані з обслуговуванням земельної ділянки, що є більш доцільним. [3]

Оскільки запропонований у статті 99 ЗК перелік видів земельного сервітуту варто вважати своєрідним орієнтованим прикладом, зразком того, що може бути земельним сервітутом, то це може привести до визначених зловживань з боку зацікавлених осіб. Найбільш правильним вирішенням даної проблеми було б визначення в законодавстві детальних умов та підстав, так званої «конструкції», щодо виникнення права сервітуту.

Не знайшли свого відображення в законодавстві норми, які б врегулювали кількість осіб, яких можна наділити сервітутним правом щодо однієї земельної ділянки, законодавством не встановлено обмежень. Проте важко представити, коли десять «сусідів» будуть постійно, щодня відвідувати близьку до них земельну ділянку на праві земельного сервітуту, так ще і проганяти через неї свою худобу. При такій ситуації говорити про абсолютності права власності власника земельної ділянки, щодо якої встановлений сервітут, принаймні, складно.[4]

Згідно ч. 3 ст. 101 ЗКУ власник (землекористувач) земельної ділянки, щодо якої встановлений земельний сервітут, має право вимагати від осіб, в інтересах яких встановлений земельний сервітут, плату за його встановлення, якщо інше не передбачено законом. Проте врегулювання кількості й порядку оплати не врегульоване.[2]

Право визначення розміру плати за користування, встановлене сервітутом, належить суб'єктам сервітутних відносин. Проте у випадку спору суд в цілому хоча й вбачає можливість встановлення платного сервітуту судовим рішенням, проте питання встановлення оплати за використання сервітуту можуть бути вирішені тільки за згодою сторін, суд же може встановити тільки безоплатний сервітут.

Отже, врегулювання земельних відносин досить часто стикається з такими земельними відносинами, як сервітут. Аналізуючи норми права, можна зробити висновок, що українське законодавство мість багато неточностей з приводу обов'язкових вимог до форми договору про встановлення земельного сервітуту, не знайшли свого відображення норми, які б врегулювали особливості наділення земельним сервітутом кількох людей щодо однієї земельної ділянки, не встановлено як має вираховуватись плата за користування сервітутом. Таким чином, правовідносини земельного сервітуту при практичному застосуванні відповідних норм права породжують значну кількість проблемних питань, корінна проблема яких лежать в недосконалості відповідних норм законодавства.

Використані джерела:

1. *Земельний кодекс України. Коментар. – Х.: ТОВ „Одісей”, 2002. – С. 254.*
2. Земельний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. В.І.Семчика. - К.: Видавничий Дім „Ін Юре”. - 2003. - С.270.
3. Земельне право України: Підручник /Заред. Погрібного О. О., Каракаша І. І,— К.: Істина, 2003. – С.424.
4. Кулініч П.Ф. - “Право земельного сервітуту: поняття, види та порядок реалізаці». Юридичний журнал, Юстиніан: №3/2003, С. 17

Кіщак Юрій Іванович,
старший викладач кафедри правознавства
Навчально-наукового інституту історії і права
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

ДІЯЛЬНІСТЬ МИКОЛАЇВСЬКОЇ МИТНИЦІ У МИКОЛАЇВСЬКІЇ ОБЛАСТІ ЯК СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

В контексті розвитку зовнішньоекономічної діяльності України, підприємства Миколаївської області, реалізуючи власний потенціал, поряд з діяльністю на внутрішньому ринку здійснюють зовнішньоекономічні зв’язки з іншими країнами. Основними факторами співробітництва в Миколаївській області є експорт та імпорт товарів та послуг. Це обумовлено тим, що на території Миколаївської області зосереджені підприємства кораблебудування, кольорової металургії та сільського господарства. Вигідне географічне розташування м. Миколаєва в центрі водних, автомобільних, залізничних шляхів сприяє розвитку встановлених перевезень.

Тенденції розвитку світової економіки для України характеризується розширенням господарських зв’язків та нарощуванням обсягів експорту і імпорту товарів, що для Миколаївської області з її економіко-виробничим потенціалом та вдалим географічним розташуванням має значні перспективи для функціонування у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

З огляду на це актуальним є дослідження питання організаційно-правової та економіко-виробничої діяльності Миколаївської митниці у забезпеченні здійснення

митного контролю у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що і визначило мету роботи.

Указом Президента України затверджено положення «Про Державну митну службу України» (12 травня 2011 р.) зазначається, що Державна митна служба України (Держмитслужба України) є центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністрство фінансів України. Держмитслужба України входить до спеціального суб'єкта органів виконавчої влади та утворюється для реалізації державної політики у сфері державної митної справи.

Держмитслужба України у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства фінансів України та іншими нормативно-правовими актами України.

Основними завданнями Держмитслужби України є: 1) внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері державної митної справи; 2) реалізація державної політики у сфері державної митної справи; 3) забезпечення захисту економічних інтересів України.

Митним кодексом України (13 березня 2012 р.) (із змінами від 5 липня 2012року) в ч. 1 ст. 7 встановлено, що державна митна справа та державна політика у сфері державної митної справи спрямовані, на забезпечення порядку і умов переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності митних органів.

Також усунено низку проблемних питань сучасного стану в сфері митної політики, зокрема: - можливість декларування в будь-якому митному органі без отримання погодження з митницею місця реєстрації; - подання з митною декларацією тільки рахунку або іншого документу, що визначає митну вартість, та декларації митної вартості; - можливість здійснення електронного декларування без отримання на те будь-яких дозволів; - звільнення декларанта від відповідальності за ненавмисні помилки у декларації; - можливість внесення змін до митної декларації навіть після завершення її оформлення (до 3-х років); - можливість використання однієї декларації (попередня декларація) для здійснення різних митних формальностей (контроль за доставкою товарів, розміщення на склад тимчасового зберіганні або початку митного оформлення для вільного обігу); - визначено вичерпний перелік документів, які повинні подаватись для підтвердження митної вартості; - визначено випадки, коли суб'єкти ЗЕД мають право на автоматичне застосування методу визначення митної вартості за ціною угоди; - встановлено персональну відповідальність посадової особи митниці за неправомірні затримки митного оформлення; - передбачено правила, за якими збиток, завданий підприємству неправомірними діями посадових осіб митних органів, відшкодовується за рахунок коштів державного бюджету; - скорочено кількість видів порушень митних правил; - скорочено кількість випадків, коли транспортний засіб комерційного призначення може бути конфіскованим; - введено поняття „компроміс у митній справі", зокрема, визначено випади, коли при виявленні порушень митних правил товари можуть бути пропущені до завершення розгляду справи про це порушення.

В практичному плані 2011 році загальний обіг у зоні діяльності Миколаївських митників становив 5,9 млрд. дол.. США, при цьому вартість експортних товарів склала

4,7 млрд. дол.. США. У порівнянні з 2010 роком вартісні показники експорту зросли на 59, а імпорту – на 39%.

Загалом через миколаївську митницю експортні операції в 2011 році здійснювало 564 підприємств, з них 194 з Миколаївської області. В загальних обсягах експорту питома вага миколаївських підприємств становила 33% (3,6 млн. тонн вантажів, що складає 1,65 млн. дол. США). Основні експортери товарів: Миколаївський глиноземний завод «Русал» (гідроксид алюмінію), ТОВ СП «Нібулон» (зернові культури), ТОВ «Югекотоп» (зернові та олійні культури), ВАТ Первомайський кар'єр «Граніт» (галька, щебінь), ТОВ «Сандора» (соки та безалкогольні напої), ТОВ «Південьнафтозбут» (глиноземний кек), ПАТ «Миколаївський комбінат хлібопродуктів» (борошно), ФГ «Органік Сістемс» (томатна паста), ЗАТ «Баштанський сирзавод» (сир).

Врегулювання нормативно-інструктивному плані проблемних питань у сфері митного оформлення товарів дозволило досягти зростання вагомих показників статистичного імпорту у 2011 році на 8,3 %, які становили 5,4 млн. тонн. Зростання вартісних показників статистичного імпорту в першу чергу пов'язане з митним оформленням поставок уранових ТВЕЛів на Южно-Українську АЕС (Миколаївська область) загальною митною вартістю 145 млн. дол. США та завдяки збільшенню імпорту сільськогосподарського техніки з Республіки Білорусь (з 106 млн. до 186 млн. дол. США).

Вище розглянуте дозволяє стверджувати про позитивні результати діяльності миколаївської митниці щодо зростання митного оформлення вантажів по забезпеченню їх пропуску через державний кордон України.

Використані джерела:

1. Митний кодекс України, ВВР України від 13.03.2012 року., (із змінами від 5 липня 2012 року), № 4495-VI, ст..590.

2. Про Положення про Державну митну службу України. Указ Президента України від 12 травня 2011 року, №580/2011.

3. Кіщак І.Т. Миколаївщина у системі міжнародних транзитних коридорів / І.Т. Кіщак; О.С. Захарчук; О.В. Божок // Тенденції економічного розвитку країн. МНУ ім..В.О. Сухомлинського – Миколаїв, 2012. – с. 81-88.

Коберник Марина Олексіївна,
студентка 4-го курсу юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права

ПОНЯТТЯ ДЖЕРЕЛ ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА ТА ЇХ ВИДИ

Характеристика джерел земельного права базується на уявленнях про поняття джерел права, які розробляються наукою теорії права, а також на застосуванні цих уявлень до галузі земельного права. Під джерелом права розуміється зовнішня форма вираження правових норм (загальнообов'язкових, формально визначених правил поведінки, санкціонованих примусовою силою держави)[1,с.41].

Джерелом земельного права є нормативно-правові акти, які регулюють земельні відносини. Структура земельного законодавства є формою організації системи земельних нормативних актів. Якщо земельне право — це сукупність юридичних норм, то земельне законодавство — це система нормативних актів. Якщо земельне право

можна розглядати як внутрішню форму права, зміст якого визначається соціально-економічними особливостями суспільних відносин, що ним регулюються, то земельне законодавство — зовнішня форма права, тісно зв'язана з його змістом. Отже, земельне право становить зміст земельного законодавства, а законодавство є формою вираження земельного права.

Земельне законодавство — це система нормативних актів, які містять в собі норми, що регулюють земельні відносини. Юридична сила всіх законів та інших нормативних актів визначається в залежності від компетенції органів державної влади, що їх видали, а також ролі нормативного акта в системі законодавства[2, с.29].

Джерела земельного права поділяються на закони й підзаконні акти. В основу такого розподілу покладена юридична сила нормативних актів. Маючи найвищу юридичну силу, закони посідають чільне місце в ієрархічній структурі законодавства, а всі інші нормативні акти видаються на основі, у розвиток і на виконання вимог законів і в зв’язку з цим називаються підзаконними актами.

Серед тих, що регулюють земельні відносини, особливе місце належить Конституції України. Основний закон містить норми - принципи, які є фундаментом для формування земельного законодавства. Так, стаття (далі- ст.) 14 закріплює, що земля є основним національним багатством [3, с.5]. Також слід зазначити, що Конституція України визначає основи діяльності і компетенцію органів державної влади та органів місцевого самоврядування у галузі регулювання земельних відносин.

Наступним нормативним актом в ієрархії законів як джерел земельного права є Земельний кодекс України. Так, у ст..5 вперше закріплені принципи земельного законодавства. Кодекс визначає компетенцію органів державної влади та органів місцевого самоврядування в галузі земельних відносин, правове регулювання набуття і реалізації прав на землю, державне управління в галузі використання та охорони земель й інших земельних прав. Особливістю кодексів як джерел права є те, що вони покликані стати інтегруючою і цементуючою основою для розвитку відповідної галузі законодавства [4,с.75].

Особливо слід зупинитись на законах України, якими надається згода на обов'язковість для України міжнародних угод. Слід враховувати, що ратифіковані такими законами міжнародні угоди (договори) є частиною національного законодавства України (ст. 9 Конституції України), причому в силу положень ст. 19 ЗУ «Про міжнародні договори України» такі угоди мають перевагу над положеннями національного законодавства[5].

До підзаконних нормативно-правових актів як джерел земельного права України належать Укази Президента України (далі- укази ПУ), Постанови Кабінету Міністрів України(далі- постанови КМУ), нормативно-правові акти міністерств і відомств, рішення місцевих державних адміністрацій та рішення органів місцевого самоврядування. До числа підзаконних правових актів належать також закони Автономної Республіки Крим.

Згідно Конституції Президент видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на всій території України[3, ст.106]. На фоні швидких змін в політичних, економічних, соціальних, екологічних відносинах в земельному законодавстві виникають прогалини, які усуваються саме указами.

Виходячи із принципу розподілу влад і конституційного розподілу повноважень ВРУ та ПУ, постанови та укази мають різні предмети регулювання, сфера їх дії різна, у зв'язку із чим за юридичною силою ці акти неспіввідносні[1,с.43].

Широке коло суспільних земельних відносин регламентують постанови й розпорядження КМУ. Цей вищий орган у системі органів державної виконавчої влади приймає нормативно-правові акти на розвиток і виконання Конституції і законів України, а також указів Президента України. Постановами уряду оформляються найважливіші рішення у сфері земельних відносин, а рішення з

оперативних, поточних питань видаються у вигляді розпоряджень. Постанови КМУ мають підпорядкований характер. Водночас, вони мають і певну виключну компетенцію , в яку ні ПУ, ні ВРУ втручатися не можуть.

Джерелами земельного права виступають також нормативні акти міністерств, державних комітетів, інших центральних органів державної виконавчої влади, господарського управління і контролю. Ці акти (накази, інструкції та ін.) покликані деталізувати загальні положення, закріплені в законах, постановах і розпорядженнях Кабінету Міністрів, указах Президента України, присвячених регламентації земельних відносин. їх приймають уповноважені органи у межах їх компетенції з власної ініціативи або за дорученням вищих органів.

Відомчі нормативні акти є найменш організованою частиною ієрархічної структури джерел національного права взагалі і земельного права зокрема. Це пов'язано перш за все з відсутністю у даній структурі єдиного активного центру та значною кількістю відомчих нормативних актів.

Отже, різноманітні за своєю правовою природою джерела земельного права України перебувають між собою в нерозривному взаємозв'язку (структурному, функціональному та генетичному) і утворюють єдину систему джерел цієї галузі права.

Система джерел земельного права України — це сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених законодавчих, підзаконних та локальних нормативно-правових актів, що є зовнішньою об'єктивізацією земельної політики держави.

Уся сукупність нормативно-правових актів як джерел земельного права лежить в основі формування сучасного земельного законодавства. Згідно зі ст. 4 Земельного кодексу земельне законодавство включає Земельний кодекс та також інші нормативно-правові акти у галузі земельних відносин. Чинне земельне законодавство України являє собою досить значну, складну і часто суперечливу сукупність правових приписів, *що* зосереджені як у спеціалізованих земельно-правових актах, так і розпорошені по нормативних актах інших галузей права[6, с.41].

Використані джерела:

1. Мірошниченко А. М. Земельне право України: Підручник. - 2-ге видання, допов. і перероб. - К.: Алерта; ЦУП, 2011. - 678 с

2. Земельне право: курс лекцій для студентів юрид. вузів та факультетів. КОВТУН М.Г. - К.: Юмана, 2001.- 255 с

3. Конституція України. – К.: Істина, 2010. – 56 с.

4. Семчик В. І., Андрейцев В. І. Земельне право: Підручник. — К.: Ін-Юре, 2001. — 277 с.

5. Про міжнародні договори України: за станом на 15 жовт. 2012 р./ Верховна Рада України. – Офіційне видання – К.: Парлам. вид-во, 2004. – 207с.

6. Земельне право України: Підручник / М. В. Шульга З-51 (кер. авт. кол.), Г. В. Анісімова, Н. О. Багай, А. П. Гетьман та ін.; За ред. М. В. Шульги. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 368 с.

Когут Ольга Володимирівна,
завідувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління та права,
кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ПРО ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО РОБОТИ БЛИЗЬКИХ ОСІБ ЗА НОВИМ АНТИКОРУПЦІЙНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Відносно невеликий період дії Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції [1] (далі – Закон) показав, що при практичному застосуванні окремих його положень виникають певні проблемні питання, які потребують надання додаткових роз'яснень, а в окремих випадках – удосконалення передбачених ним приписів. Зокрема це стосувалось порядку проведення спеціальної перевірки, що викликало появу Указу Президента від 18 травня 2012 року [2], яким було скасовано необхідність проведення спеціальної перевірки у випадку призначення особи в порядку переведення на роботу з одного органу державної влади (державного органу) чи органу місцевого самоврядування до іншого, а також призначення в порядку переведення особи, яка працювала в органі державної влади (державному органі), що припиняється, на роботу до іншого органу державної влади (державного органу), до якого переходять повноваження та функції органу державної влади (державного органу), що припиняється. На увагу заслуговує і Закон України від 17.05.2012 [3], яким було внесено зміни до Кодексу законів про працю щодо підстав звільнення з ініціативи адміністрації.

Отже, окремі прогалини вже усунуто, але залишаються невирішеними ряд проблем. Зокрема це стосується положень статті 9 Закону, а саме – винятків із правила про заборону спільної роботи близьких осіб в умовах безпосереднього підпорядкування. Розглянемо їх.

Стаття 9 встановлює обмеження щодо роботи близьких осіб, але робить винятки для окремих категорій. Зокрема, ці винятки стосуються осіб, які працюють у ***сільській місцевості,*** гірських населених пунктах, адже соціальні та природні умови виключають можливість дотримання такими особами загального правила щодо обмеження. Як правило, у сільських та гірських населених пунктах населення складається із сімей, які живуть споріднено, і витримати обмеження у цих випадках може бути неможливо [4, с.152]. Але якщо визначення гірським населеним пунктам дає відповідний закон [5], то питання про віднесення місцевості до сільської залишається відкритим. На жаль, до цього часу немає відповідного закону про адміністративно-територіальний устрій. А згідно указу Президії ВР УРСР ще від 12.03.1981 "Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР" [6], до міських населених пунктів належать міста республіканського, обласного, районного підпорядкування і селища міського типу, а до сільських – села і селища незалежно від їх адміністративної підпорядкованості. Як бачимо, селища міського типу віднесено до *міських* населених пунктів. Але у Законі №3206 мова йде про *сільську місцевість,* визначення якій знаходимо у Законі України "Про сільськогосподарську дорадчу діяльність": «сільська місцевість – території, що знаходяться за межами міст і є переважно зонами сільськогосподарського виробництва та сільської забудови» [7]. Отже, на практиці може виникнути неоднакове тлумачення відповідного положення антикорупційного закону, тому доцільно було б у самому законі визначити зазначений термін.

Конкретизації вимагає і формулювання пункту 4 частини1 статті 9 щодо ***осіб, які працюють у галузі освіти, науки, культури, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту.*** Відсутність чіткого визначення кола таких осіб зумовлює чимало проблем на практиці, оскільки постає питання щодо віднесення до таких осіб лише працівників

державних або комунальних установ у відповідних сферах чи також і посадових осіб органів державної влади або місцевого самоврядування, на яких покладено управлінські повноваження у цих сферах. За результатами аналізу змісту стенограми 26-го пленарного засідання Верховної Ради України 7 квітня 2011 року [8] (дня прийняття Закону), слід дійти висновку, що метою встановлення такого винятку було саме уникнення надмірних адміністративних обтяжень для працівників установ відповідних галузей. Принаймні при обговоренні питання щодо виокремлення представників згаданих сфер мова йшла про вчителів, лікарів, а не про представників органів управління.

Частина 2 статті 9 Закону встановлює ***алгоритм дій у разі виникнення обставин, що порушують вимоги щодо спільної роботи близьких осіб.*** Зокрема, «відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк. Якщо в зазначений строк ці обставини добровільно не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає безпосереднє підпорядкування У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади» [1]. Але якщо мова йде посадовову особу, звільнення якої з посади здійснюється за рішенням Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України? Це саме стосується і військової посадової особи чи інших осіб, які не мають можливості звільнитися у п'ятнадцятиденний строк і яких неможливо звільнити у місячний строк. Відкритим залишаються і питання щодо «відповідних осіб», які мають вжити заходів до усунення певних обставин (нижчі чи вищі за посадою?). Також незрозуміло яким саме правовим актом встановлено «установлений порядок» переведення на іншу посаду осіб з метою уникнення підпорядкування. І останнє – чому у разі неможливості переведення повинна звільнятися з роботи особа, яка перебуває у підпорядкуванні, а не особа, яка була призначена на посаду пізніше (отже, з порушенням встановленого цією статтею обмеження) [4, с.153].

Отже, передбачені Законом обмеження щодо роботи близьких осіб потребують подальшої конкретизації або надання додаткових роз'яснень.

Використані джерела:

1. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 7.04.2011 // ОВУ. – 2011. – №44. – Ст.1764.

2. Про внесення змін до Указу Президента України від 25 січня 2012 року № 33: Указ Президента України від 18 травня 2012 року // ОВУ. – 2012. – №39. – Ст.1451.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції: Закон україни від 17.05.2012 // ОВУ. – 2012. – №45. – Ст.1731.

4. Хавронюк М.І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» / М.І.Хавронюк. – К.: Атіка, 2011. – 424 с.

5. Про статус гірських населених пунктів в Україні: Закон України від 15.02.1995 // ВВРУ. – 1995. – №9. – Ст.58.

6. Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР: указ Президії ВР УРСР від 12.03.1981 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1654-10

7. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17.06.2004 // ОВУ. – 2004. – №28. – Ст.1851.

8. Стенограма 26-го пленарного засідання Верховної Ради України 7 квітня 2011 року http://static.rada.gov.ua/zakon/skl6/8session/STENOGR/07041108_26.htm

Козачук Олександра Андріївна,
аспірант кафедри фінансового та адміністративного права
Національного університету біоресурсів та природокористування України

ОХОРОНА ТА ЗАХИСТ ЛІСІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів полягає в забезпеченні додержання всіма державними і громадськими органами, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами вимог лісового законодавства.

Завданнями контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів є:

забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів;

забезпечення додержання лісового законодавства органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами;

забезпечення додержання лісового законодавства власниками лісів, постійними і тимчасовими лісокористувачами;

запобігання порушенням законодавства у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів, своєчасне виявлення таких порушень і вжиття відповідних заходів щодо їх усунення [1].

Державний контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів здійснюється Кабінетом Міністрів України, Міністерством охорони навколишнього природного середовища України та його органами на місцях, іншими спеціально уповноваженими державними органами, місцевими органами державної виконавчої влади, органами місцевого та регіонального самоврядування відповідно до законодавства України.

Громадський контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів здійснюється громадськими інспекторами охорони навколишнього природного середовища.

Охорону і захист лісів на території України здійснюють:

- державна лісова охорона, що діє у складі центрального органу виконавчої влади з питань лісового господарства, органу виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим, територіальних органів центрального органу виконавчої влади з питань лісового господарства та підприємств, установ і організацій, які належать до сфери його управління;
- лісова охорона інших постійних лісокористувачів і власників лісів.

Основними завданнями державної лісової охорони є: здійснення державного контролю за додержанням лісового законодавства; забезпечення охорони лісів від пожеж, незаконних рубок, захист від шкідників і хвороб, пошкодження внаслідок антропогенного та іншого шкідливого впливу [2].

Для виконання покладених на лісову охорону завдань законодавство надає їй певні права: давати обов'язкові для виконання вказівки (приписи) про усунення порушень лісового законодавства, встановленого порядку використання лісових ресурсів та використання земельних ділянок лісового фонду, інших порушень, що можуть завдати шкоди лісу; відвідувати безперешкодно підприємства, організації, установи для виконання контрольних функцій щодо забезпечення належної охорони та захисту лісів; доставляти осіб, що порушують лісове законодавство, в органи внутрішніх справ, місцеві органи влади; вилучати в осіб, що порушують лісове законодавство, незаконно добуту продукцію лісових користувань, інструменти, обладнання, транспортні та інші засоби, що були знаряддям правопорушень, а також

відповідні документи; зберігати, носити і застосовувати спеціальні засоби та зброю в порядку, передбаченому законодавством.

Незважаючи на наявність значної кількості нормативних актів, що регулюють відносини з використання, охорони, захисту і відтворення лісів, сталих традицій у цій сфері суспільних відносин, на практиці доволі частими є випадки порушення законодавства про охорону довкілля, що заподіюють шкоди лісовим екосистемам [3, С 165].

Відповідно до норм українського законодавства, порушники лісового законодавства можуть бути притягнуті до дисциплінарної, цивільно-правової, матеріальної, кримінальної чи адміністративної відповідальності.

Отже, питання щодо охорони та захисту лісів на території України, є актуальним і відкритим для обговорення та дослідження. На сьогоднішній день, компетентні органи мають широкий спектр повноважень, які стосуються охорони, захисту та відтворення лісових ресурсів та чітко врегульовані діючим законодавством. Тільки зрівноваживши економічні інтереси з іншими суспільними потребами, держава зможе досягнути своїх цілей у галузі лісового господарства.

Використані джерела:

1. *Лісовий Кодекс України від 8 лютого 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. - № 21. – ст. 170.*
2. *Постанова Кабінету міністрів України від 16 вересня 2009 р. N 976 «Про затвердження Положення про державну лісову охорону».*
3. *Непийвода В.В. Правове регулювання в галузі лісів: Доба утвердження підтриманого розвитку / В.В.Непийвода: К.: НДІ приватного права і підприємництва, 2004. – 339с.*

Король Алексей Владимирович,
студент 3-го курса юридического факультета
Белорусского государственного университета

ОСОБЕННОСТИ РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДА ГОСУДАРСТВЕННЫХ СЛУЖАЩИХ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В правовой науке нет однозначного подхода к определению правовой природы общественных отношений, складывающихся по поводу применения труда государственных служащих. Существуют разные мнения по вопросу о том, какая отрасль права должна, прежде всего, регулировать труд государственных служащих. Вопрос об отнесении отношений, связанных с исполнением обязанностей на государственной службе, к определенной отрасли права, имеет не только научное, но и практическое значение. Специфика профессиональной деятельности государственных служащих требует особого подхода к правовому регулированию их труда.

В решении вопроса об отраслевой принадлежности норм, регулирующих труд государственных служащих, существуют две противоположно направленные позиции. Представители первой (К.И. Кеник, Т.А. Нестерова) считают, что отношения государственных служащих, связанные с поступлением на государственную службу, ее исполнением и прекращением, представляют собой трудовые правоотношения. Государственная служба признается, по сути, трудовой деятельностью. Эта позиция также обосновывается наличием трудового договора (контракта), постоянством

отношений, получение вознаграждения за выполнение своей трудовой функции. Так же такая позиция утверждается Конвенцией МОТ от 27 июня 1978 года № 151 «О трудовых отношениях на государственной службе», рассматривающей государственных служащих как наемных работников. Вторая же позиция отстаивается некоторыми учеными в области административного права (О.И. Чуприс, А.А. Гришковец). Они считают, что государственная служба как публично-правовой институт должна представлять собой целостную систему, основанную на служении государству в целом. Отношения на государственной службе выступают, исключительно как отношения власти и подчинения и поэтому в первую очередь должны регулироваться нормами административного права.

В поддержку идеи о том, что деятельность государственных служащих преимущественно должна регулироваться нормами административного права приводится аргумент, что государственные служащие выполняют не трудовую функцию, а функцию государства. И именно осуществление функций государства, предопределяет публично-правовой характер отношений. Поступая на государственную службу, граждане реализуют не только свое право на труд или свободное распоряжение своими способностями к труду, но и право на равный доступ к государственной службе. А это уже есть самостоятельная форма реализации конституционного права граждан Республики Беларусь. Полагаем, что принципиального, существенного различия между трудовой деятельностью и деятельностью государственного служащего нет. Поскольку имеет место, всего на всего, лишь определенная специфика, заключающаяся в том, что трудовая деятельность государственного служащего причастна к реализации функции государства. Спорным вопросом является наличие в правовом статусе государственных служащих частноправовых и публично-правовых элементов. В качестве примера частноправового элемента выступает контракт. Наличие элементов имеющих различную правовую природу может восприниматься как аргумент в пользу квалификации служебных отношений на государственной службе как трудовых. В частности, свобода волеизъявления в заключении контракта не может не являться выражением связи с трудоправовым регулированием. Представители же второй точки зрения, напротив, хотят исключить все частноправовые элементы из правового института государственной службы. Так, Чуприс О. И. определяет контракт как специфичный, особый договор, все условия которого определены государством императивно заранее. Контракт является одним из элементов сложного юридического состава, влекущим возникновение трудовых отношений государственных служащих. Существует определенная коллизия норм, регулирующих последовательность элементов в данном юридическом составе. Согласно статье 30 Закона «О государственной службе в Республике Беларусь» (далее - Закон), контракт является основанием для издания решения, приказа, распоряжения, иного акта соответствующего государственного органа, должностного лица. Контракт, как основа назначения на должность, имеет явно трудоправовую направленность. Но на практике данная последовательность выглядит по–другому. Предписание Закона, о том, что контракт является основанием для издания решения, приказа, распоряжения, иного акта соответствующего государственного органа, должностного лица, фактически не может быть реализовано на практике и не согласуется с другими нормативными правовыми актами.

В соответствии со статьей 27 Закона, поступление на государственную службу осуществляется путем назначения, утверждения либо избрания. Данные действия оформляются решение, приказом, распоряжением. Вместе с тем, статья 30 данного Закона предусматривает тот факт, что контракт является основанием для издания решения, приказа либо иного акта соответствующего государственного органа. Из статьи 27 следует, что назначение на должность оформляется приказом, но из статьи 30 следует, что для издания приказа необходим контракт. Кандидата должны избрать на

должность, но получается, что изначально необходимо заключить контракт. Налицо явное противоречие норм. Для возникновения служебного отношения необходимо наличие как акта назначения на должность, так и договора (служебного контракта), то есть для этого необходим сложный юридический состав, который должен быть четко определен в Законе. Поэтому считается необходимым внести изменения в законодательство о государственной службе.

Какая бы роль и рамки ни отводились договору, его наличие уже само по себе привносит в складывающие отношения частноправовой элемент. Но также весомы отношения власти – подчинения, которые по своей сути должны исключать возможность применения договора. Важно понимать, что статус государственного служащего как работника определяются нормами трудового права, а его статус как агента публичной власти – административным правом.

Показательным является тот факт, что законодательство о государственной службе не регулирует порядок прекращения государственной службы, поэтому при увольнении государственного служащего должны быть соблюдены требования, установленные Трудовым кодексом. С другой стороны институт государственной службы не предусматривает таких гарантий, как коллективный договор и забастовка, что отражает специфику данного института.

Анализируя все вышеизложенное, можно судить о двойственности правового регулирования деятельности государственных служащих, Полагаем, что невозможно “закрепить” функцию единственного регулятора указанных отношений лишь за одной отраслью права. Необходимо не исключать полностью нормы будь то административного или трудового права, но согласовывать взаимодействие данных отраслей права в регулировании отношений, складывающихся на государственной службе.

Костевич Карина Сергеевна,
студентка 4-го курса юридического факультета
Учреждения образования Федерации профсоюзов Беларуси
«Международный университет «МИТСО»

СВОБОДА КОЛЛЕКТИВНЫХ ПЕРЕГОВОРОВ: МЕЖДУНАРОДНО –ПРАВОВОЙ И СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТЫ

Право работников и нанимателей свободно вести переговоры между собой является необходимым элементом свободы объединения и регулируется основополагающей Конвенцией МОТ № 98 «О применении принципов права на организацию и ведение коллективных переговоров», а также Конвенцией № 154 «О содействии коллективным переговорам» 1981 г. и одноименной Рекомендацией № 163 1981 г., а также Рекомендацией № 91 «О коллективных договорах» 1952 г. и др.

Конвенцией МОТ № 98 закреплен важнейший принцип проведения коллективных переговоров – осуществление на добровольной основе, с целью регулирования условий труда путем заключения коллективного договора, соглашения.

Добровольность коллективных переговоров. Участие сторон коллективных переговоров, с одной стороны, осуществляется безо всякого принуждения, однако, с другой – в законодательстве ряда государств закреплена обязанность одной из сторон коллективных переговоров, в случае получения предложения о начале их проведения, в течение определенного периода вступить в них (в России и Беларуси – в течение 7

дней). В других странах, работодатель обязан не только вступить в переговоры, но и заключить коллективный договор (Россия, Мексика).

Обязанность вступить в коллективные переговоры, по нашему мнению, не ограничивают свободу коллективных переговоров, поскольку если одна из сторон инициировала их проведения, то существуют определенные вопросы, нуждающиеся в урегулировании. Положение об обязательном заключении коллективного договора является дискуссионным: с одной стороны, существующие разногласия должны быть устранены, однако, с другой – необходимо учитывать принцип свободы договора, т.к. стороны должны придти к соглашению и самостоятельно определить его условия.

Стороны коллективных переговоров. Рассматривая стороны коллективных переговоров, и учитывая принцип свободы объединений, не каждая организация работников и нанимателей может быть признана стороной коллективных переговоров. Особое значение для начала их проведения имеет признание организации работников или нанимателей (работодателей) независимой или репрезентативной.

В Великобритании, например, создается определенный государственный орган, который осуществляет процедуру признания профсоюза независимым. В случае, если профсоюз будет признан таковым, то он обладает исключительным правом представлять интересы определенной группы работников, а также работодатель обязуется вступить в коллективные переговоры с этим профсоюзом и заключить коллективный договор только с этим профсоюзом. Аналогичная процедура существует в США и Канаде, и по нашему мнению, является вполне оправданной, в связи с тем, что свобода объединения подразумевает независимость организаций работников и нанимателей от внутреннего и внешнего вмешательства [1, с. 80].

Уровень коллективных переговоров. Свобода коллективных переговоров также предполагает самостоятельное определение сторонами уровня переговорного процесса, определение которого, является одним из проблемных аспектов национального законодательства ряда государств.

В Канаде, США, Японии предпочтение отдается локальному (одноуровневому) процессу коллективных переговоров. В Швеции, Бельгии, Финляндии коллективные переговоры, в большинстве случаев, проводятся на общенациональном уровне. В Австрии и Германии главный акцент делается на уровне конкретной отрасли.

При этом, установление конкретного уровня проведения коллективных переговоров, автоматически закрепляет запрет на иные уровни. Так, как отмечает Н.Л. Лютов «российское законодательство необоснованно не предусматривает такого уровня ведения коллективных переговоров как уровень профессии» [2, с.23]. Для сравнения в ч. 1 ст. 358 Трудового кодекса Республики Беларуси предусмотрена возможность заключения соглашений на уровне определенной профессии.

Распространение действия коллективного договора. В ст. 4 Рекомендации МОТ № 91 предусмотрено, что положения коллективного договора должны распространяются на всех трудящихся соответствующих категорий, на охватываемых коллективным договором предприятиях, если в нем не предусмотрено иного. Таким образом, коллективный договор распространяет свое действие на всех работников и нанимателей, от имени которых он был заключен. В случае если интересы работников отстаивает профсоюз, то действие договора автоматически не распространяется на всех работников организации, а лишь на членов профсоюза, если иное не определено коллективным договором. Комитет по свободе объединений устанавливает, что коллективный договор имеет большую юридическую силу, нежели индивидуальный трудовой договор, и в силу того, что коллективный договор должен связывать стороны, подписавшие его, он подлежит обязательному исполнению [3, p.82].

Во многих странах процесс коллективных переговоров и заключения коллективных договоров доказал свою эффективность. Однако, в некоторых странах (Греция, Португалия, Румыния, Словакия, Испания, США) установления системы

коллективных переговоров и заключения коллективных договоров являются предметом критического анализа [4, с.25].

Разработка и принятие многочисленных конвенций и рекомендаций МОТ является необходимым фактором для урегулирования существующих проблем, однако недостаточной, в связи с существующими нарушения не только со стороны работников и нанимателей и их объединений, но и со стороны правительств ряда государств.

В заключение отметим, что одной из стратегических задач, стоящих перед МОТ в 2010-2011 гг. являлось содействие коллективным переговорам. Однако, реализовать данную задачу было возможно чуть более чем на 50 % от планируемого результата [5, с.90].

Использованные источники:

1. Лебедев, В.М. Современное трудовое право (Опыт трудоправового компаративизма). Книга вторая / В.М. Лебедев, Е.Р. Воронкова, В.Г. Мельникова; под ред. Заслуженного юриста РФ, чл.-корр. АН ВШ РФ, докт. юрид. наук, проф. В.М. Лебедева. – М.: Статут, 2009. – 192 с.

2. Лютов, Н.Л. Соответствие внутреннего трудового законодательства России актам МОТ по вопросу свободы объединения / Н.Л. Лютов // Вопросы трудового права. – 2012. – №5. – С.20 – 32.

3. Giving globalization a human face: Report III (Part 1B). – Geneva: ILO, 2012. - 400 p.

4. Основополагающие принципы и права в сфере труда: от добровольных обязательств – к действиям: Доклад VI. - Женева: МБТ, 2012. – 121 с.

5. Выполнение программы МОТ 2010-2011: Доклад генерального директора. – Женева: МБТ, 2012. – 139 с.

Костюченко Олена Євгенівна,
доцент кафедри менеджменту Харківського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України,
кандидат юридичних наук

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАГРОЗ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Рівень та масштаби загроз фінансовій безпеці в України вимагають дослідження таких загроз не лише в економічному аспекті, а й потребують правового аналізу. Системний підхід до протидії загрозам фінансовій безпеці має реалізовуватися через поєднання економічних та правових засобів протидії негативним чинникам. У цьому ракурсі науково обґрунтована класифікація загроз фінансовій безпеці − обов'язкова умова комплексного підходу до організації протидії негативним чинниками фінансової безпеки. Традиційно за сферою виникнення загрози фінансовій безпеці поділяються на зовнішні та внутрішні. За видом загроз їх можна об'єднати у три основні групи: 1) економічні, зокрема фінансові; 2) інтелектуальні; 3) фізичні. Що ж дає така класифікація для правового дослідження?

По-перше, класифікація загроз за видами дає змогу визначивши напрямки протидії загрозам у діяльності суб'єктів по забезпеченню фінансової безпеки. По-друге, розуміючи яким загрозам мають протистояти суб'єкти господарювання, суб'єкт з владними повноваженнями має можливість обрати адекватні засоби протидії та методи впливу на господарюючого суб'єкта. По-третє, відповідь на питанням, яким загрозам протидіють учасники, надає можливість з'ясувати повноту охвату загроз за їх видами.

Наприклад, боротьба з тіньовою економікою спрямована, в першу чергу, на забезпечення реалізації фінансових інтересів держави у частині отримання податків від здійснення господарської діяльності. У такому контексті, обхід податків, на нашу думку, належить до інтелектуальних загроз фінансовій безпеці держави. Зобов'язуючи суб'єктів господарювання встановлювати певний режим у спеціальних приміщеннях підприємств, установ, організацій, банків тощо, держава впливає на суб'єктів господарювання з метою протидії фізичним загрозам. Практична цінність усвідомлення всього спектра загроз фінансовій безпеці сприяє виявленню ризиків фінансової безпеки з метою управління ними.

Крім названих загроз фінансовій безпеці вважаємо необхідним привернути увагу тому, що загрози також поділяються на існуючі та можливі. Ця обставина має суттєве значення при виборі засобів протидії загрозам фінансовій безпеці. Наприклад, засоби попередження або усунення загроз, засоби відновлення фінансового стану, засоби захисту тощо. Разом із тим, права та обов'язки учасників адміністративно-правових відносин із забезпечення фінансової безпеки повинні надавати правові можливості протистояти не лише існуючим загрозам, але й можливим загрозам у майбутньому періоді. На нашу думку, це свідчить про те, що державні приписи повинні мати випереджувальний характер. Думаємо, що наведений поділ негативних чинників (загроз) доводить, що адміністративно-правові норми можуть мати обмежений у часі період дії. Наприклад, заходи антикризового управління на період до виходу з кризи. Також назване розмежування загроз свідчить, що робота суб'єктів з владними повноваження не завершується одноразовим прийняттям низки нормативних актів з метою протидії загрозам фінансовій безпеці. Дії учасників щодо протидії негативним чинникам повинні мати постійних характер, а загрози повинні піддаватися моніторингу з боку держави.

Особливе місце серед негативних чинників фінансовій безпеці займають фінансові ризики. С.І. Ожегов визначив, що ризик може трактуватися як «можлива небезпека»; як «дія на удачу з надією на щасливий результат», ризик у якості дії автор визначив як «прийняття на себе неприємностей які можуть відбутися» [1. с. 718]. Вважаємо, що в якості одного з ключових інструментів управління ризиками, у сфері фінансової безпеки, є право. Але управління ризиками на правовій основі є складним процесом, і тому є декілька причин.

Перша, уникнути ризику, здійснюючи економічну діяльність неможливо, бо будь-яка підприємницька діяльність є ризиковою. Наприклад, банківська діяльність належить до найбільш ризикової діяльності. Друга причина – відмовитися від державно-владного регулювання у ризикових сферах діяльності також неможливо, бо переважно тут відбувається задоволення фінансових інтересів економічних суб'єктів. Регулювання, в свою чергу, здійснюється органами державної влади та державними органами, взаємодія і координація діяльності яких бажає бути кращою. Третя, недбале або надмірне управління ризиками гальмуватиме розвиток ринкової економіки в державі. Четверте, віднести проблему управління ризиками на розсуд економічних суб'єктів не можна, бо у такому випадку економічно сильніший та фінансово незалежніший суб'єкт буде диктувати умови розподілу ризиків більш економічно слабкому суб'єкту. Економічна нерівність суб'єктів вимагає від держави впливу на порядок розподілу ризиків на основі правил поведінки, встановлених та санкціонованих державою. Цього вимагає від держави обов'язок дбати про забезпечення прав і свобод людини [2].

В цілому наукова класифікація загроз фінансової безпеки виступає ключовою умовою системного підходу до організації протидії негативним чинникам, що спричиняють або можуть спричинити негативні наслідки для фінансового стану економічного суб'єкта. Враховуючи викладене, ми дійшли висновку, що учасники адміністративно-правових відносин із забезпечення фінансової безпеки реалізуючи

права та обов’язки спрямовують свої дії на протидію внутрішнім та зовнішнім загрозам фінансового, інтелектуального та фізичного характеру законними засобами. Протидія загрозам здійснюється лише засобами, визначеними або дозволеними законодавством України. Провідна роль у напрацюванні засобів та моделей такої протидії належить державі з правом обмежити оперативну самостійність суб’єктів господарювання в управлінні загрозами на основі державно-владних приписів.

Використані джерела:

1. Словарь русского языка / [сост. С.И. Ожегов]. − М. : ОГИЗ, 1949. – 968 с.
2. Конституція України / Мінюст України. − Офіц. вид. – К. : Укр. Центр Правничих Студій, 2006. – 128 с.

Костяшкін Іван Олександрович,
завідувач кафедри трудового, земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права, кандидат юридичних наук, доцент

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАВЕРШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

В державі назріла об’єктивна необхідність завершення триваючих понад двадцять років реформаційних процесів у відносинах власності на землю, яка не може бути обмежена рамками правового регулювання без вибору остаточного шляху економіко-соціального розвитку держави. Відповідна ситуація потребує нового розуміння змісту, місця і ролі права власності на землю як соціально-правового явища, що гарантує стабільне економічне зростання держави, підвищення добробуту громадян та подолання негативних явищ демографічного і соціального характеру.

Відправні позиції в даному відношенні заклала Всесвітня Конференція ООН з питань навколишнього середовища і розвитку у Ріо-де-Жанейро (1992р.) на якій було ухвалено Декларацію та визначено концепцію сталого розвитку домінантною ідеологією цивілізації у XXI сторіччі. Законом України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року" від 21.12.2010, з посиланням на зазначену Декларацію, визначено, що сталий соціально-економічний розвиток будь-якої країни, передбачає таке функціонування її господарського комплексу, коли одночасно задовольняються зростаючі матеріальні і духовні потреби населення, забезпечується раціональне та екологічно безпечне господарювання і високоефективне збалансоване використання природних ресурсів, створюються сприятливі умови для здоров'я людини, збереження і відтворення навколишнього природного середовища та природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва [1. Такий підхід є визначальним і для відносин власності на землю, оскільки він спрямований на поєднання задоволення потреб населення, розвиток економіки, збалансоване використання та відтворення природно ресурсного потенціалу та збереження навколишнього природного середовища. Ключовим у запропонованій правовій формулі є не обмеження а саме поєднання як суспільних так і приватних інтересів, адже в досягненні означених завдань зацікавлені рівною мірою усі суб’єкти суспільних правовідносин.

Натомість, проголосивши основним гаслом земельної реформи передачу земель особам, які на ній працюють, держава фактично породила розвиток орендного землекористування. Якщо до початку земельної реформи на землі працювали члени

колективних господарств, яким земля належала на праві постійного користування чи колективної власності, то через двадцять років її проведення маємо ситуацію усунення вказаних осіб від обробітку земель та вихід на ринок надпотужних орендних сільськогосподарських підприємств, діяльність яких підпорядкована, як правило, головній меті – отримання надприбутків. При цьому, питання екологічного та соціального характеру відкинуті далеко на задній план.

Напевно, принагідно тут буде згадати про досвід європейських країн, до союзу яких ми так палко намагаємось долучитись. Там основу досить потужного аграрного сектора формують відносно дрібні, за нашими масштабами, фермерські господарства [2, с. 8].

Напевне, саме фермер, а також враховуючи специфіку України, де вся сільськогосподарська інфраструктура опирається на великі поселення – сільськогосподарський кооператив, як об'єднання працюючих власників сільськогосподарських угідь, мають бути наділені усілякими преференціями з метою їх доступу та господарювання на українських чорноземах. При цьому, основою такого доступу має бути не їх цінова конкуренція із новоспеченими олігархами, а виключний характер переходу земель до вказаних осіб, безперечно, на умовах цивільно-правових угод, при широкому державному сприянні, через пільгове кредитування та сприятливу податкову політику.

При цьому держава в жодному разі не повинна перебирати на себе функцію «спекулянта» на земельному ринку. Навпаки, мають бути створені усі необхідні умови, за яких власником сільськогосподарських угідь ставав би селянин або фермер, який бажає працювати і проживає в межах відповідної територіальної одиниці. Правовий механізм має бути виписаний таким чином щоб особа придбавши землю була обмежена у праві розпорядження нею протягом певного терміну, і після сплину такого терміну могла звітувати про досягнуті результати своєї діяльності. Такий звіт має здійснюватись за чітко визначеними критеріями, які б не давали можливості подвійного трактування чи зловживань з боку контролюючих інстанцій. Більше того, громадянин повинен мати змогу самостійно визначити результат своєї діяльності за відповідними критеріями. За наслідками ефективного господарювання із земельної ділянки знімаються обмеження і особа стає повноцінним власником. Лише за таких умов право власності на землю буде виконувати свою соціальну функцію, що полягає в забезпеченні економічного зростання, зайнятості сільського населення, прийнятної екологічної обстановки, що включає як стан навколишнього природного середовища так і якість продукції сільського господарства, а відтак, покращення демографічної ситуації, здоров'я населення, підвищення рівня життя в цілому.

Відтак, ключовими позиціями, що визначають соціально-правові засади завершення земельної реформи в Україні на сучасному етапі є наступні.

1. Основним багатством нації і народу є земля з її верхнім родючим шаром ґрунту, який під дією енергії сонця та за умови її належного обробітку може породжувати абсолютну вартість через приріст органічної речовини (в землеробстві). Однак в державі відсутнє достатнє усвідомлення та реалізація конституційних норм щодо змісту землі як основного національного багатства.

2. На практиці не реалізується теза, про те що на землі має працювати ефективний власник, оскільки від права постійного користування відбувся перехід до орендного землекористування, що зумовлює додатковий тягар на сільськогосподарського виробника.

3. Законодавець застосовує крайнощі при регулюванні передачі земель у приватну власність: спочатку виключна безоплатна приватизація далі лише аукціон.

4. Завершення земельної реформи має здійснюватись на засадах сталого соціально-економічного розвитку шляхом поєднання приватних та суспільних інтересів

у виробництві сільськогосподарської продукції за умови збереження та покращення природних властивостей земель.

5. Вказаний шлях можливий за умови поєднання власника і сільськогосподарського товаровиробника в одній особі на засадах особистої трудової участі на зразок провідних країн світу.

6. Відтак фермерські господарства та сільськогосподарські кооперативи мають отримати усілякі преференції у процесі набуття права власності на землю, оскільки їх діяльність передбачає поєднання економічних, екологічних та соціальних інтересів, щодо використання земель як самих землевласників так і членів відповідних територіальних громад.

7. Гарантованість здійснення права власності на землю через взаємні зобов'язання держави, щодо невтручання у виробництво та реалізацію сільгосппродукції та власника чи орендаря сільгоспугідь, щодо забезпечення продовольчої безпеки, розвитку сільської місцевості, якості ґрунтів шляхом витрачання необхідної частини отриманого прибутку на їх відновлення та охорону, дотримання сівозмін, розвитку тваринництва тощо.

8. Здійснення дієвого контролю за використанням та охороною земель з метою забезпечення раціонального використання сільгоспугідь, відтворення якості ґрунтів, дотримання сівозмін, недопущення розвитку латифундій тощо.

Використані джерела:

1. Відомості Верховної Ради України від 30.06.2011 - 2011 р., № 26, стор. 1284, стаття 218.

2. Малієнко А. Аграрна реформа: чому так відбувається? / А. Малієнко // Дзеркало тижня. Україна від 7 жовтня 2011 року. - № 36. – 2011. - С. 8.

Кравченко Володимир Григорович,
аспірант кафедри комерційного права
Київського національного торговельно-економічного університету

РЕФОРМУВАННЯ МІГРАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Не дивлячись на те, що зараз успішно здійснюється лібералізація міжнародних потоків товару, капіталу та інформації, прогрес у напрямку більш вільного пересування людей досягнути важче. Держави усіх напрямків міграційного спектру визнають потенціал регуляторних механізмів заради максимально позитивних наслідків трудової міграції. Багато країн, як походження так і призначення, удосконалюють регулювання трудовою міграцією з урахуванням інтересів держави, суспільства та мігрантів.

У модель управління міграцією Малиновська О.А. включає міграційну політику і законодавство в поєднанні з адміністративною структурою, за допомогою яких відбувається державне управління міграціями [1, с. 156]. Становлення державної міграційної політики неможливе без уведення в дію нормативно-правових актів та створення або реорганізації органів державної влади [2, с. 38-66]. Зважаючи на те, що державні органи діють у межах та на виконання законів України і враховуючи значення трудової міграції для сучасного суспільного життя, слід розглянути нормативно-правове забезпечення міграційних процесів в Україні.

22 листопада 2010 р., у ході Чотирнадцятого Саміту Україна – ЄС, було продовжено безвізовий діалог між Україною та Європейським Союзом. На ньому було

схвалено План дій з лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України. Цей документ містить перелік нормативних та практичних критеріїв ЄС у чотирьох сферах: 1) безпека документів, що посвідчують особу, у тому числі біометрика; 2) управління міграцією, у тому числі протидія нелегальній міграції та реадмісія; 3) громадський порядок та безпека; 4) забезпечення фундаментальних прав і свобод. На виконання цього Плану в квітні 2011 р. Президент України затвердив Національний план з виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України.

На нашу думку, прийняття цих документів, а також міграційна ситуація, яка склалась в Україні, зумовили проведення значного реформування міграційного законодавства, що відбулося впродовж 2010-2012 р.р.

30 травня 2011 р. Указом Президента України було схвалено Концепцію державної міграційної політики. Згідно Концепції стратегічними напрямами реалізації державної міграційної політики, зокрема, є: удосконалення законодавства щодо внутрішньої і зовнішньої трудової міграції громадян України, в'їзду іноземців та осіб без громадянства в Україну, виїзду їх з України і транзитного проїзду через її територію, а також у сфері боротьби з нелегальною міграцією; посилення соціального та правового захисту громадян України, які працюють за кордоном, у тому числі шляхом активізації міжнародного співробітництва, укладення міжнародних договорів, що стосуються питань захисту прав трудових мігрантів; створення сприятливих умов для перетинання трудовими мігрантами з України державних кордонів та перебування таких осіб в державі працевлаштування. Практичне виконання цих заходів покладено як на Верховну Раду України так і на центральні органи виконавчої влади.

Одним із важливих законів прийнятих у міграційній сфері є нова редакція Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 р. У цьому Законі визначено підстави для перебування іноземців та осіб без громадянства на території України і оформлення відповідних документів.

В залежності від строку знаходження в Україні, іноземців поділено на категорії:

1) постійно проживаючі – отримали дозвіл на імміграцію та оформили посвідку на постійне проживання (іммігранти);

2) тимчасово проживаючі – оформили посвідку на тимчасове проживання (строк дії посвідки 1 рік, з можливістю щорічного продовження на цей же строк);

3) тимчасово перебуваючі – перебувають на території України протягом дії візи або на період, установлений законодавством чи міжнародним договором України (як правило, не більше 90 днів протягом 180 днів з дати першого в'їзду).

Цей Закон також дозволив визначити правовий статус та підстави перебування в Україні членів сім'ї іноземних працівників. Зокрема, передбачено можливість оформлення посвідки на тимчасове проживання членам сім'ї іноземного працівника, який легально перебуває і працює на території України. Оформлення посвідки на тимчасове проживання, на період до отримання дозволу на імміграцію, стало можливим також для іноземців, які перебувають у шлюбі з громадянами України.

Згідно з міжнародною практикою новий Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» зобов'язує іноземців, які бажають оформити візу для в'їзду в Україну або посвідку на тимчасове проживання, мати дійсний поліс медичного страхування, а також довести наявність достатнього фінансового забезпечення для в'їзду та перебування в Україні.

Серед іншого, у Законі передбачено право визнання іноземця або особи без громадянства особою, яка потребує додатково захисту, надання їм тимчасового захисту, а також надання притулку у відповідності до нового Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 8 липня 2011 р. Запроваджено новий інститут добровільного повернення. Особи, яким було відмовлено у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, що

втратили або позбавлені статусу біженця або додаткового захисту, повинні добровільно повернутися в країну походження або третю країну в установлений строк, якщо вони не мають інших законних підстав для подальшого перебування в Україні.

Загалом, прийняття нової редакції Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» позитивно вплинуло на законодавче забезпечення регулювання міграційних процесів в Україні.

Варто відзначити, що міграційне законодавство України останнім часом дуже швидко оновлюється та удосконалюється, особливо після затвердження Указом Президента України Концепції державної міграційної політики. Реалізація міграційної політики відбувається шляхом її унормування у законодавстві та в процесі правозастосування цього законодавства компетентними державними органами і посадовими особами. На даний час в Україні в основному створена законодавча база у сфері міграції, однак, як свідчить практика головною проблемою залишається правозастосування. У той час, коли існує достатнє законодавче забезпечення міграційних процесів, втілення його норм у повсякденну практику відповідно до міжнародних стандартів здійснюється повільно та малоефективно. З метою ефективного функціонування та комплексного розв'язання існуючих проблем, Державній міграційній службі України необхідно створити надійний механізм запровадження прийнятих законодавчих актів у практичній діяльності та налагодити ефективну систему підвищення кваліфікації своїх працівників.

Використані джерела:

1. Малиновська О.А. Міграція та міграційна політика.: Навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 304 с.
2. Мосьондз С.О. Адміністративно-правові основи державної міграційної політики в Україні: Навч. посіб. - К.: Магістр-XXI сторіччя, 2005. - 208 с.

Красник Екатерина Николаевна,
Матус Анна Евгеньевна,
студентки 3-го курса факультета права
Белорусского государственного экономического университета

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЗЕМЕЛЬНЫХ СИРВИТУТОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Земельный сервитут представляет собой право ограниченного пользования чужим земельным участком. Классическая сущность сервитута, сформировалась во времена римского права. Сервитут в буквальном переводе означает «рабство вещи», «служение ее», когда земельный участок служил не только своему собственнику, но и использовался для выгод собственника соседнего участка. [1, с. 64].

Земельный сервитут как право на чужую вещь впервые появился в Кодексе о земле. В соответствии с законодательством земельный сервитут рассматривается с одной стороны, как самостоятельное вещное право ст. 217 Гражданского кодекса [2], а с другой — как ограничение (обременение) прав на земельные участки ст. 1 ч. 32 Кодекса о земле. [3].

В Кодексе Республики Беларусь о земле законодатель перечисляет некоторые виды сервитутов, который устанавливает и регулирует в основном, их хозяйственную

направленность. Сервитуты в зависимости от целей деятельности делятся на следующие виды:

- ✦ обеспечения прохода, проезда через земельный участок;
- ✦ прокладки и эксплуатации газопроводов, нефтепроводов, воздушных и кабельных линий электропередачи, связи и других подобных сооружений (линейные сооружения);
- ✦ обеспечения водоснабжения и мелиорации;
- ✦ размещения геодезических пунктов
- ✦ других нужд (ст. 1. ч.16) [3].

Несмотря на то, что существуют виды природоресурсных сервитутов в национальном законодательстве, отсутствуют нормы регулирующие вопрос ограничения прав собственника в целях недропользования.

В соответствии со ст.1 ч. 27 Кодексам о недрах Республики Беларусь, недра – это часть земной коры, расположенной ниже почвенного слоя, а при его отсутствии – ниже земной поверхности и дна водоемов и водотоков, простирающейся до глубин, доступных для геологического изучения и освоения [4]. Из этого вытекает, что недропользование невозможно без ограничения прав землевладельцев, землепользователей и собственников земельных участков.

Зарубежное законодательство содержит следующие нормы по этому поводу. Например, во Франции возможен поиск полезных ископаемых без согласия собственника при условии выплаты ему компенсации. В Германии разработка месторождений допускается с разрешения собственника земельного участка. Если он не дает согласия, то право на разработку недр может быть у него принудительно отчуждено. По итальянскому законодательству полезные ископаемые не принадлежат собственнику земельного участка, и его согласия на проведение работ по их поиску не требуется. Недропользователь осуществляющий добычу полезных ископаемых на континентальном шельфе вправе ограниченно использовать другой земельный участок для прокладки трубопроводов, создания искусственных островов, других сооружений, т.е. вправе требовать установления горного сервитута в его пользу [5, с. 29].

Использование и осуществления земельных участков землевладельцами и собственниками, может осуществляться, не затрагивая интересы собственника недр — государства. Недропользование, напротив, без землепользования невозможно. Существует известная коллизия интересов собственников земельного участка и участка недр. Каждый из них вправе свободно пользоваться, владеть и распоряжаться имуществом, находящимся в его собственности.

Одним из способов разрешения противоречий, на наш взгляд, может быть установление сервитута (права ограниченного пользования земельным участком) в целях недропользования. При установлении сервитута собственник земельного участка будет иметь право на получение платы за пользование его участком, наряду с правом на возмещение вреда, который может возникнуть в результате недропользования, которое уже законодательно закреплено [4].

Таким образом, земельный сервитут - самостоятельное вещное право на земельный участок. Суть земельного сервитута состоит в праве собственника участка требовать от собственника соседнего земельного участка предоставления права ограниченного пользования соседним участком.

Законодательство Республики Беларусь не содержит широкого перечня видов земельных сервитутов. Поэтому, учитывая опыт зарубежных стран, представляется необходимым закрепить в законодательстве такой вид как недропользования.

Использованные источники:

1. *Решетников, В.И. Земельное право России: курс лекций. — М.: Изд-во «Щит-М», 2004. — 297 с.*
2. Гражданский кодекс Республики Беларусь: Кодекс Респ. Беларусь, 7 дек. 1998 г., № 218-З: в ред. Закона Респ. Беларусь от 16.06.2010 г., № 172-З // Консультант Плюс: Беларусь [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. — Минск, 2001. — Дата доступа: 10.12.2010.
3. Кодекс Республики Беларусь о земле: Кодекс Респ. Беларусь, 23 июля 2008 г., № 425-З: в ред. Закона Респ. Беларусь от 06.05.2010 г., № 120-З // Консультант Плюс: Беларусь [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. — Минск, 2008. — Дата доступа: 10.12.2010.
4. Кодекс Республики Беларусь о недрах: Кодекс Респ. Беларусь, 14 июля 2008 г., № 406-З: в ред. Закона Респ. Беларусь от 04.01.2010 г., № 109-З // Консультант Плюс: Беларусь [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. — Минск, 2008. — Дата доступа: 10.12.2010.
5. Калинин, А. Природоресурсные сервитуты / А. Калинин // Российская юстиция. — 2002. — №3. — С. 28—30.

Краснобаева Людмила Александровна,
заведующая кафедрой теории и истории государства и права
Учреждения образования «Гомельский государственный университет имени Ф.Скорины», кандидат юридических наук, доцент

ФУНКЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ

Функция права – это такое направление его воздействия на общественные отношения, потребность в осуществлении которого порождает необходимость существования права как социального явления. Функция выражает наиболее существенные, главные черты права и направлена на осуществление коренных задач, стоящих перед правом на данном этапе ее развития [1, с.33].

Функция права представляет направление его активного действия, упорядочивающего определенный вид общественных отношений. Поэтому одним из важнейших признаков функции права является ее динамизм. Но динамизм функции не означает отсутствия в ней стабильности, постоянства, устойчивости [2].

Рассмотрение вопроса о функциях государственной службы позволяет уяснить не только её основное назначение, но и выявить нерешенные проблемы государственной службы с целью ликвидации пробелов в правовом регулировании или его недостатков, разработки направлений и определения средств улучшения государственной службы и её реформирования.

Под государственной службой понимается профессиональная деятельность лиц, занимающих государственные должности, осуществляемая в целях непосредственной реализации государственно-властных полномочий и (или) обеспечения выполнения функций государственных органов [3, ст.2]. Закон Украины **с**татьей 1. «Государственная служба и государственные служащие» указывает, что «Государственная служба в Украине - это профессиональная деятельность лиц, занимающих должности в государственных органах и их аппарате по практическому выполнению задач и функций государства и получающих заработную плату за счет государственных средств» [4**].** Государственная служба Российской Федерации -

профессиональная служебная деятельность граждан Российской Федерации по обеспечению исполнения полномочий Российской Федерации. Субъектов РФ, должностных лиц [5]. Функции государственной службы обусловлены её внутренними свойствами и принципиальными чертами. В самом общем виде можно констатировать, что функциями государственной службы являются функции самого государства, ибо государственная служба есть осуществление целей и функций государства, практическое исполнение служащими своих должностных обязанностей и компетенции государственных органов [6, с.12].

При таком подходе, как правило, выделяют пять функций государства. Экономическая функция — обеспечение нормального функционирования и развития экономики, в том числе посредством охраны существующих форм собственности. Политическая функция — обеспечение государственной и общественной безопасности, охрана суверенитета государства. Социальная функция — охрана прав и свобод человека и гражданина, осуществление мер по удовлетворению социальных потребностей людей, поддержанию необходимого уровня жизни населения. Данная функция включает охрану окружающей природной среды, рациональное использование природных ресурсов, обеспечение экологической безопасности. Идеологическая функция - пропаганда определенных идей и ценностей с помощью государственных средств массовой информации, воспитание в духе официальной идеологии подрастающего поколения и т. д.

Государственная служба в современном понимании сводится к осуществлению функций государственного управления, которое рассматривается в широком смысле, т.е. как управленческая деятельность всех органов в системе законодательной, исполнительной и судебной власти и органах местного самоуправления. Функции государственной службы можно разделить на основные и специальные. Основные функции государственной службы - это общие, которые характерны для всех управления в целом. Специальные функции государственной службы отражают особенности объекта управления (например, методическое, техническое руководство, контроль и надзор).

Таким образом, общими функциями государственной службы являются:

1) Политическая;
2) Социально-экономическая;
3) Идеологическая.

Специальными функциями государственной службы являются:

1) Контрольная;
2) Организационная;
3) Охранительная.

Контрольная функция по содержанию включает в себя три элемента: получение необходимой информации, анализ и оценка информации, реагирование на выявление отклонений от установленных правил и требований.

Понятие «организационная функция» имеет два основных значения. Во-первых, под функцией организации понимается общий процесс создания определенной организационной структуры. Во-вторых, под организацией понимается функциональное разделение и последующая координация основных видов деятельности (построение согласованной системы обязанностей, прав, полномочий; определение их функциональных ролей и их согласование в рамках избранной организационной структуры).

Охранительная функция – это основное направление правового воздействия на общественную жизнь, осуществляемое при помощи правовых запретов, санкций и других средств.

Использованные источники:

1. Радько Т.Н., Толстик В.А. Функции права. Н.Новгород. 1995. С.33-34
2. Хропанюк В. Н. Теория государства и права. Хрестоматия. Учебное пособие. – М., 1998, – 944 с.
3. О государственной службе в Республике Беларусь: закон Республики Беларусь от 14 июня 2003 г. № 204-з // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь- 2004- № 120, изм. и дополн. закон Респ. Беларусь от 2 мая 2012 г. № 354-з //Национальный реестр правовых актов Респ. Беларусь- 2012- № 52.
4. О государственной службе: закон Украины http://www.ac-rada.gov.ua.
5. О системе государственной службы Российской Федерации // http://www.zakonrf.info.
6. Волошина В.В. Правовые проблемы регулирования государственной службы Российской Федерации. Автореф. дис. ... канд.юр.наук. М., 1993.

Кульчій Інна Миколаївна,
аспірант кафедри земельного та аграрного права
Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИЗМУ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

Враховуючи несприятливу ситуацію, яка нині спостерігається у сільській місцевості, стратегія диверсифікації сільських територій за участю сільськогосподарських товаровиробників, покликана сприяти розвитку села (збільшенню кількості робочих місць, зменшенню потоків міграції, відродженню об'єктів соціальної інфраструктури та ін.). Запровадження цієї концепції можливе через реалізацію її форм у сільськогосподарській та тісно з нею пов'язаній несільськогосподарській сферах. Однією з таких форм є туризм на сільських територіях.

Незважаючи на підвищення інтересу до сільського туризму в останні роки, проблеми, які стосуються форм ведення, державної реєстрації та організації туристичної діяльності є невирішеними і сьогодні. Вони пов'язані із недосконалістю правового регулювання туризму в сільській місцевості, незацікавленістю державних органів та органів місцевого самоврядування в його розвитку, а також відсутністю стратегії розвитку сільських територій, в якій поряд з іншим належне місце повинен зайняти туризм, як альтернативна форма зайнятості сільського населення та одна з форм диверсифікації сільських територій.

Недосконалість правового регулювання сільського туризму пояснюється відсутністю, в першу чергу, спеціалізованого закону. Так, нині існує загальний Закон України від 15.09. 1995 р. «Про туризм», де передбачено серед видів туризму сільський туризм та екологічний (зелений). У нормативному акті вказується на те, що особливості здійснення окремих видів туризму встановлюються законом. Проте, до сьогодні такий спеціальний закон у сфері сільського туризму так і не був прийнятий.

Свого часу у Верховній Раді було зареєстровано законопроекти «Про сільський туризм» № 0920 від 25.06.2006 р. та «Про сільський зелений туризм» № 3467 від 12.04.2007р. Проте, восени 2007 року Верховна Рада України зняла їх з розгляду. Наразі у Верховній Раді перебуває на розгляді проект закону «Про сільський та сільський зелений туризм», який було прийнято в першому читанні Постановою

Верховної Ради України від 16.11.2004 р., проте подальших дій щодо його прийняття, так і не було зроблено. У свою чергу Міністерство аграрної політики 24.02.2009 року на власному сайті оприлюднило для обговорення проект Закону України «Про аграрний туризм та агротуристичну діяльність» та 29.04.2010 року «Про сільський аграрний туризм».

Аналізуючи наведені законопроекти слід звернути увагу на їх різноманітність, що вказує на термінологічну неузгодженість ключових категорій, які лежать в основі кожного акту.

Автори законопроекту «Про сільський та сільський зелений туризм» вказують на існування сільського туризму, сільського зеленого туризму та екотуризму та надають їм власного визначення. Зокрема, сільський туризм – відпочинковий вид туризму, що передбачає тимчасове перебування туристів у сільській місцевості (селі); сільський зелений туризм – відпочинковий від сільського туризму, пов'язаний з перебуванням туристів у власному житловому будинку сільського господаря, окремому (гостевому) будинку або на території особистого селянського (фермерського) господарства; екотуризм – вид сільського туризму, що передбачає відвідування туристами територій, що мають природничу, культурологічну, етнографічну цінність.

У проекті закону «Про аграрний туризм та агротуристичну діяльність» визначена категорія аграрний туризм, відповідно до якої це вид туризму, як відпочинкового, так і пізнавального характеру, пов'язаний з використанням майна особистих селянських господарств, що передбачає здійснення агротуристичної діяльності під час тимчасового перебування туристів у сільській місцевості.

Автори проекту «Про сільський аграрний туризм» схиляються до думки, що на сільських територіях існує сільський аграрний туризм, який вони визначають як вид туризму, який передбачає тимчасовий виїзд особи з місця проживання в сільську місцевість в оздоровчих, пізнавальних чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності;

Термінологічна неузгодженість визначення категорії туризму, який здійснюється на сільських територіях, спричинена відсутністю правового визначення. Так, Закон України «Про туризм» передбачає існування сільського та екологічного (зеленого) туризму. Проте, одним із недоліків цього нормативно-правового акту є невдало проведена класифікація видів туризму, оскільки у ст. 4 названі види туризму, залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх цілей, об’єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак. Таким чином законодавець конкретно не виділяє види туризму за кожним критерієм, а просто перелічує їх. При цьому визначення кожного виду також не наводиться.

Внаслідок цього автори законопроектів по-різному вбачають ведення туризму на сільських територіях і при цьому до визначень включають ті характерні особливості, які на їхню думку є найбільш важливими, при цьому відбувається автоматична заміна категорій, яка суперечать міжнародному усталеному досвіду в цій сфері.

Варто відмітити, що серед міжнародних організацій, які активно займаються проблемами розвитку сільського туризму, важливе місце посідає Організація Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР) (англ. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)),при якій у 1961 році було створено комітет з туризму. Однією з ключових цілей цього підрозділу стало дослідження ролі туризму на сільських територіях та визначення шляхів його поширення. Саме тому у 1994 році ОЕСР було прийнято Стратегію туризму та розвитку сільських територій (OCDE/GD(94)49)[1]. У цьому документі вживається категорія «сільський туризм» (Rural tourism), як загальна категорія для визначення туризму на сільських територіях. Проте, вказується й на те що це поняття є непростим, а багатогранним, оскільки його сутність випливає із категорії сільські території, яка за своєю природою не є простою, а включає певні характерні особливості, а саме: 1) щільність і кількість населення; 2)

прив'язаність до землі, домінування сільського та лісового господарств; 3) «традиційні» соціальні структури та питання ідентичності спільноти та культурної спадщини.

Беручи до уваги міжнародну термінологію, необхідним вбачається застосовувати категорію «сільський туризм», як загальну для туристичної діяльності на сільських територіях. В свою чергу аграрний туризм та екологічний (зелений) (якщо він здійснюється в межах села) потрібно розглядати як його форми.

Враховуючи вищевикладене вважаємо доречним пропонувати прийняття спеціального закону в галузі туризму на сільських територіях, який матиме назву «Про сільський туризм», де необхідно передбачити зазначені його форми, особливості державної реєстрації та оподаткування суб'єктів, які здійснюють цю діяльність.

Використані джерела:

1. *TOURISM STRATEGIES AND RURAL DEVELOPMENT// Електронний ресурс: http://www.oecd.org/industry/tourism/2755218.pdf*

Кунцевич Марія Павлівна,
асистент кафедри державно-правових дисциплін
ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ, СВОБОД ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ЛЮДИНИ ЯК ФУНКЦІЯ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Термін «функція» (від латинського functio – виконання, здійснення) використовується для позначення діяльності, зовнішнього прояву властивостей певного об'єкта у заданій системі відносин. Функціонувати – значить діяти, бути в дії, виконувати обов'язки. Функція є і обов'язок, і коло діяльності, й призначення. Тому, під функціями виконавчої влади слід розуміти певний напрям діяльності її органів, зміст якої характеризується однорідністю та цільовою спрямованістю.

У вітчизняній науці адміністративного права склався підхід, відповідно до якого основною функцією виконавчої влади вважається управлінська (організаційно-розпорядча), яка реалізується у формі державного управління. На думку С.М. Алфьорова [2, с. 38], головна мета виконавчої влади зумовлена її соціальним призначенням і особливим становищем в системі розподілу влад – якісне виконання завдань і функцій державного управління, які і визначають функції виконавчої влади. Ю.П. Битяк поняття «функції державного управління» та «функції виконавчої влади» вважає тотожними, зазначаючи при цьому, що останнім часом, виконавча влада в Україні, в її державно-управлінському розумінні, певною мірою відходить від функцій безпосереднього управління, притаманних більшості держав з суворою централізованою системою управління, і на цій підставі проявляються тенденції до становлення системи державного регулювання.[1, с.17].

Зведення практично усіх суспільних відносин, що виникають при реалізації виконавчої влади до управлінських можна пояснити лише тим, що у радянській адміністративно-правовій науці поняття «державне управління» стало безрозмірним, що позбавляє це поняття змісту. В той час як при реалізації багатьох повноважень органів виконавчої влади ознаки управління (у справжньому науковому розумінні поняття «управління» — як владно-організуючого впливу на суспільну діяльність з метою її впорядкування, координації і спрямування) не виявляються.

Значна частина обов’язків органів виконавчої влади перед приватними особами (включаючи в це поняття громадян і юридичних осіб) пов’язана з такою новою функцією держави, як надання так званих управлінських адміністратвних послуг. Ця функція передбачена Концепцією адміністративної реформи, затвердженої Указом Президента України “Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні” від 22 липня 1998 № 810/98. Відповідно до Тимчасового порядку надання адміністративних послуг, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо упорядкування адміністративних послуг» від 17 липня 2009 р. № 737 видами адміністративних послуг є: 1) видача ліцензій, дозволів та інших документів дозвільного характеру, сертифікатів, свідоцтв, атестатів, посвідчень; 2) реєстрація (фактів, суб'єктів, прав, об'єктів, у тому числі легалізація суб'єктів і актів (документів), нострифікація та верифікація); 3) інші види діяльності незалежно від назви, у результаті провадження яких заінтересованим фізичним та юридичним особам, а також об'єктам, що перебувають у власності, володінні чи користуванні таких осіб, надається або підтверджується певний юридичний статус та/або факт [5].

Загальновідомо, що подібні дії дотепер традиційно розглядаються адміністративно-правовою наукою як звичайна складова владно-розпорядчої діяльності органів державного управління. Тому не дивно, що вітчизняні і учені і практики поки не мають загальноприйнятої позиції щодо поняття адміністративних послуг. Однак, слід погодитися з думкою В.Б. Авер’янова про те, що термін «адміністративні послуги» спрямований не на виокремлення нового виду адміністративно-правових відносин між державними органами і приватними особами, а на якісну переоцінку характерну взаємостосунків між державою і людиною. Адже «владне розпорядництво» з боку державних органів, їх посадових осіб - це один формат оцінки їх відносин з громадянами чи юридичними особами, а надання тими самими суб'єктами «адміністративних послуг» останнім - зовсім інший . Дефініція «послуги» акцентує увагу на виконанні саме обов'язків держави перед приватними особами, спрямованих на юридичне оформлення умов, необхідних для забезпечення належної реалізації ними своїх прав і охоронюваних законом інтересів. Таке розуміння повніше відповідає новій ідеології «служіння держави» перед людиною. «Служіння» з боку виконавчої влади - це і є, власне кажучи, надання її органами послуг [4, с. 239-240].

Підкріплює цю позицію і положення Концепції адміністративної реформи в Україні: «Виконавча влада, реалізуючи призначення демократичної, соціальної правової держави, створює для реалізації прав і свобод громадян, а також надання їм широкого кола державних, в тому числі управлінських послуг. Держава цілеспрямовано мінімізує своє втручання в життєзабезпечення громадян і бере на себе лише ті послуги, які в даний період розвитку суспільства в змозі гарантувати і неможливо знайти на ринку послуг» [3].

Зазначене вище зумовлює утвердження пріоритетності цих прав, свобод та інтересів перед усіма іншими цінностями демократичної держави, що дає підстави для виділення правозабезпечувальної (сервісної) функції виконавчої влади. Поява цієї функції зумовлена новою ідеологією «служіння держави» людині, проголошеною у статті 3 Конституції України, відповідно до якої людина, її життя і здоров’я, честь та гідність, недоторканість і безпека в Україні найвищою соціальної цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов’язком держави. Такий стандарт взаємовідносин приватних осіб за органів виконавчої влади є новим для України, але давно визнаний у більшості демократичних держав світу. Тому, саме сервісна, а не управлінська функція повинна вважатися основною функцією виконавчої влади в теорії адміністративного права.

Використані джерела:

1. Адміністративне право України: Підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін. ; За ред. Ю. П. Битяка. — К. : Юрінком Інтер, 2005. — 544 с.
2. Алфьоров С.М., Ващенко С.В., Долгополова М.М., Купін А.П. Адміністративне право. Загальна частина. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 216 с.
3. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: указ Президента України від 22 липня 1998 № 810/98 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=810%2F98. – 19.10.2012 р.
4. Авер'янов Вадим Борисович. Вибрані наукові праці / Упорядник: Андрійко О.Ф. (керівник колективу), Нагребельний В.П., Кисіль Л.Є., Педько Ю.С., Дерець В.А., Пухтецька А.А., Кірмач А.В., Люлька Л.В. За заг. ред.: Ю.С. Шемшеченка, О.Ф. Андрійко. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. – 448 с.
5. Про заходи щодо упорядкування адміністративних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2009 р. № 737 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/737-2009-%D0%BF/print1329838101142248– 19.10.2012 р.

Куракова Анна Петровна,
доцент кафедры административного права Академии управления при Президенте Республики Беларусь, кандидат юридических наук

ИНСТИТУТ СОЦИАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА КАК СРЕДСТВО ПОСТРОЕНИЯ ЗАЩИТЫ ГРАЖДАН ОТ БЕЗРАБОТИЦЫ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ

Защита от безработицы в ряде промышленно развитых стран строится не только на правовых нормах, но и на принципах социального партнерства.

В странах Запада процесс формирования двустороннего партнерства, а затем и трипартизма, как соглашения профсоюзов, предпринимателей и представителей государства, протекал по-разному, со своими особенностями. Тем не менее исследователи этих процессов выявили ряд общих черт. Так, в зависимости от уровня переговорных процессов можно выделить три основные модели социального партнерства.

Первая модель сформировалась на севере Европы – в Швеции, Финляндии, Норвегии, Бельгии. Она характеризуется активным вмешательством государства в трудовые отношения. Кроме того, в этой модели считается важным трехуровневость партнерства: уровень общенациональный, затем отраслевой и, наконец, уровень предприятия [1, с. 211]. Например, в Бельгии на общенациональном уровне существует Национальный совет по труду. В него входит равное число участников от каждой стороны партнерства. Государство берет на себя также законодательную функцию. На втором, отраслевом уровне создаются паритетные комиссии. А на уровне предприятия вопросы решаются на двусторонней основе: предприниматели – профсоюзы [2, с. 17].

Вторая модель социального партнерства отличается одноуровневостью. Она ограничивается заключением коллективных договоров в основном на уровне предприятий. Эта модель характерна для Канады и США, Японии и ряда стран

Латинской Америки. Объединения предпринимателей, как и профсоюзов, через своих депутатов стараются оказать влияние на законодательство, а уже через него – на отношения между социальными партнерами.

Третья модель, в большей степени типичная для Центральной Европы (Германия, Австрия и др.), может рассматриваться как промежуточная между первой и второй моделями. В этой модели главный акцент в социальном партнерстве делается на его отраслевом уровне. На уровне страны совместные соглашения трех сторон не принимаются [3, с. 43].

Главный переговорный процесс в рамках указанной модели идет в отраслях, а коллективные договоры на предприятиях, как правило, не заключаются. При этом предприятия ориентируются на параметры отраслевого соглашения и руководствуются им. Одной из форм реализации такой модели является так называемое образцовое соглашение, которое создается и заключается в промышленной отрасли и затем служит своего рода ориентиром для других. Например, доминирующее положение в германской отрасли промышленности компании JG Metall привело к тому, что ее партнерское соглашение служит «пилотным» для остальной германской экономики [4, с. 41]. Широко применяется эта модель в Голландии и Швейцарии. В Голландии 200 отраслевых соглашений распространяются на большинство компаний и их работников. В Швейцарии принимают около 500 региональных и отраслевых соглашений, которые охватывают почти 1,5 млн работников [4, с. 43].

Особо следует отметить развитие социального партнерства на уровне Европейского союза (ЕС). ЕС использует при этом первую, то есть трехстороннюю, модель. В трехсторонних переговорах на уровне созданного Социально-экономического совета ЕС участвуют также представители объединений работодателей (ассоциация UNICE) и представители объединения профсоюзов ЕС. В 1992 г. в Маастрихте социальными партнерами стран ЕС (без Великобритании) был подписан протокол, признававший работодателей и работников партнерами, с которыми ЕС должен согласовывать свои меры [4, с. 51].

Требование защищать интересы трудящихся перед работодателями как обязанность государства зафиксирована в целом ряде международных документов. Так, в Социальной хартии, принятой в 1961 г. Советом Европы, подписавшие ее государства приняли на себя обязательства поддерживать следующие права граждан: на труд, на справедливое вознаграждение, на достойные условия труда и отдых, на объединение и заключение коллективных договоров [5, с. 7].

Основные принципы реализации трехстороннего партнерства закреплены во многих рекомендациях МОТ.

Так, на своей Генеральной конференции в 1960 г. МОТ приняла рекомендации о трехсторонних консультациях в каждой стране – члене МОТ как на общенациональном, так и на отраслевом уровне [6, с. 1432]. В 1976 г. МОТ приняла Конвенцию № 144 «О трехсторонних консультациях для содействия применению международных трудовых норм», определяющую равное представительство работников и работодателей в Общенациональной консультативной комиссии [7, с. 20].

Модель профсоюзного представительства характеризуется тем, что профсоюзы по закону являются представителями работников, притом нередко и той части работников, которые не являются членами профсоюзов. Данная модель представлена в США, Канаде, Японии, Великобритании, Ирландии и других странах [8, с. 23].

Следует отметить, что в зависимости от особенностей профсоюзов и их поведения указанная модель может рассматриваться в виде подмоделей, когда: а)

профсоюзы ориентированы на сотрудничество с властью; б) профсоюзы нацелены на конфликтность с государственной властью.

Модель чистого представительства работников отличается тем, что трудовой коллектив выбирает своих собственных представителей в совет (или комитет) предприятия, которые и ведут переговорный процесс с работодателем. Правда, в основном такой совет (комитет) имеет консультативно-информационные полномочия. Степень обязательности учета мнений совета работодателем должна быть специально определена в коллективном соглашении. Такую модель используют в Испании, Греции, Португалии и некоторых других странах [2, с. 18].

Модель смешанного представительства характеризуется тем, что в советы, избираемые трудовым коллективом, включаются также представители работодателя. При этом полномочия совета более широкие, поскольку совет может участвовать в принятии решений на основе консенсуса. Правда, круг вопросов, по которым могут приниматься решения (трудовой распорядок, охрана труда, условия труда, продолжительность рабочего времени), должен специально оговариваться законодательством либо соглашением. Например, во Франции глава предприятия по закону обязан ежегодно представлять комитету (совету) доклад о хозяйственном обороте, заработной плате, штате сотрудников и его изменении, об условиях труда. Однако если работодатель примет решение по этим вопросам без консультации с комитетом (советом), оно может быть аннулировано в судебном порядке. Такая модель характерна также для Бельгии, Дании, Ирландии и других стран [9, с. 71].

Многообразный опыт развития социального партнерства в зарубежных странах Запада подтверждает его эффективность. Социальное партнерство все больше играет роль действенного фактора социальной стабилизации и устойчивости в современных условиях .

Использованные источники:

1. Гомьен, Д. Европейская конвенция о правах человека и Европейская социальная хартия: право и практика = Law and practice of the European convention on human rights and the European social charter : [пер. с англ.] / Д. Гомьен, Д. Харрис, Л. Зваак. – М. : Изд-во Моск. независимого ин-та междунар. права, 1998. – 598 с.

2. Горупич, А. Модели регулирования занятости: передовой зарубежный опыт / А. Горупич // Агроэкономика. – 2000. – № 8. – С. 17–19.

3. Защита прав граждан и юридических лиц в российском и зарубежном праве: проблемы теории и практики : [сб. ст. и тез. аспирантов и молодых ученых] / Рос. акад. наук, Ин-т государства и права ; [отв. ред. А.Е. Абова]. – М. : МЗ-Пресс, 2002. – 157 с.

4. Рынок труда и социальная политика в Центральной и Восточной Европе: переходный период и дальнейшее развитие / под ред. Н. Барра ; пер. с англ.: С. Кадомцева [и др.]. – М. : ДИС, 1997. – 495 с.

5. Лукашева, Е.А. Социальное государство и зашита прав граждан в условиях рыночных отношений / Е.А. Лукашева // Социальное государство и защита прав человека / Рос. акад. наук, Ин-т государства и права ; отв. ред. Е.А. Лукашева. – М., 1994. – С. 5–21.

6. Рекомендация № 122 о политике в области занятости : [принята в г. Женеве 09.07.1964 г.] // Конвенции и рекомендации, принятые Международной конференцией труда, 1957–1990 : в 2 т. / Междунар. бюро труда. – Женева, 1991. – Т. 2. – С. 1432–1446

7. Иванов, С.А. МОТ: контроль за применением международных норм о труде и его проблемы / С.А. Иванов // Государство и право. – 1997. – № 7. – С. 17–24.

8. Ледях, И.А. Социальное государство и права человека: из опыта западных стран /

И.А. Ледях // Социальное государство и защита прав человека : сб. ст. / Рос. акад. наук, Ин-т государства и права ; отв. ред. Е.А. Лукашева. – М., 1994. – С. 22–23.
9. Дегтярь, Л. Государственная политика на рынке квалифицированного труда: опыт стран Центральной и Восточной Европы / Л. Дегтярь // Проблемы теории и практики упр. – 1997. – № 1. – С. 67–71.

Ласько Ірина Михайлівна,
асистент кафедри трудового, аграрного та екологічного права
Львівського національного університету імені Івана Франка

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Основний зміст права на соціальне забезпечення полягає у наданні державою або іншими уповноваженими установами певного матеріального забезпечення або обслуговування особам, які втратили здоров'я або засоби до існування і не можуть матеріально забезпечити себе та своїх утриманців. У зв'язку з цим більшість нормативно-правових актів носить правовстановлюючий характер. Це означає, що вони передбачають категорії осіб, які наділені комплексом соціально-економічних прав щодо певних видів грошового забезпечення, пільг та обслуговування, їх розміри та умови надання.

Проаналізувавши законодавство про соціальне забезпечення, ми можемо виділити два шляхи регулювання соціально-забезпечувальних відносин. Перший полягає у тому, що основні права осіб щодо соціального забезпечення визначаються Законами України. На їх основі приймаються підзаконні нормативно-правові акти. Як приклад, можна навести положення законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про соціальні послуги».

На основі цих законів прийнято низку підзаконних нормативно-правових актів, які своєю чергою також здійснюють регулювання цих відносин. Прикладами цього є постанови Кабінету Міністрів України «Про встановлення щомісячної доплати до пенсії непрацюючим пенсіонерам, вивільненим у зв'язку із закриттям Чорнобильської АЕС», «Про встановлення щомісячної державної адресної допомоги до пенсії інвалідам війни та учасникам бойових дій», а також постанови Кабінету Міністрів України, які регулюють порядок обчислення різних видів спеціального стажу, наприклад, «Про порядок обчислення стажу державної служби», а також порядки призначення та виплати певних видів соціального забезпечення, наприклад, «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми», «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам і державної соціальної допомоги на догляд».

Другий шлях передбачає регулювання соціально-забезпечувальних відносин в основному на підзаконному рівні. В цьому випадку право особи на певний вид соціального забезпечення, його розмір та умови надання передбачені в нормативно-правових актах органу виконавчої влади. Зокрема, постанови КМУ «Про виплату державної допомоги особам, яким виповнилося 100 і більше років», «Про заходи подальшого вдосконалення надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива».

Як бачимо, право особи на той чи інший вид соціального забезпечення, їх розміри та умови надання передбачені як законами, так і підзаконними нормативно-правовими актами. Ми вважаємо таку практику правового регулювання невиправданою

С.А. Іванов, розглядаючи питання співвідношення закону і підзаконного нормативно-правового акту, зазначав, що предмети регулювання закону і певного виду підзаконних актів можуть бути визначені в Конституції або спеціальному законі у вигляді прямої вказівки на питання, які входять в сферу регулювання виключно певного виду актів [1, с.26].

Конституція України у статті 92 передбачає, що права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод визначаються виключно законами України. Також виключно законами України визначаються основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення [2].

Таким чином чітко визначено форму правового акту, в якому закріплюються права і свободи людини та їх гарантії. Ним є - закон.

Законодавець, розвиваючи це конституційне положення, зазначає в частині третій статті 4 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [3], що виключно законами про пенсійне забезпечення визначаються:

1) види пенсійного забезпечення;
2) умови участі в пенсійній системі чи її рівнях;
3) пенсійний вік для чоловіків та жінок, при досягненні якого особа має право на отримання пенсійних виплат;
4) джерела формування коштів, що спрямовуються на пенсійне забезпечення;
5) *умови, норми та порядок пенсійного забезпечення;*
6) організація та порядок здійснення управління в системі пенсійного забезпечення.

При цьому до «законів про пенсійне забезпечення» відносить Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», закону про недержавне пенсійне забезпечення, законів, якими встановлюються умови пенсійного забезпечення, відмінні від загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та недержавного пенсійного забезпечення. До останніх належать закони «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною», «Про державну службу», «Про прокуратуру», «Про міліцію», «Про Службу безпеки України», «Про службу в органах місцевого самоврядування» і ще з десяток законів, та міжнародних договорів з пенсійного забезпечення, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Ґрунтуючись на вказаних положеннях Конституції України і Закону України [3], ми констатуємо, що визначення умов реалізації окремих видів соціального забезпечення в підзаконних актах, за відсутності законодавчого регулювання, є прямим порушенням Основного Закону

З цього приводу С.А. Іванов зазначає, що «виходячи із залежності від юридичної сили положень підзаконних актів, їх підпорядкуванні закону, вони усі можуть бути прийняті при наявності закону, який вступив у силу» [1.с.25]. Розвиваючи думку, автор справедливо стверджує, що «закон, на відміну від підзаконного нормативно-правового акту, може ухвалюватись за відсутності будь-якого акту, «на пустому місці». На його думку, лише законом основним чином здійснюється первинне регулювання суспільних відносин, а підзаконним нормативним правовим актом, як правило, здійснюється вторинне регулювання суспільних відносин [1, с.26].

Перший шлях регулювання соціально-забезпечувальних відносин, який передбачає закріплення в законах основних видів та умов соціального забезпечення, та в підзаконних нормативно-правових актах розміри, порядок призначення і виплати грошового забезпечення, не є досконалим. На нашу думку, розміри та умови

матеріального забезпечення, як основи соціального забезпечення, відповідно до вище згаданих законодавчих положень, повинні визначатися законами. А предметом регулювання підзаконних актів повинні бути процедурні правовідносини щодо встановлення відповідних фактів, призначення та виплати окремих видів соціального забезпечення.

З огляду на те, що в положеннях Конституції України та Законах України чітко визначено предмет та форму правового регулювання соціально-забезпечувальних відносин, практика, яка склалась в праві соціального забезпечення України є незаконною.

Використані джерела:

1. С.А. Иванов «Основные аспекты соотношения закона и подзаконного нормативного правового акта. Государство и право, 2004, №8, с.23-29.
2. Конституція України від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – С.141.
3. Закону України від 9 липня 2003 р. «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №49-51. – С.376.

Левко Люцина Геннадьевна,
студентка 5-го курса юридического факультета
Гродненского государственного университета им. Я. Купалы

НАЛОГОВЫЙ КОНТРОЛЬ КАК ИНСТРУМЕНТ НАЛОГОВОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ

Налоговое администрирование является одним из основных элементов эффективного функционирования налоговой системы и экономики государства в целом. Эффективность налоговой системы обусловлена полнотой выявления источников доходов в целях обложения их налогами и минимизацией расходов по их мобилизации и обязанности уплате.

Задачами налогового контроля являются:

1) наблюдение за подконтрольными объектами;

2) прогнозирование, планирование, учет и анализ тенденций в налоговой сфере;

3) принятие мер по предотвращению и пресечению налоговых нарушений; выявление виновных и привлечение их к ответственности [1, с.131].

Целью государственного управления является достижение в обществе правового порядка, деятельности, строящейся в строгом соответствии с требованиями закона, которая закрепляется в нормативно-правовых актах, а так же является исполнение налоговой политики государства, которая проводится в отношении всех участников правоотношений регулируемых налоговым законодательством.

Для реализации поставленных целей используются определенные механизмы и методы налогового администрирования. По мнению К.С. Бельского, государственные органы, осуществляя налоговое администрирование, используют следующие методы: 1) метод налогового администрирования, обусловливающий добровольное исполнение налогоплательщиком обязанности по уплате налога; 2) принудительное исполнение по уплате налога; 3) налоговый контроль[2, с. 35]. Налоговый контроль мы рассмотрим подробнее.

Согласно статье 64 Налогового кодекса Республики Беларусь налоговым контролем признается система мер по контролю за исполнением налогового законодательства, осуществляемая должностными лицами налоговых органов в пределах их полномочий посредством учета плательщиков (иных обязанных лиц), проверок, опроса плательщиков и других лиц, проверки данных учета и отчетности, осмотр движимого и недвижимого имущества, помещений и территорий, где могут находиться объекты, подлежащие налогообложению или используемые для извлечения дохода (прибыли), и в других формах, предусмотренных налоговыми органами.

Сущность налогового контроля состоит выполняемых им задачах. Основными задачами являются: контроль за соблюдением налогового законодательства, предупреждение и пресечение нарушений и принятие мер по возмещению ущерба, причиненного государству и налогоплательщикам.

Посредством налогового контроля обеспечивается своевременное и полное поступление в пользу государства доходов, для того, чтобы деятельность налоговых органов при осуществлении контроля была правомерной необходимо руководствоваться принципами, регламентированными в Указе Президента республики Беларусь № 510:

1) презумпции добросовестности и невиновности проверяемого субъекта;

2) законности при назначении, проведении, оформлении результатов проверки, вынесении решений и рассмотрении жалоб на решения контролирующих органов, требования (предписания) об устранении нарушений, действия (бездействие) проверяющих;

3) открытости и доступности нормативных правовых актов, в том числе технических нормативных правовых актов, устанавливающих обязательные требования, выполнение которых проверяется при проведении государственного контроля (надзора), постоянной возможности ознакомления с этими актами, в том числе путем их размещения на сайтах государственных органов и иных организаций;

4) равенства прав и законных интересов всех проверяемых субъектов;

5) открытости информации о включении проверяемых субъектов в координационный план контрольной деятельности на предстоящий период;

6) ответственности контролирующих органов, их должностных лиц за нарушение законодательства при осуществлении контроля.

Налоговый контроль является важным и необходимым инструментом налогового администрирования. Осуществление данного контроля направлено прежде всего на реализацию целей и задач налоговой политики государства для поддержания общественного порядка в данной сфере правоотношений. Таким образом, через налоговый контроль налоговое администрирование реализует цели и задачи, обеспечивающих полноту формирования финансовой базы государства.

Использованные источники:

1. Налоговое администрирование в системе финансового контроля.- Ч. 2 // Международные юридические чтения: Материалы научно-практической конференции. - Омск: Омский: юридический институт, 2005.- С. 131-134.

2. Бельский К.С. Основы налогового права (цикл материалов по теории налогового права из пяти частей) // Гражданин и право, 2006. - № 1. -с. 35.

Липкин Валерий Сергеевич,
студент 2-го курса юридического факультета
Белорусского государственного университета

СОЦИАЛЬНЫЙ ПАКЕТ И ЕГО УЛОВКИ

Завлекая на работу специалистов, наниматель зачастую использует формулировку «социальный пакет» не иначе как уловку. Однако потенциальному работнику хорошо бы прежде выяснить, что подразумевается по этим выражением, которые особо опытные работодатели дополняют еще и словом «полный». К сожалению, под «полным социальным пакетом» иногда скрываются законодательно закрепленные нормы. То есть наниматель гарантирует работнику оплату больничного листа, предоставление отпуска и даже официальное заключение контракта. Но это все он делает не по своей воле, а по велению закона, это не его желание, а обязанность. Излишним будет говорить, что все это никакого отношения к «социальному пакету» не имеет. Каждому человеку, пришедшему на работу, гарантировано то, что записано в Трудовом кодексе или иных законодательных актах, которые регулируют сферу трудовых отношений.

Однако даже в том случае, если наниматель предлагает в качестве «социального пакета» что-то сверх законодательных гарантий, необходимо быть внимательным. При устройстве на работу вам могут обещать, например, бесплатное обслуживание в частной клинике или посещение спортивного зала, питание на рабочем месте за счет нанимателя и многое другое. Но если эти предложения документально не закреплены в коллективном договоре, значит наниматель и не обязан их предоставлять. То есть вы рискуете оказаться в ситуации, когда ваш работодатель в любой момент сможет забрать свои обещания обратно. Избежать столь неприятной ситуации помогает наличие профсоюзной организации и коллективного договора. В нем-то и прописываются все социальные гарантии, так называемый «социальный пакет», если хотите. Представляя интересы трудового коллектива, профсоюзная организация проводит с нанимателем переговоры по каждому пункту коллективного договора. Подписывая этот документ, наниматель берет на себя обязательства предоставлять льготы и гарантии, предусмотренные «социальным пакетом» коллективного договора. В случае, если по каким-то причинам он этого не делает, профсоюз имеет право потребовать выполнения обязательств. Таким образом, работник гарантировано получит обещанные ему социальные преимущества. И даже если на данный момент у нанимателя недостаточно средств для выполнения своих обязательств, то он их выполнит при стабилизации экономической ситуации на предприятии, но выполнит обязательно. Если же «социальный пакет» предлагался лишь на словах, то надеяться придется исключительно на совесть нанимателя, а это уже дело другая история.

Предложение предоставлять "социальный пакет" звучит всегда очень заманчиво и красиво. Но давайте разбираться по существу. "Социальный пакет" – это определенные гарантии "в дополнение к закону", с их помощью ставится целью заинтересовать работника, повысить производительность труда, избежать "текучки" кадров. Тем временем все перечисленное выше нужно считать не какими-то "привилегиями" или "бонусами". Потому, что это – обычные требования нашего законодательства. Причем они касаются всех нанимателей и всех работников без исключения. В частности при любых условиях наниматель просто обязан перечислять за работника взносы государственного социального страхования, что дает право на учет пенсионного стажа, "больничные" и "декретные" выплаты. Без лишних "напоминаний" наниматель должен платить по крайней мере минимальную зарплату, компенсировать командировочные расходы, должен давать как минимум 24 календарных дня трудового отпуска по контракту, устанавливать 40-часовую рабочую

неделю. И относиться к этим гарантиям как к "произвольному варианту" не приходится – в противном случае придется нести ответственность.

Лиско Ганна Олександрівна,
адвокат, аспірант Інституту права та психології НУ «Львівська політехніка»

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ МОВЧАЗНОЇ ЗГОДИ У ПРОЦЕДУРІ ОТРИМАННЯ ДОЗВОЛУ НА БУДІВНИЦТВО

Отримання документів дозвільного характеру у сфері будівництва є однією із найпоширеніших дозвільних процедур в Україні. Разом з тим, ця процедура до останнього часу залишалась складною та недостатньо прозорою. Надмірна зарегульованість дозвільної процедури в будівництві та високий рівень корумпованості спричинили відсутність повноцінної конкуренції на цьому ринку та суттєве подорожчання житла.

Своєрідною «революцією» у сфері будівництва є Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності»[4]. Цей Закон встановлює правові та організаційні основи містобудівної діяльності та спрямований на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів. Метою розробки та прийняття закону є забезпечення сприятливих умов ведення бізнесу, розвитку будівельної та суміжних галузей шляхом удосконалення дозвільних та погоджувальних процедур у будівництві, адаптації регуляторної політики України до європейських стандартів.

Важливим нововведенням Закону є запровадження у дозвільну процедуру у сфері будівництва принципу «мовчазної згоди». Це принцип, відповідно до якого особа отримує право на вчинення певних дій або провадження певної діяльності, якщо вона подала усі необхідні документи, навіть якщо чиновник із якихось причин затягує видачу дозвільних документів.

Суть зазначеного принципу полягає в тому, що особа набуває право на провадження певних дій без одержання документа дозвільного характеру за умов:

1. якщо особою подано в установленому порядку заяву та документи в повному обсязі;

2. в установлений законом строк, документ дозвільного характеру або рішення про відмову у його видачі не видано або не направлено суб’єкту господарювання.

Розглянемо детальніше принцип мовчазної згоди у межах процедури отримання дозволу у сфері будівництва. Відповідно до порядку, передбаченого Законом, особа отримує право виконувати будівельні роботи після:

1) реєстрації відповідною Інспекцією державного архітектурно-будівельного контролю (надалі Інспекція ДАБК) декларації про початок виконання будівельних робіт - щодо об'єктів будівництва, що належать до I-III категорій складності;

У разі якщо Інспекція ДАБК не зареєструвала декларацію про початок виконання будівельних робіт або не прийняла рішення про відмову в її реєстрації в установлений строк, право на виконання будівельних робіт виникає на одинадцятий робочий день з дня, коли декларація повинна бути зареєстрована, або прийнято рішення про відмову. У такому разі декларація вважається зареєстрованою [5, ст.136].

2) видачі особі дозволу на виконання будівельних робіт - щодо об'єктів будівництва, що належать до IV і V категорій складності.

Реалізацію принципу мовчазної згоди у цьому випадку було частково видозмінено. Законом передбачено, що у разі якщо в установлений строк Інспекцією

ДАБК не видано дозвіл на виконання будівельних робіт або відмову в його видачі, особа повинна звернутись до центрального органу виконавчої влади з питань будівництва, містобудування та архітектури для вжиття протягом десяти робочих днів заходів, пов'язаних з видачею зазначеного дозволу або відмовою в його видачі. І лише у випадку, якщо протягом зазначеного строку не буде видано дозвіл на виконання будівельних робіт або відмову в його видачі, право на виконання будівельних робіт виникає на десятий робочий день з дня реєстрації звернення до центрального органу виконавчої влади з питань будівництва, містобудування та архітектури, а дозвіл вважається виданим [5, ст.137]. Тобто фактично, застосування принципу мовчазної згоди ускладнили необхідністю письмового звернення до Міністерства регіонального розвитку та будівництва.

На підзаконному рівні, а саме Постановою КМУ «Деякі питання застосування принципу мовчазної згоди [1]» від 27 січня 2010 р. № 77, застосування принципу мовчазної згоди теж дещо звужено. По-перше, право на здійснення певної діяльності без отримання відповідного документа виникає не у строк, встановлений законом для видачі такого документа, а тільки через 10 днів з дня закінчення строку, встановленого для видачі документа дозвільного характеру або прийняття рішення про відмову в його видачі. По-друге, таке право виникає тільки за наявності у особи копії опису прийнятих документів з відміткою про дату їх прийняття. Проте, варто звернути увагу на роз’яснення Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва[6], де зазначено, що копія опису прийнятих документів з відміткою про дату їх прийняття не є ідентичною документу дозвільного характеру, а тому не може бути використана для отримання наступного документа дозвільного характеру, передбаченого дозвільною процедурою.

Попри те, що в Україні принцип мовчазної згоди був запроваджений в кінці 2009 року, фізичні та юридичні особи не мали реальної можливості застосувати його на практиці, оскільки стаття 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачала адміністративну відповідальність за вчинення таких дій. Проте, ситуація змінилась на краще у зв’язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до статті 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо скасування відповідальності за провадження господарської діяльності із застосуванням принципу мовчазної згоди» від 17 лютого 2011 року [5]. Таким чином, сьогодні стаття 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення викладена у такій редакції: «Провадження господарської діяльності без одержання дозволу, іншого документа дозвільного характеру, якщо його одержання передбачене законом (крім випадків застосування принципу мовчазної згоди)». Це, в свою чергу, забезпечує повноцінне право особи розпочати діяльність у випадку дотримання ним умов, передбачених законом.

Проте, на практиці часто виникають проблеми із застосуванням принципу мовчазної згоди. Оскільки при здійсненні будівельних робіт, особа не має на руках необхідного дозволу, трапляються випадки, коли працівники Інспекції ДАБК в результаті позапланових перевірок складають протокол про адміністративне правопорушення, а згодом постанову про накладення адміністративного стягнення у зв’язку із здійсненням будівельних робіт без відповідного дозволу, виданого Інспекцією. У такому випадку особі необхідно звертатись за захистом своїх прав до адміністративного суду із вимогою про скасування постанови про накладення адміністративного стягнення. До адміністративного позову обов’язково необхідно долучити копію опису прийнятих документів з відміткою про дату їх прийняття. Аналіз судової практики зазначеної категорії справ свідчить про те, що суд, покликаючись на реалізацію особою принципу мовчазної згоди, скасовує постанови про накладення адміністративного стягення. [3, 4].

Використані джерела:

1. Деякі питання застосування принципу мовчазної згоди: постанова Кабінету міністрів України від 27 січня 2010 р. N 77 // Офіційний вісник України - 2010 р.- № 7.- ст. 97.
2. Лист Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 02.03.2010 р. N 2554
3. Постанова Донецького окружного адміністративного суду від 14 червня 2011р. у справі № 2а/0570/6736/2011 // Єдиний державний реєстр судових №16404422
4. Постанова Жовтневий районний суд міста Маріуполя Донецької області від 9 червня 2011 року у справі № 2-а-3223/11р // Єдиний державний реєстр судових рішень №16757766
5. Про регулювання містобудівної діяльності: закон України від 17 лютого 2011 р. // Офіційний вісник України від 18.03.2011, № 18, стор. 131
6. Про внесення змін до статті 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо скасування відповідальності за провадження господарської діяльності із застосуванням принципу мовчазної згоди: закон України від 17 лютого 2011 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 37, ст.37

Литвин Іван Іванович,
проректор з науково-педагогічної діяльності Класичного приватного університету, директор Кіровоградського інституту державного та муніципального управління КПУ, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВИКОНАВЧА ВЛАДА» В УКРАЇНІ

Організація і діяльність органів державної влади в Україні є сферою правового життя, що зазнає найбільш суттєвих та глибинних змін. Притаманний сьогодні національній правовій системі України динамізм, зміна співвідношення приватного та публічного в механізмі правового регулювання, поява численних нових галузей та інститутів законодавства детермінують сучасний стан розвитку юридичної науки, спрямованої на створення якісно оновленої теоретичної бази правотворчої та правозастосовної діяльності.

Неоднозначність інтерпретації поняття «влада» у науковій літературі обумовлена складністю й багатогранністю даного явища. Феномен влади проникає практично в усі сфери людської діяльності. Саме тому проблема влади досліджується багатьма науками й, відповідно, інтерпретується по-різному. Так, філософія розглядає владу, насамперед, як владу над об'єктивними законами суспільства [1, с. 349-352], соціологія – як владу суспільну [2, с. 61-67], політологія – як політичну владу [3, с. 208-211], адміністративне право – як виконавчу владу [4, с. 11-15].

У сучасному державознавстві розуміння феномена влади обумовлено різними концептуальними підходами. Відповідно до західної традиції, первинним видом влади є влада індивідуальна, як похідна від природного права на волю дії, права розпоряджатися собою, речами. Тому поширеними моделями влади є міжперсональні конструкції, відносини між двома і більшою кількістю суб'єктів. Відповідно до позитивістського підходу основу визначення влади складає визнання асиметричності відносин між суб'єктами, а саме – можливість одного суб'єкта впливати на іншого. Влада інтерпретується як здатність або змінювати відносини людей, або зберігати їх, як здатність досягати мети.

В останні роки спостерігається відмова від надмірної ідеологізації проблеми функціонування державної і, зокрема, виконавчої влади та перехід від абсолютизації принципу розподілу влад і практики його реалізації до більш виважених, логічно, історично та емпірично обґрунтованих позицій. У зв'язку з цим постає питання: що являє собою розподіл влади – теоретичну концепцію, спосіб організації державного апарату чи об'єктивну властивість його функціонування? У сучасних дослідженнях спростовується теза давньогрецьких філософів про обумовленість системи розподілу влади природою людини і про формулювання основних постулатів теорії поділу державних органів на законодавчі, виконавчі та судові [1, с. 287]. Часто згадувана прибічниками «вічності» і «природності» сучасних конституційно-правових конструкцій думка Платона про необхідність поділу влади між правителями [6, с. 51-58] розглядається лише як вираження ідеї спеціалізації державних органів і координації управлінської діяльності. Така спеціалізація здійснювалася за різними ознаками: владні органи античності поділялися на військові та цивільні, релігійні та світські, центральні та місцеві тощо.

Влада являє собою якусь особливу властивість соціальної системи, метою якої є підтримка її цілісності, координація загальних колективних цілей з інтересами окремих елементів.

Спільність владних відносин, що відрізняють владу від інших форм соціальної взаємодії, полягає у специфічній ознаці асиметричності, оскільки владне ставлення – це ставлення панування й підпорядкування, впливу і залежності, домінування волі одного учасника над волею іншого.

Заперечувати те, що влада виявляється в процесі підпорядкування, примусу волі певного суб'єкта, було б невірним. Разом з тим, вважаємо, що зводити сутність владних відносин тільки до насильства й примусу було б неправильним хоча б тому, що мобілізація людей на досягнення суспільно значимих цілей повинна здійснюватися і реально здійснюється не тільки на основі примусу й насильства.

Сказане дозволяє розглянути поняття „влада" як політико-юридичну категорію і як право та можливість одних правити іншими, впливаючи на їхню поведінку й діяльність, використовуючи при цьому авторитет влади, право, насильство й інші засоби.

Політико-юридична природа виконавчої влади характеризується реальною здатністю даного класу, групи, індивіда проводити свою волю, виражену в політиці. Поняття політичної влади ширше, ніж поняття владновиконавчої. Відомо, що політична діяльність здійснюється не тільки у рамках держави, але й в інших складових соціально-політичної системи: у рамках партій, профспілок, міжнародних організацій і тощо.

Визначне місце в історії суспільно-політичної думки посів Михайло Драгоманов – засновник політичної науки в Україні. Для нього джерелом і носієм влади є народ, тому влада, по суті, залишається єдиною, з розподілом функцій між органами влади. Одна тільки участь суспільства у виданні законів, без наявності особистих, громадянських і політичних свобод і їх гарантій, вважає Драгоманов, не мала б на практиці істотного значення, і навпаки: найширші права і свободи, визнані за індивідами і громадянами, без представницьких установ не давали б суспільству дійсної свободи [5, с. 323].

Видатний теоретик правової держави Сергій Котляревський у кращих традиціях правознавства розглядав проблему «влади і права». Природа державної влади, на думку Котляревського, «може бути зрозуміла тільки на тлі набагато більш широкому, ніж те, яке в змозі дати ізольована наука про державу». Основою влади є свідомість залежності, нескінченно зміцнювана «одночасним переживанням у маси людей». Примус при цьому «відіграє незначну роль». У ній є не тільки зародок повного поневолення, але й здатність стати великою культурно-етичною цінністю, і в цій якості

– передумовою правової держави, забезпечити високий рівень правосвідомості в суспільстві [6, с. 340-341].

Представник соціалістичного напряму політичної думки України Михайло Грушевський вважав, що в конфліктах народу із владою провина лежить на боці влади, бо інтереси трудового народу – це найвищий закон усякої громадської організації, й коли в державі трудовому народові недобре, – це його право розрахуватися з нею [11, с. 70].

Найвпливовішим представником українського консерватизму і водночас найоригінальнішим українським політичним мислителем вважається В'ячеслав Липинський. Політична концепція В. Липинського будується на таких принципах: сильна влада зосереджується в руках однієї особи, яка очолювала б державну оборону й через кабінет міністрів – державну адміністрацію. Її влада обмежується двома законодавчими палатами: нижча – з'їзд Рад окремих земель, що представляє інтереси територій, вища – трудова Рада, яка представляє інтереси праці. За В. Липинським, тільки власна держава, побудована українською нацією на своїй етнічній території, врятує її від економічного розпаду. Головна орієнтація В. Липинського: ніхто нам не збудує держави, коли собі самі не збудуємо; і ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не хочемо бути [7, с. 74-75].

Таким чином, виконавча влада являє собою різновид влади політичної. На користь того, що видове поняття виконавчої влади за обсягом значно вужче, ніж категорія «політична влада», свідчить, наприклад, поява на межі третього тисячоліття органів «наддержавної» влади в особі законодавчих (Європарламент) і виконавчих (Комісія Європейських Співтовариств) інститутів, повноваження яких поширюються на територію майже півтора десятка європейських країн.

Використані джерела:

1. Філософія: навч. посіб. / [Губернський Л.В., Надольний І.Ф., Андрущенко В.П. та ін.]; за ред. І.Ф. Надольного. – [3-те вид., стер]. – К.: Вікар, 2003. – 457 с.

2 Павліченко П.П. Соціологія: навч. посіб. для студ. несоціол. спец. / П.П. Павліченко, Д.А Литвиненко. – 2 вид. – К.: Лібра, 2002. – 254 с.

3 Бабкіна О.В Політологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка. – К.: Видавничий центр „Академія", 2002. – 528 с.

4 Адміністративне право України / [Підручник для юрид. вузів і фак. / Битяк Ю.П., Богуцький В.В., Гаращук В.М. та ін.]; за ред. Ю.П. Битяка. – Харків: Право, 2001. – 528 с.

5 Демиденко Г.Г. Історія вчень про право і державу: підручник для студ. юрид. ВНЗ / Г.Г. Демиденко – Харків: Консум, 2004. – 432 с.

6 Історія органів внутрішніх справ. навчальні матеріали до спецкурсу: [упорядкув, Л. Зайцев]. – Кіровоград: Імекс ЛТД, 2001. – 236 с.

7 Рудич І.М. Політологія: підручник / І.М. Рудич – К.: Либідь, 2004. – 480 с.

Лоза Наталія Геннадіївна,
студентка 4-го курсу юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЕМЕЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Суспільство на сучасному етапі свого розвитку надає людині широкі права і свободи, до використання яких необхідно підходити відповідально. З впевненістю можна стверджувати, що людські можливості безмежні. Але чим більше людина здобуває , тим більшу відповідальність вона має нести. В окремих випадках поведінка індивіда може бути неадекватною, що призводить до скоєння ним протиправного діяння – правопорушення.

Нажаль, порушення вимог законодавства щодо використання земель є частим явищем, що породжує нестабільність економіки держави та підриву авторитету органів державної влади перед громадянами. Таке нераціональне використання земель також зумовлене відсутністю ефективного порядку притягнення до юридичної відповідальності.

Єдиною підставою притягнення до юридичної відповідальності в сфері використання та охорони земель є земельне правопорушення - протиправна винна поведінка особи щодо використання та охорони земель, що породжує настання юридичної відповідальності. Чинне законодавство та доктрина виділяє безліч різноманітних критеріїв для розмежування видів порушень земельного законодавства, що дає змогу комплексно дослідити дану проблематику.

Земельне правопорушення може породжувати як земельно-правову відповідальність, так і господарську, адміністративну, цивільну, кримінальну, дисциплінарну тощо. Земельний кодекс України визначає, що громадяни та юридичні особи несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність відповідно до законодавства[1].

В випадках порушення майнових прав власників землі, землеволодільців, землекористувачів і орендарів земельних ділянок або завдання їм шкоди застосовується цивільно-правова відповідальність [2].

Адміністративна відповідальність є репресивним видом юридичної відповідальності і пов'язана із застосуванням уповноваженими державними органами і посадовими особами адміністративних стягнень до суб'єктів, винних у вчиненні адміністративного проступку у галузі земельних відносин. Вона є оперативним засобом впливу на порушників і застосовується в адміністративному, іноді - у судовому порядку [3].

Кримінально-правова відповідальність за порушення земельного законодавства виявляється в кримінальному переслідуванні злочинних порушень земельного законодавства. Основним критерієм, що відрізняє кримінальне від інших правопорушень, є неоднаковий характер їх суспільної небезпеки. Кримінальне правопорушення особливо небезпечне для суспільства, а тому потрібні спеціальні державні примусові заходи[4].

Зазначені види відповідальності на практиці не завжди сприяють ефективному регулюванню земельних відносин в Україні. Недоліки в застосуванні до правопорушника відповідальності за земельні правопорушення лише дають змогу реалізовувати протиправні наміри особи.

Таким чином, можемо констатувати, що, незважаючи на те що земля є основним багатством українського народу, все ж недбалість у її використанні призводить до негативних наслідків. Політичний курс держави лише формально закріплює належний правовий статут використання земель. На практиці бачимо інше: громадяни не можуть

повноцінно використовувати земельний фонд України через відсутність ефективного правового режиму, що давав би можливість розвивати як с/г, так і фермерське господарство, багато земель втрачають свої природні властивості. Україна, маючи багатий земельний фонд, не може ефективно налагодити земельні відносини та відносини господарювання, що виникають із земельних.

Використані джерела:

1. Земельний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 10 вересн. 2012р.:(ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2012. – 116с.
2. Ковтун М.Г. Земельне право: курс лекцій для студентів юрид. вузів та факультетів. - К.: Юмана, 2001. — 208 с.
3. Корнєєв Ю.В. Земельне право: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероб. та доповн. - К.: Центр учбової літератури, 2011. – 248 с.
4. Баб'як О.С., Біленчук П.Д., Чирва Ю.О. Екологічне право України: Навч. посіб. для вищ. навч. закл. / Європейський ун-т управління, безпеки та інформаційно-правових технологій. Факультет охорони навколишнього середовища; Юрблагодійконсалтинг. — К. : Атіка, 2001. — 216 с.

Манкевич Ирина Петровна,
доцент кафедры гражданско-правовых дисциплин
УО «Белорусский государственный экономический университет»,
кандидат юридических наук, доцент

К ВОПРОСУ О ПРАВОВОМ МЕХАНИЗМЕ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ И РАЦИОНАЛЬНОГО ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В целях обеспечения охраны окружающей среды и рационального использование природных ресурсов важное значение имеет наличие законодательно закрепленных механизмов, при помощи которых достигается результативное воздействие на общественные отношения [1, с. 143]. Основой для всех направлений охраны окружающей среды и рационального природопользования служит экологическая информация и информационное обеспечение [2, с. 463].

Потребность в информационно-правовом обеспечении охраны окружающей среды и рационального природопользования обусловлена рядом факторов, среди которых: объективно обусловленные противоречия между социально-экономическими и экологическими интересами общества; возможности их решения с помощью экологической информации, роль и значение которой в условиях развития информационного общества возрастает; закрепленное в законодательстве право граждан на благоприятную окружающую среду, требующее создания гарантий и условий для его реализации.

Информационный фактор, усиливающийся в условиях глобализации, приводит к активному формированию эколого-информационных общественных отношений, которые возникают по поводу и в связи с экологической информацией [3, с. 4]. Формирование эффективного правового механизма информационного обеспечения охраны окружающей среды и рационального природопользования требует изучения теоретико-правовых основ, системы законодательства в области экологической информации и информационного обеспечения. Экологическая информация как объект

правового регулирования представлена в доктрине, в законодательстве. Исследованию экологической информации и праву на нее посвящены специальные исследования и публикации (М.М. Бринчук, М.И. Васильева, О.Л. Дубовик, О.И. Крассов, Т.И. Макарова и др.), разделы учебников и учебных пособий по экологическому праву. Принципиальных различий в позициях ученых нет. Господствующим является мнение о необходимости детального регулирования понятия экологической информации, ее режима, охраны и обеспечения доступа к ней [2, с. 464].

Законодательство Республики Беларусь содержит значительное число норм, определяющих правовые основы экологической информации и права на нее. Норма ст. 34 Конституции Республики Беларусь прямо гарантирует гражданам право на получение, хранение и распространение полной, достоверной и своевременной информации о состоянии окружающей среды. Она же устанавливает и основные требования, предъявляемые к данной информации: полнота, достоверность, своевременность [4]. Очевидно, что все эти требования должны соблюдаться одновременно, поскольку сведения пусть даже полные и достоверные, но предоставленные несвоевременно, не могут представить интереса с точки зрения защиты права на благоприятную окружающую среду.

Важнейшая роль в регламентации получения экологически-значимой информации принадлежит Конвенции о доступе к информации, участии общественности в процессе принятия решений и доступе к правосудию по вопросам, касающимся окружающей среды [5]. Конвенция позволила ликвидировать ряд пробелов, существующих в законодательстве. В ней разработаны значимые понятия: "экологическая информация", "доступ к экологической информации"; урегулированы условия доступа к экологической информации и доступа к правосудию. В целях надлежащего обеспечения доступа к экологической информации в Закон Республики Беларусь «Об охране окружающей среды» в 2008 году были внесены изменения и дополнения по вопросам, касающимся понятия, видов, состава, источников экологической информации, формы ее предоставления и распространения [6]. В соответствие со ст. 1 Закона «Об охране окружающей среды» экологическая информация – это документированная информация, содержащая сведения о состоянии окружающей среды, воздействиях на нее и мерах по ее охране, а также о воздействиях окружающей среды на человека, состав которой определяется настоящим Законом, иными законодательными актами Республики Беларусь и международными договорами Республики Беларусь [6].

В механизме охраны окружающей среды и рационального природопользования важное значение имеют эколого-правовые средства информационного обеспечения, основными среди которых обоснованно считаются учет природных ресурсов, государственные кадастры природных ресурсов, мониторинг природных ресурсов. Использование любого из них регулируется законодательством [2, с. 469].

Таким образом, анализ теоретических основ и национального законодательства касающегося экологической информации и эколого-правовых средств информационного характера позволяет сделать вывод о формирующемся правовом механизме информационного обеспечения охраны окружающей среды и рационального природопользования.

Использованные источники:

1. *Экологическое право : учеб. пособие / С.А. Балашенко [и др.]; под ред. Т.И. Макаровой, В.Е. Лизгаро. – Минск : Изд. Центр БГУ, 2008. – 495 с.*

2. *Дубовик О.Л. Экологическое право : учеб. / О.Л. Дубовик, Л. Кремер, Г. Любе-Вольфф; под ред. О.Л. Дубовик. – М. : Эксмо, 2007. – 768 с.*

3. *Выпханова Г.И. Правовая категория «экологическая информация»: дискуссионные вопросы / Г.И. Выпханова // Экологическое право. – 2008. - № 3. – С. 4-14.*

4. *Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 нояб. 1996 г. и 17 окт. 2004 г.). – Минск: Амалфея, 2005. – 48 с.*

5. *Конвенция о доступе к информации, участии общественности в процессе принятия решений и доступе к правосудию по вопросам, касающимся окружающей среды: зарегистрировано в Нац. реестре правовых актов Респ. Беларусь 20 августа 2003 г. N 3/866 // Консультант Плюс: Беларусь [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. Центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2012.*

6. *Об охране окружающей среды: Закон Респ. Беларусь, 26 ноября 1992 г. № 1982-XII: в ред. Закона Респ. Беларусь от 17.07.2002 № 126-З с послед. измен. и дополн. // Консультант Плюс: Беларусь [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. Центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2012.*

Мельникович Вікторія Михайлівна,
здобувач кафедри адміністративного права і процесу, фінансового та інформаційного права Львівського університету бізнесу та права

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ЯК РІЗНОВИД УДОСКОНАЛЕННЯ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Здійснення і розвиток демократії, реальне забезпечення прав та інтересів громадян є невід'ємною умовою створення правової держави. У наш час перед Україною стоїть складне завдання – побудувати активне життєздатне громадянське суспільство, серцевину демократичного устрою, а перед правоохоронними органами – належним чином забезпечити його життєдіяльність. Але для цього необхідно визначити стратегічні напрями, методи і механізми реалізації професійної підготовки персоналу для органів внутрішніх справ з метою підвищення ефективності їхньої професійної діяльності. Професійна підготовка персоналу органів внутрішніх справ обумовлена цілями й потребами суспільства, а також подальшим розвитком національної освіти.

Розглядаючи систему відомчої освіти, треба зауважити те, що вона становить органічну складову національної системи освіти України з притаманними їй специфічними властивостями. Специфіка відомчої освіти системи МВС полягає в безпосередньому впливі на неї замовників – галузевих служб Міністерства внутрішніх справ України. Саме тому необхідно чітко усвідомлювати, що, на відміну від орієнтації на підготовку фахівців широкого профілю, освіта у навчальних закладах МВС спрямована, передусім, на якісне кадрове забезпечення конкретних напрямків діяльності органів внутрішніх справ. Таким чином, основне завдання відомчих навчальних закладів полягає у підготовці висококваліфікованих фахівців відповідно до напрямків правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ України.

Новітній етап реформування Міністерства внутрішніх справ вимагає подальшого вдосконалення системи підготовки фахівців для органів і підрозділів внутрішніх справ. Після приєднання України до Болонського процесу головними вимогами до підготовки міліцейських кадрів стане, передусім, виховання високоморальних та порядних працівників, а вже потім – набуття ними професійних знань та навичок [1, с. 10]. Концепція розвитку системи освіти МВС України враховує стратегічний курс України

на інтеграцію до Європейського Союзу, а також те, що розвиток системи галузевої освіти в Україні як складової національної освіти – це один з найпріоритетніших напрямків діяльності Міністерства внутрішніх справ.

Головною метою розвитку галузевої освіти є забезпечення високої якості підготовки фахівців для органів внутрішніх справ при оптимальних витратах на основі попереднього досвіду освітньої системи МВС України, насамперед вищої школи та її науково-педагогічного потенціалу. Проте нинішній стан освітянської і наукової діяльності вищих навчальних закладів МВС України ще не відповідає сучасним вимогам і потребує вдосконалення. Якість і зміст підготовки випускників не виправдовують сподівань на реальне зміцнення якісного ядра провідних служб [2].

Розкриваючи шляхи удосконалення управління вищим навчальним закладом системи МВС України, слід докладніше виокремити такі проблеми: підвищення взаємозацікавленості курсантів та працівників у процесі та результатах навчання шляхом використання методів заохочення та стимулювання; розвиток конкурентноздатної сфери освітянських послуг; спрямованість освітянського процесу на підготовку спеціаліста адаптивного типу в процесі теоретичного та практичного навчання; розробка положень, що регламентують права та обов'язки факультетів і кафедр, інших навчально-методичних підрозділів, а також порядок здійснення різноманітних видів навчальної та навчально-методичної діяльності (наприклад, положення про стажування, щодо проведення екзаменаційних сесій слухачів-заочників, про організацію навчальної практики і т.ін.); упорядкування функціональних обов'язків для працівників вищого навчального закладу; розроблення календарних графіків заходів і виконання різноманітних документів за всіма функціями управління (планів робіт, наказів, звітів, актів перевірок, нарад, які щорічно повторюються, тощо); обов'язкове врахування особистісних, моральних та ділових якостей працівників; перелік загальних потреб; забезпечення раціонального співвідношення різноманітних видів підготовки курсантів – аудиторної та самостійної роботи, практики, науково-дослідницької роботи і т.ін., їх максимальна продуктивна діяльність під час навчання тощо.

Підводячи підсумок розгляду мети, завдань, принципів і видів професійної підготовки персоналу ОВС, пропонуємо під такою розуміти нормативно врегульований, організований, безперервний і цілеспрямований процес оволодіння спеціальними знаннями, уміннями і навичками, необхідними для успішного виконання покладених на осіб рядового та начальницького складу оперативно-службових завдань, функцій та обов'язків, а також реалізації наданих їм прав.

Використані джерела:

1. Кущ П. Готові приєднатися до Болонського процесу // Іменем Закону. – 2011. – № 45. – С. 10.

2. Про стан відомчої освіти, заходи щодо її вдосконалення та покращення якості підготовки фахівців для системи МВС України: рішення колегії Міністерства внутрішніх справ від 5 лютого 2012 р. № 2КМ/1.

Місінкевич Анна Леонідівна,
асистент кафедри трудового, земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права

ЗЕМЛЕУСТРІЙ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ТА ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ПРАВОВІДНОСИНАХ З РЕКУЛЬТИВАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Проведений науковцями аналіз стану земельних ресурсів на Україні свідчить про наявність суттєвих прорахунків в існуючому використанні та охороні земель. Ці прорахунки значною мірою успадковані від радянських часів, коли інтенсивний антропогенний вплив на земельний фонд всупереч науково обґрунтованим підходам призвів до розвитку деградаційних процесів, які супроводжуються зниженням родючості ґрунтів і продуктивності земель. Крім того, кожна з категорій земель за цільовим призначенням перебуває у динамічному розвитку й потребує збалансованого забезпечення відповідними площами. Процес оптимізації використання та охорони земельного фонду країни сьогодні є одним із пріоритетних напрямків державної політики у сфері природокористування, екологічної безпеки й охорони природного довкілля і невід'ємною умовою збалансованого економічного та соціального розвитку України [1, с.5].

Серед пріоритетних завдань державної політики України щодо охорони та раціонального використання земельних ресурсів є забезпечення проведення рекультивації на земельних угіддях, які постраждали внаслідок проведення недбалої промислово діяльності. Найпоширенішими такими господарськими діями, які спричинюють негативний вплив на земельні ресурси є металургійна та нафтохімічна промисловість. Головними причинами такої діяльності, що призвели до негайних заходів для здійснення державної політики у сфері рекультивації є:

застаріла технологія виробництва та обладнання, висока енергомісткість та матеріаломісткість, що перевищують у два - три рази відповідні показники розвинутих країн;

високий рівень концентрації промислових об'єктів;

несприятлива структура промислового виробництва з високою концентрацією екологічно небезпечних виробництв;

відсутність належних природоохоронних систем (очисних споруд, оборотних систем водозабезпечення тощо), низький рівень експлуатації існуючих природоохоронних об'єктів;

відсутність належного правового та економічного механізмів, які стимулювали б розвиток екологічно безпечних технологій та природоохоронних систем;[2]

Сьогодні перед нами постає важливе питання щодо забезпечення ефективної державної політики у правовідносинах з рекультивації земель. Одним з таких механізмів є здійснення землеустрою. Він є важливим інструментом держави щодо забезпечення екологічно безпечного та економічно ефективного використання землі. Землеустрій виступає важливим складовим елементом земельних відносин та дійовим механізмом в організації землі як засобу виробництва і певною мірою регулює суспільні відносини щодо володіння, користування та розпорядження землею.

Сьогодні землеустрою в Україні належить провідна роль, як головного державного механізму управління у сфері використання й охорони земель. За сучасних умов саме він є тим публічно-правовим інститутом земельних правовідносин, який має виконувати домінуючу й загальнодержавну роль. Цей висновок випливає з чинного земельного законодавства України. Однак сьогоднішній реальний стан цього інституту не влаштовує суспільство [3, с. 95].

Така невтішна ситуація, яка відбувається із земельними ресурсами в Україні вимагає найближчим часом підготувати та прийняти Загальнодержавну програму про використання та охорону земель, яка являється одним із важливих заходів землеустрою.

Особливим завданням даної програми є створення необхідних умов на проведення рекультиваційних заходів на пошкоджених та деградованих землях після промислового використання. Заходи з підвищення рівня родючості ґрунтів є стратегічним напрямом державної політики щодо охорони та раціонального використання земель. Найскладнішою проблемою в цьому аспекті є зниження техногенного навантаження в найбільших промислових регіонах, де зосереджено надмірну кількість великих промислових підприємств. Враховуючи наявність значних площ земель промисловості, що не використовуються, необхідність суттєвого зменшення землеємності промислових та інших виробництв до рівня нормативів у розвинутих країнах, прогнозоване зростання промислового виробництва буде супроводжуватися скороченням земель промисловості, особливо під відкритими розробками, кар'єрами, шахтами та відповідними спорудами. А вивільненні землі з під промислового використання необхідно буде відновити та передати для природо-заповідного та іншого природоохоронного, рекреаційного, оздоровчого та історико-культурного призначення.[4, с.108]

Таким чином буде оптимізовано пропорції між виробничою і природоохоронною сферами на основі регіонального міжгалузевого балансу з природоохоронним блоком, який характеризує вплив галузей промисловості на різні компоненти природи. В подальшому буде перспектива розширення мережі національних природних та регіональних ландшафтних парків на цих територіях [4, с.108].

Окрім цього держава повинна у загальнодержавній програмі створити відповідні обмеження щодо вилучення для несільськогосподарських потреб особливо цінних земель, насамперед земель сільськогосподарського призначення. Так як з кожним роком спостерігається все більший зріст промислових підприємств за рахунок орних сільськогосподарських угідь.

Отже, прийняття відповідного закону України «Про загальнодержавну програму використання та охорону земель в Україні» стане особливим поштовхом у державній політиці щодо розв'язання правової проблеми рекультивації земельних угідь, як на державному так і на регіональному рівнях. Дана програма дасть можливість розробити основоположну нормативно-правову базу для проведення рекультиваційних заходів у країні.

Використані джерела:

1. Черпіцький О.З., Карплюк І. Р. Стратегічна роль загальнодержавної програми використання та охорони земель. / О. З. Черпіцький, І. Р. Карплюк // Землеустрій і кадастр. Науково-виробничий журнал – 2008. - №4. – 5-11с.

2. Про основні напрямки державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова Верховної Ради України від 05.03.1998р. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80

3. Лісова Т. Сучасні проблеми управління в галузі використання й охорони земель. / Тетяна Лісова // Юридична Україна. – 2009. - №6(78) – 93-97 с.

4. Проект закону України «Про Загальнодержавну програму використання та охорони земель» // Землеустрій та кадастр. Науково-виробничий журнал – 2004. - №1-2. – 101-119с.

Монастирський Денис Анатолійович,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Хмельницького університету управління та права, кандидат юридичних наук

РІВЕНЬ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ НОВОГО СКЛИКАННЯ: ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ

Якість більшості законопроектів, що подаються народними депутатами України, свідчить про те, що рівень правової культури народних депутатів знаходиться на досить низькому рівні, що загалом можна оцінити як буденний (побутовий) рівень правової культури.

Для підвищення правової культури народних депутатів вбачаються можливими наступні пропозиції:

1. Протягом першого року нового скликання кожен комітет Верховної Ради України має розробити та прийняти концепцію роботи комітету, в якому б формулювались пріоритети законодавчої політики, концептуальні положення основних законопроектів, які необхідно розробити та прийняти у конкретній сфері правового регулювання (по предмету роботи кожного підкомітету). До розробки даної концепції, окрім депутатів та консультантів комітету, мають залучатись відповідні фахівці-науковці, які займаються розробкою питань, що належать до компетенції конкретного комітету, представники інших органів влади (зокрема, представники профільних міністерств та відомств). Концепція може бути схвалена парламентом у вигляді постанови Верховної Ради України.

2. Наявність концепції роботи комітету, втіленої у формі постанови Верховної Ради Україні, буде обов'язковим і для депутатів наступного скликання. На основі даної концепції консультанти комітетів та провідні спеціалісти галузі мають підготувати курс лекцій для новообраних народних депутатів по висвітленню предмету діяльності комітету (підкомітету) та перспектив його роботи. Такий підхід дозволить підвищити рівень правової обізнаності нових народних депутатів та визначити перспективи роботи комітету. До того ж спільна робота депутатів та консультантів комітету щодо уточнення концепції роботи комітету (згідно політичних поглядів новообраних депутатів) дозволить дещо нівелювати стереотип меншовартості консультантів комітету перед новими депутатами. Підготовка подібного курсу лекцій важлива не тільки для адаптації народних депутатів до нової роботи, але й для запровадження наукових підходів у роботі комітету. Таким чином, на нашу думку, буде створена можливість дотримання наступності у правовому регулюванні суспільних відносин через закони України.

3. Необхідно запровадити періодичне викладання спецкурсів «Система права та система законодавства України», «Основи нормопроектування. Законодавча техніка», «Конституційне право України. Теорія розподілу влад» та «Ази парламентської культури. Регламент Верховної Ради України. Етика народного депутата» для народних депутатів та їх помічників-консультантів з метою надання їм можливості оволодіння правовим інструментарієм, отримання базових правових знань для законодавчої діяльності. Деякі з цих курсів вже розроблено. Зокрема, в Інституті законодавства Верховної Ради України діє Українська школа законотворчості.

Загалом, якість вітчизняного законодавства буде залежати не тільки від запровадження запропонованих заходів, а й від рівня загальної культури народних депутатів України, адже не можна примусити депутата слідувати певній концепції законотворчості чи відвідувати лекції з питань їхньої компетенції. Навіть якщо депутату вкласти в голову певну інформацію (правові знання), без загального рівня культури його інтелект буде слугувати егоїзму, а не людям, які його обрали і яким він має служити.

Москаленко Олексій Володимирович,
аспірант кафедри аграрного, земельного та екологічного права
ім. академіка В. З. Янчука Національного університету біоресурсів
і природокористування України

ДЕКЛАРУВАННЯ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТІВ ПІДВИЩЕНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ НЕБЕЗПЕКИ ТА ЇЇ МІСЦЕ В МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

В сучасних умовах зростає кількість надзвичайних ситуацій техногенного характеру, виникнення яких обумовлено перенасиченістю території України промисловими об'єктами, рівень амортизації обладнання яких наближається до критичного та на яких погіршується їх матеріально-технічне забезпечення, зменшується виробнича і технічна дисципліна, ігноруються екологічні вимоги і стандарти, відсутні сучасні системи управління небезпечними процесами, низький рівень застосування прогресивних ресурсозберігаючих і екологічно безпечних технологій та ін.

Аналіз чинного законодавства дозволяє визначити, що екологічно небезпечні види діяльності характеризуються підвищеним екологічним ризиком, а тому підлягають посиленому спеціальному регулюванню на інституційному, науково-технічному, економічному та нормативно-правовому рівнях. Це в свою чергу зумовлює необхідність піддавати такі види діяльності (та відповідні об'єкти) особливому корегуванню шляхом здійснення, зокрема, обов'язкового декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки з метою запобігання надзвичайним ситуаціям техногенного та природного характеру, а також забезпечення готовності до локалізації, ліквідації таких ситуацій та їх наслідків.

В зв'язку з цим, особливої уваги набувають питання визначення місця декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки в механізмі правового забезпечення екологічної безпеки.

В результаті проведеного наукового дослідження було встановлено, що юридична природа декларування безпеки об'єктів підвищеної екологічної небезпеки обумовлена тим, що його можна розглядати, як: 1) комплекс робіт, які проводяться на об'єктах підвищеної екологічної небезпеки; 2) правовідносини у сфері забезпечення екологічної безпеки; 3) елемент правового статусу власника або користувача об'єкта підвищеної екологічної небезпеки; 4) як гарантію права громадян на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище; 5) міжгалузевий інститут права екологічної безпеки; 6) правовий порядок, що характеризує стан суспільних відносин, об'єктом яких є навколишнє природне середовище та життя і здоров'я людей; 7) напрямок державної екологічної політики; 8) форма управлінської діяльності.

На підставі виділених ознак було сформовано визначення декларування безпеки об'єктів підвищеної екологічної небезпеки, під яким слід розуміти врегульований системою правових норм засіб забезпечення екологічної безпеки, який реалізується шляхом здійснення цілеспрямованої діяльності спеціально уповноважених державних та самоврядних органів, установ, організацій та суб'єктів господарювання, метою якої є розроблення, аналіз, оцінка та контроль декларації безпеки, як техніко-нормативного документа, в якому підтверджується відповідність об'єкта вимогам сучасного екологічного законодавства, а також визначається комплекс заходів, що вживаються суб'єктами господарської діяльності з метою запобігання аваріям, іншим небезпечним ситуаціям, а також забезпечення готовності до локалізації, ліквідації аварій чи інших небезпечних ситуацій та їх наслідків, та в межах якої реалізуються специфічні відносини, відповідна правосуб'єктність та правопорядок, а також напрямок державної екологічної політики у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Моткова Ольга Дем'янівна,
студентка Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВА НА ВІДМОВУ ВІД МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ТА ПАСИВНОЇ ЕВТАНАЗІЇ

Життя людини в Україні визнається найвищою соціальною цінністю. Право на життя визначається як основне природне право людини. „Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань" (ст.27 Конституції України). Право на життя гарантується і ст.281 Цивільного кодексу України.

Традиційно, право на життя трактується як право на збереження життя та право на розпорядження життям. Право на життя в аспекті розпорядження своїм життям можна розуміти як можливість піддавати своє життя небезпеці, вирішувати питання про відмову від медичної допомоги, про зупинення свого життя тощо.

В процесі реалізації права на розпорядження своїм життям, фізична особа набуває право на відмову від лікування (медичної допомоги). це право гарантується ч. 4 ст. 284 Цивільного кодексу України, ст. 49 Конституції України, п. 4 ст. 43 Основ законодавства України про охорону здоров'я, п. 1 ч. 1 клятви лікаря, затвердженої указом Президента України та іншими нормативно-правовими актами.

Усі названі нормативно-правові акти закріплюють «право на відмову від лікування». але чи вірно законодавець вживає вказане поняття? Основи законодавства України про охорону здоров'я визначають медичну допомогу як діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямовану на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами [4]. Таким чином, поняття «медична допомога» включає в себе поняття «лікування». в такому випадку, доцільніше було би вести мову про «право на відмову від медичної допомоги».

У наукових колах ведеться дискусія про необхідність закріплення «права не звертатися до медичних закладів» та його співвідношення з поняттям «право на відмову від лікування». Зауважимо, що право на відмову від лікування, фактично, може бути реалізоване лише у тому випадку, коли особа звернулася до медичних закладів для отримання медичної допомоги. Адже, у випадку не звернення не виникають «правовідносини лікування», тобто відносини між медичним закладом (в особі професійно підготовлених медичних працівників) та пацієнтом.

По своїй суті відмовою від медичної допомоги є як ненадання пацієнтом згоди на здійснення будь-яких профілактичних, діагностичних, лікувальних та реабілітаційних заходів, так і відмова від застосування вказаних заходів.

У разі відмови від медичної допомоги, пацієнт реалізовує своє суб'єктивне право. Факт реалізації цього права створює обов'язок для лікаря – припинити будь-які профілактичні, діагностичні, лікувальні та реабілітаційні заходи.

Чи не є припинення вказаних заходів у випадку, якщо пацієнт смертельно хворий пасивною евтаназією?

Пасивна евтаназія - це незастосування засобів і невиконання лікарських маніпуляцій, які б підтримували певний час життя важкохворого пацієнта [6, с. 305].

В Україні евтаназія в будь-якому прояві розглядається як правопорушення і переслідується з боку закону. так, в ч.3 ст.52 Основ законодавства україни про охорону здоров'я говориться про те, що медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії, навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань. Ч.4 ст.281 Цивільного кодексу України містить аналогічне

положення, забороняючи задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя.

Аналізуючи ці та інші положення законодавства України, приходимо до висновку, що смертельно (невиліковно) хворий пацієнт не може юридично розпоряджатися своїм життям, тобто він не може реалізувати своє право на відмову від медичної допомоги.

Як відомо, будь-яке право людини може функціонувати на достойному рівні, якщо воно є нормативно закріпленим. крім того, нормативно закріпленим повинен бути і порядок його реалізації.

У випадку із невиліковно хворими пацієнтами порядок реалізації права на відмову від медичної допомоги не тільки не нормативно закріплений, а й обмежений: Медичні працівники не мають права виконати свій обов'язок - припинити будь-які профілактичні, діагностичні, лікувальні та реабілітаційні заходи. В Україні, відповідно до вимог чинного кримінального законодавства, такі дії розглядаються як вбивство (ч.1 ст.115 Кримінального кодексу України) або як кваліфіковане вбивство — у разі позбавлення життя двох чи більше осіб (п.1 ч.2 ст.115 Кримінального кодексу України).

Окремі науковці вважають, що лише активна евтаназія може бути розцінена, як повноцінна: при пасивній евтаназії лікар не позбавляє життя пацієнта життя, а лише відтворює природний процес вмирання [5].

Законодавство України не містить положень, які би прямо закріплювали обмеження права на відмову від медичної допомоги смертельно (невиліковно) хворих. Це право може бути обмежене лише у випадках обов'язкового лікування та у разі, якщо стан хворого не дозволяє йому виразити свою згоду на медичне втручання.

Наголосимо, що нормативне закріплення будь-яких положень про обмеження права на відмову від медичної допомоги смертельно (невиліковно) хворих є неконституційним, адже, примусове активне лікування є нічим іншим як приниженням честі і гідності людини.

Таким чином, можна вести мову про негласне існування в Україні пасивної евтаназії, у формі виконання лікарем його обов'язку при реалізації права смертельно (невиліковно) хворого пацієнта на відмову від медичної допомоги.

Використані джерела:

1. *Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР// Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № з0.*
2. *Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III// Відомості Верховної Ради України –2001. – № 25–26.*
3. *Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради, 2003, №№ 40-44.*
4. *Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я" від 19.11.1992 № 2801-XII// Відомості Верховної Ради України— 1993 — №4*
5. *Судо ж. эвтаназия / Жак Судо [електронний ресурс]. - режим доступу: http://www.kcn.ru/tat_ru/religion/catholic/bioeutan.htm.*
6. *Стеценко С.Г., Стеценко В.Ю., Сенюта І.Я. Медичне право України: підруч. / за заг. ред. д.ю.н., проф. С.Г. Стеценка. – К., 2008.*

Немкевич Игорь Викторович,
доцент кафедры теории и истории государства и права
Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины,
кандидат исторических наук, доцент

КОНСТИТУЦИОННОЕ ЗАКРЕПЛЕНИЕ ИДЕОЛОГИЧЕСКОГО МНОГООБРАЗИЯ В ГОСУДАРСТВАХ ПОСТСОВЕТСКОГО ПРОСТРАНСТВА

Развитое общество сильно разномыслием. В результате интеграции различных взглядов, подходов и идей формируются общественное мнение, мораль, нравственность, а также воззрения, называемые идеологией. Установление господства одной идеологии вне зависимости от ее содержания неизбежно ведет к застою, недооценке ее недостатков и переоценке достижений, в конечном итоге превращая такую моноидеологию в тормоз общественного прогресса.

Конституции подавляющего большинства государств содержат комплекс «предохранителей» от сползания общества в трясину опасного единомыслия: гарантированные свободы – взглядов, слова, печати; запрет цензуры; конституционные основы деятельности политических партий и иных ассоциаций и некоторые другие. Болезненный опыт прошлого обусловил дополнение этого комплекса закреплением в ряде государств идеологического многообразия (плюрализма) в качестве принципа конституционного строя.

Установление фактического и юридического многообразия идеологий на постсоветском пространстве явилось одним из важнейших демократических достижений девяностых годов прошлого века. С 1991 года в результате развала Советского Союза новые конституции обрели 15 суверенных государств (без учета республик, входящих в их состав), два частично признанных государства (Республика Абхазия, Южная Осетия) и одно непризнанное (Приднестровская Молдавская Республика). Большинство из них – девять (или восемь из одиннадцати государств-членов или государств-участников СНГ) включили принцип идеологического плюрализма в число принципов (или основ) своего конституционного строя. Для обозначения рассматриваемого принципа также были использованы термины «идеологическое многообразие» (РФ, Казахстан, Украина), «демократическое многообразие мнений» (Приднепровская Молдавская Республика).

Если конституции Армении и Казахстана ограничиваются лишь признанием данного принципа, конституции других государств СНГ еще и дополняют эту уставную норму следующим конституционным запретом:

- «Идеология политических партий, религиозных или иных общественных объединений, социальных групп не может устанавливаться в качестве обязательной для граждан» (Конституция Республики Беларусь, статья 4);
- «Никакая идеология не может устанавливаться в качестве официальной государственной идеологии» (Конституция Республики Молдова, статья 5);
- «Никакая идеология не может устанавливаться в качестве государственной или обязательной» (Конституция Российской Федерации, статья 13);
- «Ни одна идеология, в том числе религиозная, не может устанавливаться в качестве государственной» (Конституция Республики Таджикистан 1994г., статья 8);
- «Идеология ни одной партии, общественного объединения, религиозной организации, движения или группы не может быть признана как государственная» (Конституция Республики Таджикистан с изменениями и дополнениями 1999г. и 2003г., статья 8);
- «Никакая идеология не может устанавливаться в качестве государственной» (Конституция Республики Узбекистан, статья 12);

- «Никакая идеология не может признаваться государством как обязательная» (Конституция Украины, статья 15).

В практическом ключе идеологическое многообразие реализуется через такие субъективные права, как свобода мысли и слова (см., например, статью 33 Конституции Республики Беларусь или статью 29 Конституции РФ), свобода совести (статья 28 Конституции РФ или статья 35 Конституции Украины), право на свободу объединений (статья 41 Конституции Молдовы или статья 30 Конституции РФ), свобода творчества (статья 23 Конституции Грузии или статья 51 Конституции Республики Беларусь). В качестве юридических гарантий присутствия в обществе жизненно необходимого разномыслия выступают конституционные запреты цензуры (данный запрет прописан в конституциях 12 государств из 18 рассматриваемых) и монополизации средств массовой информации и печати (Конституция Республики Беларусь, статья 33; Конституция Грузии, статья 24; Конституция Литовской Республики, статья 44).

Принцип идеологического плюрализма предполагает формальное равенство всех идеологий и их организационных форм. Однако даже самое свободное демократическое государство должно защищать себя от идеологий антидемократических, человеконенавистнических. Свобода придерживаться любого мнения не означает свободу навязывать это мнение другим принудительно или публично выражать такое мнение, которое отвергает саму правовую свободу. Международное сообщество в интересах сохранения мира, безопасности, культуры выработало особые ограничения в пользовании свободой выражения мнений. Они предусмотрены статьей 29 Всеобщей декларации прав человека, статьей 19 Международного пакта о гражданских и политических правах, другими международными документами. Все названные конституции, гарантируя свободу идеологий и взглядов, поэтому определяют пределы идеологического плюрализма и предусматривают исключения для тоталитарных идеологий, несовместимых со свободою, отрицающих права человека.

Следует заметить при этом, что конституционные ограничения касаются лишь публичного выражения (пропаганды и агитации) взглядов, не совместимых с общечеловеческими ценностями. Убеждения же и взгляды граждан свободны; никто не должен подвергаться преследованиям, ограничениям прав за свои убеждения, каковы бы они ни были. Согласно статье 33 Конституции Республики Беларусь, части 2 статьи 29 Конституции РФ никто не может быть принужден к выражению своих взглядов и убеждений или отказу от них. Наказуемы должны быть только действия, прямо запрещенные законом.

Таким образом, все без исключения государства, образующие постсоветское пространство, гарантировали своим гражданам свободу взглядов, совести и выражения своих убеждений. Большинство из них (или восемь из одиннадцати государств СНГ) возводят принцип идеологического многообразия в ранг основ конституционного строя. Смысловым ядром принципа является исключение закрепления в законодательстве демократического государства обязательной для граждан и гражданского общества идеологии. Принцип идеологического плюрализма представляется специфической особенностью конституций тех обществ, которые стремятся преодолеть наследие тоталитаризма и авторитаризма.

Нєма Анна Борисівна,
студентка 2-го курсу юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

Один із видів об’єднань громадян є громадські організації, що створюються на відміну від політичної партії з метою захисту своїх соціальних, економічних, творчих, військових, національно-культурних, спортивних та інших суспільних інтересів.

Згідно із статею 36 Конституції України громадяни України мають право на свободу об’єднаня у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров’я населення або захисту прав і свобод інших людей [5].

Закон України «Про об'єднання громадян» від 16.06.1992 року чітко регулює порядок створення та діяльність громадських організацій, встановлює статус, порядок створення та припинення діяльності, членство, права та обов’язки громадських організацій [6].

Громадською організацією є об'єднання громадян для забезпечення і захисту власних законих саціальних, економічних, національно – культурних, спортивних та інших суспільних інтересів [1, с.52].

Слід звернути увагу на те, що Закон України «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 року (набуває чинності з 1.01.2013р.) встановлює, що громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи [7].

Новий закон вимагає, аби статути громадських організацій містили порядок оскарження їх членами рішень, дій та бездіяльності органів управління, оскільки державні суди подібні скарги не розглядають. Скасовано повноваження органів юстиції щодо контролю за відповідністю діяльності громадських організацій їх статутам. Порядок такого контролю досі регулюється лише Методичними рекомендаціями, що дає широкі можливості для дискримінаційних вимог щодо діяльності громадських організацій на місцях. Остаточно також визначено, що місцеві осередки громадських організацій є їх відокремленими підрозділами без статусу юридичних осіб. Чинний закон дозволяв ситуації, коли засновники осередків-фізичні особи через суд домагалися розподілу активів організації на користь окремих осередків.

Громадські організації – невід’ємна складова будь-якого демократичного суспільства. Вони є добровільними об’єднаннями громадян, що створюються для вирішення громадських проблем та вираження спільних інтересів. В державах розвинутої демократії громадські організації діють в усіх сферах суспільного життя, вносять вагомий внесок в справу загального добробуту і стабільного поступу, є важливим чинником соціального та політичного життя. Здійснюючи свою діяльність на національному та місцевому рівнях [3].

Засновниками громадськх організацій можуть бути особи, яким на момент створення виповнилось 18 років і які є: громадянами України або громадяними іншої держави або особи без громадянства. Стосовно віку засновниками молодіжних і дитячих організацій зроблено виняток, ними можуть бути особи, які досягли 15-річного віку. Членами громадських організацій можуть бути особи, яким виповнилось 14 років. Вік членів молодіжних і дитячих організацій встановлюється іх статутом. [2, с.374].

Офіційне визнання (легалізація) громадських організацій здійснюється реєстрацією в органах, зазначених у ст. 14 Закону «Про об'єднання громадян», або

повідомленням про створення цих органів. Відмова в реєстрації може бути оскаржена в судовому порядку. З моменту реєстрації громадська організація визнається юридичною особою, тобто може бути учасником цивільно-правових відносин, набувати від свого імені майнових та особистих прав, а також бути носієм інших прав, передбачених ст. 20 Закону «Про об'єднання громадян». З цього моменту вона набуває права засновувати підприємства, а також інші господарські організації із статусом юридичної особи, які необхідні для виконання її статутних цілей [4].

Власністю громадських організацій є кошти та інше майно, передані їй засновниками, членами або державою, набуті від вступних внесків, пожертвувані громадянами та організаціями, а також набуті внаслідок діяльності створених підприємств, господарських організацій, за рахунок власних коштів або на інших засадах, не заборонених законом. За порушення законодавства до громадські організації можуть бути застосовані покарання у вигляді попередження, штрафу, тимчасової заборони діяльності або окремих видів її примусового розпуску (ліквідації).

Громадські організації за територіальним маштабом діяльності класифікуються на: всеукраїнські, місцеві, міжнародні. До всеукраїнських належать громадські організації, діяльність яких поширюється на територію всієї України. До місцевих – діяльність яких поширюється лише у межах територіально-адміністративних одиниць. До міжнародних – діяльність яких поширюється принаймні однієї з іншої держави [1, с.52].

Громадські організації відповідно до своїх завдань поділяються на:

- благодійні організації;
- фахові об’єднання - є видом самоорганізації громадян і юридичних осіб, що створюється з метою реалізації суспільних інтересів і впровадження засад саморегулювання у визначеній статутом сфері, галузі чи секторі діяльності. Особливості правового регулювання діяльності фахових об’єднань визначається окремим законом України;
- інші громадські організації.

В Україні ведеться «Єдиний реєстр громадських формувань», а також створено урядовий веб-сайт «Громадянське суспільство і влада».

Єдиний реєстр громадських формувань — електронна база даних, яка містить відомості про легалізацію об’єднань громадян.

Станом на кінець квітня 2010 р. згідно «Реєстру громадських організацій» налічується 3072 легалізованих організацій із всеукраїнським та міжнародним статусом. Всім цим громадським організаціям притаманні такі ознаки, як неурядовий характер, самоуправління, добровільність, некомерційність, неприбутковість і суспільна корисність діяльності. Крім того характерним є те, що діяльність громадських організацій охоплює практично всі сфери суспільного життя України. У їх структурі за спрямуванням та видами діяльності найбільша питома вага припадає на фізкультурно-спортивні та оздоровчі об’єднання (16,2 %). Далі у рейтингу громадської активності займають місце об’єднання професійної спрямованості та молодіжні організації (відповідно 10,7 % та 10,3 % від загальної кількості громадських організацій). Серед поширених організацій можна виділити об’єднання ветеранів та інвалідів – 8,8 %, освітні, культурно-виховні – 5,5 %.[3].

Потрібно належне віддати благодійним організаціям, адже – це є недержавна організація, головною метою якої є благодійна діяльність в інтересах суспільства або окремих категорій осіб.

Благодійні організації є юридичними особами і можуть утворюватися в таких організаційно-правових формах: членська благодійна організація; благодійний фонд; благодійна установа; інші благодійні організації. Благодійна організація розробляє власну благодійну програму яка є комплексом благодійних заходів, спрямованих на вирішення завдань, що відповідають статутним цілям організації.

Отже, громадські організації є невід'ємною складовою будь-якого демократичного суспільства. Саме в їх діяльності втілюються дух і сутність громадянського суспільства. Від суспільно-політичної активності громадських організацій залежить розвиток громадянського суспільства. Закон України «Про громадські об'єднання» визначає правові та організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання, гарантованого Конституцією України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань.

Використані джерела:

1. Гладун.З.С. Адміністративне право України: Навч.посібник.-Тернопіль:Карт.-бланш. - 2004.- 573с.

2. Остапенко О.І. Адміністративне право України: Навч. посібник / О.І. Остапенко, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів, Р.В Кісіль. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008.-536с.

3. Стан та динаміки розвитку неурядових організацій України. 2002-2006 роки: Звіт за даними дослідження / Підготовлено Творчим центром Каунтерпарт. Л. Паливода, О. Кікоть. – К.: «Макрос», 2006. – 160 с.

4. Вікіпедія – особливості діяльності гром. організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Громадська_організація

5. Конституція України: за станом на 1 вересня 2005 р [Текст] / Верховна Рада України. — Офіц. вид — К : Парлам. вид-во, 2006 — 70 с. — (Бібліотека офіційних видань).

6. Закон України від 16.06.1992 року « Про об'єднання громадян» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2460-12

7. Закон України від 22.03.2012 року (набуває чинності з 1.01.2013р.) «Про громадські організації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17

Новак Анна Олександрівна,

студентка факультету підготовки кадрів для Міністерства юстиції України Національного університету «Юридична академія України імені Я. Мудрого»

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ ТА УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Значущість проблеми обумовлена складними і суперечливими процесами становлення локальної демократії у державах Східної Європи. Побудова системи місцевого самоврядування, пошук оптимального варіанту її організації, яка повинна відповідати загальним сучасним стандартам сьогодні є предметом інтенсивних наукових розробок і дискусій, що зумовлено важливістю місця і ролі місцевого самоврядування у суспільстві і державі, його значенням у механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Прийнята у 1993 році Конституція Російської Федерації забезпечила необхідну конституційно-правову основу для розвитку місцевого самоврядування у цій країні. Основний Закон Російської Федерації закріплює місцеве самоврядування як один із найважливіших елементів основ конституційного ладу, як самостійну форму здійснення народом належної йому влади, визначаючи при цьому, що органи місцевого

самоврядування не входять до системи органів державної влади, а діють самостійно [5]. Конституція України закріплює положення про визнання і існування місцевого самоврядування у нашій державі, однак не вказує на те, що органи місцевого самоврядування є недержавними [4].

Водночас, Основний Закон України не встановлює підпорядкованість органів місцевого самоврядування органам державної влади. Відтак, органи місцевого самоврядування є підсистемою публічної влади в Україні, структурно і організаційно відокремлені від державної влади і діють у межах Конституції і законів України.

Положення Основного Закону Російської Федерації чітко визначають, що економічною основою місцевого самоврядування є муніципальна власність, на відміну від української Конституції, яка закріплює лише перелік об'єктів, які можуть перебувати у власності територіальних громад або в управлінні місцевих рад.

Визначаючи концептуальні основи функціонування місцевого самоврядування, як в Російській Федерації, так і в Україні інші питання місцевого самоврядування Конституція залишає для урегулювання окремими законами.

На розвиток конституційних норм був розроблений і прийнятий фундаментальний нормативно-правовий акт – Федеральний Закон «Про загальні принципи організації місцевого самоврядування в Російській Федерації» [6], а також ряд федеральних законів, які регламентують питання проведення муніципальних виборів і місцевих референдумів, фінансово-бюджетної діяльності самоврядування, організації муніципальної служби і діяльності муніципальних утворень як суб'єктів цивільно-правових відносин.

В Україні конституційні норми були деталізовані в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законах. Варто відзначити, що цей закон був розроблений на основі загальних сучасних стандартів, зокрема, з урахуванням положень Європейської хартії місцевого самоврядування [3]. Закон України «Про місцеве самоврядування» чітко визначає, що місцеве самоврядування – це гарантоване державою право і реальна здатність територіальної громади самостійно або під відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення у межах Конституції і законів України [7]. Федеральний Закон «Про загальні принципи організації місцевого самоврядування в Російській Федерації» також відтворює основні принципи Хартії.

Однак на практиці реалізація норм Конституції і законів у зазначеній сфері стикається із суттєвими труднощами. Зокрема, з причин неузгодженості, неповноти і непослідовності законодавства про місцеве самоврядування. Певна частина законів суб'єктів федерації була прийнята з порушеннями Конституції Росії і федеральних законів. Конституціями, законами і статутами суб'єктів Російської Федерації нерідко вводиться новий рівень державної влади на території міст, районів і деяких інших видів населених пунктів, що, зазвичай, передбачає систему місцевих органів державної влади і управління з вертикальним підпорядкуванням вищим органам державної виконавчої влади і призначення голів виконавчих органів самоврядування головою виконавчої влади суб'єкта Російської Федерації [1, С.26].

В Україні, як і в Російській Федерації, також існує велика кількість проблем пов'язаних із становленням і розвитком місцевого самоврядування. Незважаючи на те, що в Україні ці проблеми не пов'язані з існуванням федералізму, адже система її державного устрою є більш спрощеною, у нашій державі виникають аналогічні проблеми: відсутність необхідного фінансово-економічного забезпечення місцевого самоврядування; чіткого механізму передачі функцій виконавчої влади і місцевого самоврядування; децентралізації і передачі повноважень у регіони; недостатня правова регламентація на рівні закону; постійне втручання у діяльність органів місцевого самоврядування тощо [2, С. 4, 7-8].

Таким чином, поширена точка зору, згідно з якою муніципальна реформа у формі одноразової акції забезпечить вирішення усіх проблем на цьому рівні, на нашу думку, не відповідає дійсності. Натомість, реформа – це перманентний послідовний процес, спрямований на досягнення максимальної відповідності управлінської діяльності соціально-економічним умовам, які динамічно розвиваються.

Використані джерела:

1. Аничкин, Е. С. Факторы единства и многообразия конституционного законодательства РФ [Текст] / Е. С. Аничкин // Конституционное и муниципальное право. – 2005. – № 2. – С. 23 – 32.

2. Арановский, К. Муниципальная реформа в России: развитие местного самоуправления или децентрализация государственной администрации [Текст] / К. Арановский, С. Князев // Правоведение. – 2007. - № 2. – С. 3 – 20.

3. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р. [Текст] // Місцеве самоврядування: зб. норм.-прав. актів; за ред. М. І. Панова – Х.: Гриф, 2002. – 688 с.

4. Конституція України: [Текст] прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

5. Конституция Российской Федерации: [Текст] принята на всенародном голосовании 12 дек. 1993 г. // Российская газета. – 1993. – 25 декабря.

6. Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации: [Текст] Федеральный Закон от 6 октября 2003 г. // СЗ РФ. – 2003. – № 40. – Ст. 3322; – 2004. – № 25. – Ст. 2484; – № 33. – Ст. 3368.

7. Про місцеве самоврядування в Україні: [Текст] Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

Новікова Тамара Вадимівна,
суддя Черкаського окружного адміністративного суду,
кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА В АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДАХ

З початку проведення судової реформи в державі, підвищився інтерес до діяльності судової влади. І не випадково така зацікавленість роботи суду обумовлена важливістю цієї гілки влади при вирішенні спірних правовідносин. Саме суд є тим арбітром, який в умовах стислих строків уповноважений захистити порушене право.

Одним з таких прикладів є виборчий процес. На сьогоднішній день як всередині суспільства, так і на міжнародній арені, виборчий процес являється справжнім іспитом на зрілість демократичних основ запроваджених в державі. Жовтневі вибори до парламенту 2012р. надали можливість оцінити стан демократії в Україні. Адже проведення вільних і чесних виборів можливе за двох чинників: належної нормативної бази та механізму реалізації.

А тому досить актуальним на сьогоднішній день стоїть питання підвищення довіри суспільства і окремих громадян до судової влади та державного механізму в цілому.

Реалізація прав громадян у виборчому процесі та звернення до суду про їх захист обмежена швидкоплинністю самого процесу виборів, що в свою чергу мобілізує діяльність суду та забезпечує вирішення спорів у стислі процесуальні строків

відповідно до вимог законодавства. В деякій мірі така процедура розгляду адміністративних спорів має свої не лише позитивні, але і негативні наслідки.

Критичні висловлювання з цього приводу сприймаються українським суспільством як закономірний процес, оскільки запровадження демократичних принципів щодо реалізації конституційного права вибору кожного громадянина на управління державними справами, зазвичай пов'язане з процесом протистоянь.

Ось чому на суди покладена важлива роль вирішення спірних правовідносин між суспільством і державою, між громадянином і владою, на підставі закону для встановлення об'єктивної істини. Ця унікальна роль, яка полягає у забезпеченні законності та чесності виборів, зобов'язує представників суддівського корпусу більш відповідально організовувати свою діяльність, звернути увагу на фактичні докази для встановлення обставин справи.

Суди не лише наділені достатніми повноваженнями для забезпечення дотримання закону в ході проведення виборів та відповідальності результатів виборів справжньому волевиявленню виборців, але і мають можливість продемонструвати на практиці, що органи судової влади є інститутом, якому громадяни можуть довіряти в умовах суперечностей і втрати довіри до багатьох інших суспільних інститутів.

Досвід роботи адміністративних судів у виборах продемонстрував необхідність істотного врегулювання окремих аспектів виборчого процесу, і це перш за все стосувалося законодавства про вибори, з метою усунення суперечностей та вдосконалення спеціалізованого Закону про вибори та Кодексу адміністративного судочинства України [2], які в подальшому з прийняттям нового Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2011 року № 4061-VI (далі – Закон № 4061-VI), з врахуванням рекомендацій Венеціанської Комісії, Закону України «Про особливості забезпечення відкритості, прозорості та демократичності виборів народних депутатів України 28 жовтня 2012 року» 05.07.2012 року № 5175-VI та постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про практику застосування адміністративними судами положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду спорів щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму», стали законодавчою основою регулювання відносин даної категорії спорів.

Основні засади виборів народних депутатів України закріплені в статті 1 [3, с. 1], що надає можливість забезпечення права проведення виборів за змішаною (пропорційно-мажоритарною) системою, яка встановлює кількісний склад депутатів Верховної Ради України – 450 депутатів. Відповідно до норм Закону, підставою реалізації виборцем свого права голосу на виборах є його включення до списків виборців на виборчій дільниці (ч. 2 ст. 2) [3, с. 1-2].

Враховуючи рекомендації Венеціанської Комісії, законодавець в новій редакції Закону, виключив вимогу до партій про необхідність за реєстрації її за 365 днів до виборів, а також можливість скасування реєстрації кандидата за повторне порушення, після оголошення попередження. Досить прогресивною стало запровадження балотування кандидата шляхом самовисування в одномандатних виборчих округах, а також розширена можливість спостереження за виборами з боку громадських організацій [3]. Не менш важливим стало оприлюднення фінансових звітів про надходження та використання коштів виборчих фондів на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії. Зокрема, більшість положень нового Закону про вибори на сьогоднішній день узгоджені зі ст. 10 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, які стосуються передвиборної агітації, що гарантує право на свободу вираження поглядів.

Проте складним виявилося завдання поєднання проведення в Україні парламентських виборів та реалізації волевиявлення громадян, які б повністю відповідали міжнародним стандартам. Це в свою чергу ще раз підтверджує

необхідність забезпечення відкритого діалогу суспільства і державної влади, в поєднанні з об'єктивним висвітленням подій і правовими основами винесених судових рішень засобами масової інформації, що сприятиме ефективній реалізації курсу України на демократичні реформи. А тому за наявності неупередженого і професійного діалогу держави і суспільства, можна змінити негативні тенденції відносно сприйняття діяльності судів. Впевнена, що неможливо забезпечити справедливе і ефективне судочинство, якщо воно не є максимально відкритим для суспільства. Громадяни мають знати ким і які приймаються суспільнозначимі рішення. Оскільки незалежність суду у виборчих справах та законність прийнятих рішень на усіх етапах виборчого процесу є одним з ключових показників проведення виборів.

Отже, відповідальність за те, чи пройде Україна перевірку на вірність задекларовану як демократична та правова держава, лежить сьогодні, крім влади та учасників виборчого процесу, й на кожному судді, який приймає рішення у виборчих справах.

Маю надію, що стабільність виборчого законодавства стане однією з передумов забезпечення єдності судової практики під час розгляду виборчих спорів та сприятиме їх якнайшвидшому вирішенню. А судова система України на виборах зможе продемонструвати готовність та спроможність об'єктивно та на рівні міжнародних стандартів вирішувати спірні питання виборчого процесу і належним чином захистити вибір громадян.

Використані джерела:

1. *Конституція України//Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.*
2. *Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV.*
3. *Закон України «Про вибори народних депутатів України» 17.11.2011 р. № 4061-VI.*
4. *Закон України «Про особливості забезпечення відкритості, прозорості та демократичності виборів народних депутатів України 28 жовтня 2012 року» 05.07.2012 р. № 5175-VI.*
5. *Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України «Про практику застосування адміністративними судами положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду спорів щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму» від 02.04.2007 р. № 2.*

Парменов Сергей Александрович,
начальник управления внешнеэкономической деятельности
Министерства архитектуры и строительства Республики Беларусь

О ПРОБЛЕМЕ КВАЛИФИКАЦИИ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В СФЕРЕ СТРОИТЕЛЬСТВА ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

В Особенной части Кодекса Республики Беларусь об административных правонарушениях (далее – КоАП) АП содержится специальная глава (глава 21) «Административные правонарушения в области архитектурной, градостроительной и строительной деятельности, благоустройства и пользования жилыми помещениями», в которой выделен ряд составов об административной ответственности в строительстве, к которым можно отнести: отступление от утвержденного архитектурного проекта (ст. 21.1); самовольное внесение изменений в утвержденный строительный проект или

отступление от него (ст. 21.2); нарушение требований технических нормативных правовых актов в области архитектурной, градостроительной и строительной деятельности (ст. 21.3); нарушение требований проектной документации при проведении строительно-монтажных работ (ст. 21.4); подписание документов, содержащих сведения, не соответствующие фактическим состоянию или качеству строительно-монтажных работ, строительных материалов, изделий или конструкций (ст. 21.5) и др.

Как видно, подавляющее большинство правонарушений, входящих в главу 21 КоАП, имеют непосредственное отношение к сфере строительства. Термин «строительство» встречается в диспозициях статей Особенной части и в других главах (например, ст.ст. 12.10, 12.47, 15.2, 15.43, 18.5, 18.36, 20.2, 20.8, 22.3 КоАП). Кроме того, в КоАП есть статьи, в тексте которых термин «строительство» прямо не упоминается, однако отношения, охраняемые санкциями этих статей, возникают, в том числе и при осуществлении строительных работ. Это, например, ст.ст. 9.19, 10.1, 10.2, 15.12, 15.13, 15.14, 15.52, 15.54, 20.10, 23.41 и др. В то же время, не все названные нормы имеют непосредственное отношение к строительству, даже если в их тексте используется этот термин.

Вышесказанное обуславливает необходимость анализа составов административных правонарушений, описываемых соответствующими статьями, и осуществления их классификации, что позволит создать упорядоченную систему административной ответственности в строительстве и выявить пробельность КоАП в этой части.

Основная статья, которая, по нашему мнению, предусматривает наиболее общий состав административного правонарушения, введена в КоАП Законом Республики Беларусь от 28.12.2009 г. № 98-З. Это – статья 21.19 КоАП «Нарушение законодательства в сфере строительства». Объективной стороной состава административного правонарушения является строительство, включая реконструкцию, ремонт, реставрацию, благоустройство, объекта (очереди строительства, пускового комплекса), а также выполнение видов, этапов, комплексов строительно-монтажных работ без наличия проектно-сметной документации, разработанной в установленном порядке, если иное не предусмотрено законодательными актами, либо по проектно-сметной документации, не прошедшей обязательную государственную экспертизу, либо по проектно-сметной документации, не утвержденной в установленном порядке.

Диспозиция данной нормы является бланкетной, т.е. для квалификации административного правонарушения необходимо обращаться к обширному законодательству в сфере строительства, которое составляют довольно разнообразные акты как по субъекту, их издавшему, так и по юридической силе. Все они объединены тем, что обеспечивают регулирование строительной деятельности. Однако представляется, что диспозиция статьи 21.19 КоАП не в полной мере соответствует ее чрезвычайно широкому названию. К нарушениям законодательства в сфере строительства вполне можно отнести и иные составы, предусмотренные как статьями главы 21 КоАП, так и некоторыми иными, упоминавшимися нами выше.

Как следует из текста ст. 21.19 КоАП, административная ответственность наступает за нарушение законодательства в сфере строительства, если оно велось без наличия проектно-сметной документации, разработанной в установленном порядке, либо по проектно-сметной документации, не прошедшей обязательную государственную экспертизу, либо по проектно-сметной документации, не утвержденной в установленном порядке.

Проектно-сметная документация включает в себя целый ряд разделов. В частности, для архитектурного проекта строительства объектов жилищно-гражданского назначения требуется: общая пояснительная записка; генеральный план (квартала, микрорайона, градостроительного комплекса или очереди строительства, группы или

отдельно стоящих жилых и общественных зданий); архитектурно-строительные решения; технологические решения; решения по инженерному оборудованию; экологический паспорт объекта и др. Каждый из этих пунктов состоит из множества подпунктов и представляет собой значительный массив информации. Перечисленные акты устанавливают требования не только к организации строительства, но также к обеспечению безопасных условий труда, санитарно-гигиенические, экологические требования и т.д. В связи с этим возникает вопрос о конкуренции ст. 21.19 КоАП с другими нормами данного Кодекса.

Например, ст. 9.17 КоАП устанавливает административную ответственность за нарушения правил по охране труда, которые, безусловно, встречаются в сфере строительства и зачастую связаны с ведением строительных работ без проектно-сметной документации либо по проектно-сметной документации, не прошедшей обязательную государственную экспертизу, либо по проектно-сметной документации, не утвержденной в установленном порядке. То есть в данном случае налицо конкуренция двух норм – статьи 21.19 КоАП и статьи 9.17 КоАП и, соответственно, статья 9.17 будет являться специальной по отношению к статье 21.19.

Специальной нормой по отношению к ст. 21.19 КоАП, по нашему мнению, является также статья 20.8 КоАП, предусматривающая нарушение правил и норм безопасности при строительстве, эксплуатации и ремонте систем газоснабжения, магистральных газопроводов, нефтепроводов, нефтепродуктопроводов. В определенной степени с данной нормой конкурируют статьи 23.41 КоАП «Самовольное занятие земельного участка», статья 15.10 КоАП «Нарушение порядка использования земли и требований по ее охране» и др. Такие примеры можно продолжить.

Представляется, что подавляющее большинство нарушений, так или иначе затрагивающих строительную сферу, – это «нарушения законодательства в сфере строительства», что подтверждает неудачность названия статьи 21.19 КоАП и позволяет сделать вывод, что составы административных правонарушений в строительстве по объекту противоправного посягательства можно разделить на две группы: 1 группа – общественные отношения, урегулированные непосредственно строительным законодательством; 2 группа – общественные отношения, урегулированные другими отраслями и институтами права, но возникающие в связи с осуществлением строительства.

Петров Євген Вікторович,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат юридичних наук, доцент

АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ЯК СКЛАДОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА

Регулювання питань взаємодії та взаємоіснування публічної адміністрації та суб’єктів господарювання, зрозуміло, є надзвичайно складною справою, оскільки точок зіткнення публічних та приватних інтересів у названій сфері надзвичайно багато, що, відповідно, і пояснює існування величезної кількості адміністративно-господарських норм. Зазначені норми, з огляду на потреби правозастосування, не можуть існувати у хаотичному вигляді. Усі вони мають бути приведені до чіткої системи, з послідуючим виділенням їх окремих груп та підгруп.

Зазначений процес отримав в юридичній літературі назву систематики, за

результатом якого вибудовуються відповідні галузеві системи права. На зазначений процес очікує також і адміністративно-господарське право, який, відповідно, і для нього має завершитися побудовою досконалої системи.

Регулювання суспільних відносин, які виникають, змінюються та припиняються, здійснюється за допомогою значної кількості соціальних регуляторів. Соціологія виділяє наступні основні їх типи:

- звичаї нормалізують розповсюджені способи групової діяльності;
- моральні норми – ідеологія певних суспільних способів існування індивідів;
- інституційні норми забезпечують задоволення найбільш важливих потреб соціальної групи, необхідних для її функціонування як цілісної одиниці;
- норми права закріплюють життєво важливі для суспільства типи соціальних відносин, а тому займають провідне місце серед усіх перелічених регуляторів [1].

У зв'язку з викладеним, слушною виглядає висловлена у літературі думка, що для юристів свого роду аксіомою є положення про те, що право за своїм змістом повинно не лише відповідати природі соціально-економічного ладу, бути втіленням національної і світової культури й образу життя народу, але й виступати універсальним регулятором поведінки та діяльності людей. Воно за своєю формою повинно належним чином бути організовано і внутрішньо узгодженим, щоб не заперечувати себе в силу внутрішніх неузгодженостей. Право з цієї точки зору мусить уявляти специфічну юридичну регулятивну систему або володіти властивістю системності. Для вираження цієї якості права в юридичній науці використовується категорія «система права».

Система права є похідним поняттям від категорії система, яка, з точки зору філософії, є надзвичайно складною для розуміння та визначення. Нині можна нарахувати значну кількість визначень системи, кожне з яких, відповідно, претендує на закінченість та універсальність. Якщо розглядати історію розробки визначення поняття «система», можна побачити, що кожне з них розкриває нові аспекти з його багатого змісту. При цьому виділяються дві основі групи визначень. Одна тяжіє до філософського осмислення поняття система. Інша група визначень базується на практичному використанні системної методології та тяжіє до вироблення загальнонаукового поняття системи. Однак, більшість дослідників інтуїтивно усвідомлює, що все-таки існує реальна спільність у цій різноманітності напрямків, яка повинна випливати з єдиного розуміння системи, під якою доцільно розуміти цілісний комплекс відмежованих, взаємопов'язаних і взаємодіючих один з одним елементів, який утворює особливу єдність із середовищем та є одночасно елементом системи більш високого порядку [2]. Пропонуємо узяти наведене визначення терміна система в якості базового для подальшого аналізу системи права та системи галузі права.

Отже, як випливає з викладеного, система права складається з певних елементів, кожен з яких, у свою чергу, утворює власну систему, проте більш низького системного рівня. Спробуємо встановити, що розглядається в якості таких елементів сучасними вченими-правознавцями. Для цього проаналізуємо визначення системи права, сформульовані у науковій літературі. Так, О. Ф. Скакун вказує, що система права це об'єктивно обумовлена системою суспільних відносин внутрішня структура права, яка складається з взаємозалежних норм, логічно розподілених за галузями, підгалузями та інститутами [3, с. 239]. У свою чергу В. В. Копєйчиков вважає, що поняття системи права, на відміну від правової системи, відображує не сукупність всіх правових явищ у їх взаємодії, а тільки внутрішню будову права як системи правових норм. Внутрішня форма (структура) права, на його погляд, характеризується: єдністю його складових частин, що зумовлюється системою суспільних відносин, які визначають зміст правових норм, утворенням і чинністю останніх на основі єдиних принципів, можливістю застосування заходів примусу з боку держави, волею більшості населення і т. ін.; диференціацією права на відносно відокремлені складові частини у вигляді певних об'єднань правових норм (галузі та інститути права); наявністю різних видів

зв'язків норм права та їх об'єднань між собою (соціальних, ідеологічних, юридичних, державних та інших) [4, с. 170]. М.І.Матузов і А.В.Малько під системою права розуміють певну внутрішню його структуру (побудову, організацію), яка утворюється об'єктивно як відображення реально існуючих та постійно змінюваних суспільних відносин. Вона не результат довільного розсуду законодавця, продовжують вчені, а свого роду відбиток дійсності. Система права дозволяє зрозуміти з яких частин, елементів складається право і як вони співвідносяться між собою [5, с. 394].

Аналіз наведених вище, а також інших, широко представлених у літературі точок зору щодо поняття та змісту категорії система права, дозволяє зробити деякі висновки. По-перше, вихідним, базовим елементом системи права визнається правова норма. По-друге, правові норми, з огляду на наявні між ними інтегративні зв'язки об'єднуються у певні групи або елементи, які отримують назву інститутів, підгалузей та галузей права. Зупиняючись на цих двох висновках, можна побачити, що система права складається із підсистемних утворень, найбільш крупним з яких є галузь права. Названа теза стала на сьогоднішній день аксіомою, проте це вочевидь не означає, що ми не маємо право поставити її під сумнів. Розвиваючи цю думку, пропонуємо згадати про теорію поділу права на приватне та публічне і поставити питання: а що власне являє собою приватне та публічне право? Відповідаючи на це запитання, зазначимо, що кожне з них являє собою ніщо інше, як системне утворення, у межах якого об'єднані відповідно норми приватного та норми публічного права, з яких, у свою чергу, складаються відповідні галузі українського права. Виходячи з цього, можна стверджувати, що у системі українського права насамперед мають бути виділені підсистема приватного та підсистема публічного права, які, у свою чергу, складатимуться з галузей, підгалузей та інститутів.

Таким чином, під системою права доцільно розуміти цілісну сукупність взаємозв'язаних між собою норм права, які об'єднуються у підсистему приватного та підсистему публічного права, з послідуючим розподілом на галузі, підгалузі та інститути. Базуючись на даному визначенні, можна зробити наступний висновок: адміністративно-господарське право є складовим елементом системи українського права, займаючи місце у межах однієї з її підсистеми – підсистеми публічного права.

Використані джерела:

1. *Кононов, А. А. Общенаучная концепция системы права /А. А. Кононов // Известие вузов. Правоведение. – 2003. – № 3. – С. 12–21. 2. Мельник Р.С. Системний підхід у правознавстві / Р. С. Мельник // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 11. – С. 3–6. 3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с. 4. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. А.М. Колодій, В.В. Копєйчиков, С.Л. Лисенков та інші; За ред. В.В. Копейчикова. – Стер. вид. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 320 с. 5. Теория государства и права. Курс лекций / под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. – М. : Юристъ, 2001. – 776 с.*

Підвальна Мирослава Зіновіївна,
асистент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління та права,
аспірант Інституту законодавства Верховної Ради України, магістр права

ДО ПИТАННЯ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС», «АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРОВАДЖЕННЯ» ТА «АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА»

Актуальним та досить дискусійним на сьогодні є питання щодо змісту адміністративного процесу. Слід погодитись зі Стеценком С.Г., який вказує, що аналіз наявних підходів до адміністративного процесу засвідчує можливість виокремлення чотирьох варіантів: 1) адміністративний процес – це виключно адміністративне судочинство; 2) адміністративний процес – це виконавчо-розпорядча діяльність органів публічного управління; 3) адміністративний процес – це діяльність з притягнення до адміністративної відповідальності та застосування заходів адміністративного примусу; 4) адміністративний процес – це складова більш широкої категорії – адміністративної процедури [1, с. 70-71].

Варто звернути увагу також на наявні нормативно закріплені дефініції досліджуваних понять. Так, відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства України [2] адміністративний процес - правовідносини, що складаються під час здійснення адміністративного судочинства. Пункти 1, 2 ч. 1 ст. 2 проекту Адміністративно-процедурного кодексу України [3] дають визначення досліджуваним поняттям таким чином: 1) адміністративна процедура - визначений законодавством порядок адміністративного провадження; 2) адміністративне провадження - сукупність послідовно вчинюваних адміністративним органом процедурних дій і прийнятих процедурних рішень з розгляду та вирішення адміністративної справи, що завершується прийняттям адміністративного акта і його виконанням.

Заслуговують уваги також точки зору науковців–адміністративістів. Зокрема, на думку О.В. Кузьменко, адміністративний процес має складну та розгалужену структуру, де домінуючою видовою категорією є провадження. Процес – це сукупність проваджень. При цьому процес – поняття широке, яке охоплює юридичну частину діяльності публічної адміністрації. Провадження – це вид адміністративного процесу, який об’єднує послідовно вчинювані уповноваженим суб’єктом процесуальні дії щодо розгляду та вирішення індивідуальних справ. Ієрархічно систему адміністративного процесу в загальному вигляді можна відобразити наступним чином: «адміністративний процес» – «адміністративні провадження» – «провадження з розгляду конкретної адміністративної справи» [4, с. 27]. Адміністративний процес – це урегульована адміністративно-процесуальними нормами діяльність публічної адміністрації, спрямована на реалізацію норм відповідних матеріальних галузей права в ході розгляду і вирішення індивідуально-конкретних справ [5, с. 52]. Адміністративне провадження – це послідовна діяльність публічної адміністрації, урегульована адміністративно-процесуальними нормами щодо розгляду та вирішення тих чи інших однорідних груп адміністративних справ. О.В. Кузьменко вважає, що можливо вести мову про три види адміністративних проваджень у системі адміністративного процесу: адміністративно-процедурні; адміністративно-деліктні; адміністративно-судочинські. Причому кожний з зазначених видів проваджень має структурні підвиди. Адміністративно-процедурні провадження можна підрозділити на «управлінські», «щодо надання адміністративних послуг» та «за зверненнями громадян» [5, с. 53].

Демський Е.Ф. вказує, що аналіз авторських концепцій та підходів щодо визначення адміністративного процесу дає можливість дійти висновку про наявність двох форм адміністративного процесу: управлінської та судової. Ці форми неможливо

ототожнювати, але на рівні проваджень вони утворюють правові інститути і складають окрему галузь адміністративного процесуального права, яка на противагу процесу (діяльності у сфері публічних відносин) як цілісна правова система існує в реальності [6, с. 110]. Адміністративний процес – це вид юридичного процесу, який регламентує порядок і умови визнання та забезпечення реалізації прав, обов'язків, свобод та інтересів громадян, юридичних осіб і держави, їх захисту, розгляду і вирішення конкретних справ у публічній сфері органами владних повноважень, їх посадовими особами та адміністративними судами відповідно до чинного законодавства [6, с. 111]. Адміністративним провадженням є система нормативно врегульованих якісно однорідних процесуальних дій учасників адміністративного процесу у відповідній сфері публічних відносин, спрямованих на вирішення конкретних адміністративних справ з урахуванням професійної спеціалізації [6, с. 114]. Адміністративна процедура – це встановлений нормами адміністративного процесуального права порядок діяльності суб'єктів правовідносин щодо реалізації нормативно-правового регулювання у сфері державного управління та розгляду і вирішення конкретних адміністративних справ [6, с. 134-135]. Процедура в адміністративному процесі – це встановлені законодавством правила, порядок і умови (зразок) вчинення процесуальних дій щодо розгляду, розв'язання і вирішення конкретної адміністративної справи в публічній сфері [6, с. 135].

Лагода О.С. відзначає, що сформульовано поняття адміністративної процедури, під якою розуміють встановлений законом порядок розгляду та розв'язання індивідуальних адміністративних справ органом виконавчої влади і місцевого самоврядування, який закінчується прийняттям адміністративного акта або укладанням адміністративного договору [7, с. 18].

Адміністративний процес, на думку О.В. Музи, слід розглядати як «тріаду» адміністративної діяльності уповноважених органів державної влади: управлінський адміністративний процес (застосування адміністративно-правових норм органами виконавчої влади, включаючи нормотворення); юрисдикційний адміністративний процес (особливий вид виконавчо-розпорядчої діяльності, пов'язаної з реалізацією в примусовому порядку відповідних адміністративно-правових норм); судовий адміністративний процес (особливий порядок розгляду судами справ адміністративної юрисдикції). Однак, такий видовий поділ адміністративного процесу треба вважати умовним, оскільки: по-перше, у вітчизняній науці адміністративного права не існує на цей рахунок універсальних точок дотику; по-друге, не завжди конкретний вид адміністративного провадження можна віднести виключно до управлінського, юрисдикційного або судового адміністративного процесу: у науковій літературі відсутні єдині критерії такого розмежування [8, с. 74-75].

Отже, поняття «адміністративний процес», «адміністративне провадження» та «адміністративна процедура» співвідносяться, як ціле та частка. Слід погодитись з Музою О.В., який робить висновок про те, що аналіз співвідношення та розмежування понять «адміністративна юстиція», «адміністративна юрисдикція», «адміністративний процес», «адміністративна процедура» та «адміністративне судочинство» свідчить про їх взаємозбагаченість та взаємодоповненість елементами (ознаками) адміністративно-правових явищ та адміністративної (владно-управлінської) діяльності. Разом із тим, слід обережно взаємовиключати та взаємопоглинати аналізовані вище поняття, оскільки це може призвести до зміни усієї парадигми вітчизняного адміністративного права [8, с. 85].

Використані джерела:

1. Стеценко С.Г. Адміністративний процес в контексті розвитку адміністративно-правової науки // Збірник наукових праць «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку»: VI Міжнародна науково-практична конференція «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку» (м. Київ, 23-24 вересня 2011 р.) // Ред. колегія: О.Ф. Андрійко (голова ред. кол.), В.П. Нагребельний, А.А. Пухтецька (відп. секр.), Л.Є. Кисіль, Ю.С. Педько, Н.В. Хорощак, В.А. Дерець, А.В. Кірмач, Л.В. Люлька. – К., Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. – 600 с.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. - № 35-36, № 37. - Ст. 446.
3. Проект Адміністративно-процедурного кодексу України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.minjust.gov.ua/0/41460.
4. Кузьменко О.В. Адміністративний процес у парадигмі права: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.В. Кузьменко. – Київ, 2006. – 34 с.
5. Кузьменко О.В. Актуальні проблеми змісту та структури адміністративного процесу // Збірник наукових праць «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку»: VI Міжнародна науково-практична конференція «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку» (м. Київ, 23-24 вересня 2011 р.) // Ред. колегія: О.Ф. Андрійко (голова ред. кол.), В.П. Нагребельний, А.А. Пухтецька (відп. секр.), Л.Є. Кисіль, Ю.С. Педько, Н.В. Хорощак, В.А. Дерець, А.В. Кірмач, Л.В. Люлька. – К., Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. – 600 с.
6. Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України: навч. посіб. / Е.Ф. Демський. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 496 с. – Бібліогр.: с. 488-495.
7. Лагода О.С. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування: автореферат дис. на здобуття наукового ступеня канд. юридичних наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.С. Лагода. – Ірпінь, 2007. – 22 с.
8. Муза О.В. Адміністративна юстиція в Україні: стан та перспективи розвитку: монографія / О.В. Муза; Ін-т законодавства Верховної Ради України ; за заг. ред. Нижник Н.Р. – К.: Четверта хвиля, 2011. – 136 с.

Плінська Ірина Петрівна,
студентка 5-го курсу юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАЦІВНИКІВ ЮРИДИЧНОЇ СЛУЖБИ

Повсякденна робота юриста не тільки приваблива, але і почесна. Це важка, копітка робота. Він повинен мати глибокі і різносторонні знання, певний професійний і життєвий досвід, бути принциповим і наполегливим, сумлінно виконувати службові обов'язки, дотримуватись законності і вірності присязі.

Будь-яка організація, підприємство чи установа в Україні у своїй діяльності мають неухильно дотримуватися законодавства України. Організація правової роботи, спрямованої на правильне застосування, дотримання та беззастережне виконання вимог

актів законодавства, інших нормативно-правових документів такими суб'єктами господарювання, а також їх керівниками та працівниками під час виконання покладених на них завдань і функціональних обов'язків, є основним завданням юридичної служби.

На підприємстві функції юридичної служби може виконувати юрисконсульт відповідної категорії (головний юрисконсульт, старший юрисконсульт, юрисконсульт).

При заміщенні посад, складанні і розподілі посадових обов’язків потрібно враховувати досвід роботи, кваліфікацію та спеціалізацію одержаної юристом освіти. Зокрема, на посаду керівника юридичного відділу варто призначати юриста широкого профілю, який має вищу юридичну освіту, одержану (бажано) у престижному вузі, який має великий досвід роботи. На посади юрисконсультів необхідно також призначати юристів з урахуванням досвіду їхньої роботи.

На посаду керівника юридичної служби органу виконавчої влади, його заступника призначається особа з вищою юридичною освітою за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра, спеціаліста і стажем роботи за фахом на державній службі та/або за фахом на керівних посадах в інших сферах не менш як п'ять років.

На посаду керівника юридичної служби підприємства призначається особа з вищою юридичною освітою за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра, спеціаліста і стажем роботи за фахом не менш як три роки.

Керівник юридичної служби міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади призначається на посаду на підставі висновку Мін'юсту.

Керівники юридичних служб територіальних органів міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади призначаються на посаду за погодженням з керівниками юридичних служб відповідних міністерств, інших центральних органів виконавчої влади.

Підвищення кваліфікації працівників юридичних служб органів виконавчої влади, підприємств організовує Мін'юст та його територіальні органи.

Розподіл обов’язків дуже тісно пов’язаний з плануванням роботи юридичної служби. Даний розподіл здійснюється в залежності від об’єму роботи та структури юридичної служби. Доцільно розподілити функції так, щоб кожний юрисконсульт відповідав за окремі основні питання (удосконалення господарських взаємовідносин, забезпечення збереження матеріальних цінностей, взаємовідносини з транспортними організаціями, договірна робота, претензійно-позовна робота), а також за конкретні питання ділянки повсякденної роботи (кодифікація діючого законодавства, правове справочинство, складання звітності). За юрисконсультами можуть бути закріплені відділи, цехи, інші структурні підрозділи підприємства залежно від структури господарського органу.

Розподіл обов’язків працівників юридичних служб може проводитися в залежності від складності правової роботи. Існує особливо складна робота, підвищеної та середньої складності робота.

Аналіз діяльності юридичних служб центральних органів виконавчої влади, підпорядкованих їм підприємств, установ та організацій, засвідчує перманентний брак кадрів у цих службах.

Як заявив міністр юстиції України Олександр Лавринович за підсумками першого півріччя 2012 року залишалися вакантними 7 посад керівників юридичних служб, зокрема, у Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України, у Державній санітарно-епідеміологічній службі України, Державній службі інтелектуальної власності України, Державному агентстві водних ресурсів України, Державному агентстві з інвестицій та управління національними проектами України, Державному агентстві України з туризму та курортів та у Національному агентстві України з питань державної служби.

Загалом, з початку 2012 року в юридичних службах були вакантними у середньому близько 16% від загальної кількості посад, передбачених штатними розписами.

У територіальних підрозділах центральних органів виконавчої влади, на державних підприємствах, установах та організаціях, що належать до сфери управління цих органів, штатними розписами було передбачено 9 980 посад працівників юридичних служб, з яких вакантними залишалися 1 438 посад, тобто 14,4% від загальної кількості посад.

Говорячи про професійну якість роботи юридичних служб центральних органів виконавчої влади, зокрема, нормопроектувальну діяльність, Міністр юстиції зазначив, що Міністерство юстиції погоджує близько 99% проектів нормативно-правових актів, поданих року на правову експертизу до Мін'юсту.

Отже,в організації роботи юридичних служб існують ще певні проблеми. Залишається невирішеним питання щодо наявності вакантних посад працівників юридичних служб центральних органів виконавчої влади, що негативно впливає на стан виконання юридичною службою основних завдань з організації правової роботи. Не краща ситуація і з питаннями укомплектування юридичними кадрами підприємств, установ, організацій, що входять до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади. Як наслідок – неналежний стан правової роботи, яка не відповідає сучасному рівню розвитку господарських і соціально-економічних відносин, не забезпечує належне запобігання порушенням чинного законодавства. Значних матеріальних збитків зазнають підприємства з причин неналежного виконання договірних зобов'язань, наявності порушень трудових та інших соціальних прав громадян.

Використані джерела:

1. *Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 р. № 1040.*
2.Електронний ресурс. Режим доступу http://zib.com.ua/ua/12016-ukraini_ne_vistachae_yuristiv__minyust.html
3.Горевий В.І. Організація юридичної служби на підприємстві. Університетська книга. – 2008.

Поліщук Марина Сергіївна,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України», кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ ДЖЕРЕЛ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ЗА ПРОЕКТОМ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ

Основним джерелом правового регулювання відносин у сфері праці все ще залишається Кодекс законів про працю України 1971 року, який практично повністю втратив свою актуальність, не відповідає характеру сучасних трудових відносин та не встигає за їх розвитком і динамікою. На сьогодні ми маємо проект Трудового кодексу від 02.04.2012 р., підготовлений до розгляду у Верховній Раді України [1].Серед

науковців цей документ викликав неоднозначну реакцію, критики зазнали майже всі позиції проекту. У межах даного дослідження хочемо акцентувати увагу на неузгодженості та розмитості побудованої системи джерел правового регулювання відносин у сфері праці за проектом Трудового кодексу.

Метою реформування трудоправової галузі, а, зокрема, кодифікації трудового законодавства, є створення та подальший розвиток стрункої внутрішньо погодженої системи джерел, що регулюють трудові й пов'язані з ними відносини. Саме цього і не було досягнуто, на наш погляд, укладачами останнього ПТК. Питанню «джерел» правового регулювання відносин у проекті ТК присвячено главу другу книги першої, яка має назву «Нормативно-правові та інші акти, що регулюють трудові відносини» та складається з восьми статей. Порушення вимог юридичної техніки присутні вже в самій назві, адже перша її частина визначає зміст глави шляхом казуїстичного переліку складових, використовуючи при цьому відкрите формулювання «та інші». У назві доцільним було б використати абстрактний спосіб викладення і замінити конструкцію «нормативно-правові та інші акти» більш загальним терміном «джерела». Крім того, сферою, на яку розповсюджуються норми даної глави ПТК визначено «трудові відносини», що є неповним і нелогічним, адже статтею другою проекту вже передбачено перелік «відносин, що регулюються Трудовим кодексом України», серед яких є не лише власне «трудові», а й ті, що визначаються наукою трудового права як «тісно пов'язані з трудовими». З огляду на зазначене, правильним було б назву глави другої книги першої ПТК викласти в такій редакції: «Джерела правового регулювання трудових та пов'язаних з ними відносин».

Стосовно змісту зазначеної глави ПТК також виникають певні запитання. Зокрема, недосконалою видаються назва та зміст першої статті даної глави (ст. 11 ПТК), яка відіграє роль основної конструкції. Назва даної статті – «Система нормативно-правових та інших актів, що регулюють трудові відносини» – має ті ж недоліки, що і назва глави, і потребує уточнення. Щодо сфери правового регулювання, уточнення пропонується аналогічне запропонованому для назви глави. Щодо виду джерел, які будуть систематизовані в даній статті, тут слід визначитись, адже конструкція «нормативно-правові та інші акти» позбавляє зміст цієї норми точності та призводить до неоднозначного розуміння. З нашої точки зору було б логічно правильним спочатку привести до єдиної системи саме нормативно-правові акти як стрижневі джерела, а потім вже визначатись з «іншими актами».Пропонуємо, таким чином, з назви статті виключити конструкцію «та інших актів» і, як наслідок, сформулювати її в такому вигляді: «Система нормативно-правових актів, що регулюють трудові та тісно пов'язані з ними відносини».

Далі слід зупинитись на самій системі актів, що передбачена статтею одинадцятою проекту. Вона видається дещо недосконалою та розмитою.

Однією з причин такої недосконалості вважаємо занадто широкий підхід до визначення терміну «законодавство», що навіяний відголосками радянського періоду і спричиняє подальшу плутанину з ієрархією джерел.

Іншим недоліком передбаченої системи вбачається відсутність регламентації на законодавчому рівні локальних нормативно-правових актів, які виступають специфічними джерелами правового регулювання відносин саме в трудоправовій галузі.Вважаємо, що новий Трудовий кодекс повинен мати окрему статтю, присвячену локальному регулюванню трудових відносин, яка має містити визначення локальних нормативних актів, загальні вимоги щодо їх розробки і прийняття, а також співвідношення з іншими нормативно-правовими актами.

Позицію авторів ПТК, відповідно до якої трудовий договір фактично віднесено до джерел правового регулювання відносин у сфері праці на рівні з іншими нормативними актами (ч. 2 ст. 11), також можна віднести до однієї з причин недосконалості системи джерел.Трудовий договір можна розглядати як «джерело»

регулювання індивідуальних відносин між конкретними працівником та роботодавцем лише у вузькому сенсі,але серед норм, що містять загальні положення, не може бути місця зазначеному вузькому трактуванню.

Докладно проаналізувавши фактично лише статтю одинадцяту проекту ТК, порівнявши її положення з існуючими науковими здобутками, чинним законодавством та іншими нормами ПТК і виявивши при цьому декілька принципових проблем загального рівня, ми, таким чином, спробували довести недосконаліть вживаної нормотворчої техніки, яка, у свою чергу, призводить до проблем на більш нижчих рівнях та ускладнює процес регулювання відносин у сфері праці. Нами запропоновано вирішення зазначених проблем шляхом розробки певних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення законодавства та правозастосовчої практики для ефективного захисту прав і законних інтересів сторін трудових відносин, які ще будуть нами опрацьовані в подальших дослідженнях. Основні з них такі:

1. Назву гл. 2 кн. 1 ПТК викласти в такій редакції: «Джерела регулювання трудових та пов’язаних з ними відносин».

2. Назву ст. 11 ПТК сформулювати в такому вигляді: «Система нормативно-правових актів, що регулюють трудові та тісно пов’язані з ними відносини».

3. Систематизувати нормативно-правові акти, які виступають джерелами правового регулювання в трудоправовій сфері таким чином:

- трудове законодавство - система законів України на чолі з Конституцією, що формується Верховною Радою України як єдиним органом законодавчої влади, включаючи міжнародні договори, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України;
- підзаконні нормативно-правові акти: акти Президента, Кабінету Міністрів України, інших органів влади;
- локальні нормативно-правові акти: 1) акти соціального партнерства (колективні угоди різних рівнів та колективні договори); 2) акти роботодавців нормативного характеру.

4. Присвятити окремі статті Трудового кодексу в межах глави другої книги першої питанням: 1) визначення локальних нормативно-правових актів, регламентації загальних вимог щодо їх прийняття та співвідношення з іншими нормативно-правовими актами; 2) співвідношення трудового договору і джерел правового регулювання відносин у сфері праці.

5. Виключити абзац 2 ч. 2 та повністю ч. 4 ст. 11 і впорядкувати їх положення за змістом ПТК.

Використані джерела:

1. Проект Трудового кодексу України /Текст законопроекту до другого читання від 02.04.2012 р.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=30947.

Попок Екатерина Михайловна,
студентка 4-го курса юридического факультета
Международного университета «МИТСО»

СУБЪЕКТИВНОЕ ТРУДОВОЕ ПРАВО

Субъективное право является одной из важнейших категорий юриспруденции, так как оно является средством удовлетворения разнообразных интересов и потребностей личности. В теоритическом аспекте понятие «субъективное право» относится к числу дискуссионных, поэтому объектом исследования в данной работе станет понятие «субъективного права» и его реализация в сфере трудовых отношений.

Теория права разделяет «права»на объективные и субъективные. Первые относятся к тем, которые закреплены в законе, а вторые – это права субъектов в конкретных правоотношениях.

В теории встречаются различные интерпретации понятия «субъективного права». Б.Н. Чичерин определял субъективное право как «нравственная возможность, или иначе, как законная свобода что-либо делать или требовать» [1, с. 469]. По мнению Р. Иеринга «субъективное право –это юридически защищённый интерес» [2, с.271].Ю.С. Гамбаров с этим не согласен, обосновывая тем, что «один интерес и его защита не дают понятия субъективного права, так как не все интересы пользуются защитой и ведут к праву, точно так же как не все интересы, получающие даже защиту права, представляют собой субъективные права» [2, с. 272].С.Н. Братусь одним из первых определил субъективное право как признанную и обеспеченную законом меру возможного поведения лица [3, с. 13].По мнению Н.Г. Александрова субъективное право представляет собой единство трех возможностей (правомочий): возможности поведения самого обладателя права; возможности требовать определённого поведения от обязанных лиц; возможности прибегнуть к принудительной силе государства в случае невыполнения требования обязанными лицами [4, с. 108-109]. Однако последнее правомочие было расширено В.П. Грибановым, который добавил к нему также возможность самозащиты гражданских прав, и применение самим управомоченным лицом мер оперативного воздействия [5, с. 154 -155].По нашему мнению, данный вопрос решается и зависит от типа правового регулирования. При императивном правовом регулировании субъективное право выступает в роли правовой возможности и в ряде случае процесс её осуществления уже регламентирован законом и соответственно от воли лица впоследствии не зависит. Примером, в сфере трудовых отношений может служить расторжение трудового договора по инициативе нанимателя, регламентированное в ст. 42 Трудового кодекса Республики Беларусь (далее – ТК Беларуси). Данная статья предусматривает девять оснований, по которым наниматель может реализовать свое право на расторжение трудового договора с работником. Наниматель не вправе отступать от установленного законодательством перечня, а также обязан соблюдать процедуру увольнения работника, предусмотренную законодательством, чтобы реализовать своё право полностью. Следовательно, тезис о том, что характерной чертой субъективного права является воля индивида, не совсем уж абсолютный. Наоборот, при диспозитивном правовом регулировании субъективное право находит своё полное отражение, так как реализация права и процесс его осуществления полностью зависит от воли лица и требует только не нарушения законодательства. Право на труд любого лица может быть реализовано по его воле в любой сфере деятельности с выбором закрепления таких отношений(трудовой либо гражданско-правовой договоры) или вообще может остаться не реализованным, также по воле индивида. Следует отметитьто, что вопрос зависимости реализации возможностей от типа правового регулирования был рассмотрен Н.И. Дивеевой[6, с. 139-140].

Источники субъективного трудового права также представляют интерес в теории трудового права, который усматривается в трудах Е.Б. Хохлова [7], К.Л. Томашевского [8]. Как было упомянуто ранее трудовые права, закреплённые в законодательстве, относятся к объективному трудовому праву. Также их именуют статутными правами [6, с. 141], так как они определяют статус каждого участника процесса труда. Данные права становятся субъективными, когда они составляют конкретное трудовое и связанное с ними правоотношение. Коллективный договор (соглашение) также может выступать как источниксубъективных трудовых прав (в части обязательств сторон), так и источником объективного трудового права (в части нормативных положений). Это связано с тем, что коллективный договор – это вид социально-партнёрского нормативного соглашения, нормативность которого заключается в том, что он адресован неопределённому кругу лиц и рассчитан на неоднократное применение[9, с. 5, 15]. Специфическим источником субъективных трудовых прав является – трудовой договор. Закрепленные в нем права и обязанности сторон определяют условия содержания трудового правоотношения. Специфика данного источника субъективного трудового права, прежде всего состоит в том, что стороны (как правило, работник и наниматель)сами определяют условия возникающего между ними трудового правоотношения. То есть стороны трудового договора сами создают свои субъективные права, основанные, конечно, на нормах объективноготрудового права.

Таким образом, субъективное трудовое право является средством претворения в действительность прав, закреплённых в трудовом законодательстве. Возможность реализации субъективных трудовых прав, с учетом их полного содержания, зависит от типа правового регулирования.

Источником субъективных трудовых прав, кроме трудового законодательства, коллективного договора (соглашения), являются трудовой договор и иные индивидуальные соглашения о труде. Именно в порядке индивидуально-договорного регулирования формализуется субъективное трудовое право, что делает трудовой договор непосредственным его источником.

Использованные источники:

1. Чичерин, Б.Н. Существо и основные начала права// Хропанюк В.Н. Теория государства и права: Хрестоматия. М. : «Интерстиль», 1999. – 994с.

2. Лушников, А.М., Лушникова, М.В. Курс трудового права: Учебник: в 2 т. Т.1.Сущность трудового права и история его развития. Трудовые права в системе прав человека. Общая часть: 2-е изд., перераб. и доп. / А.М. Лушников, М.В. Лушникова. – М.: Статут, 2009. – 879 с.

3. Братусь,С.Н. Субъекты гражданского права / С.Н. Братусь. – М.: Госюриздат, 1950. – 367 с.

4. Александров, Н.Г. Законность и правоотношения в советском обществе / Н.Г. Александров. – М.: Госюриздат, 1955. – 176 с.

5. Грибанов, В.П. Пределы осуществления и защиты гражданских прав / В.П. Грибанов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1972. – 284 с.

6. Дивеева, Н.И. Теоритические проблемы индивидуального правового регулирования трудовых отношений: Монография / Н.И. Дивеева. – Барнаул: Азбука, 2008. – 248 с.

7. Курс российского трудового права: в 3 т.: Т. 3: Трудовой договор / под ред. Е.Б. Хохлова. – СПб.: Изд-во Р. Асланова «Юрид. Центр Пресс», 2007. – 654 с.

8. Томашевский, К.Л. Являются ли индивидуальные соглашения о труде источниками трудового права? / К.Л. Томашевский // Право.by. –2012. – 1. – С. 61-64.

9. Волк, Е.А. Коллективные договоры и соглашения как источники современного трудового права : теория и практика / Е.А. Волк, К.С. Костевич, К.Л. Томашевский. – Минск :Амалфея, 2012. – 292 с.

Потушинська Ольга Петрівна,
студентка 6-го курсу заочного факультету
Хмельницького університету управління та права

ЗАКРІПЛЕННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Організаційна діяльність державної служби зазвичай спрямовується на надання певних послуг суспільству. Саме тому державна служба потребує оптимального, у тому числі узгодженого по вертикалі і горизонталі, визначення цілей, повноважень, структури органів, які б забезпечували результативне та ефективне функціонування і відповідну поведінку як органу в цілому, так і його державних службовців. Державна служба має надати державному управлінню системного характеру, програмно-цільового підходу та забезпечити належне надання послуг людині, громадянину, всім інститутам громадянського суспільства, управлінський професіоналізм, законність, правову компетентність, організованість і дисципліну, результативність, раціональність, ефективність та інші риси функціонування механізму держави, яких потребують наше суспільство та держава [1]. Реалізуючи свої функції, держслужба є таким інститутом, за допомогою якого реалізується демократична сутність держави та підтримується життєдіяльність суспільства. Під терміном «функція державної служби» слід розуміти основні напрями діяльності державної служби щодо її кадрового, нормативно-правового та наукового забезпечення, а також забезпечення реалізації загальних напрямів політики у сфері державної служби. Функції державної служби зумовлені об'єктивними закономірностями. Зміст кожної функції визначається цілями, що стоять перед державою та державним управлінням, і специфікою об'єкта державного управління, особливостями державно-службових повноважень, сфери діяльності та посадових обов'язків державних службовців тощо.

Можна визначити декілька критеріїв для класифікації функцій державної служби. За одним з них (конституційний поділ влади на три гілки), функції державної служби поділяються на законодавчі (втілюються ужиття внаслідок прийняття законів); виконавчі (можуть вважатися найбільш об'ємними, оскільки завдяки саме діяльності державних службовців органів виконавчої влади втілюється у життя потенціал державної служби; судові (пов'язані із сприйняттям суддів як осіб, які фактично служать суспільству та від імені держави здійснюють правосуддя [2].

В. Я. Малиновський, аналізуючи функції держави, пропонує сприймати два їхні рівні. До першого належать ті, які відображають роль державної служби в суспільстві, зокрема забезпечення реалізації державної політики в управлінні суспільними процесами та захист прав та свобод людини і громадянина, надання громадянам управлінських послуг на високому рівні тощо. До другого ж рівня автор відносить ті, які забезпечують створення умов для ефективної діяльності органів державної влади, зокрема: установлення професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців, максимально об'єктивний і гласний добір і просування кадрів на основі їх ділових і професійних якостей, заслуг і результатів роботи, статистичний облік кадрів державної служби, оцінка раціональності та ефективності затрат на апарат, формування дієвого кадрового резерву, відповідне матеріально-технічне та технологічне забезпечення виконання державними службовцями їх функцій тощо [3;13].

О. В. Литвин, в свою чергу, пропонує наступну класифікацію функцій державної служби. Як критерій, обрано права людини. З цього погляду, всі функції державної служби розділено на такі групи: 1. правотворчі – створення норм права, приписи яких визначають, деталізують чи конкретизують права людини; 2. правореалізуючі – створення інститутом державної служби та безпосередньою діяльністю державних службовців можливостей для реалізації пересічними громадянами своїх прав, свобод і

законних інтересів; 3. правозастосовні – застосування норм чинного законодавства, спрямованих на задоволення потреб людини (прерогатива виключно органів державної влади); 4. правоохоронні – полягають у діяльності відповідних структур Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України та інших правоохоронних органів щодо охорони прав людини у найбільш широкому розумінні цього значення [2].

З позицій мети здійснення усі функції державної служби можна поділити на загальні, спеціальні (специфічні) і допоміжні. Загальні функції, в свою чергу, поділяються на ті, які пов'язані з виконанням завдань державного органу (регулювання, планування, прогнозування, координацію, організацію, облік, контроль, примус), і ті, що спрямовані на вирішення кадрового забезпечення державних органів та їх апарату. Щодо спеціальних функцій державної служби в юридичній літературі немає відповідного якісного тлумачення, яке підтримують більшість фахівців. У деяких випадках специфічні і спеціальні функції розглядаються як одні і ті самі, в інших – як різні за своєю сутністю явища. Спеціальні функції державної служби пов'язані зі специфікою завдань, що виконуються державним органом у відповідній сфері. Сукупність допоміжних функцій державної служби пов'язана з обслуговуванням діяльності державних органів у межах основних і специфічних функцій – юридичне обслуговування, діловодство, матеріально-технічне забезпечення, визначення статусу та переліку підприємств, які підлягають безпосередньому державному управлінню, перелік спеціальностей, за якими необхідно здійснювати підготовку державних службовців.

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що функції державної служби як основні напрями діяльності державних інституцій, що реалізуються у безпосередній діяльності державних службовців, мають важливе значення, а їх вивчення дозволить прогнозувати розвиток тих чи інших напрямів управління, вчасно коригувати державою вплив на розвиток суспільних відносин і правильно оцінити роль державної служби у вирішенні проблем здійснення державної влади.

Використані джерела:

1. *Державне управління : проблеми адміністративно-правової теорії та практики / В. Б. Авер'янов (заг. ред.) ; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К. : Факт, 2003. – 384 с.*
2. *Литвин Н. А. Людиноцентристське призначення функцій державно-управлінських відносин / Литвин Н. А. // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). - №3(54). – 2011. – С. 163-164.*
3. *Малиновський В. Я. Державна служба : теорія і практика : навчальний посібник / Малиновський В. Я. – К. : Атіка, 2003. – 160 с.*
4. *Бачило И. Л. Функции органов управления (правовые проблемы формирования и реализации) / Бачило И. Л. – М., 1976. – С. 64.*
5. *Про Концепцію розвитку законодавства про державну службу в Україні : Указ Президента України : від 20 лютого 2006 р. № 140/2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua .*

Пунда Олександр Олегович,
заступник директора з наукової роботи
Державного науково-дослідного інституту митної справи

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ ІЗ ФУНКЦІЄЮ ВІДЕОАНАЛІТИКИ ПРИ МИТНОМУ СПОСТЕРЕЖЕННІ

Митне спостереження – це гласне й цілеспрямоване аудіовізуальне спостереження посадовими особами митних органів за перевезенням товарів і транспортних засобыв, що перебувають під митним контролем, вчиненням із ними вантажних та інших операцій, а також за об'єктами митної інфраструктури, посадовими особами митних органів і суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності у зоні митного контролю.

В останні роки ми стали свідками значного кількісного та якісного росту наукових технологій. Цей процес впливає на всі сторони суспільного життя, особливо у сфері міжнародної комунікації, ведення бізнесу, охорони порядку та захисту законних інтересів держави.

Державній митній службі України для сталої реалізації митної політики, направленої, насамперед, на захист економічних інтересів і безпеки держави в умовах жорстких часових нормативів на здійснення митних процедур необхідно максимально використовувати та впроваджувати сучасні технології з урахування необхідності паралельної розробки нормативного законодавства, яке регулює їх використання.

Сучасні цифрові технології призвели до справжньої революції в відеоспостереженні: з'явилися доступні по ціні системи високої розподільчої здатності з потужним збільшенням, малопомітні всепогодні камери, камери панорамної зйомки, передача сигналів через мережу Інтернет, ефективні програмні засоби відеоаналітики (розпізнавання образів та детектування наперед визначених подій), сумісність з існуючими системами обробки, накопичення та передачі даних, що дозволяє розглядати системи відеоспостереження як ефективний сучасний інструментарій для підвищення якості управління процесами під час проведення митного контролю, розслідування порушень митних правил.

Крім того, одним із ключових факторів широкого використання відеоспостереження є перспектива зниження людського фактору в процесі аналізу ситуації, обробки відеозображення та прийняття рішення.

Зазначене вимагає Державну митну службу України негайно провести ряд підготовчих етапів з метою вибору найбільш раціональних шляхів побудови систем відеоспостереження митних органів, напрацювання відповідної нормативної бази, підготовки відповідних технічних та організаційних рекомендацій на найближчі декілька років.

Сучасні СІАВС (поки що недоступні митній службі України) забезпечують "відеоаналітику" та в цілому підіймають ефективність роботи з відеоархівами в порівнянні з наявними СВС на вищій якісний рівень, шляхом:

- автоматичного відстеження різноманітних тривожних (підозрілих) ситуацій за рахунок використання базових та ситуаційних відеодетекторів;
- реалізації функцій ситуаційного аналізу відеоархіву, тобто забезпечення швидкого пошуку відеозаписів, що відповідають визначеним параметрам поведінки об'єктів у кадрі.

У випадку інтегрування інформації, що отримана в результаті застосування системоутворюючих компонентів, що продукують таку інформацію при митному контролі та митному оформленні буде створена можливість аналізувати не тільки товари й ТЗ, але й дії суб'єктів, які приймають участь у переміщенні товарів.

Новими функціями такої системи буде й можливість в оперативному режимі контролювати діяльність посадових осіб митних органів при митному контролі, що дозволить ужити додаткових профілактичних заходів із запобігання проявам корупції.

Необхідність спрощення та прискорення митних процедур та процедур логістики під час увезення та вивезення товарів на (з) територію країни, зменшення ризиків порушення митної та економічної безпеки вимагає створювати інтегровані електронні інформаційні системи митного оформлення та контролю, до складу яких мають входити системи (підсистеми), що забезпечуватимуть при мінімальному втручанні посадової особи, яка відповідає за введення певного набору даних (людський фактор), продукування, збір, накопичення, збереження, передачу тощо первинної інформації, необхідної для виконання завдань митного оформлення та контролю.

З огляду на це стає важливим розробка конкретних пропозицій щодо удосконалення нормативно-правової бази з витань використання систем інтелектуального відеоспостереження (далі - СІВС) в Державній митній службі України, аналіз та підготовка рекомендацій щодо вибору параметрів СІВС в цілому та її окремих технічних складових.

На цій основі необхідною стає розробка рекомендацій, проектів нормативних документів та технічних вимог як до окремих складових СІВС так і до системи в цілому з урахуванням специфіки їх використання в митних органах України та сучасних тенденцій (перспектив) їх розвитку та впровадження.

Використані джерела:

1. *Про Концепцію інтегрування системоутворюючих компонентів технічних та спеціальних засобів митного контролю з автоматизованою системою митного оформлення Держмитслужби України: Наказ Держмитслужби України від 28.03.2012 № 191 [Електронний ресурс]: режим доступу http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article;jsessionid*

Разумов Алексей Алексеевич,
председатель Саратовского отделения Правозащитного центра «РОД»

ОГНЕСТРЕЛЬНОЕ ОРУЖИЕ ОГРАНИЧЕННОГО ПОРАЖЕНИЯ В ДЕЙСТВУЮЩЕМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ РОССИИ

С 01 июля 2011 года в ФЗ «Об оружии» вступили в силу поправки, согласно которым в законодательство об оружии введено новое понятие: огнестрельное оружие ограниченного поражения (ООПП). Ст. 1 и 3 ФЗ «Об оружии» ООПП определяет как пистолет, револьвер либо огнестрельное бесствольное устройство отечественного производства, позволяющие использовать патроны травматического, газового либо светозвукового действия, не предназначенные для причинения смерти человеку.

Несмотря на новацию понятия ООПП оружие данного типа известно в России с 1999 года, когда в продажу поступил травматический пистолет «Оса», сертифицированный как огнестрельное бесствольное оружие. В 2004 году в продаже появился пистолет «Макарыч», сертифицированный как газовое оружие с возможностью стрельбы резиновой пулей. В дальнейшем в гражданском обороте появлялись всё новые модели гражданского оружия подобного типа. Назрела необходимость выделения в отдельный класс оружия, использующего в качестве основных боеприпасов патроны травматического действия, что и было осуществлено

путём внесения поправок в ФЗ «Об оружии», посредством принятия ФЗ «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации» от 28 декабря 2010 года №398-ФЗ.

К сожалению, при внесении поправок должным образом не была оценена эволюция ООООП, достигнутая на 2010 год, статистика эффективности применения данного типа оружия, а также перспективы его развития. В период подготовки поправок, в СМИ была развёрнута информационная компания, крайне негативно позиционирующая ООООП. Не было учтено соотношение смертельных случаев в результате применения ООООП относительно общего количества данного типа оружия (более двух миллионов единиц) на руках у населения, и статистики предотвращённых преступлений благодаря применению ООООП. Неблагоприятный информационный фон, сопровождающий ООООП в СМИ, существенно повлиял на восприятие нового класса гражданского оружия Законодателем при принятии поправок к ФЗ «Об оружии», что свело приоритет требований к «нелетальности», «невозможности переделки данного вида оружия в огнестрельное», «ограничении количества единиц ООООП до двух штук в одни руки».

Обеспечение принципа «нелетальности», по мысли Законодателя, должно достигаться путём ограничения дульной мощности гражданского ООООП до 91 дж. Однако никаких данных, позволяющих судить об обоснованности принятой дульной мощности для гражданского ООООП в открытых источниках, не приводится. Целесообразность ограничения дульной мощности ООООП до 91 дж вызывает обоснованные сомнения. В ООООП в качестве поражающего элемента (за исключением огнестрельных бесствольных устройств типа) используется лёгкий резиновый или пластизолевый шарик весом от 0,7 до 2,3 грамма. Небольшой вес обуславливает стремительное уменьшение кинетической энергии, запасённой поражающим элементом, с каждым метром преодолеваемого им расстояния. На дистанции 5 метров энергия шарика снижается примерно вдвое. Т.е. мощности поражающего элемента даже на расстоянии 3-5 метров явно недостаточно. Не был учтён Законодателем и вопрос применения ООООП в зимнее время (длящееся в РФ полгода), когда население носит плотную зимнюю одежду, на пробой которой поражающий элемент затратит 50-60 дж. Оставшиеся 20-40 дж не гарантируют должного останавливающего эффекта. При этом выстрел в голову с близкого расстояния гарантированно приведёт к тяжким телесным либо летальному повреждениям, что не позволяет говорить о достижении принципа «нелетальности» (пусть и в ущерб снижения поражающего действия ООООП). Не решён вопрос и существенного различия по мощности (до двух раз) различных моделей ООООП из-за конструктивного различия стволов. Не принята во внимание необходимость регламентации плотности и эластичности поражающих элементов.

Ст. 17 ФЗ «Об оружии» прямо запрещает изготовление ООООП из основных частей боевого оружия, а также ввоз такового вида оружия и его основных частей из-за рубежа. Так, по мнению Законодателя, должна быть достигнута невозможность переделки ООООП в нелегальное огнестрельное оружие, либо использования его основных частей в криминальных целях. Однако случаи незаконного оборота и переделки легального оружия – единичны. Запрет на изготовление ООООП из основных частей боевого оружия был успешно обойдён ОАО ИМЗ, сертифицировавшего свою продукцию, разработанную на основе боевого оружия, как изделия, изготавливаемые с нуля. Производители ООООП, работающие на импортных комплектующих (АКБС, КСПЗ, «Техноармс»), вместо готовых изделий ввозят полуфабрикаты основных частей ООООП. Однако указанные процедуры существенно удорожают ООООП для конечного потребителя, кроме того, создаётся возможность для недобросовестной конкуренции на основании запретительных норм между производителями ООООП.

Не обусловлены причины, побудившие Законодателя в своих поправках ограничить количество ООООП, получаемого по стандартной лицензии одним

владельцем двумя единицами. ФЗ «Об оружии» ограничивает количество гражданского огнестрельного длинноствольного и газового оружия в одних руках пятью единицами каждого вида оружия. Никаких очевидных причин, позволяющих считать ООПП более опасным, чем иные виды гражданского оружия, Законодателем не сформулировано. При внесении поправок в ФЗ «Об оружии» не были учтены интересы владельцев трёх и более единиц ООПП ранее приобретённого ими в качестве «газового оружия с возможностью стрельбы резиновыми пулями» или «огнестрельного бесствольного оружия»..

Вышеизложенные замечания позволяют во многом оценить внесённые в ФЗ «Об оружии» поправки, как недостаточно обоснованные. В частности, существенно нуждаются в доработке правовые нормы, ограничивающие дульную мощность ООПП. Законодателю следует отказаться от примата «нелетальности», как недостижимого при сохранении достаточных поражающих свойств огнестрельного оружия. Более логичным здесь будет требование «низкой летальности». Дульная мощность ООПП должна составить 300-500 дж, обеспечив снижение летальности за счёт эластичности поражающего элемента. Допуск на российский рынок иностранных производителей ООПП обеспечит потребительское разнообразие, технические новации и рыночную конкуренцию. Увеличение общего количества единиц ООПП во владении гражданина до пяти единиц, восстановит связность норм законодательства об оружии традиционно ограничивающего количество каждого вида гражданского огнестрельного оружия в одних руках пятью единицами. Это существенно увеличит объём рынка ООПП, придав ему динамичность и обусловив дальнейшую эволюцию данного вида гражданского оружия в России.

Рибак Наталія Степанівна,
здобувач Національної академії внутрішніх справ

ВИБОРЧА СИСТЕМА ПРИ ОБРАННІ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Виборним, як правило, одноособовим главою держави в країнах з республіканською формою правління є президент [1; с. 431]. Основний Закон встановлює, що Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п’ять років [2]. Очевидним є те, що виборча система, за якою обирається президент, визначається формою республіканського правління. У президентських та напівпрезидентських республіках глава держави, як правило, обирається всенародно, а в парламентських – парламентом. При цьому, звертають увагу вітчизняні професори конституційного права В. Погорілко та В. Федоренко, всенародне обрання президента республіки виправдовує наділення його широким колом завдань, функцій і повноважень та водночас покладає на нього великі обов’язки щодо здійснення влади як у середині держави, так і поза її межами, у міжнародних відносинах [3; с. 346]. Тому питання пошуку оптимального балансу між сукупністю повноважень Президента як Глави держави та його легітимністю є особливо актуальним для так званих перехідних суспільств. Посттоталітарна Україна на шляху до демократії теж постала перед необхідністю зміцнення традицій народовладдя та, водночас, дієздатності й ефективності головних владних інститутів – президента та парламенту.

При всенародному обранні Президента країни, традиційним у конституційній практиці більшості демократичних держав світу є застосування мажоритарної виборчої системи, яка є системою визначення результатів виборів, завдяки якій представницький

мандат отримує тільки той кандидат, який отримав встановлену законом більшість голосів, а усі інші кандидати вважаються не обраними.

Виборча система при обранні Президента України, слушно було наголошено під час Круглого столу «Проект Виборчого кодексу України», який відбувся у Києві 28 квітня 2010 року, має найпростішу ситуацію, порівняно з застосуванням виборчої системи при обранні інших органів державної влади, органів Автономії та органів місцевого самоврядування в Україні. Ніхто не ставить під сумнів застосовувану мажоритарну систему абсолютної більшості, вона і визнається суспільством, і, мабуть, взагалі оптимальна, хоча теоретично не єдино можлива [4; с. 137]. Більше того, це єдиний вид виборчої системи в Україні, порівняно з виборчою системою при обранні народних депутатів України та виборчою системою щодо формування Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та обрання міських, селищних та сільських голів, яка концептуально не змінювалася за часи Української незалежності. Тобто, мажоритарна виборча система абсолютної більшості застосовувалася на всіх виборах Президента України з 1991 року і по цей час.

Єдина істотна зміна, що відбулася за двадцять років застосування виборчої системи при обранні Президента України, звертає увагу народний депутат України Ю. Ключковський, стосується способу, точніше, технології голосування у 1999 році. Так, залишаючись категоричним, голосування на президентських виборах, яке до того часу було негативним – виборець викреслював у виборчому бюлетені прізвища кандидатів на пост Президента України, яких він не підтримував, тобто по суті голосував «проти», а не «за»), з 1999 року стало позитивним – виборець повинен зазначити у бюлетені одного кандидата на пост Президента України, якого він підтримує [5; с. 94].

На переконання українських вчених-конституціоналістів В. Погорілка та В. Федоренка, питання про незмінність виборчої системи при обранні Президента України можна ставити лише якщо говорити про це у концептуальному плані. Якщо ж підійти до цього питання більш детально, то можна взагалі вести мову про своєрідну «традицію» внесення змін до виборчого законодавства України напередодні або під час виборів, що поза сумнівом є суттєвим недоліком законодавчого забезпечення виборчої системи при проведенні виборів Президента України [3; с. 346]. Це зумовлено тим, що часта зміна виборчого законодавства напередодні або під час виборів Президента України ускладнює не лише їхній перебіг, але й процес встановлення результатів виборів.

Мажоритарна виборча система абсолютної більшості, за якою обирається Президент України, отримує різні оцінки з боку фахівців у галузі виборчого права. З одного боку, ступінь легітимності, насамперед суспільної підтримки, переможця виборів за цією системою значно вищий, ніж це може бути у разі застосування мажоритарної виборчої системи відносної більшості. З іншого боку, пошуки політичних домовленостей кандидатів перед повторним голосуванням часом дають найнесподіваніші результати. Зокрема, цей вид мажоритарної виборчої системи провокує найбільш немислимі і безпринципні домовленості між кандидатами і політичними партіями у період між голосуваннями, оскільки йде відверта «торгівля» голосами виборців, яких кандидати у Президенти України, що не набрали достатньої кількості голосів виборців, у зверненні до «свого» електорату закликають проголосувати за певну кандидатуру під час повторного голосування.

Таким чином, виборча система при обранні Президента України втілюється у формі мажоритарної виборчої системи абсолютної більшості, за якої обраним у день виборів Президентом України вважається кандидат, що одержав на виборах більше половини голосів виборців, які взяли участь у голосуванні. Якщо ж за результатами голосування у день виборів Президента України жоден кандидат не набрав абсолютної більшості голосів виборців, що взяли участь у голосуванні, то проводиться повторне голосування між двома кандидатами, які набрали найбільше голосів. За цього обраним

Президентом України за підсумками повторного голосування вважається кандидат, який за підсумками повторного голосування одержав більшу, ніж інший кандидат, кількість голосів виборців, які взяли участь у голосуванні.

***Використані джерела*:**

1. *Совгиря О.В. Конституційне право України: Навчальний посібник / О.В. Совгиря, Н.Г. Шукліна. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 632 с.*
2. *Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.*
3. *Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг. ред. проф. В.Л. Федоренка. – 3-е вид., перероб. і доопр.; передмова проф. В.В. Коваленка. – К.: КНТ, Видавництво Ліра-К, 2011. – 532 с.*
4. *Матеріали Круглого столу «Проект Виборчого кодексу України» (Київ, 28 квітня 2010 року) // Вибори та демократія. – 2010. – № 2-3. – С. 129-153.*
5. *Ключковський Ю.Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство: монографія / Ю.Б. Ключковський; Національний університет «Києво-Могилянська Академія». – К.: Час Друку, 2011. – 132 с.*

Рижук Ірина Володимирівна,
в.о. старшого викладача кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права

ПРОБЛЕМИ ІМПЕРАТИВНОСТІ ДЕПУТАТСЬКОГО МАНДАТА

Ст. 5 Конституції України визначає, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та місцевого самоврядування [1]. Реалізація місії публічної влади ґрунтується на довірі громадян і народу в цілому. Водночас ця довіра ґрунтується на презумції відповідальності. У силу цього ті, хто у результаті виборів здійснюють публічну владу, відповідальні за дотримання цього принципу довіри. Закріплення й реалізація даного принципу на практиці здійснюється через конституційну відповідальність вищих органів влади і їх посадових осіб.

Відповідно до ч.3 ст. 7 Закону України «Про статус народного депутата України», народний депутат відповідальний за свою депутатську діяльність перед Українським народом як уповноважений ним представник у Верховній Раді України [2].

Розглядаючи імперативний мандат, можна спостерігати систему відносин, в якій депутат розглядається лише як уповноважений своїх виборців. Але слід зазначити, що в юридичній літературі не існує єдності в розумінні змісту імперативного мандату. Ряд авторів розглядає імперативний мандат як обов'язковий наказ виборців своєму депутату [3, с.239]. К. Арановський імперативним мандатом називає обов'язок депутата слідувати інструкціям (наказам) виборців, якими депутат зв'язує себе перед виборцями та несе відповідальність за невиконання своїх зобов'язань, зміст яких полягає у відмові виборців підтримувати депутата на чергових виборах і навіть у відкликанні (достроковому припиненні повноважень) парламентаря, що не виправдав виказаної йому довіри [4, с.431]. Відповідно, імперативний мандат складається з двох елементів: наказів виборців та права відклику депутата виборцями. Такий підхід має підтримку і серед інших авторів [5, с.214], але найбільш поширеним в юридичній літературі є

поняття імперативного мандату, яке включає в себе третій елемент – підзвітність депутата перед виборцями, прихильниками саме такого підходу є такі науковці як Безуглов А.А.[6], Богомолов М.Т.[7], Коток В.Ф.[8]. Авак'ян С.А. додає ще четвертий елемент - зв'язок депутата партійно-ідеологічними рішеннями, особливо в умовах значного або абсолютного пріоритету правлячої партії, наприклад при однопартійній системі держави[9, с.123].

В сучасних умовах державотворення імперативний мандат в буквальному значенні є нежиттєздатним інститутом. Навіть якщо розуміти імперативний мандат менш жорстко, а саме як обов'язок парламентарія слідувати волі всіх виборців, коли вона прямо виражена, при вільній діяльності в решті випадків ми знову повертаємось до ситуації в якій, якщо парламентарій вважає виражену волю своїх виборців такою, що не відповідає національним інтересам, він зобов'язаний виконувати її або подавати у відставку чи піддатися відкликанню. Серед теоретиків конституційного права інститут відкликання депутата достатньо часто сприймається як механізм можливого тиску на депутата.

Однак вільний мандат також не означає повної свободи дій парламентаря, хоча і на відміну від імперативного дає значно більше можливостей для самостійної роботи. Навіть при відсутності відкликання та обов'язковості наказів виборців депутат залишається представником народу і не може не підтримувати зв'язки з виборцями та не здійснювати взаємодію з ними. Якщо б така ситуація мала місце, це призвело б до грубого порушення принципу народовладдя, а саме одного з його інститутів – представницької демократії. Депутати парламенту повинні виражати загальну волю народу, яка втілюється в законах, а яким чином це можна зробити, не підтримуючи зв'язків з виборцями?

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про статус народного депутата України» народні депутати зобов'язані підтримувати зв'язок з виборцями своїх округів. Народний депутат, відповідно до вищезгаданої норми, розглядає звернення виборців, а також від підприємств, установ, організацій, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, вживає заходів для реалізації їх пропозицій і законних вимог, інформує виборців про свою депутатську діяльність під час особистих зустрічей з ними та через засоби масової інформації.

Таким чином, при формально вільному характері депутатського мандату законодавець ввів елементи імперативності, пов'язані з обов'язковістю «підтримання зв'язку із виборцями своїх округів», «розгляду звернень виборців», «інформування про свою депутатську діяльність».

Розглядаючи питання типу мандату парламентаря в країнах СНД, можна констатувати, що після розпаду СРСР в процесі правонаступництва молоді держави отримали у спадок імперативний тип мандата. Але під час формування власної системи законодавства вони поступово почали переходити до запровадження вільного типу мандата, що знайшло своє відображення у відповідних нормативно-правових актах цих країн.

В Україні перехід від імперативного типу мандата до вільного пов'язано з прийняттям 28 червня 1996 року Конституції України. Положення чинної Конституції України не містять прямого закріплення певного типу депутатського мандата, але принцип вільного мандата знаходить своє відображення в частині 2 статті 79 Конституції України і виражений в змісті присяги, яку депутати приймають перед Верховною Радою України: депутати присягають на вірність Україні, дотриманню Конституції і законів України, виконуванню своїх обов'язків в інтересах всіх співвітчизників. Зміст цієї статті свідчить, що народний депутат України є повноважним представником народу в Верховній Раді України. Водночас в переліку підстав для дострокового припинення повноважень народного депутата України (ст. 81 чинної Конституції України) не містить положень про можливість відкликання

парламентарія виборцями [1].

Не дивлячись на вищезгадану норму, до березня 2001 року існувала колізія між статтями Конституції та статтею 7 Закону України "Про статус народного депутата України" в редакції від 25.09.1997 року [2], що в частині другій передбачала відповідальність та підзвітність народного депутата України перед виборцями свого округу, а в частині третій містила положення про можливість відкликання народного депутата України виборцями у разі невиправдання парламентарем довіри своїх виборців в порядку, встановленому чинним законодавством. Сам порядок відкликання було регламентовано Законом України "Про відкликання народного депутата України" від 19 жовтня 1995 року. Отже, у виборців залишалась "умовна" можливість відкликати народного депутата, що давало підстави брати під сумнів існування вільного мандату парламентаря і спонукало до приведення у відповідність положень Закону України "Про правовий статус народного депутата України" вимогам Конституції України.

Завершення такого періоду невизначеності відбулось з прийняттям 22 березня 2001 року нової редакції Закону України "Про правовий статус народного депутата України" [2], норми якого не містили елементів імперативного типу мандату. Водночас Закон України "Про відкликання народного депутата України" було визнано таким, що втратив чинність.

Використані джерела:

1. *Конституція України від 28.06.1996 р. з змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року №2222-IV (Закон України від 8 грудня 2004 року №2222-IV визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року №20-рп/2010).- К.:Офіційне видання, Юрінком, 2011.*
2. *Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992р. (зі змінами і доповненнями)// ОВУ.-2001.-№31.-ст.1382.*
3. *Большая Советская Энциклопедия. 3-е изд. Т.10.- М.:1972.- 672с.*
4. *Государственное право зарубежных стран: (Арановский К. В.) Учебник для вузов. - М.: Издательская группа "ФОРУМ" - "ИНФРА-М", 1998. - 462 с.*
5. *Конституционные основы народовластия в СССР /Авт. кол. :Б. И. Кожохин, Ю. К. Толстой, А. А. Белкин и др. ;Ленинградский государственный университет им. А. А. Жданова. -Л. :Изд-во ЛГУ,1980. -384 с.*
6. *Безуглов А.А. Советский депутат. –М.: Юрид.Лит-ра.-1971.-224с.*
7. *Богомолов М.Т. Императивный мандат в Советском государстве. Саратов.- 1970.-265с.*
8. *Коток В.Ф. Наказы избирателей в социалистическом обществе. М.: 1967.-9с.*
9. *Депутат парламента. Свободный и императивный мандат // Авакьян С.А. Библиография по конституционному и муниципальному праву России. С. 310-312; Нисневич Ю.А. Государственная власть современной России: учеб. пособие для студентов вузов. М., 2008. С. 123—127.*

Руснак Леся Михайлівна,
старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
ПВНЗ Буковинського університету

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Невід'ємне та непорушне право кожної людини – це право на охорону здоров'я. Суспільство і держава відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України.

Конституція України гарантує кожному громадянину право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування(стаття 49). Ці конституційні засади створюють відповідний правовий режим реалізації різноманітних елементів права на здоров'я у межах правової системи України [1, с.].

На сьогоднішній день активно досліджується поняття здійснення правового забезпечення права на охорону здоров'я людини. Дана тематика, що розглядається, знайшла відображення у роботах як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників, зокрема Н. Малеина, М. Малеина, Р. Солтмана, З.Гладуна, С. Стеценка, В. Волкова, В. Скомороха та інших.

Під поняттям «права на здоров'я» з позицій юридичної науки розуміються відносини з приводу такого блага фізичної особи, як блага здоров'я. Це благо носить нематеріальний характер і є об'єктом регулювання багатьох галузей права. Зміст особистого немайнового права визначається можливістю фізичної особи вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя. Ця властивість здоров'я, яким людина наділена і є носієм еволюційного природного процесу, що визначає його пріоритетність у правовому регулюванні [3, с.8].

В Україні адміністративно-правове забезпечення системи охорони здоров'я здійснюється Основами законодавства України про охорону здоров'я, Законами України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про захист населення від інфекційних хвороб», «Про запобігання захворювання на синдром набутого імунодефіциту (СНІД) та соціальний захист населення», «Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз», «Про психіатричну допомогу», «Про лікарські засоби» та іншими законодавчими актами, прийнятими відповідно до них [2, с.38].

Сучасна законодавча система України не містить категорії "права особи на здоров'я", використовуючи замість неї декілька понять, серед яких - "охорона здоров'я". Комплексність розуміння права людини на здоров'я підкреслено широким колом елементів цього права, включеним до структури особистих немайнових прав. До них можна віднести: право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю, право на захист життя та здоров'я від протиправних посягань, право на охорону здоров'я, право на медичну допомогу, право на інформацію та таємницю про стан свого здоров'я, права фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у медичному закладі, право на донорство, та інші [3, с.16].

Підсумовуючи, необхідно зазначити охорона здоров'я як особлива галузь значною мірою впливає на результати соціального й економічного розвитку країни, стан демографічної ситуації, визначає разом з іншими чинниками рівень національної безпеки. Поряд з тим, право на охорону здоров'я розглядається як важливий соціально-політичний феномен, який свідчить про ступінь розвитку й благополуччя суспільства, що потребує досконалого юридичного регулювання та законодавчого гарантування.

Використані джерела:

1. *Конституція України. Конституція Автономної Республіки Крим: Збірник нормативних актів. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 80 с.*
2. Закон України. Основи законодавства України про охорону здоров'я., станом на 15 травня 2008 року., офіційне видання. – 38 с.
3. Гладун З.С. Законодавство України про охорону здоров'я: поняття, зміст, проблеми і перспективи // Законодавство України про охорону здоров'я: Збірник нормативних актів. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – с. 8-16.

Савельєва Олена Миколаївна,
лаборант кафедри земельного та аграрного права
Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ПРО ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Аграрний сектор економіки повинен мати пріоритетне значення для нашого суспільства, адже з його станом пов'язана така складова національної безпеки, як продовольча безпека. Як відомо, аграрне виробництво понесло тяжкі втрати внаслідок економічних реформ пострадянського періоду, пов'язаних з переходом до нової ринкової системи.

Вітчизняна модель аграрного виробництва, сформована упродовж двох останніх десятиліть в умовах триваючої аграрної та земельної реформи, в результаті дає змогу досягти економічного зростання лише обмеженому колу виробників. В той же час суспільні блага, в тому числі такі важливі, як продовольча безпека, економічні умови існування сільського населення та підтримання екологічної рівноваги, які повинні створюватись у процесі сільськогосподарського виробництва, продукуються недостатньо. Окрім цього, у сільськогосподарському виробництві України поширеним є нехтування екологічними нормами та вимогами. В більшості випадків не дотримуються вимоги плодозміни, масштабними є монокультуризація, суттєво обмежене виробництво тваринницької продукції, натомість перевага надається експортоорієнтованій рослинницькій продукції.

Аграрна реформа здійснюється під впливом багатьох сприятливих і несприятливих чинників. Безсистемне впровадження неузгоджених заходів на одному напрямі нерідко «нейтралізує» позитивні здобутки на іншому. В результаті, темпи реформування уповільнюються, результативність реформи знижується, що підтверджують наступні положення. Прискорення формування нових інститутів ринкового господарювання на селі входить у суперечність з відставанням у законодавчому забезпеченні ринкових відносин. Це стосується, перш за все, врегулювання питань власності на землю та майно. Початок формування цивілізованих економічних механізмів підтримки аграрного виробника значною мірою знецінюється недостатнім бюджетним фінансуванням розвитку інфраструктури та соціальної сфери села, неповнотою вирішення боргових проблем та кризою інвестування аграрного сектору, нерозвиненістю довгострокового кредитування та страхування аграрних ризиків.

До того ж вступ України до Світової організації торгівлі передбачає підготовку всіх галузей економіки до нових умов. Вітчизняна сільськогосподарська продукція, маючи недостатню конкурентоспроможність, на жаль, сьогодні має низький попит на міжнародному продовольчому ринку. І це відбувається не через її низьку якість (як

об'єктивний показник), а з причин неефективних заходів залучення нашої сільськогосподарської продукції в міжнародний торгівельний оборот. В той же час однією із загроз вітчизняному сільському господарству й досі залишається часом неконтрольований імпорт сільськогосподарської продукції на вітчизняний ринок. Ці та інші проблеми потребують негайного вирішення, в тому числі і на рівні правової регламентації.

Як вбачається, в процесі сільськогосподарського виробництва пореформеного періоду започатковуються нові, не притаманні радянській системі сільськогосподарського виробництва, суспільні відносини. Вони мають важливий соціальний характер і потребують негайного та належного правового врегулювання з метою їх упорядкування, охорони та розвитку.

Самостійною галуззю права, норми якої покликані врегулювати такі відносини, є аграрне право. Предмет аграрного права, не властивий іншим галузям права, – це аграрні відносини, що не можуть бути віднесені в сукупності до предметів інших галузей права і становлять його специфіку. Такі відносини прийнято розглядати як сукупність органічно пов'язаних членських, земельних, майнових, трудових, організаційно-управлінських відносин, що виникають у сфері сільськогосподарського виробництва за участю аграрних товаровиробників.

Дослідження предмета аграрного права сьогодні викликає все більший інтерес з боку науковців-аграрників, адже динамічність та стрімкий розвиток аграрних відносин, їх інтенсифікація потребують своєчасного дослідження їх специфіки і розроблення на цій основі наукових пропозицій щодо розробки та прийняття відповідних нормативно-правових актів.

Окреслені питання набувають все більшої актуальності і знаходять свій вияв в сучасних аграрно-правових дослідженнях. Сучасна аграрно-правова доктрина до предмета правового регулювання аграрного права відносить широке коло як внутрішніх, так і зовнішніх суспільних відносин у сфері виробничо-господарської діяльності суб'єктів аграрного виробництва, до яких можна віднести наступні:

– відносини щодо використання та охорони агросфери, тобто відносини щодо формування оптимальної сільської поселенської мережі, утримання в належному стані показників земель сільськогосподарського призначення та ін.;

– агромеліоративні відносини – ті, що виникають, змінюються та припиняються у зв'язку зі здійсненням комплексу меліоративних заходів з метою покращення природних властивостей земель сільськогосподарського призначення для підвищення врожайності сільськогосподарських культур та отримання високоякісної продукції [1, с. 76];

– відносини у сфері сільськогосподарської біотехнології, мета якої полягає в підвищенні врожайності, стійкості до хвороб, викликаних бактеріями, грибами та вірусами, здатності витримувати жорсткі екологічні умови, такі, як заморозки і посухи, стійкості до шкідників та ін. [2, с.120];

– відносини у сфері забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції;

– відносини у сфері ведення органічного сільського господарства;

– відносини щодо соціального розвитку села та диверсифікації сільських територій;

– агромаркетиногові відносини, основна ціль яких – посилення експортної конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції;

– відносини в сфері сільськогосподарської дорадчої діяльності;

– агро-інноваційні та агро-інвестиційні відносини та ін.

Всі ці відносини мають аграрну специфіку та потребують належного правового закріплення в аграрному законодавстві із врахуванням позитивного досвіду в цих сферах законодавства розвинутих країн світу.

Використані джерела:

1. Дейнега М.А. Агромеліоративні відносини як предмет правового регулювання аграрного права України / М.А. Дейнега // Аграрне право як галузь права, юридична наука і навчальна дисципліна: матер. Всеукр. кругл. стол. (м. Київ, 25 травня 2012 р.): зб. наук. пр. / за заг. ред. проф. В.М. Єрмоленка, В.І. Курила, В.І. Семчика. – К.: НУБіП України, 2012. – 168 с.
2. Піддубний О.Ю. Сільськогосподарська біотехнологія як предмет правового регулювання / О.Ю. Піддубний // Там же.

Синчак Віктор Петрович,
завідувач кафедри менеджменту, економічної теорії та фінансів
Хмельницького університету управління та права, доктор економічних наук, професор

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В ПОДАТКОВОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Спрощена система оподаткування суб'єктів малого підприємництва як дієвий інструмент державного регулювання розвитку економіки, характеризується достатнім рівнем її сприйняття серед підприємців, науковців і представників центральних органів виконавчої влади, відповідальних за проведення податкової політики та формування бюджетів у нашій державі. Відтак, підвищений інтерес до однієї із підсистем загальнодержавної системи оподаткування породжує дискусії полемічного характеру, результатом яких є зміни до чинного податкового законодавства.

Проте, якщо до прийняття Податкового кодексу України (далі – Кодекс) у цій полеміці спостерігались чітко виражені та протилежні за змістом позиції, в яких одна сторона вбачала у спрощеній системі оподаткування можливість мінімізації податкового навантаження та використання схем ухилення від оподаткування, до того ж, не лише її суб'єктами, але й іншими платниками – контрагентами таких осіб, зокрема, у схемах формування податкового кредиту з ПДВ, що за підрахунками деяких дослідників призводило до тінізації більш як 50 % малого та середнього бізнесу [1], а друга, – навпаки, доводила її переваги і необхідність для стимулювання розвитку малого бізнесу в Україні, то після набрання чинності цим документом у протилежних точках зору намітилась тенденція до взаєморозуміння.

Спрощена система оподаткування, що вперше стала застосовуватись в Україні з 1 січня 1999 року, отримала можливість для свого подальшого розвитку із набранням чинності Закону №4014 [2] (з 1 січня 2012 року), яким у Податковому кодексі введено окрему главу до розділу XIV з однойменною назвою. Відтак, відбулось суттєве нормативно-правове унормування функціонування однієї із важливих підсистем загальнодержавної системи оподаткування, що поклало край дискусіям, які велись науковцями упродовж майже чотирнадцяти років стосовно необхідності прийняття окремого законодавчого акта, яким би вона регулювалась.

Тут доцільно зауважити, що необхідність такого закону була доцільною з самого початку введення єдиного податку, справляння якого регулювалось Указом Президента України від 3 липня 1998 р. №727/98 [3] з наступними змінами, внесеними Указом Президента України від 28 червня 1999 р. №746/99 [4], оскільки на практиці спостерігалась неузгодженість норм цього нормативно-правового акта з податковим законодавством, як от, в частині застосування фінансових санкцій, що мало практичне значення у відносинах податкової служби з платниками.

Недостатньо визначеним в цих указах виявився єдиний податок при встановленні класифікаційної групи. Так при віднесенні його до класифікаційної групи «За рівнем установлення», зокрема до загальнодержавного чи місцевого платежу, породжувало наукові дискусії серед дослідників, оскільки однозначно установити приналежність податку до однієї з них було складно через особливості його зарахування до бюджетів.

Звісно, що такі проблемні питання можна було усунути шляхом внесення змін до зазначених указів, проте, на нашу думку, вони їх остаточно не розв'язували, оскільки більш прагматичним у регулюванні цього процесу був би спочатку окремий законодавчий акт, а згодом і кодифікований документ, яким згодом став Кодекс.

Усі вищенаведені недоліки, а також інші вади єдиного податку не сприяли його функціонуванню у такому законодавчому середовищі, а тому введення окремої глави 1 до розділу XIV з урахуванням особливостей практики функціонування спрощеної системи оподаткування дозволило сформувати осучаснений підхід до обкладання суб'єктів малого підприємництва в нашій державі. Більше того, чинним Законом №4014 достатньо гнучко визначено суб'єктів малого підприємництва, які мають право на сплату єдиного податку та не зобов'язані сплачувати ряд інших платежів. Тут лише зазначимо, що їх кількість, порівняно з раніше діючими указами, суттєво зменшено, хоча з іншого боку необхідно враховувати загальне скорочення податків і зборів у податковій системі України з уведенням Кодексу.

Проведеним аналізом положень Податкового кодексу встановлено, що за чинного порядку визначення платників єдиного податку зберігаються критерії, які ґрунтуються на кількості працюючих осіб і величині одержуваного доходу. Безумовно, такий підхід цілком узгоджується зі світовою та вітчизняною практикою віднесення осіб до суб'єктів малого підприємництва з метою оподаткування.

Останнє підтверджується і тими змінами, що відбулись у цьому питанні для сприяння малому підприємництву, зокрема стосовно державної підтримки його розвитку з прийняттям Закону №4618-VI [13], яким чіткіше прописані норми в цьому напрямку, порівняно із попереднім законодавчим актом. Тож, серед основних шляхів її реалізації в Україні передбачено як удосконалення та спрощення порядку ведення обліку в цілях оподаткування, так і запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності для суб'єктів малого підприємництва, що відповідають критеріям, встановленим у податковому законодавстві.

Звісно, що ті критерії, які стосуються обсягів річного доходу у зазначеному законі значно випереджають їх величину, наведену у Кодексу та складають для фізичних і юридичних осіб – суб'єктів мікропідприємництва та малого підприємництва 2 і 10 млн. євро відповідно. Тому, не відступаючи від окреслених параметрів, вважаємо, що на теперішньому етапі розвитку національної економіки потрібно не стримувати укладання договорів із найманими працівниками, як очевидно із норм Кодексу стосовно спрощеної системи оподаткування, а навпаки, стимулювати цей процес.

Використані джерела:

1. *Макаров В. В. Єдиний податок: умови використання та перспективи розвитку / В. В. Макаров, Н. М. Пилипенко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки – 2011. – №2. – Т. 1. – С. 121-124.*

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності:Закон України від 04.11.2011р. №4014-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – №60. – Ст. 2403.

3. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності: Указ Президента України від 3 липня 1998 р. №727/98 // Урядовий кур'єр. – 1998. – 9 липня.

4. Про внесення змін до Указу Президента України від 3 липня 1998 року №727 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва»: Указ Президента України від 28 червня 1999 року №746/99 // Урядовий кур'єр. – 1999. – 13 липня.
5. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 23 березня 2012 року №4618-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу до закону: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4618-17/print1343203724501426

Сінькевич Олена Василівна,
доцент кафедри конституційного права юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Дослідження питань конституційно-правової відповідальності набуває на сьогоднішній день особливої необхідності через кризу, яка охопила всі сторони суспільного життя України: політичну, соціально-економічну, духовну.

До конституційно-правової відповідальності може притягатися практично будь-який суб'єкт конституційно-правових відносин – фізична і юридична особи, органи державної влади, держава в цілому, інші. Однак, враховуючи особливу роль державної влади в сфері суспільних відносин, вважаємо відповідальність України як держави перед Українським народом панівною.

В умовах побудови правової держави і розвитку демократичних основ безумовно постає питання про взаємну відповідальність держави і особи. Громадянин і держава пов'язані не тільки взаємними правами, а й взаємними обов'язками та відповідальністю. Основні види відповідальності особи в достатньому обсязі урегульовані нормами поточного законодавства, в той час, коли відповідальність держави і її органів перед особою, фактично не прописана.

Держава є самостійним суб'єктом конституційних правовідносин, про що свідчать норми Конституції України: стаття 3 закріпила визнання, забезпечення і гарантування прав і свобод людини в якості обов'язку держави; аналіз статті 27 виявляє обов'язок держави захищати життя людини; у відповідності до статті 51 сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою; стаття 55 містить положення про те, що держава забезпечує людині доступ до правосуддя. І врешті, стаття 56 Основного Закону закріпила право кожного на відшкодування за рахунок держави матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень [1].

Характеризуючи природу конституційно-правової відповідальності, підкреслимо, що її основу, ядро становлять відносини, суб'єктами яких є носії державної влади і, в першу чергу, вищі органи державної влади, що втілює природу цієї влади. Конституційна відповідальність концентрує ідею публічної відповідальності держави перед народом, громадянським суспільством, що є основним показником правової держави.

Інститут конституційно-правової відповідальності держави, її органів і посадових осіб в Україні не оформився в чітку систему, що ефективно працювала б. Держава зі своїм апаратом функціонує, на жаль, в більшому ступені, як елемент

політичної системи. І тому не дивно, що діяльність органів влади оцінюється і самими представниками влади, і громадянами виключно з точки зору їх гармонійності з політичним курсом. Стосовно нашої країни можливим є запозичення думки російського вченого про те, «що орган влади є ще й елементом правової системи, який зобов'язаний функціонувати по її правилам, - цей момент опинився на периферії уваги і законодавця, і керівництва країни. Політика в черговий раз одержала верх над правом» [2, с.7]. Однак, держава повинна нести конституційно-правову відповідальність за невиконання офіційно прийнятих на себе зобов'язань в тому випадку, якщо в результаті цього заподіяно шкоду будь-кому.

Особливо гостро недосконаліть існуючої моделі відповідальності держави та органів державної влади дається взнаки саме в конституційному праві, адже саме Конституція України містить велику кількість норм, що складається з гіпотез і диспозицій, що не підкріплені відповідною санкцією. В цілому, конституційно-правова відповідальність досить фрагментарно і нечітко прописана і в Основному законі, і в діючих законах.

Конституційні положення, що стосуються відповідальності Української держави за порушення прав і свобод людини і громадянина з боку представників влади не завжди сприймаються як вимоги норм вищої юридичної сили і прямої дії норм на всій території України. Це відбувається, можливо, з одного боку, через сприйняття конституційної норми як декларації, а, з іншого боку, у зв'язку з науковою дискусією про те, чи може держава взагалі розглядатися як суб'єкт конституційно-правової відповідальності.

Вважаємо, стимулом для вдосконалення процедур конституційної відповідальності нашої держави є право громадян на звернення за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Таким чином, держава стала реальним суб'єктом конституційної відповідальності за порушення конституційних прав і свобод людини.

Використані джерела:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua//go/254k/96-вр.

2. Кадохов В.Т. Материалы круглого стола «Формы и механизмы ответственности органов государственной власти и органов местного самоуправления: перспективы законодательного обеспечения» // Аналитический вестник Совета Федерации. – 2003. - № 17 (210). – с. 7-8.

Скоробагатько Андрій Васильович,
завідувач кафедри цивільного та трудового права
Одеської національної морської академії, кандидат юридичних наук, доцент

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Ставши на шлях розвитку ринкової економіки, Україна потребує не тільки вдосконалення, а й переосмислення регулювання суспільних відносин, у тому числі й відносин з пенсійного забезпечення. Ті нормативні акти, що приймалися за останні 10-20 років не можуть уже належним чином працювати в теперішніх умовах, оскільки підходи вироблені ще радянською системою вичерпали себе. Тому, безперечно, назріла

нагальна потреба реформування пенсійного законодавства, а вірніше – створення законодавства, яке б відповідало розвитку економіки й рівню суспільних відносин, які зараз склалися в державі.

У цій публікації наведемо ряд, на наш погляд, проблемних питань які виникли в сфері пенсійного забезпечення після прийняття Закону України № 3668 від 8 липня 2011 року «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» (далі Закон № 3668) і які не знайшли належної підтримки в суспільстві.

Звичайно, сьогодні в Україні надмірна численність пільговиків, які отримують різноманітні пільги, особливо це наглядно проявляється в пенсійному законодавстві. Безперечно ця сфера потребує вдосконалення, а вірніше потребує вироблення прозорої, зрозумілої людям системи надання пенсійних пільг. Пільги, на думку О.Ф. Скакун, з якою ми цілком погоджуємося, мають встановлюватися, як правило, для осіб: 1) інтереси яких не можуть одержати необхідного забезпечення (реалізації, охорони і захисту) у межах загальних правил (стан здоров'я, специфіка праці – у шкідливих умовах та ін.); 2) у корисній діяльності яких зацікавлені суспільство і держава [1, с. 296].

Одразу ж відзначимо, що особиста позиція автора відрізняється від тої яка викладена в нормах Закону № 3668. Вважаємо, що в пенсійному забезпеченні нам необхідно наближатися до більш високого рівня забезпечення, необхідно «підтягувати» розміри пенсій більшості пенсіонерів до розмірів, встановлених спеціальними законами а не погіршувати умови призначення пенсій тим, хто в даний час трохи більше отримує. Проте, варто погодитися і з офіційною думкою, як урядовців так і більшості законодавців, але тільки в тій частині, що реформа як першочерговий захід сьогодні необхідна.

Аналіз нововведень закономірно ставить питання, чи можемо ми назвати запропоновані заходи реформою? Мабуть ні, доцільніше було б назвати внесені зміни в пенсійне законодавство спробою Уряду збалансувати бюджет Пенсійного фонду за рахунок громадян України. Які ж цілі закладені в нормах закону? На наш погляд, це по-перше, зменшення чисельності пенсіонерів за рахунок підвищення пенсійного віку та збільшення страхового стажу; по-друге, зменшення видатків з бюджету Пенсійного фонду шляхом погіршення умов нарахування й умов перерахунку пенсій та ряд інших дискримінаційних заходів щодо громадян України. Тому проаналізуємо деякі зміни більш детальніше.

Найбільш важливою умовою для призначення пенсії на загальних підставах, фактично, в усіх країнах є законодавчо визначений пенсійний вік, але вік в кожній країні встановлюється по різному та коливається від 55 до 67 років [2, с. 136]. Як уже всім відомо, у цьому документі прописане підвищення пенсійного віку: жінкам на 5 років – поетапно до 60 років, державним службовцям-чоловікам на 2 роки – до 62 років. Внесені зміни суттєво вплинули на матеріальне становище отримувачів пенсій та погіршили його.

Зазначимо, що зміни, також торкнулися, зокрема: страхового стажу необхідного для призначення мінімальної пенсії та для підвищення пенсії за понаднормовий стаж при призначенні нових пенсій з 20 до 30 років для жінок і з 25 до 35 років для чоловіків; підвищено мінімальний страховий стаж, необхідний для призначення пенсії за віком з 5 до 15 років; змінено умови нарахування розмірів пенсій та перерахунку раніше призначених пенсій; підвищена вислуга років військовим з 20 до 25 років і ще багато, як важливих так і незначних нововведень, які стали кроком назад у законотворчості в порівнянні з раніше діючими нормами. Отже, на нашу думку, внесені зміни можемо розцінювати як такі, що звужують права громадян на отримання пенсії, оскільки згідно зі ст. 22 Конституції України не можна приймати закони, якщо вони погіршують соціальне становище певних категорій осіб [3]. Цю конституційну норму підтвердив своїм рішенням і Конституційний Суд України, зазначивши, що вже призначені пенсії не можна зменшувати. Але ми маємо досить незрозумілу ситуацію,

коли чорнобильцям і афганцям уже призначені пенсії урізають у 3-4 рази, а високопосадовцям залишають в тих самих надвисоких розмірах.

Наведена вище юридична характеристика деяких положень Закону № 3668 дозволяє зробити наступні висновки.

Оскільки рівень життя пенсіонерів є одним з показників благополуччя й стабільності будь-якого суспільства, а розмір пенсії є своєрідним індикатором політичної й економічної ситуації в державі, тому, на наш погляд, другий етап пенсійної реформи в Україні не відзначається турботою держави про мільйони пенсіонерів. Вважаємо, що шляхи реформування мають бути дещо іншими. Покращити пенсійне забезпечення громадян можна лише завдяки впровадженню системних реформ. Запропоновані ж останні реформаторські новації не дали бажаного результату, бо не змінюється сам принцип солідарної системи. Способи забезпечення залишаються старими, застраховані особи не зацікавлені у накопиченні значних сум у солідарній системі, не зацікавлені вони й у зменшенні обсягів тінізації економіки. Хоча в сучасних умовах всі розуміють, що відкладати детінізацію економіки далі нікуди і це очевидний факт. Але для цього потрібна колосальна політична воля, яка має забезпечити детінізацію української економіки на всіх рівнях, від офшорів до самого малого підприємства чи окремого роботодавця.

Варто враховувати, що підвищення необхідного для призначення пенсії страхового стажу викличе ряд проблем. По-перше, в Україні і так багато безробітних. Якщо ж врахувати підвищення пенсійного віку, то ситуація може лише погіршитися, а тим, кому сьогодні менше 30-ти років, мають менше шансів, у повній мірі напрацювати необхідний для призначення пенсії стаж. По-друге, значна кількість громадян, старших за 50 років, буде змушена звертатися за державною соціальною допомогою. Отже, держава нічого не виграє – замість Пенсійного фонду платником соціальної допомоги стане інший державний орган – центр зайнятості.

Яких би заходів не вживав Уряд (підвищення пенсійного віку, збільшення страхового стажу), без детінізації економіки, збільшення кількості робочих місць великих змін як у наповненні бюджету Пенсійного фонду так і в рівні забезпечення не буде. Держава має створити реальні умови для розвитку легального трудового сектору.

Необхідно серйозно зайнятися питанням кодифікації пенсійного законодавства, важливо створити зрозумілу всім уніфіковану, універсальну законодавчу базу, відійти від практики регулювання пенсійного забезпечення окремих категорій громадян різними законодавчими актами. На теперішній час таким актом має бути Пенсійний кодекс України, який би на найвищому рівні врегулював відносини у цій сфері.

Використані джерела:

1. *Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підручник. – Харків: Еспада, 2006. – С. 296/*

2. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні: монографія / Н.М. Хуторян, М.М. Шумило, М.П Стадник та ін. – К.: Ін Юре, 2012. – 540 с.

3. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Слободянюк Аліна Юріївна,
студентка 5-го курсу юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права

ЮРИДИЧНА СЛУЖБА МІНІСТЕРСТВА АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що на сьогодні в законодавстві України відбулися якісні зміни з приводу вдосконалення діяльності роботи юридичних служб. Мова йде про прийняття Кабінетом Міністрів України 26 листопада 2008 року нової постанови «Про затвердження Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації» [1]. З цього моменту втратила чинність Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 1995 р. №690 «Про Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади, державного підприємства, установи, організації». Прийняття даного положення спричинило необхідність здійснення функціональних змін у структурі Міністерства аграрної політики та продовольства України.

За період незалежності України юридична служба в складі Міністерства аграрної політики та продовольства України неодноразово змінювала свою назву та певні повноваження. Зокрема, під час дії «старого» Загального положення про юридичну службу відповідно до наказу Міністерства агропромислової політики України від 19.12.1997 р. було розроблене Спеціальне положення про юридичне управління зазначеного міністерства. На це юридичне управління було покладено таке основне завдання як організація правової роботи, яка спрямована на правильне застосування та неухильне додержання і запобігання невиконанню вимог законодавчих і інших нормативних актів цим міністерством, його керівництвом та спеціалістами під час забезпечення виконання покладених на них обов'язків і завдань [2, с.263].

Наказом Міністерства аграрної політики від 08.11.2000 р. № 222 «Про положення про структурні підрозділи Мінагрополітики України» було затверджено Положення про юридичне управління з більш розширеними повноваженнями. Зокрема, в перелік покладених на Управління завдань ввійшла організація систематизованого комп'ютерного обліку та зберігання текстів нормативно-правових актів [3]. На нашу думку, включення цього завдання до повноважень Управління безпосередньо пов'язане зі збільшенням поточної документації та необхідністю прослідковування змін у законодавстві.

З *метою* більш якісного забезпечення законотворчої роботи та організації правової роботи в Міністерстві агропромислової політики України замість юридичного управління було створено *Департамент правової та законопроектної роботи* Міністерства аграрної політики України (далі – Департамент). Його повноваження закріплені у Положенні про Департамент правової та законопроектної роботи, наказ Міністерства аграрної політики від 28.11.2006 р. № 710/2006 [4].

Департамент як структурний підрозділ Міністерства аграрної політики України (далі – Мінагрополітики України) підпорядковується першому заступнику Міністра та складається з *чотирьох відділів*:

1) Відділ правового забезпечення;

2) Відділ законопроектної роботи та нормативно-правової роботи;

3) Відділ представництва інтересів міністерства в судах та претензійно-позовної роботи;

4) Відділ попередження корупційних дій та правопорушень.

Перші два відділи очолюються заступником директора Департаменту, а інші два – начальниками цих відділів, що призначаються та звільняються з посади директором Департаменту.

Директор Департаменту призначається на посаду Міністерством юстиції України.

Департамент забезпечує виконання таких *основних завдань*:

- організація правової роботи, спрямована на правильне застосування, неухильне додержання та запобігання невиконанню вимог актів законодавства, інших нормативних документів Міністерством, а також його керівниками та працівниками під час виконання покладених на них завдань і функціональних обов'язків;

- організація та участь у здійсненні нормопроектної діяльності, проведення правової експертизи нормативно-правових актів, підготовка і редагування нормативно-правових актів та їх візування;

- представництво інтересів Міністерства в судах загальної юрисдикції, адміністративних, господарських судах;

- контроль за виконанням чинного законодавства щодо попередження корупційних дій та правопорушень [4].

Вище згаданим Положенням від 28.11.2006 р. на Департамент покладаються обов'язки:

- брати участь у забезпеченні реалізації державної правової політики в галузях агропромислового виробництва, захисті законних прав та інтересів Міністерства;

- брати участь в узагальненні практики застосування законодавства в агропромисловому комплексі, готувати пропозиції щодо його вдосконалення;

- перевіряти відповідність законодавству проектів наказів та інших нормативних актів, що подаються на підпис Міністру, візувати їх за наявності віз керівників заінтересованих структурних підрозділів або осіб, що їх заміщують;

- брати участь у підготовці проектів актів законодавства, міжнародних договорів, господарських договорів та контрактів, розглядати проекти нормативних актів, які надійшли для погодження, готувати проекти письмових висновків чи зауважень до них;

- в межах компетенції аналізувати матеріали, що надійшли від правоохоронних і контролюючих органів;

- проводити претензійно-позовну роботу та здійснювати методичне керівництво правовою роботою на підприємствах, установах та організаціях агропромислового комплексу, вносити пропозиції щодо їх вдосконалення та інше.

Чисельність працівників Департаменту визначається штатним розписом Міністерства аграрної політики України [4].

Ми бачимо, що разом із розширенням повноважень юридичної служби Мінагрополітики, збільшились її обов'язки та відповідальність працівників. На відміну від попереднього Положення про юридичне управління, в якому працівники юридичного управління не несли особистої відповідальності за невиконання своїх обов'язків, працівники Департаменту несуть персональну відповідальність у передбаченому законом порядку.

Позитивним моментом є, безумовно, те, що норми Положення про Департамент правової та законопроектної роботи активно реалізуються в практичній діяльності Мінагрополітики України. На вимогу Міністерства аграрної політики Департаментом було розроблено Методичні рекомендації з підготовки проектів нормативно-правових актів та дотримання вимог нормопроектувальної техніки, Методичні рекомендації щодо приведення нормативно-правових актів міністерства у відповідність до законодавства, Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів, Методичні рекомендації з питань організації претензійно-правової роботи [5].

Також за допомогою працівників усіх відділів даного Департаменту були підготовлені матеріали до проекту Аграрного кодексу України, сформовано Перелік державних і адміністративних послуг з метою належного забезпечення прав фізичних та юридичних осіб у сфері аграрного законодавства.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [6] на Відділ правового забезпечення покладається завдання здійснювати розгляд звернень громадян з юридичних питань та надання відповідних юридичних консультацій. У Звіті про надходження інформаційних запитів станом на 11.07.2011 року безпосередньо Департаментом правової та законопроектної роботи було надано відповіді та роз'яснення громадянам щодо відомостей про реорганізацію державних підприємств та роз'яснення про порядок видачі дозволу на ввезення на територію України тварин, продуктів тваринного походження. Наказом Міністерства аграрної політики від 13.12.2010 р. № 812 «Про заходи з реорганізації Міністерства аграрної політики України» до складу комісії з проведення реорганізації Мінагрополітики України ввійшли директор та заступник директора Департаменту правової та законопроектної роботи [7].

Керуючись наказом Міністерства аграрної політики України від 04.06.2009 р. № 396 «Про затвердження Положення про порядок проведення перевірок правової роботи юридичних служб урядових органів у системі Мінагрополітики, підприємств, установ та організацій, які належать до сфери управління міністерства» Департамент здійснює детальну перевірку правової роботи юридичних служб тих підприємств, установ, організацій, які належать до сфери управління Міністерства [8].

Таким чином, ми проаналізували діяльність юридичної служби Міністерства аграрної політики та продовольства України. Дослідження показали, що функціонування діючого Департаменту законопроектної та правової роботи і його внутрішній розподіл на відділи ефективно впливає на діяльність Мінагрополітики України в цілому. Інтенсивна робота працівників Департаменту з нормативно-правовими та локальними актами забезпечує юридичну обізнаність всіх інших працівників Міністерства, а також доступ громадян до інформації про діяльність Мінагрополітики України. Разом з тим, розширення повноважень юридичної служби даного Міністерства зумовлює необхідність відбору працівників Департаменту з умовою досконалого володіння ними практикою застосування законодавства України та певним досвідом роботи у сфері права.

Використані джерела:

1. Про загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 року № 1040/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. - № 93. – Ст. 3068.

2. Домбровський С. Ф. Окремі питання удосконалення організації юридичного обслуговування в системі агропромислового комплексу України / Домбровський С. Ф. // Університетські наукові записки. – 2007. - № 4 (24). – С. 262-269.

3. Про положення про структурні підрозділи Мінагрополітики України: Наказ Міністерства аграрної політики від 08.11.2000 року № 222 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uazakon.com/big/text898/pg1.htm

4. Про затвердження Положення про Департамент правової та законопроектної роботи Міністерства аграрної політики України: Наказ Міністерства аграрної політики України від 28.11.2006 року № 710/2006 *[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://170820.minagro.web.hosting-test.net/page/?3948*

5. Законопроектна та нормативно-правова робота / Департамент правової та законопроектної роботи: Офіційний веб-сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://170820.minagro.web.hosting-test.net/page/?3864
6. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанови Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 року № 996/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. - № 84. – Ст. 2945.
7. Про заходи з реорганізації Міністерства аграрної політики України: Наказ Міністерства аграрної політики від 13.12.2010 року № 812/2010 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN61722.html
8. Питання організації правової роботи: Наказ Міністерства аграрної політики України від 4 червня 2009 року № 396/2009 // Офіційний вісник України. – 2009. - № 39. – Ст. 1335.

Снитко Анастасия Ивановна,
студентка 4-го курса Международного университета «МИТСО»

НЕКОТОРЫЕ АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПРИМЕНЕНИЯ ДИСЦИПЛИНАРНЫХ ВЗЫСКАНИЙ И ИНЫХ МЕР ВОЗДЕЙСТВИЯ

Дисциплинарное взыскание является одной из форм проявления дисциплинарной власти, адресованное определенному нарушителю трудовой дисциплины.Существует определенный порядок наложения взысканий.

Согласно ч.1 ст.199 Трудового кодекса Республики Беларусь (далее – ТК) до применения дисциплинарного взыскания от работника должно быть затребовано объяснение в письменной форме. Отказ работника от дачи объяснений не является препятствием для наложения на него дисциплинарного взыскания и оформляется актом произвольной формы с указанием присутствующих при этом свидетелей. При составлении актов возникают вопросы, касающиеся количества свидетелей, которые должны подписать акт об отказе работника от дачи объяснения и могут ли эти свидетели быть представителями других подразделений или общественных организаций. Как правило, присутствует два свидетеля.

Дисциплинарное взыскание в соответствии с ч.4 ст.199 ТК оформляется приказом (распоряжением), постановлением нанимателя. Приказ должен содержать мотивы его применения.

Приказы (распоряжения), постановления о дисциплинарном взыскании с изложением сути совершенного дисциплинарного проступка, обоснования избранной меры взыскания, доводятся до сведения работника под роспись на оригинале приказа (распоряжения), постановления в пятидневный срок.Данный срок начинает течь с момента издания приказа (распоряжения) нанимателя о наложении дисциплинарного взыскания. На практике наниматель не всегда может реализовать данное право по причине отсутствия работника на работе, в том числе и по уважительным причинам. Несмотря на неопределенности в течении этого срока, полагаем что срок исчисляется в календарных днях непрерывно, тем самым нанимателюследует издать приказ в момент нахождения работника на работе, чтобы ознакомить работника в установленный срок. В случае отказа работника от ознакомления с указанными правоприменительными актами наниматель составляет акт с указанием присутствующих при этом свидетелей.

Приказ, доведенный до работника по истечении указанного срока, и зафиксированное в нем дисциплинарное взыскание не будет иметь юридической силы. Проблема

состоит в отсутствии в ТК норм определяющих способы доведения приказа. Г. Б. Шишко обращает внимание на то, что на практике возникают сложности с ознакомлением работника под роспись с оригиналом приказа [1].

Важным средством воздействия на поведение работника и нанимателя в рамках института дисциплинарной ответственности является срок,который выступает одной из правовых гарантий наложения обоснованного и законного дисциплинарного взыскания [2, с.69].В ст.200 ТК, указаны три вида сроков, по истечении которых не могут применяться дисциплинарные взыскания:

1) месячный срок со дня обнаружения дисциплинарного проступка. При этом в данный срок не включается, например, время отпуска или нетрудоспособности работника. Днем обнаружения дисциплинарного проступка считается день, когда о проступке стало известно лицу, которому работник непосредственно подчинен. Следует согласиться с мнением Г. Б. Шишко о том, что слово «непосредственно», употребленное в ч. 2 ст. 200 ТК, весьма неудачно. Например, если о дисциплинарном проступке стало известно «первому» руководителю организации, а не начальнику отдела, которому непосредственно подчинен нарушитель трудовой дисциплины, то вышеуказанный срок не начинает течь. Здесь надо исходить из правовой позиции, согласно которой днем обнаружения проступка считается не только день, когда об этом проступке стало известно непосредственному руководителю, провинившегося работника, но и вышестоящим руководителям непосредственного руководителя [3, с. 47];

2) месячный срок со дня отказа в возбуждении или прекращении уголовного дела;

2) шестимесячный или двухлетний срок со дня совершения проступка.

Ч.1 ст.203 ТКустанавливает, что если в течение года со дня применения дисциплинарного взыскания работник не будет подвергнут новому дисциплинарному взысканию, он считается не подвергавшимся дисциплинарному взысканию. Анализируя данную статью возникают спорные моменты, касающиеся начала течения данного срока. Некоторые наниматели исчисляют срок со дня издания приказа о наложении дисциплинарного взыскания, некоторые с момента ознакомления работника с приказом. Поэтому имеется необходимость определения момента начала течения годичного срока. В литературе имеется мнение, согласно которому приказ вступает в силу с момента его издания, если иное специально не предусмотрено в самом приказе[4, с.87].

Применение за каждый дисциплинарный проступок только одного дисциплинарного взыскания не исключает возможности применения к работнику иных мер воздействия(например, снижения размера премий).Меры воздействия не являются мерами дисциплинарного взыскания. На наш взгляд, разумно было бы определить порядок применений указанных мер в отдельной статье ТК.

Действующее трудовое законодательство не определяет виды и порядок применений иных мер воздействия, тем самым предоставляя право нанимателю самостоятельно определять вид и порядок применения этих мер в коллективном договоре, иных локальных нормативных правовых актах.

В силу того, что дисциплинарные взыскания и иные меры воздействия имеют общую правовую природу, во многом схожи цели их применения решением данной проблемы может стать использование процедуры, аналогичной процедуре наложения дисциплинарного взыскания [5, с.93].

Меры воздействия применяются органом (руководителем), которому предоставлено право приема (избрания, утверждения, назначения на должность) и увольнения работников, либо по его поручению иным органом (руководителем). Передача полномочий по применению мер воздействия оформляется приказом (распоряжением) руководителя.

Полагаем, что, в дополнительном регулировании нуждаются вопросы исчисления сроков при применении дисциплинарных взысканий, а также порядок применения иных мер воздействия.

Использованные источники:

1. Шишко Г.Б. Сроки применения дисциплинарных взысканий / Г.Б. Шишко // Правовые методы обеспечения трудовой дисциплины [Электронный ресурс]. – 2011. – Режим доступа:www.law.bsu.by/pub/26/1_Chichko.doc. - Дата доступа: 09.10.2012.
2. Мотина Е.В. Порядок и сроки применения дисциплинарных взысканий: некоторые проблемы / Е.В. Мотина // Отдел кадров. – 2009. – №9. – с. 69–72.
3. Шишко Г.Б. Трудовая дисциплина (монография) / Г.Б. Шишко. – Минск: Общественное объединение «Молодежное научное общество», 2000. – 126 с.
4. Юридический энциклопедический словарь / Т.Е. Абова и др.; гл. ред. А.Я. Сухарев; ред. кол.: М.М. Богуславский и др. М.: Сов.энциклопедия, 1984. – 298 с.
5. Томашевский К. Сроки применения дисциплинарных мер воздействия / К. Томашевский //Юрист . – 2007. – №8. – С. 92–93.

Софінська Ірина Дмитрівна,
асистент кафедри конституційного права
Львівського національного університету імені Івана Франка

СУБСИДІАРНІСТЬ ЯК ОСНОВНА КОНСТИТУЦІЙНА ЗАСАДА МІЖМУНІЦИПАЛЬНОЇ СПІВПРАЦІ

Метою міжмуніципальної співпраці, зазвичай, є успішне вирішення питань місцевого значення на рівні їх виникнення. Однак, виконуючи ці завдання, територіальні громади постійно напорюються на різноманітні труднощі, і хоча їхній інституціональний статус є однаковим, але право та дієздатність кожної територіальної громади є різною.

Переконані, що у близькій перспективі необхідно провести реформування законодавства України з місцевого самоврядування на підставі повної імплементації європейських стандартів місцевого самоврядування, передбачених положеннями Європейської хартії місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. Аналіз даного міжнародно-правового документу дає підстави дійти висновку, що одним із європейських стандартів місцевого самоврядування є принцип субсидіарності, який передбачає (у розрізі місцевого самоврядування), що органи місцевого самоврядування найнижчого територіального рівня самостійно вирішують питання місцевого значення на рівні їх виникнення, насамперед, на підставі свого територіального чи просторового, функціонального чи фактичного та емоційного наближення до мешканців територіальної громади.

Не викликає жодного сумніву теза, що територіальна громада за своєю суттю є мікро-державою, а тому повинна відповідати всім вимогам існування держави, бути максимально наближеною та доступною для її громадян незалежно від місця їх проживання чи перебування.

На наш погляд, принциповою новелою реформування законодавства у галузі місцевого самоврядування повинне стати законодавче закріплення принципу субсидіарності як одного із конституційних принципів місцевого самоврядування в Україні. Дослідження показує, що саме принцип субсидіарності є основною підставою

адекватного розподілу владних повноважень між органами місцевого самоврядування різного територіального рівня і визначає певну послідовність у вирішенні ними питань місцевого значення. Тому, вважаємо логічним саме перед ними (органами місцевого самоврядування найнижчого територіального рівня) ставити питання, чи здатна територіальна громада, її представницькі і виконавчі органи, їх посадові особи можуть ефективно вирішити конкретні завдання, використовуючи виключно власні повноваження, законодавчо передбачену організаційно-правову, матеріально-фінансову та територіальну самостійність і кадровий потенціал. Наголошуємо, що лише у випадку негативної відповіді на поставлене питання, держава чи органи місцевого самоврядування вищого територіального рівня можуть запропонувати їй свою допомогу у вирішенні цього завдання [1, с. 57].

Певний сумнів викликає стан застосування принципу субсидіарності в Україні, проаналізувавши прийняті Радою Європи резолюції, рекомендації та думки на підставі звітів моніторингового комітету Конгресу місцевих і регіональних влад Європи щодо України [2, с. 333]. В них неодноразово зазначалася потреба удосконалення системи місцевого самоврядування в Україні та створення самостійної територіальної громади, здатної самостійно вирішувати питання місцевого значення на підставі «принципу дзеркала», коли кількість повноважень органу місцевого самоврядування повинна відповідати його наявним матеріально-фінансовим і кадровим ресурсам, промислового потенціалу тощо. Наголошуємо, що у цьому випадку принцип субсидіарності передбачає, що зі сфери повноважень держави повинні бути вилучені та передані до відання органів місцевого самоврядування ті повноваження, які можуть бути ефективно виконані саме на рівні територіальної громади.

Підтримуємо думку українських вчених, що в Україні ідея адекватного розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування різного територіального рівня на підставі застосування принципу субсидіарності повністю і безпосередньо залежить від ефективної реалізації наступних критеріїв:

1. тісна взаємодія та співпраця між органами місцевого самоврядування різного територіального рівня (йдеться, насамперед, про співпрацю та взаєморозуміння між сільською, селищною, міською радами, а також районною і обласною радами, що виражають спільні інтереси територіальних громад);

2. раціональне поєднання загальнодержавних інтересів із інтересами та особливостями регіонів та місцевостей (йдеться про заборону втручання місцевих органів державної виконавчої влади у виконання повноважень органами місцевого самоврядування різного територіального рівня, а також про припинення конкуренції та дублювання їхніх повноважень);

3. ефективне використання природно-ресурсного, трудового, науково-технічного та промислово-фінансового потенціалів регіонів та місцевостей [3, с. 20].

Чимало зауважень викликає чинне законодавство України, яке дає лише загальну уяву про міжмуніципальну співпрацю, підстави та наслідки її виникнення, а також визначає виключно загальні рамки її здійснення. Положеннями чинного Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 р. передбачено лише передачу певних ресурсів для виконання спільних повноважень органів місцевого самоврядування одного територіального рівня без утворення спільних органів управління. Однак, процедуру контролю над виконанням наданих повноважень не визначено.

До прикладу, особлива увага у країнах ЄС (зокрема в Іспанії, Італії та Франції) спрямована на сприяння міжмуніципальній співпраці, щоби збільшити доступність вирішення питань місцевого значення, які стосуються, насамперед, освіти, культури, охорони здоров'я та соціального захисту, благоустрою територій, охорони довкілля, енергозабезпечення, транспорту, тощо [4, с. 48]. Реформування системи місцевого самоврядування у цих державах триває вже понад 30 років, проте як показує практика, саме адекватний розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування

різного територіального рівня на основі успішного застосування принципу субсидіарності покликаний визначити стратегію розвитку громад та підстави міжмуніципальної співпраці, забезпечити їхній сталий розвиток та існування громадянського суспільства.

Як висновок, на нашу думку, порядок утворення та організації міжмуніципальної співпраці органів місцевого самоврядування одного територіального рівня вимагає подальшого опрацювання та конкретизації за допомогою двох ймовірних шляхів:

(1) або розробка окремого законодавчого акту з питань міжмуніципальної співпраці органів місцевого самоврядування (слід нагадати про недавню урядову спробу розробити законопроект № 9590 від 14 грудня 2011 р. про об'єднання територіальних громад),

(2) або внесення змін та доповнень до Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 р., базового Закону України «Про місцеве самоврядування» № 280/97-ВР від 21 травня 1997 р., Закону України «Про асоціації органів місцевого самоврядування» № 1275-VI від 16 квітня 2009 р. та інших законодавчих актів у сфері місцевого самоврядування.

Використані джерела:

1. Багмет М.О., Євтушенко О.Н. Базові принципи діяльності територіальних інститутів управління в контексті Європейської хартії місцевого самоврядування / М.О. Багмет, О.Н. Євтушенко // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 69. Вип. 56. Політичні науки. Правознавство. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – С. 56-60.

2. Софінська І.Д. Принцип субсидіарності крізь призму Європейської хартії місцевого самоврядування / І.Д. Софінська // Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку. Зб. статей /// За ред. Ю.С. Шемшученка, Л.В. Губерського, І.С. Гриценка; упор. О.В. Кресін. – К.: Логос, 2009. – С. 333–335.

3. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку // За редакцією З. Варналія. – Київ: Знання України, 2005. – 498 с.

***4.** Rescaling Social Welfare Policies: A comparative study on the path towards multi-level governance in Europe // Urbino: February 2006. – 81 p.*

Статівка Анатолій Миколайович,

професор кафедри земельного та аграрного права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», доктор юридичних наук

ПРО СОЦІАЛЬНУ СПРЯМОВАНІСТЬ СУЧАСНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Перехід до ринкових відносин в нашій державі обумовив потребу в трансформації земельних відносин. Все це вимагає не просто введення інституту права приватної власності на землю, а що головне – забезпечення оптимальних інтересів держави, суспільства, кожного громадянина, тобто послідовну реалізацію принципу справедливості у сфері земельних відносин. Все це вимагало від законодавця враховувати всі чинники щодо запобігання можливих негативних соціальних наслідків розпаювання, приватизації земель сільськогосподарського призначення.

В контексті законодавчого забезпечення трансформації земельних відносин доцільно було б врахувати цілу низку суттєвих чинників, які здатні впливати на розвиток земельних відносин. Саме такий підхід дозволив би виробити найбільш компромісні, зведені до менш хворобливих, негативних форм перетворення земельних відносин із одного стану в якісно інший стан, визначити умови, етапи переходу до приватної власності. Цьому повинна була передувати розроблена спеціальна національна програма земельної реформи, заснована на принципі рівності державної, приватної форм власності, набуття права власності на земельні ділянки різних правових режимів громадянами України та іноземцями, умов та порядку відчуження їх. За таких умов, держава повинна реально і надійно гарантувати права власників, і разом з тим, достатньо широко використовувати арсенал можливих юридичних засобів для захисту загальнонаціональних інтересів.

Варто мати на увазі, що притаманні праву властивості по закладеному в ньому соціальної цінності, є основним регулятором розвитку суспільства. Виходячи з цього, охоронно-регулятивні можливості юридичних засобів дозволяє державі за допомогою методів (дозволу, заборони, рекомендації), встановлювати обов'язки і відповідальність суб'єктів,сформувати достатньо гнучку і дійову систему правового регулювання, яка здатна забезпечити баланс загальнодержавних і приватних інтересів у сфері земельних відносин.

Аналіз чинного земельного законодавства свідчить про слабкість його соціальної направленості, недостатньо розроблений обмежувальний механізм формування латифундій, закріпленість майже однакових вимог до фізичних і юридичних щодо питань використання земель.

Відсутній чіткий, публічно-прозорий, демократичний механізм наділення і перерозподілу земель. Цими процесами займаються органи виконавчої влади. До мінімуму зведена участь в ньому безпосередніх громадян – потенційних власників земельних ділянок.

Неналежно врегульовані питання щодо державного контролю за раціональним використанням і охороною земель, при одночасному посиленні адміністративного втручання чиновників і виконавчих органів у сферу майнових й господарських інтересів власників земельних ділянок. Відсутні чіткі гарантії забезпечення охорони якості земельного фонду, цільового використання земель, охорони й підвищення родючості ґрунтів. Багато із зазначених питань опинилися у залежності від суб'єктивного бачення чиновників.

Суттєвою концептуальною проблемою становлення і розвитку земельного законодавства є проблема оптимального поєднання приватно-правового і публічно-правововго регулювання щодо сфери земельних відносин з урахуванням її особливостей об'єктного і функціонального значення. Значна кількість протиріч, що призводить до зниження соціальної, регулятивної ефективності земельного законодавства пов'язана з невирішеною методологічною проблемою. Тому в законодавстві простежується відхід від однієї крайності в іншу, захоплення адмініструванням інколи поєднується із «ліберальним» цивільно-правовим підходом. Отже, чинне земельне законодавство уникає послідовного застосування приватно-правового методу регулювання, разом з тим, і відсутнє належне, повноцінне публічно-правове регулювання.

Земельне законодавство повинне бути націлене не тільки на визначення форм власності, а і на правове опосередкування способів підвищення ефективності розпорядження і використання земельних ресурсів. Концептуальні і нормативні підходи до інституту права приватної власності на землю повинні виходити з того, що земля є особливим об'єктом, не товаром, в сенсі того, що не є результатом людської фізичної праці. Земля, як божий дар, належить усім, нинішньому і майбутньому поколінням.

Виходячи із соціально-економічного і екологічного значення земельних відносин, законодавець повинен надавати не тільки ринкового економічного імпульсу земельним відносинам, а також забезпечити урегульованість соціальних і економічних аспектів розподілення, використання і охорони земель в умовах становлення і розвитку його ринку. Між тим Земельний Кодекс в основному містить положення економічних, ринкових аспектів врегулювання земельних відносин, на шкоду соціальним і екологічним.

Земельний Кодекс містить недостатньо конкретизовані варіанти надання земель сільськогосподарського призначення у приватну власність, що сприяє зловживанню, посилює вірогідність корупційних проявів в процесі розпорядження, приватизації земельних ділянок, сільськогосподарських за призначенням. Створюючи тіньовий ринок земель особи, якими нерідко є конкретні чиновники, наділені відповідними повноваженнями у сфері розпорядження земельними правами, диктують певні умови.

Неналежна соціальна направленість Земельного Кодексу простежується у нормах про персоніфікацію земельних часток (паїв). В ЗК не була закріплена нормативність механізму персоніфікації земельних часток (паїв). Все це дозволило закласти підвалини для обезземелення слабких в соціальному відношенню прошарків сільського населення.

На сьогодні, використовуючи тіньові схеми, скуповуються окремими «ділками» землі сільськогосподарського призначення. Фермери не можуть цього зробити, тому що не мають достатньо коштів. Все це може привести до соціальної напруги в суспільстві. Бо в короткий термін кращі землі опиняться в руках сучасних «латифундистів», як і переробка та інші «вигідні» галузі аграрного виробництва. Внаслідок цього виростуть ціни на продукти харчування й сировину.

Гострим і складним є питання щодо обмеження кількості (розміру) земельних ділянок. які можуть знаходитися у однієї особи саме з адміністративними важелями. Для досягнення потрібного результату доцільно забезпечити узгодженість і взаємодію відповідних норм цивільного, податкового, земельного, аграрного, фінансового та інших галузей законодавства. Такі обмеження не повинні впливати на розукрупнення (подрібнення) великих сільськогосподарських підприємств. Існують певні переваги великих підприємств в умовах реструктуризації аграрного виробництва, глобалізації сільського господарства тощо. Наприклад є переваги в: отриманні кредиту; застосуванні нових технологій; інвестиціях; лізингових відносинах; в технічній оснащеності; здійсненні землеохоронних заходів; створенні необхідної соціальної інфраструктури на селі. Велике підприємство здатне оперативно реагувати на структуру попиту аграрної продукції і сировини. За ним конкурентоздатне аграрне виробництво. Разом з тим, великі господарства, їх об’єднання, наприклад, агрохолдінги та інші, не повинні руйнувати, обезземелювати малих і середніх сільськогосподарських товаровиробників, оскільки в них є свої очевидні переваги. Останнім доцільно створювати умови для економічної інтеграції з великими підприємствами.

Отже, тільки підняті питання щодо покращення соціального аспекту в земельному законодавстві України є вкрай важливими, оскільки це дозволить запобігти процесам розшарування населення і соціальної напруги в Україні.

Стельмах Микола Юрійович,
студет Хмельницького університету управління та права

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЮРИДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Враховуючи сучасні ринкові відносини з участю сільськогосподарських товаровиробників, аграрна та земельні реформи вимагають систематичного правового забезпечення діяльності цих агроформувань, які в основному відносяться до приватної власності і визначаються особливостями організаційних, управлінських, майнових, фінансових, майновими земельних і договірних відносин. Проблемою створення юридичних служб в усіх галузях економіки української держави, особливо з недержавною формою власності, є відсутність єдиного законодавчого чи іншого нормативного акту. Слід враховувати, що діюче Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації від 26 листопада 2008 року вирішує питання організації юридичних служб лише у державних підприємствах та організаціях. З метою забезпечення зростання сільськогосподарського виробництва, створення сприятливих умов для подальшого розвитку аграрного сектора економіки, видано Указ Президента України "Про додаткові заходи щодо вирішення соціальних проблем на селі та дальшого розвитку аграрного сектора економіки", яким зобов'язано обласні державні адміністрації вжити заходів щодо розвитку у сільській місцевості мережі організацій, що надаватимуть консультативні, інформаційні та правові послуги виробникам сільськогосподарської продукції. Зважаючи на це, необхідно звернути увагу на історію організації юридичного обслуговування сільськогосподарських підприємств, яка особливого розвитку набула наприкінці 70-тих – на початку 80-тих років XX ст. Адже саме у ці роки увага в успішному вирішенні і здійсненні ефективного сільськогосподарського виробництва відводилась належній організації юридичної служби, у тому числі правовій роботі. Після прийняття спільної постанови ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР "Про поліпшення правової роботи в народному господарстві" та відповідної постанови з цього питання ЦК КПУ та Ради Міністрів Української РСР , у Хмельницькій області було проведено низку організаційних заходів, які сприяли успішному створенню, зміцненню та налагодженню роботи юридичної служби на селі. Слід підкреслити, що до 1972 року, відповідно до постанови ЦК КПУ та Ради Міністрів УРСР від 31 травня 1960 року "Про юридичне обслуговування колгоспів Української РСР" правову допомогу колгоспам області на договірних засадах надавали адвокати районних і міських юридичних консультацій, завданням яких було забезпечення постійного юридичного обслуговування колгоспів та інших сільськогосподарських підприємств та організацій. Відповідно до наказу Міністерства сільського господарства УРСР від 9 березня 1971 року "Про поліпшення правової роботи в сільськогосподарських органах, підприємствах, організаціях і колгоспах Української РСР" найкращою формою юридичного обслуговування сільськогосподарських підприємств, у тому числі колгоспів, було визнано введення у їх штати посад юрисконсультів. Проте, у зв'язку із відсутністю достатньої кількості кваліфікованих юристів, вищий представницький орган Рада колгоспів УРСР 20 грудня 1971 року схвалила Примірне положення про міжколгоспну юридичну групу. Цим положенням було визнано за необхідне створити нову форму юридичного обслуговування колгоспів міжколгоспні юридичні групи.

Відмовившись від правових послуг з боку адвокатів, в усіх районах Хмельницької області у кінці 1972 року були створені сільські юридичні служби з правами юридичних осіб. Станом на 1 січня 1974 року у юридичних службах області працювало 63 юриста та 29 економістів - претензіоністів, які юридичну допомогу на договірних засадах надавали 442 колгоспам та 42 міжколгоспним організаціям області. У зв'язку із створенням нової форми юридичного обслуговування колгоспів та інших сільськогосподарських підприємств,

змінився характер правової роботи. Була відчутна різниця сільської юридичної служби від юридичної служби інших галузей народного господарства області, тобто спеціаліст юридичної служби обслуговував у середньому від 6 до 10 господарств, які не входили у штати юридично обслуговуючих господарств і не підпорядковувались їх керівникам. У порядку експерименту, на засадах самоокупності постановою Хмельницької обласної ради колгоспів у березні 1975 року було схвалено створення обласної юридичної групи при обласній раді колгоспів з правами юридичної особи. На цей крок пішли через те, що з боку обласного управління сільського господарства не здійснювалось керівництво та надання методичної допомоги цим міжколгоспним юридичним групами. Положення про цю обласну юридичну групу було зареєстровано рішенням виконкому Хмельницької обласної Ради народних депутатів 27 березня 1975 року. У склад обласної юридичної групи входили: керівник (головний юрисконсульт), 3 старших юрисконсульта, які мали вищу юридичну освіту та значний стаж правової роботи. Спеціалісти обласної юридичної групи приймалися і звільнялися з посад керівником – головним юрисконсультом за попереднім письмовим погодженням з начальником обласного управління сільського господарства, а керівник – головний юрисконсульт приймався та звільнявся з посади начальником обласного управління сільського господарства за попереднім письмовим погодженням з Міністерством сільського господарства УРСР. Час, що минув після організації такої прогресивної форми юридичного обслуговування сільськогосподарських підприємств, засвідчив, що це була нова, але й вдала форма сприяння забезпеченню законності у діяльності підприємств та організацій сільського господарства, зросла роль цієї юридичної служби у забезпеченні ефективності сільськогосподарського виробництва. За роки існування такої юридичної служби помітно було покращено постійне юридичне обслуговування, значно зменшилась кількість незаконних рішень і постанов, прийнятих органами колегіального колгоспного управління, укладених догосподарських та інших договорів на умовах економічно невигідних для сільгосппідприємства.

Отже, досвід організації та забезпечення роботи названих юридичних служб, у відповідності до сьогоднішніх вимог Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України доцільно було б використати у різних галузях агропромислового комплексу України при створенні та розвитку у сільській місцевості мережі організацій, що надаватимуть правові, консультативні та інформаційні послуги, що сприяло б виконанню вимог Закону України “Про сільськогосподарську дорадчу службу” та Указу Президента України “Про додаткові заходи щодо вирішення соціальних проблем на селі та дальшого розвитку аграрного сектору економіки”.

Сторожук Ірина Петрівна,
доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права, кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ЛІКВІДАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Сучасна ринкова економіка не може існувати без розвиненого фінансового ринку, під яким розуміють середовище купівлі-продажу фінансових ресурсів і сукупність інститутів, які забезпечують їх обіг. У системі фінансово-кредитних інститутів як специфічна ланка виділяються банки, які виконують соціальнонеобхідні функції з акумуляції вільних грошових коштів та їх наступного перерозподілу.

Банківські установи діють на підставі Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Закону України «Про банки і банківську діяльність» та ін. нормативних актів. Ґрунтуючись на нормахвищезазначених нормативних

документів діяльність банківських установ можна визначити як господарську діяльність банків, направлену на отримання прибутку, що дає можливість віднести їх до суб'єктів підприємницької діяльності – учасників ринкових відносин, які з різних причин можуть зазнати матеріальних втрат і стати банкрутами.

Безпосередніми причинами кризи банку є неповернення наданих ним позик, знецінення інвестицій, втрати при термінових угодах тощо. Але ці явища з боку активів майже завжди збігаються з кризовими процесами на боці пасивів, найважливіший з яких – відплив депозитів.

Банкрутства окремих банків відбуваються не частіше, ніж банкрутства інших підприємств, але вони можуть мати більш негативні наслідки для економіки.

Банківській системі, яка функціонує переважно на комерційних засадах і характеризується активною конкурентною боротьбою, не уникнути випадків банкрутства та ліквідації. Від банкрутства не застрахований жоден банк незалежно від обсягів його капіталу, організаційної структури чи належності до певної сфери економіки. На сьогодні 24 банківські установи перебувають у стадії ліквідації.

Будь-яке значне банкрутство банку за принципом "доміно" може викликати ланцюгову реакцію банкрутств серед підприємств та банків, які тісно пов'язані між собою по лінії міжбанківського кредиту. Хвилі банківських криз часто супроводжують загальні економічні кризи та загострюють їх. Разом з цим банківські кризи можуть мати більш-менш самостійний характер.

Однак, не дивлячись на негативне значення банкрутства для кожного окремого учасника господарських відносин, все ж таки вважається, що за допомогою механізму банкрутства ринок звільняється від неспроможних до господарювання суб'єктів або дозволяє фінансово оздоровити потенційно життєздатних господарюючих суб'єктів.

Беручи до уваги, що ліквідація навіть одного банку суттєво впливає на загальний стан фінансового ринку, логічним є винятковість процедури ліквідації комерційних банків.

Чинне законодавство України закріплює нормативну дефініцію «ліквідація банку». В Законі України «Про банки та банківську діяльність» в ст. 2 вказується, що «Ліквідація банку - процедура припинення банку як юридичної особи відповідно до законодавства».

Аналізуючи дане визначення можемо стверджувати, що в ньому не визначено сутність ознак інституту ліквідації.

Тому сучасна правова наука робить спроби не лише сформулювати вичерпне визначення ліквідації, яке б відбивало всі специфічні ознаки даного явища, але і виробити єдиний підхід до сутності таких ознак.

Таким чином, при офіційній розробці поняття «ліквідація» можливий перехід акценту від зовнішньої сторони (припинення суб’єкта) на внутрішню, корпоративну (перехід майна ліквідованих осіб).

Потрібно зазначити, що ліквідація банку має певні відмінності від ліквідації будь якої іншої юридичної особи.

Процедура ліквідації не оголошується в банку раптово їй передує і прийняття певних спроб налагодити роботу фінансової установи наприклад введенням тимчасової адміністрації, призначення куратора банку.

Якщо зробити цього не вдається то НБУ відкликає у банку ліцензію і розпочинає ліквідацію.

Процедура ліквідації банків є дуже суворо регламентованою.

Банк може бути ліквідований:

1) за рішенням власників банку;

2) у разі відкликання Національним банком України банківської ліцензії з власної ініціативи або за пропозицією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Національний банк України має право відкликати банківську ліцензію з власної ініціативи у разі, якщо:

1) виявлено, що документи, надані для отримання банківської ліцензії, містять недостовірну інформацію;

2) банк не виконав жодної банківської операції протягом року з дня отримання банківської ліцензії.

Національний банк України приймає рішення про відкликання у банку банківської ліцензії та ліквідацію банку за пропозицією Фонду гарантування вкладів фізичних осіб протягом п'яти днів з дня отримання такої пропозиції Фонду.

Національний банк України не пізніше дня, наступного за днем прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку, повідомляє про це банк та надсилає рішення до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб у день отримання рішення Національного банку України про ліквідацію банку набуває прав ліквідатора банку та розпочинає процедуру його ліквідації відповідно до Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб".

Отже, даним Законом НБУ віддав Фонду гарантування вкладів функцію ліквідатора кредитно-фінансових установ.

НБУ мотивував таку передачу повноважень тим, що здійснення процедури тимчасової адміністрації та ліквідації проблемних банків ускладнює виконання ним своєї конституційної функції, оскільки відволікає значні людські та адміністративні ресурси. Стверджується, щоце дасть змогу Нацбанку зосередити свої зусилля на збереженні стабільності гривні, проведенні монетарної політики, захисту прав вкладників та інших кредиторів банку засобами пруденційного нагляду.

Крім того Фонд, як і раніше, буде здійснювати перевірки банків з контролю за виконанням ними зобов'язань, у зв'язку з участю в системі гарантування вкладів фізосіб і має право брати участь у перевірках, що проводяться НБУ.

Під час перевірки Фонд буде з'ясовувати достовірність наданої Фонду звітності, повноту і своєчасність сплати банками збору та нарахованої пені, повноту і достовірність ведення бази даних про вкладників, дотримання вимог з інформування вкладників про участь банку у Фонді, дотримання інших вимог закону та нормативно-правових актів Фонду.

Процедура ліквідації банку вважається завершеною, а банк ліквідованим з дня внесення запису про це до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців.

Національний банк України вносить запис до Державного реєстру банків про ліквідацію банку на підставі отриманого від Фонду гарантування вкладів фізичних осіб рішення про затвердження ліквідаційного балансу та звіту ліквідатора.

Використані джерела:

:

1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // Інтернет видання, електронний ресурс. – Режим доступу:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page5

2. Про затвердження Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку: Рішення Фонду гарант.вкладівфізич.осіб від 05.07.2012 №2 // Інтернет видання, електронний ресурс. – Режим доступу:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1581-12

3. Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI // Інтернет видання, електронний ресурс. – Режим доступу:
http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4452-17

Таращан Борис Ігорович,
студент Хмельницького університету управління та права

РЕАЛІЗАЦІЯ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ ЇЇ ВЛАСНИКОМ

Під гарантіями права власності слід розуміти систему умов і засобів, що забезпечують процес здійснення права власності та які встановлюють способи і порядок захисту порушеного права власності. Охорона права власності на природні ресурси забезпечується діяльністю органів державної влади, а захист здійснюється судом. Також охорона права власності здійснюється адміністративно-правовими засобами. Захист порушеного суб'єктивного права власності на природні об'єкти забезпечується в судовому порядку цивільно-правовими засобами.

Загальні вимоги щодо захисту й охорони права власності на природні об'єкти містяться у ст. 14 Конституції України, земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави [1]. Безумовно, у зазначеній нормі закладена не тільки правова охорона землі як об'єкта права власності, а й усі інші засоби охорони земельних ресурсів. Положення ст. 41 Конституції України про те, що «ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності» однаковою мірою стосується як охорони, так і захисту права власності, адже використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі», визначають межі здійснення суб'єктивного права власності на природні об'єкти та забезпечення його захисту.

Положення щодо захисту права власності відображені у ЗК України. Так, згідно з ч. 2 ст. 152 цього Кодексу, власник земельної ділянки може вимагати усунення будь-яких порушень його прав на землю, навіть якщо ці порушення не пов'язані з позбавленням права володіння земельною ділянкою, і відшкодування завданих збитків [2]. На особливу увагу заслуговує забезпечення захисту права власності від втручання у здійснення власниками своїх правомочностей. Воно відображено у ЗК України стосовно захисту права власності на земельні ділянки. Відповідно до ст. 154 цього Кодексу, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування без рішення суду не мають права втручатись у здійснення власником повноважень щодо володіння, користування і розпорядження належною йому земельною ділянкою або встановлювати не передбачені законодавчими актами додаткові обов'язки чи обмеження. Органи виконавчої влади та місцевого самоврядування несуть відповідальність за шкоду, заподіяну їх неправомірним втручанням у здійснення власником повноважень щодо володіння, користування і розпорядження земельною ділянкою. Згідно ст. 155 ЗК України, у разі видання органом виконавчої влади або місцевого самоврядування акта, яким порушуються права особи щодо володіння, користування чи розпорядження належною земельною ділянкою, такий акт визнається недійсним. Збитки, завдані власникам земельних ділянок внаслідок видання зазначених актів, підлягають відшкодуванню в повному обсязі органом, який видав такий акт. Захистом права власності на земельну ділянку є звернення стягнення на земельні ділянки, призначені для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, у випадках, коли у власників відсутнє інше майно, на яке може бути звернене стягнення, якщо інше не запропоновано власником земельної ділянки (ч. 2 ст. 139 ЗК України) [2].

Способи захисту права власності на природні ресурси та межі їх здійснення визначаються в основному цивільним законодавством, а умови і порядок їх застосування закріплені у цивільно-процесуальному законодавстві. Для цивільно-правового способу захисту права власності характерним є судовий порядок його реалізації, що здійснюється шляхом: визнання права; визнання правочину недійсним; припиненням дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до

порушення права; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна правовідношення; припинення правовідношення; відшкодування збитків; визнанням незаконними рішень, дій чи бездіяльності органу державної влади або місцевого самоврядування, його посадових і службових осіб. Згідно зі ст. 392 ЦК України, власник може пред'явити позов про визнання його права власності, якщо це право оспорюється або не визнається іншою особою, а також у разі втрати ним документа, що посвідчує його право власності [3]. Захист прав громадян та юридичних осіб на земельні ділянки здійснюється шляхом: визнання прав; відновлення стану земельної ділянки, який існував до порушення прав, і запобігання вчиненню дій, що порушують права або створюють небезпеку порушення прав; визнання угоди недійсною; визнання недійсними рішень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування; відшкодування заподіяних збитків; застосування інших передбачених законом способів (ч. 3 ст. 152 ЗК України) [2]. Також законодавством передбачений нотаріальний захист, так як усі договори стосовно земельних ділянок підлягають укладенню у письмовій формі та нотаріальному посвідченню (договір купівлі-продажу земельних ділянок (ч. 7 ст. 128 ЗК України), договір про спільну часткову власність на землю (ч. 2 ст. 88 ЗК України), угода про перехід права власності на земельні ділянки (ч. 1 ст. 132 ЗК України), добровільна відмова від права власності на землю (ч. 2 ст. 142 ЗК України), договір оренди землі [2]. Недотримання обов'язкової письмової форми укладення договорів або угод із земельними ділянками та їх обов'язкового нотаріального посвідчення у випадках, передбачених законом, позбавляє сторін можливості посилання на них у разі виникнення спорів і судового розгляду останніх.

Відповідно до ч. 2 ст. 17 ЦК України у випадках, встановлених Конституцією та законом, особа має право звернутися за захистом своїх прав та інтересів до органу державної влади або органу місцевого самоврядування. Рішення, прийняте цими органами щодо захисту прав, суд може визнати незаконним. Відповідно рішення, що не відповідає закону і порушує права власника, за його позовом може визнаватися в суді незаконним та скасовуватися. Власник, права якого порушені внаслідок видання такого рішення, має право вимагати відновлення того становища, яке існувало до видання цього акта або за неможливості відновлення попереднього становища, згідно зі ст. 393 ЦК України, має право на відшкодування заподіяної шкоди [3].

Одним із заходів охорони землі є державна реєстрація прав не лише її власника. Згідно зі ст. 125 ЗК України, право власності на земельну ділянку виникає після одержання власником акту, який посвідчує право власності та його державної реєстрації [4]. Державній реєстрації підлягають також право земельного сервітуту (ч. 3 ст. 100 ЗК України), обмеження використання земельної ділянки (ч. 2 ст. 111 ЗК України), право на оренду земельної ділянки (ч. 2 ст. 125 ЗК України) та деякі інші права, пов'язані із земельною власністю. Державна реєстрація права власності та інших речових прав на природні об'єкти, які є нерухомим майном здійснюється відповідно до спеціального закону України. Державна реєстрація земельних ділянок відповідно до ст. 202 ЗК України здійснюється у складі державного реєстру земель шляхом ведення книги записів реєстрації державних актів на право власності на землю та на право постійного землекористування, договорів оренди землі із зазначенням кадастрових номерів земельних ділянок та поземельної книги, яка містить відомості про земельну ділянку [4].

Способом захисту прав є визнаний цивільним законодавством самозахист. Власники земельних ділянок вживають необхідних заходів щодо збереження своїх об'єктів власності, зокрема шляхом застосування заходів щодо запобігання протиправним посяганням на об'єкти природноресурсової власності з боку інших осіб, які не є власниками. При реальному порушенні права власності власник має вчинити необхідні дії проти правопорушника. Заходи охорони та захисту власники змушені вживати і проти дій стихійних сил природи з метою запобігання пошкодженню,

зіпсуванню, руйнуванню, зникненню земельної ділянки, але такі дії мають бути адекватні характеру загрози природним об'єктам.

Тому реалізацію своїх прав на захист власності особа здійснює на свій розсуд. Тому захист права власності на природні ресурси — це система заходів, що їх застосовують власник, компетентні державні чи інші органи, спрямована на усунення порушень права власності, покладення виконання обов'язку з відновлення порушеного права на порушника.

Використані джерела:

1. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р. // ВВР. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. // ВВР. — 2002. — № 3-4. — Ст. 27.

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // ОВУ. — 2003. — № 11. — Ст. 461.

4. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень : Закон України у ред. від 11.02.2010 р. // ОВУ. — 2010. — № 19. — Стор. 823. — Ст. 6.

Телятицкая Татьяна Валерьевна,
заведующая кафедрой экономического права Минского института управления, кандидат юридических наук, доцент

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ УНИФИКАЦИИ АДМИНИСТРАТИВНО-ДЕЛИКТНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА СТРАН СНГ

В основу административно-деликтного законодательства стран СНГ легло соответствующее законодательство СССР, которое, следует заметить, находилось на достаточно высоком уровне развития по сравнению с аналогичным законодательством зарубежных, в том числе и социалистических стран. Первой социалистической страной, кодифицировавшей административно-деликтное законодательство в его современном понимании, была Украина. Уже 12 октября 1927 г. был принят первый административный кодекс Украинской советской социалистической республики, имевший большое значение для развития административного права. Долгие годы это был единственный административный кодекс в СССР. Он включал 15 разделов: общие положения; административные акты; меры административного воздействия; иные административные меры принудительного характера; трудовая повинность по предупреждению стихийных бедствий и по борьбе с ними; обязанности населения по охране общественного порядка; гражданство УССР, порядок его приобретения и утраты; регистрация и учет движения населения; общества и союзы, клубы, съезды и собрания; правила о культах; публичные зрелища, увеселения и игры; пользование государственным флагом СССР и печатями; надзор административных органов в области промышленности; надзор административных органов в области торговли; порядок обжалования действий административных органов.

Принятию Административного кодекса УССР предшествовала разработка в РСФСР в 1924 г. проекта административного устава, переименованного в 1925 г. в Административный кодекс, однако проект его так и не был утвержден.

Однако на этом процесс кодификации административного законодательства был надолго заморожен. Издавались лишь отдельные нормативные акты, регулирующие вопросы административной ответственности в той или иной сфере, причем как общесоюзные, так и республиканские. К моменту первой в СССР систематизации и

кодификации законодательства об административных правонарушениях последнее состояло более чем из 500 разрозненных союзных и республиканских законодательных и правительственных нормативных правовых актов, которые зачастую дублировали, а то и противоречили друг другу. Вместе с тем, например, в одном только 1979 г. в СССР к административной ответственности в виде наложения административного штрафа за нарушение правил пожарной безопасности было привлечено 333088 человек. Вследствие этого, обществу и государству требовалась единая, доступная и понятная всем правовая база, используя которую, можно было бы развернуть в стране более эффективную борьбу с административными проступкам, не нарушая при этом законные права и свободы человека и гражданина.

Первая комплексная систематизация законодательства об административных правонарушениях была предпринята лишь в 80-х годах XX века, когда в развитие положений союзной Конституции 1977 г. Верховным Советом СССР 23 октября 1980 г. были приняты Основы законодательства об административных правонарушениях. Они представляли собой «концентрат» передовой научной мысли и плод коллективного законотворчества всесоюзного и республиканского уровней. На основе этого акта во всех союзных республиках были приняты собственные кодексы об административных правонарушениях, многие из которых действуют до сих пор.

Среди таких «старых» кодексов можно назвать Кодексы об административных правонарушениях Молдовы (принят 29 марта 1985 г.), Армении (6 декабря 1985 г.), Украины (7 декабря 1984 г.), Туркменистана (17 декабря 1984 г.), Таджикистана (5 декабря 1985 г.). Относительно новое законодательство об административных правонарушениях действует в Азербайджане (11 июля 2000 г.), Грузии (25 июня 1999 г.), Казахстане (30 января 2001 г.), Кыргызстане (4 августа 1998 г.), России (30 декабря 2001 г.), Узбекистане (22 сентября 1994 г.). К «новым» кодексам можно отнести и КоАП Республики Беларусь, принятый 21 апреля 2003 г. В этих кодексах уже прослеживаются определенные различия (в то время как кодексы 80-х годов были как близнецы походи друг на друга).

Как видно, пальма первенства в этой законотворческой работе принадлежит парламентариям Республики Узбекистан, которые еще 22 сентября 1994 г. утвердили Кодекс Республики Узбекистан об административной ответственности и ввели его в действие с 1 апреля 1995 г. Однако, хотя Кодекс Республики Узбекистан и получил новое наименование, вместе с тем концептуально и доктринально он, по нашему мнению, все же представляет собой не совсем удачный симбиоз норм старого КоАП Узбекской ССР советского образца начала 80-х годов прошлого столетия и правовых новелл, появившихся в 90-е годы, уже после обретения Узбекистаном государственого суверенитета и независимости. Тем не менее, это, безусловно, был шаг вперед.

Среди других кодифицированных актов, принятых в странах СНГ в 90-е годы прошлого столетия, хотелось бы назвать Кодекс Кыргызской Республики об административной ответственности от 4 августа 1998 г. В нем, по нашему мнению, удачно нашли отражение глубокие изменения в политическом и экономическом развитии кыргызского общества в современных условиях.

Достаточно высокой оценки и внимания исследователей заслуживает Кодекс административных проступков Азербайджанской Республики, который вступил в силу с 1 сентября 2000 г. Проведенный анализ основных норм и институтов данного Кодекса и ранее действовавшего КоАП Азербайджанской ССР, позволяет констатировать, что законодателям, в целом, удалось создать концептуально новый кодифицированный акт об административной ответственности.

Ввиду отсутствия официального варианта Модельного кодекса об административных правонарушениях стран СНГ, в отличие, например, от Модельного Уголовного кодекса для государств-участников Содружества Независимых Государств, который был принят 17 февраля 1996 г. на седьмом пленарном заседании

Межпарламентской Ассамблеи государств-участников СНГ, законодатели-административисты при разработке вышеназванных кодифицированных актов подчас вынуждены идти каждый своим путем, не учитывая достижения в правотворчестве и науке коллег из стран Содружества. Сложившаяся ситуация, безусловно, не может быть признана позитивной, поскольку интеграционные процессы в странах СНГ все же продолжают набирать обороты, создаются новые межгосударственные объединения стран, к тому же результаты социологических опросов населения, проводимых в странах СНГ, указывают на то, что многие граждане бывшего СССР до сих пор с трудом принимают его развал и ратуют за различные формы объединения бывших советских республик для достижения единых политических и экономических целей.

Объективно оценивая сложившуюся современную политическую и экономическую ситуацию в странах Содружества, представляется разумным не ускоряя искусственно интеграционные процессы, в том числе и правовые, вместе с тем постепенно и неуклонно создавать условия для унификации не только уголовно-правового пространства Содружества, но и административно-правового, таможенного, налогового и прочего.

Тимошенко Дмитро Володимирович,
студент 5-го курсу факультету підготовки кадрів для Міністерства юстиції Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

СТАЖУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ

Працевлаштування молоді в Україні залишається великою проблемою. Головна причина полягає у відмові роботодавця надати перше робоче місце випускнику вищого або професійно-технічного навчального закладу. Мотивом такої відмови є відсутність досвіду роботи у випускника. Виникає питання, яким чином можна отримати такий досвід?

Діючий Закон України «Про зайнятість населення» був прийнятий ще у 1991 році. Незважаючи на те, що до нього було внесено багато змін, він не відповідає вимогам часу, тому 5 липня 2012 року у другому читанні був прийнятий новий Закон України «Про зайнятість населення», який набуває чинності 01.01.2012 року (далі - Закон). Його прийняття обумовлено нагальною необхідністю удосконалити механізми державного регулювання у сфері зайнятості населення, забезпечити ефективність використання страхових коштів, спрямованих на програми сприяння зайнятості. Закон передбачає низку нових положень (в т.ч. компенсацію ЄСВ), які повинні забезпечити створення нових робочих місць, першого робочого міста для молоді, а також вирішити питання щодо отримання першого досвіду роботи [1].

Стаття 29 Закону «Розширення можливостей для підвищення конкурентоспроможності молоді» регулює проблему отримання молоддю першого досвіду роботи завдяки стажуванню. Метою стажування є набуття досвіду з виконання професійних завдань та обов'язків, удосконалення професійних знань, умінь та навичок, вивчення та засвоєння нових технологій, техніки, набуття додаткових компетенцій [2].

Проаналізувавши дану статтю Закону, слід зауважити, що її норми містять положення, які не дозволяють повною мірою розв’язати зазначені проблеми, посилюючи небезпеку неефективного використання державних коштів щодо реалізації політики зайнятості та ускладнюючи становище молоді [1].

Так, виникає проблема, пов'язана із реалізацією відповідних норм. Згідно із статтею 29 Закону, студенти вищих та учні професійно-технічних навчальних закладів, що здобули професію (кваліфікацію) за освітньо-кваліфікаційним рівнем «кваліфікований робітник», «молодший спеціаліст», «бакалавр», «спеціаліст» та продовжують навчатися на наступному освітньо-кваліфікаційному рівні, мають право проходити стажування за професією (спеціальністю), за якою здобувається освіта, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, на умовах, визначених договором про стажування у вільний від навчання час [2].

Підлягає відповіді питання, чому зазначена норма не поширюється на осіб, які здобули освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр» та на тих, хто здобув нижчий освітньо-кваліфікаційний рівень, але припинив подальше навчання. Видається, поширення норми щодо стажування лише на вихованців та студентів професійно-технічних навчальних закладів і вищих навчальних закладів, є незрозумілим, оскільки у такому контексті стажування, фактично, являє собою різновид виробничої практики [3].

В Законі не визначено, яким чином стажування сприятиме саме працевлаштуванню молодої особи, адже під назвою стажування можуть створюватися тимчасові неоплачувані робочі місця (роботодавець, наймаючи людину нібито для стажування, отримує можливість не сплачувати заробітну плату). Як свідчить досвід Республіки Казахстан, відсутність чітких механізмів захисту стажистів відкриває шлях зловживанням з боку роботодавців. Непоодинокими є випадки, коли випускники вищих навчальних закладів в якості стажистів працюють протягом встановленого законодавством строку без оплати праці, після чого опиняються «за бортом» підприємства, установи чи організації через відсутність зв'язку між працевлаштуванням і проходженням стажування.

Так, необхідності підлягає розробка положення, яким буде регулюватися порядок проходження стажування, що є ефективним способом підвищення кваліфікації особи та її затребуваності на ринку праці [2].

Стаття 29 Закону також визначає, що запис про проходження стажування роботодавець вносить до трудової книжки. Втім таке положення суперечить статті 48 КЗпП України, відповідно до якої трудова книжка є основним документом про трудову діяльність, що ведеться на працівника, який працює на підприємстві, в установі, організації та підлягає загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню. Отже, внесення відповідного запису до трудової книжки передбачає участь особи, яка стажується, в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Можливо це за умови, якщо стажування буде оплачуватися [3].

Тому, вважаємо, доцільно було б у проекті Трудового Кодексу України передбачити норми, які б закріплювали стажування студентів та учнів вищих і професійно-технічних навчальних закладів як повноцінну продуктивну діяльність. А статтю 69 проекту Трудового кодексу «Встановлення трудових відносин на визначений строк» доповнити нормою, яка б передбачала укладення строкового трудового договору на період стажування між роботодавцем і стажистом [4].

Використані джерела:

1. *О. Кочемировська, Д. Семенова. Аналітична записка «Щодо проблем реалізації Закону України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р. №5067-VI». [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles/953/*

2. Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р. № 5067-VI. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17

3. Д. Семенова, О. Пищуліна. Аналітична записка «Щодо регулювання надання першого робочого місця в Законі України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р. №5067-VI. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles/932/
4. Проект Трудового Кодексу України №1108 від 04.12.2007
5. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII, поточна редакція від 13.06.2012. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08

Ткаченко Олена Миколаївна,
доцент кафедри екологічного права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», кандидат юридичних наук

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ДОВКІЛЛЮ

На цей час, питання відшкодування екологічної шкоди, спричиненої навколишньому природному середовищу залишається досить актуальним та проблематичним. Шкода, завдана довкіллю, в повні мірі не відшкодовується, оскільки її нарахування здійснюється на підставі низки нормативно-правових актів, які, нажаль, є недостатньо ефективними та досконалими. В результаті стан навколишнього природного середовища продовжує постійно погіршуватись[1], а відповідно, і показники стану здоров'я населення.

Відповідно до цього, саме наявність шкоди довкіллю або реальна загроза її спричинення, що знаходиться в прямому причинному зв'язку з поведінкою заподіювача, і є тією неодмінною умовою, за якою виникає еколого-правова відповідальність. Шкода ж, завдана майну чи здоров'ю суб'єктів екологічних відносин підлягає відшкодуванню за нормами цивільного законодавства і є підставою для застосування заходів цивільно – правової відповідальності.

Необхідно підкреслити, що спричинену екологічну шкоду не завжди можливо відшкодувати в повному обсязі і поновити існуючий до завдання шкоди стан. Це пояснюється декількома факторами.

По-перше, існують природні об'єкти, які не можливо поновити взагалі, вони є не відновлювальними (наприклад, корисні копалини; тварини, які знаходяться на межі зникнення та занесені до Червоної книги України; зникаючи та рідкісні об'єкти рослинного світу, включені до складу зеленої книги України; цілющі природні фактори та інші).

По-друге, багато з природних ресурсів для свого відновлення потребують значного періоду часу (десятиліття), і, відповідно їх повне відновлення не може бути забезпечено окремим правопорушником.

По-третє, розмір шкоди неможливо нарахувати одразу в повному обсязі, так як негативні наслідки, що спричиненні екологічній системі та її зв'язкам, можуть мати зкритий характер та їх прояв здійснюється на протязі досить тривалого часу (від декількох місяців до декількох десятиріч). У зв'язку з цим, актуальною проблемою є питання відшкодування так званої «минулої шкоди». Насамперед це стосується забруднених, внаслідок господарської діяльності та техногенних аварій природних територій та об'єктів, з великою кількістю токсичних та шкідливих відходів, забруднюючих речовин, що розміщені на них. Нажаль, діюче екологічне законодавство не закріплює визначення поняття та структури «минулої шкоди», а відповідно не передбачає правових інструментів щодо визначення кола суб'єктів та порядку

відшкодування такої шкоди, оскільки встановити безпосереднього правопорушника та «забруднювача» на час виявлення шкоди, як правило, не можливо.

Вчетверте, розмір нарахувань обсягу шкоди, яка підлягає відшкодуванню, здійснюється за спеціальними еколого-правовими актами, серед яких, розрізняють *такси* і *методики*. Не можливо погодитись з точкою зору щодо видів заходів еколого-правової відповідальності, до яких відносять – обмеження чи позбавлення права, припинення діяльності суб'єктів еколого-правових відносин [2, с. 11]. Такі заходи є санкціями адміністративної відповідальності, що застосовуються за аналогією права до екологічних відносин.

Необхідно зазначити, що таксовий метод, який базується на вартості одиниці природного ресурсу певного виду (тварини чи рослини) не можна вважати досконалим механізмом відшкодування шкоди. По-перше, не всі об'єкти тваринного чи рослинного світу, яким може бути заподіяна шкода охоплені на цей час таксовими розрахунками. Так, на цей час, вовк залишається відповідно до Закону України «Про мисливське господарство та полювання» твариною-шкідником, який підлягає відстрілу в необмеженій кількості як в мисливський так і в не мисливський сезони. І це відбувається незважаючи на те, що зазначене становище порушує норми міжнародного екологічного законодавство, зокрема Бернську конвенцію, яку підписала Україна та ратифікувала в 1996 році, згідно якої чисельність вовка в Україні дозволяється регулювати в обмеженій кількості та під суворим контролем природоохоронних органів держави. В Україні продовжується знищення 50% чисельності вовків, в той час як у Польщі ці представники тваринного світу занесені до Червоної Книги. По-друге, самі розміри грошових стягнень за таксами потребують суттєвих змін та удосконалень. Так, наприклад, за незаконне здобування лося встановлена такса у розмірі 20 тисяч гривень, в той час, як за знищення їжака вухастого, занесеного до Червоної книги України та перебуваючого на межі зникнення – 150 гривень. Така кадастрова оцінка вартості, можливо останнього представника певного виду дикої фауни, здається недостатньо обґрунтованою та потребує більш поглибленого підходу до встановлення умовної вартості того чи іншого природного об'єкту.

Необхідно констатувати, що діюче законодавство України не передбачає спеціальні еколого-правові акти щодо всіх природних об'єктів та екологічних систем. Так, по відношенню до курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних природних територій та об'єктів не існує відповідних такс чи методик розрахунку та відшкодування, спричиненої екологічної шкоди. Вказана ситуація призводить до того, що відшкодування за шкоду завдану зазначеним природним територіям настає за загальними цивільно-правовими нормами та розрізненими спеціальними нормативними актами, які діють по відношенню до окремих видів природних ресурсів. Відповідним наслідком такого відшкодування є не врахування цінності та унікальності лікувально-рекреаційних природних компонентів та факторів, що властиві лікувальним природним ресурсам, їх невідновлюваності, а відповідно, і не можливість відтворення в повному обсязі екологічних систем та зв'язків на території лікувально-рекреаційних зон.

Враховуючи викладене, можливо зробити наступні висновок щодо необхідності на законодавчому рівні вдосконалення та закріплення поняття і структури «екологічної шкоди», розробки єдиних принципів розрахунку її розміру, які враховували б, насамперед, екологічний фактор та значення природного ресурсу для екологічної системи. Потребує приведення у відповідність до міжнародного законодавства ряд нормативно-правових актів, зокрема, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закони України «Про екологічну мережу» та « Про курорти».

Використані джерела:

1. *Закон України « Про основні принципи (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» //Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 26. – Ст. 218.*
2.*Бобылев А.И. Юридическая ответственность за экологические правонарушения. – М., 2001. - 114 с.*

Товкун Людмила Вікторівна,
доцент кафедри фінансового права Національного університету «Юридична академія України імені Я. Мудрого», кандидат економічних наук

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ПОДАТКОВОГО ПРАВА

Принципи, як і інші правові категорії, існують, змінюються та припиняють свою дію у зв'язку з потребами та закономірностями розвитку суспільства на певному етапі. Їх основою завжди виступають політичні, економічні та соціальні явища, які суттєво впливають на державні інтереси. Як зазначав Р.З. Лівшиц "…принципи охоплюють всю правову матерію - і ідеї, і норми, і відносини – придають їй логічність, послідовність, сбалансованість. В принципах права як би синтезується світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації." [4, с.195]. Принципи податкового права виступають одним із видів принципів права. Вони відносяться, враховуючи галузеву належність, до категорій фінансового права. Ці принципи мають свою специфіку, відображують сутність та особливості оподаткування. У фінансово-правовій науці відсутній єдиний підхід щодо визначення принципів податкового права. Виходячи з цього, деякі вчені при визначенні цих принципів звертають увагу на вихідних положеннях, які визначають зміст та систему податкового законодавства [3, с.64] , інші підкреслюють, що принципи податкового права є базовими ідеями, які визначають основи податкового права і знаходять своє втілення безпосередньо в його нормах [2, с.137]. На наш погляд, необхідно зазначити, що принципи податкового права представляють собою базові положення, які є імперативними та загальнообов'язковими. Вони виступають основними поняттями,які проходять через всі норми податкового права.

Важливим є закріплення принципів податкового права в нормах. Саме норми виступають основними елементами, які втілюють принципи податкового права в життя. Тому, основною метою їх вивчення є не формальне визначення їх в теорії, а виявлення способів застосування на практиці.

Податкове законодавство України не містить конкретного закріплення принципів податкового права [1, с. 13-14]. Це, безпосередньо, впливає на їх реалізацію. В податковому праві головне місце займають принципи, закріплені в Конституції [1, с. 30]. Будучі основними принципами нормативного регулювання, конституційні принципи є основою всієї наступної правотворчості в податковій сфері. До таких принципів відносять: принцип юридичної рівності громадян перед законом, а отже і податковим законом (зазначимо. що Конституція України не використовує у своїх нормах вираз юридична особа", тим самим заслуговує критики те, що в Конституції України відсутня норма, що проголошує рівність прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб); принцип верховенства права,як базовий для податкової системи, побудованої відповідно до принципів законності, що забезпечує взаємодію податкового права по всій території держави; та інші. До спеціальних принципів податкового права відносять принципи які визначають специфіку оподаткування. Це, насамперед,

принцип справедливого оподаткування (оподаткування повинно бути однаковим для кожного виду податків на всій території країни, на основі цього принципу формується податкова система); податок може встановлюватись, змінюватись чи скасовуватись лише шляхом прийняття закону; податки стягуються винятково з публічною метою та інші.

Принципи податкового права забезпечують взаємозв'язок податкового права, податкового законодавства, податкової політики і сприяють скасуванню застарілих і прийняттю нових юридичних норм.

Застосування принципів податкового права здійснюється органами державної влади, місцевого самоврядування, якщо їх діяльність пов'язана з податковою сферою. Вони виступають гарантами реалізації принципів податкового права. До таких органів можна віднести органи законодавчої влади (вони встановлюють, змінюють та скасовують зміст та види принципів податкового права), органи виконавчої влади (розробляють та реалізують податкову політику), органи судової влади (на даному етапі дослідження варто зазначити необхідність зв'язку принципів податкового права з діяльністю Конституційного Суду України . Він входить до судової системи України як спеціальний судовий орган, який здійснює конституційний контроль, в тому числі і в податковій сфері. Але, на жаль, ним не достатньо приділяється уваги розгляду питань, присвячених проблемам оподаткування, що веде до прогалин та колізій у податковому праві. Факти відображення принципів податкового права в судових актах зустрічаються рідко, хоча вони, в повній мірі, можуть стати основою для вирішення юридичних справ). Державою створено і ряд спеціальних фінансових органів, які безпосередньо пов'язані з реалізацією принципів податкового права. Одним з них є Державна податкова служба України. Податкові органи завжди діють від імені держави і виражають її волю. Податкові органи в своїй діяльності теж не завжди враховують таку категорію як принципи податкового права , що веде до різного тлумачення норм податкового права. На нашу думку, цей недолік може бути виправлений з ростом податкової культури працівників податкових органів.

Підводячи підсумки сказаному, можна зазначити, що втілення принципів податкового права повинно сприяти розвитку податкової системи, усуненню прогалин і колізій у податковому законодавстві та сумлінному виконанню податкових обов'язків як платниками податків так і контролюючими органами держави.

Використані джерела:

1. *Відомості Верховної Ради України*

2. *Белых В.С., Винницкий Д.В. Налоговое право России: краткий учебный курс. М. :Норма. - 242с.*

3. *Гриценко В.В. Теория российского налогового права/ под. ред. Н.И. Химичевой. Саратов. 2005. - 440с.*

4. *Лившиц Р.З. Теория права . - М. 1994. - 224 с.*

Токар Алла Миколаївна,
старший викладач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права

ДО ПИТАННЯ НАБРАННЯ ЧИННОСТІ АКТАМИ УПРАВЛІННЯ

Правильне визначення періоду, протягом якого діє акт управління, важливе для суб'єкта нормотворення, для юридичних та фізичних осіб, на яких поширюється дія відповідного акта, судових органів, що перевіряють вірність застосування актів та керуються актами управління в процесі вирішення спорів.

Українське законодавство не дає чіткої відповіді щодо дії в часі актів управління, зокрема, залишається незрозумілим момент набуття чинності окремих актів. Аби його з'ясувати, необхідно звертатися до Конституції України та інших, різних за своєю юридичною силою нормативно-правових актів, окремі положення яких не завжди є однозначними.

Указом Президента України від 10.06.1997 № 503/97 «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності» було визначено моменти набуття чинності окремих актів управління. Так, відповідно до п. 4 зазначеного указу нормативно-правові акти Президента України набирають чинності *через десять днів з дня їх офіційного оприлюднення*, якщо інше не передбачено самими актами, але не раніше дня їх опублікування в офіційному друкованому виданні, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, згідно п.5 набирають чинності з моменту їх *прийняття*, якщо більш пізній строк набрання ними чинності не передбачено в цих актах. Акти Кабінету Міністрів України, які визначають права і обов'язки громадян, набирають чинності *не раніше дня їх опублікування* в офіційних друкованих виданнях [1].

В Законі України «Про Кабінет Міністрів України» від 07.10.2010 № 259-VI чинність актів уряду уточнена і визначена з урахуванням їх зовнішньої форми. З моменту *прийняття* набувають чинність лише розпорядження Кабінету Міністрів України, якщо не встановлено пізніший термін набрання ними чинності (ч.2 ст.53), постанови набирають чинності *з дня їх офіційного опублікування*, якщо інше не передбачено самими актами, але не раніше дня їх опублікування (ч.1 ст.53) [2].

Що ж стосується актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, то відповідно до п. 3 Указу Президента України від 03.10.1992 № 493/92 «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» вони набувають чинності *через 10 днів після їх реєстрації*, якщо не встановлено пізнішого строку набуття чинності [3]. З прийняттям Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 № 3166-VI момент набуття чинності актів міністерств змінився: накази міністерства, які є нормативно-правовими актами і пройшли державну реєстрацію, набирають чинності *з дня офіційного опублікування*, якщо інше не передбачено самими актами, але не раніше дня офіційного опублікування (п.5 ст.15) [4]. Вважаємо, що зазначене положення Указу в частині набуття чинності нормативно-правовими актами міністерств, суперечить Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» та не може застосовуватися.

Слід відмітити, що даним законом встановлюється момент набуття чинності лише для нормативно-правових актів міністерств, що ж стосується актів інших центральних органів виконавчої влади, а саме: служб, агентств, інспекцій та центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, то момент набуття ними чинності залишається по за увагою законодавця. Відповідно, положення вказаного Указу можуть поширюватись на акти інших центральних органів виконавчої влади. Зважаючи на оперативність управління здійснюваного даними органами,

вважаємо, що нормативні акти служб, агентств, інспекцій повинні набувати чинність з моменту їх опублікування.

Законом України «Про місцеві державні адміністрації» визначаються моменти набуття чинності актів місцевих державних адміністрацій (розпоряджень голови місцевої державної адміністрації та наказів керівників структурних підрозділів) нормативного та ненормативного характеру. Так, відповідно до ч.4 ст.41 зазначеного закону акти місцевих державних адміністрацій ненормативного характеру, прийняті в межах їх повноважень, набирають чинності з моменту їх *прийняття*, якщо самими актами не встановлено пізніший термін введення їх у дію. Нормативно-правові акти місцевих державних адміністрації, що підлягають державній реєстрації, за законом набирають чинності з моменту *їх оприлюднення*, якщо самими актами не встановлено пізнішого терміну набрання ними чинності [5]. Разом з тим, уже згадуваним Указом Президента «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» визначено: нормативно-правові акти, що підлягають державній реєстрації, набувають чинності через 10 днів після їх реєстрації, якщо в них не встановлено пізнішого строку надання їм чинності. Відповідно, зазначене положення Указу в частині набуття чинності нормативно-правовими актами місцевих державних адміністрацій суперечить Закону України «Про місцеві державні адміністрації» і не може застосовуватися. Також, не відповідає зазначеному закону ч.3 п.69 «Типового регламенту місцевої державної адміністрації» відповідно до якого розпорядження голови місцевої держадміністрації нормативного характеру набирають чинності *з моменту їх реєстрації*, якщо самими актами не встановлено більш пізній строк введення їх у дію [6].

Отже, проведений аналіз дає підстави стверджувати, що питання набрання чинності актами управління діючим законодавством врегульовано недостатньо чітко. Підлягають перегляду положення Указу Президента України “Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади” в частині набрання чинності актами міністерств та місцевих державних адміністрацій, потребує доповнення Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» щодо набрання чинності ненормативними актами міністерств, щодо встановлення моменту набрання чинності актами інших центральних органів виконавчої влади. Забезпеченню законодавчого врегулювання моменту набрання чинності актами управління сприятиме також прийняття Закону України «Про нормативно-правові акти».

Використані джерела:

1. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності : Указ Президента України від 10.06.1997 № 503/97 // Офіційний вісник України. – Офіц. вид. – 1997. - № 24. – Ст.1031.

2. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 07.10.2010 № 259-VI // Офіційний вісник України. – Офіц. вид. – 2010. - №79. – Ст.2792.

3. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади : Указ Президент України від 03.10.1992 № 493/92 // Збірник указів Президента. - Офіц. вид. - 1992. - №4.

4. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI // Офіційний вісник України. – Офіц. вид. - 2011. - № 27. - Ст.1123.

5. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9.04.1999 (зі змін.) // Офіційний вісник України. - Офіц. вид. - 1999. - № 18. - Ст.774.

6. Про затвердження Типового регламенту місцевої державної адміністрації: Постанова Кабінету Міністрів від 11.12.1999 р., №2263 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2007 р. №1270 (зі змін.) // Офіційний вісник України. – Офіц. вид. - 2007. - №83. - Ст.3072.

Трофімов Ігор Сергійович,
студент 4-го курсу юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

У статті 13 Конституції України міститься норма відповідно до якої земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться у межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу**.** Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування у межах, визначених Конституцією [3].

Конституційно-правова модель, реалізована в Земельному кодексі України [2], з огляду на те, що земля є основним національним багатством, підкреслюється її специфіка як об'єкта права власності, що належить до надбання нації, а отже, усього Українського народу, реальне присвоєння корисних властивостей якої спрямоване логічно на задоволення загальнонародного, суспільного, і в той же час індивідуального інтересу кожної людини.

Така позиція українського законодавця є досить ліберальною і водночас викликає ряд запитань, що потребують конкретного практичного вирішення.

У науковій літературі наводиться досить багато думок щодо даної статті Конституції України. Наприклад, М. В. Шульга у своїй монографії зазначає, що встановлення виключної власності народу України на землю необхідно розуміти як її перехід до України – самостійної і суверенної держави [1, с. 88]. Ряд науковців стверджують, що дана норма носить декларативний характер і є невдалим запозиченням із Конституції Російської Федерації, де замість терміну «власність» використовується слово «надбання». Потрібно пам'ятати, що власність – це економічна категорія, яка є одним із проявів суспільних відносин з приводу привласнення матеріальних благ, натомість слово «надбання» вказує на роль народу у формуванні і створенні землі, тобто сучасної території України.

Формально ця стаття Основного Закону України на конституційному рівні закріпила належність землі та інших природних ресурсів виключно одному власнику – Українському народу. Якщо керуватися лише цією нормою без урахування інших положень Основного Закону України, то можна дійти висновку про те, що передача земельних ділянок, водних об'єктів, лісових угідь та інших об'єктів природи у приватну власність в Україні не допускається.

Визначення правового режиму власності Українського народу потребує з'ясування питання про абсолютність права власності народу на землю та інші природні ресурси. Абсолютне право власності народу України зумовлене його природним правом на природні ресурси і передбачає, що народ України без будь-яких обмежень має право на їх володіння, використання і розпорядження, тобто, з однієї сторони, народ є повноправним суб'єктом і здатний вільно реалізовувати тріаду власності безпосередньо або в інших правових формах. Тому абсолютне право не виключає, а передбачає можливість законодавчого закріплення саме таких правових форм власності, які б забезпечували баланс суспільних інтересів усього народу, держави, територіальних громад та приватних інтересів кожної особи.

У цьому контексті потрібно керуватися тим, що відповідно до ч. 2 ст. 5 Конституції України, носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [3]. Кожен громадянин як складова народу має право за

чинним законодавством України користуватись природними об'єктами для задоволення особистих потреб.

Але є і інша сторона, з точки зору якої, юридична форма приналежності землі Українському народу передбачає проведення чіткого розмежування між поняттями «суб'єкти права власності» і «суб'єкти здійснення права власності». Народ не може повсякденно здійснювати правомочності власника, тобто реально володіти, користуватися і розпоряджатися землею цілої країни чи окремого її регіону. Тому конституційне положення, яке відносить Український народ до суб'єктів права власності на природні об'єкти, має більше соціально-економічний, аніж політико-правовий характер. Визнання народу України суб'єктом права виключної власності на певні природні ресурси не породжує самостійної форми власності на ці об'єкти. За своєю економічною природою власність на ці об'єкти фактично є державною. Народ і держава як суб'єкт права власності не можуть протиставлятися. Будь-яка держава фактично виступає організаційно-правовою формою здійснення прав кожного суверенного народу.

Природні ресурси утворюють єдину систему, тому їх перебування у власності Українського народу сприяє забезпеченню рівноваги і екологічної безпеки. Хоча дана форма власності і є декларативною, проте вона має більше соціально-економічний, аніж політико-правовий характер.

Використані джерела:

1. *Земельне право України: Підручник для студентів юрид. вищ. Е 40 навч. закладів / За ред. В. К. Попова та А. П. Гетьмана. - Х.: Право, 2001. - 473с.*
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001р. // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 3. – Ст. 27.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. –№ 30.– Ст. 141.

Трунін Іван Георгійович,
курсант 4-го курсу факультету підготовки кадрів для підрозділів по боротьбі з економічною злочинністю Національної академії внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ АДМІНІСТРАТИВНО-ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ

У правоохоронній діяльності органів внутрішніх справ використовуються найрізноманітніші як правові, так і не правові (організаційні, технічні, виховні тощо) засоби. Особливе місце серед них належить заходам державного, зокрема, адміністративного примусу. В адміністративно-правовій літературі підкреслюється зростання ролі цього примусу в охороні правопорядку, що обумовлено, з одного боку, значною кількістю адміністративних порушень (щорічно тільки органами внутрішніх справ складається близько десяти мільйонів протоколів про ці правопорушення), а з іншого – оперативністю адміністративного примусу, а відтак і ефективністю.

Органи внутрішніх справ наділені широкими правами щодо застосування заходів адміністративного примусу усіх видів. Заходи адміністративно-запобіжного характеру – один з найпоширеніших каналів впливу адміністративного примусу взагалі і зокрема тих, що застосовуються органами внутрішніх справ. Однак основне їх значення полягає в тому, що багато з них попереджують, відвертають вчинення

правопорушень – діянь, що завдають тої чи іншої шкоди суспільним відносинам.

Мету попередження конкретних правопорушень переслідують не всі адміністративно-запобіжні заходи. Багато з них виконують завдання забезпечення правопорядку і громадської безпеки за різних надзвичайних обставин у разі виникнення епідемій, стихійних лих, проведення різних масових заходів тощо, коли ніякі інші заходи застосовуватися не можуть. Але і цим значення адміністративно-запобіжних заходів в діяльності органів внутрішніх справ не вичерпується. Застосування багатьох із них сприяє виявленню правопорушень (як приклади можна навести перевірку документів, проведення огляду), встановленню особи правопорушника, а значить, і забезпеченню реалізації заходів адміністративної відповідальності (а інколи - і кримінальної).

Аналіз чинного законодавства і практики його застосування дозволяє назвати адміністративно-запобіжні заходами, які застосовують органи внутрішніх справ: 1) перевірку документів; 2) зупинку транспортних засобів; 3) взяття на облік і офіційне застереження осіб про неприпустимість протиправної поведінки; 4) особистий огляд і огляд речей; 5) відвідування підприємств, установ і організацій; 6) входження на земельні ділянки, в жилі та інші приміщення громадян; 7) внесення подань до державних органів, підприємств, установ, організацій, посадовим особам про необхідність усунення причин та умов, які сприяли вчиненню правопорушень; 8) тимчасове обмеження доступу громадян на окремі ділянки місцевості (блокування районів місцевості, окремих споруд та об’єктів); 9) обстеження (огляд) вантажів, багажу, транспортних засобів, зброї і боєприпасів, різних об’єктів з приводу відповідності їх різним вимогам; 10) обмеження (заборона) руху транспорту і пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних доріг; 11) адміністративний нагляд за особами, звільненими із місць позбавлення волі; 12) використання транспортних засобів, а також засобів зв’язку, які належать підприємствам, установам, організаціям.

Варто зазначити, що не всі представники адміністративно-правової науки визнають окремі із названих заходів адміністративно-запобіжними. Так, наприклад, О.М. Бандурка взяття на облік і офіційне застереження про неприпустимість протиправної поведінки відносить до заходів адміністративного припинення [1, с. 8], Д.М.Бахрах до цих же заходів зараховує адміністративний нагляд за особами, звільненими із місць позбавлення волі [2, с. 29].

Окремо слід сказати про огляд. Щодо цього заходу існує найбільше суперечок. Слід погодитися з тими авторами, які вважають, що огляд залежно від мети і порядку його застосування може бути і адміністративно-запобіжним заходом, і заходом адміністративного припинення, хоча в законодавстві необхідно чітко і повно передбачити підстави і порядок його застосування, оскільки він об’єктивно мало відрізняється від обшуку, який здійснюється відповідно до кримінально-процесуального законодавства [3].

При визначенні системи адміністративно-запобіжних заходів, які застосовуються органами внутрішніх справ, слід виходити, перш за все, із того, що всі ці заходи об’єднує одна спільна мета – попередження правопорушень. Хоча, взяття на облік і офіційне застереження про неприпустимість протиправної поведінки і застосовується з метою припинення такої поведінки, але здебільшого цей захід спрямований на недопущення подібної поведінки у майбутньому, тобто головна мета і в цьому випадку – профілактична. Те ж саме можна сказати і про адміністративний нагляд за особами, звільненими із місць позбавлення волі.

В основу класифікації адміністративно-запобіжних заходів, які застосовуються органами внутрішніх справ, має бути покладено усталені функціональні зв’язки, вимоги логічної впорядкованості складових частин системи, чітке системно-структурне їх співвідношення. Класифікацію адміністративно-запобіжних заходів, які

застосовуються органами внутрішніх справ, можна провести, грунтуючись на таких критеріях, як мета застосування, характер впливу, об'єкт впливу, форма процесуального виявлення, строки реалізації.

Залежно від мети застосування адміністративно-запобіжні заходи можна поділити на дві групи: а) заходи, які застосовуються для попередження чи виявлення правопорушень або з боку конкретних осіб; б) заходи, які застосовуються для забезпечення громадського порядку і громадської безпеки за різних надзвичайних обставин. Більшість заходів адміністративно-запобіжного характеру, які застосовують органи внутрішніх справ, належить до першої групи. Завдяки їм або створюються умови для виявлення правопорушень і наступного їх припинення, а також встановлення особи порушника і притягнення його до відповідальності (перевірка документів, зупинка транспортних засобів, особистий огляд і огляд речей, відвідування підприємств, установ і організацій, входження на земельні ділянки, в жилі та інші приміщення громадян, обстеження (огляд) вантажів, багажу, транспортних засобів, зброї і боєприпасів, інших об'єктів), або попереджується вчинення правопорушень конкретними особами (взяття на облік і офіційне застереження осіб про неприпустимість протиправної поведінки, внесення подання до державних органів, підприємств, установ, організацій, посадовим особам про необхідність усунення причин та умов, які сприяли вчиненню правопорушень, адміністративний нагляд за особами, звільненими із місць позбавлення волі).

До другої групи належать тимчасове обмеження доступу громадян на окремі ділянки місцевості (блокування районів місцевості, окремих споруд і об'єктів), обмеження (заборона руху транспорту і пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних доріг, використання транспортних засобів зв'язку, які належать підприємствам, установам і організаціям). Ці заходи можуть застосовуватися як у зв'язку з правопорушеннями (наприклад, блокування ділянок місцевості в разі втечі осіб з-під варти), але застосовуються вони в цих випадках не до самих правопорушників, а до інших осіб з метою забезпечення їх безпеки, так і за відсутності правопорушень (наприклад, в разі знайдення якихось небезпечних предметів), що буває значно частіше.

Варто зазначити, що в літературі провадиться класифікація заходів адміністративного примусу (включаючи і запобіжні) на особистістні, організаційні і майнові, але при цьому критерієм поділу називається не характер впливу, а його об'єкт [4, с. 9]. Безумовно, саме на ці об'єкти – особу, організаційно-структурні зв'язки, майно – і спрямований вплив при застосуванні адміністративно-запобіжних заходів, але об'єкт впливу, в свою чергу, визначає його характер.

Говорячи про об'єкти впливу, логічніше поділити заходи запобіжного характеру на ті, що застосовуються до громадян, до юридичних осіб, нарешті, до тих і до інших. Тільки до громадян застосовуються такі заходи, як перевірка документів, взяття на облік і офіційне застереження, входження на земельні ділянки, в жилі та інші приміщення, особистий огляд, адміністративний нагляд. Виключно до юридичних осіб можуть застосовуватися відвідування і обстеження (огляд) підприємств, внесення подань про усунення причин і умов правопорушень, використання транспортних засобів і засобів зв'язку. Інші адміністративно-запобіжні заходи можуть застосовуватися органами внутрішніх справ як до громадян, так і до юридичних осіб.

Адміністративно-запобіжні заходи, які застосовуються органами внутрішніх справ, можна поділити також залежно від форми їх процесуального виявлення на письмові і такі, що виявляються в матеріально-технічних діях. Лише взяття на облік і офіційне застереження про неприпустимість протиправної поведінки, а також внесення подання про усунення причин та умов правопорушень реалізуються у письмовій формі. Це, однак, не означає, що застосування інших заходів письмово не фіксується, але їх суть, зміст становить саме дія (наприклад, обстеження об'єктів, огляд тощо) [5, с. 9-15].

Нарешті, адміністративно-запобіжні заходи, які застосовуються органами внутрішніх справ, можна класифікувати, виходячи із строків їх реалізації. Більшість із них реалізується шляхом виконання якихось разових дій (перевірка документів, зупинка транспортних засобів та ін.) і з яким-небудь строком не пов'язані. Такі ж заходи, як взяття на облік, адміністративний нагляд мають застосування на певний строк, встановлений законодавством.

Використані джерела:

1. *Бандурка О. М. Заходи адміністративного припинення в діяльності міліції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 „Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право" / О. М. Бандурка. – Харків, 1996. – 16 с.*
2. *Бахрах Д. Н. Административная ответственность граждан в СССР : [учеб. пособ.] / Бахрах Д. Н. – Свердловск : Урал. ун-т, 1989. – 201 с.*
3. *Иванов В. В. Соотношение административной ответственности и иных мер административного принуждения / В. В. Иванов // Рыночная экономика : современная теория и практика управления : сб. науч. тр. ЭФП ОГУ. – Омск, 2000. – Т. 3. – Вып. 3. – С. 282–302.*
4. *Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції : поняття, види та організаційно-правові питання реалізації : [монографія] / Комзюк А. Т. ; за заг. ред. проф. О. М. Бандурки. – Харків : Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 336 с.*
5. *Кудрявцев В. Н. Закон, поступок, ответственность / Кудрявцев В. Н. – М. : Наука, 1986. – 448 с.*

Ульянова Екатерина Сергеевна,
аспирант 3-го года обучения кафедры финансового права и правового регулирования хозяйственной деятельности юридического факультета Белорусского государственного университета

К ВОПРОСУ ОБ ОПРЕДЕЛЕНИИ НАЛОГОВОЙ ДЕЕСПОСОБНОСТИ ФИЗИЧЕСКОГО ЛИЦА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В силу различных жизненных обстоятельств физические лица могут стать получателями доходов в несовершеннолетнем возрасте. При этом возникает вопрос, должен ли ребенок самостоятельно уплачивать налог или нет, поскольку налоговая правоспособность физического лица не имеет смысла, если она не может быть реализована.

Правосубъектность физических лиц закреплена в Гражданском кодексе Республики Беларусь. Так, способность иметь гражданские права и нести обязанности (гражданская правоспособность) признается в равной мере за всеми гражданами. Правоспособность гражданина возникает в момент его рождения и прекращается одновременно с его смертью. Способность гражданина своими действиями приобретать и осуществлять гражданские права, создавать для себя гражданские обязанности и исполнять их (гражданская дееспособность) возникает в полном объеме с наступлением совершеннолетия, то есть по достижении восемнадцатилетнего возраста. В случае, когда законодательством допускается эмансипация или вступление в брак до достижения восемнадцати лет, гражданин, не достигший восемнадцатилетнего возраста, приобретает дееспособность в полном объеме соответственно с момента принятия решения об эмансипации или со времени вступления в брак.[1]

Как в белорусском, так и в украинском законодательстве не определена нижняя граница возраста частично дееспособных физических лиц (малолетних лиц). В статье 23 Гражданского кодекса Казахстана за несовершеннолетних, не достигших четырнадцати лет (малолетних), сделки от их имени совершаются законными представителями, если иное не предусмотрено законодательными актами. [2] В соответствии с Законом Республики Казахстан от 8 августа 2002 года № 345-II «О правах ребенка в Республике Казахстан» законные представители ребенка – родители, усыновители (удочерители), опекун, попечитель, патронатный воспитатель, другие заменяющие их лица, осуществляющие в соответствии с законодательством Республики Казахстан заботу, образование, воспитание, защиту прав и интересов ребенка.[3]

В юридической литературе нет единого мнения по вопросу о дееспособности несовершеннолетних в возрасте до 14 лет. Многие считают, что несовершеннолетние в этом возрасте полностью недееспособны. Это мнение поддерживается Кротовым В.М. Он пишет: «...хотя статья Гражданского кодекса и названа «Дееспособность малолетних», граждане, не достигшие 14 лет, являются недееспособными».[4; 106 с.] Однако было высказано и другое мнение. Учитывая, что согласно п.2 ст.28 Гражданского кодекса Российской Федерации малолетние в возрасте от 6 до 14 лет могут самостоятельно совершать определенные сделки, Корнеев С.М. пришел к выводу, что дети до 6 лет признаются полностью недееспособными, а дети в возрасте от 6 до 14 лет наделены частичной дееспособностью.[5; с. 113]

В законодательствах Украины, Республики Беларусь и России также не определен момент наступления налоговой дееспособности. Известны прецеденты, когда собственниками разного рода имущества становились лица, не достигшие совершеннолетнего возраста.

Так, Зеленковский А.В. в статье «Доверительное управление имуществом несовершеннолетнего» отмечает, что в силу установленных гражданским законодательством ограничений по совершению несовершеннолетними сделок их вправе совершать законные представители несовершеннолетних, т.е. родители. Согласно Кодексу о браке и семье родители являются законными представителями своих несовершеннолетних детей и выступают в защиту их прав и законных интересов во всех учреждениях, в том числе в судах, без специальных полномочий. На родителей возложена обязанность с надлежащей заботой осуществлять управление имуществом ребенка, сохранять размер этого имущества, а по возможности и умножать его. Например, доход в виде арендной платы за пользование недвижимым имуществом, получаемый несовершеннолетним, подлежит налогообложению подоходным налогом.[7; с.21]

Из вышеизложенного следует, что статус налогоплательщика не взаимосвязан с возрастом физического лица. Российские ученые Аминев С.Х. и Калятин В.О. также выделяют аналогичную проблему в российском законодательстве.[7,8] Также возникает вопрос о моменте наступления деликтоспособности такого лица. Например, в соответствии со статьей 109 Налогового кодекса Российской Федерации «Обстоятельства, исключающие привлечение лица к ответственности за совершение налогового правонарушения» исключает привлечение физических лиц к ответственности за налоговые нарушения не достигших 16 лет.[7,9] Сопутствующим является вопрос о законном представительстве в налоговых отношениях с участием физических лиц. В ст. 27 Налогового кодекса Российской Федерации законным представителем налогоплательщика - физического лица признаются лица, выступающие в качестве его представителей в соответствии с гражданским законодательством Российской Федерации.[9] В Налоговом кодексе Республики Беларусь в статье 25 содержится аналогичная норма, но со ссылкой на весь массив законодательства, что, однако, не способствует точному определению статуса представителя.[10] Следует согласиться с российским ученым Аминевым С.Х. , который предлагает установить обязанность исполнения налоговых обязательств детей их законными представителями – родителями, усыновителями, попечителями, и прописать данное положение в законодательстве. [8; с.15]

Таким образом, в налоговом законодательстве необходимо урегулировать вопрос об определении налоговой деликтоспособности физических лиц, определить условия возникновения налоговой дееспособности (достижение соответствующего возраста, получение доходов), что

будет способствовать реализации принципов справедливости, равенства и индивидуальной ответственности физических лиц.

Использованные источники:

1 *Гражданский кодекс Республики Беларусь// Консультант Плюс: Беларусь Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «Юрспектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2011.*
2. *Гражданский кодекс Республики Казахстан –Режим доступа: http://www.pavlodar.com/zakon/index.html?dok=00001 –Дата доступа: 26.10.2011.*
3. *Закон Республики Казахстан от 8 августа 2002 года № 345-II «О правах ребенка в Республике Казахстан» 2011. –Режим доступа: http://www.pavlodar.com/zakon/index.html?dok=00001 – Дата доступа: 26.10.2011.*
4. *Гражданское право. Т.1 4-ое изд. переработ. и доп./Под ред. А.П. Сергеева и Ю.К. Толстого М.,1999. 639 с.*
5. *Гражданское право. Т.1./Под ред. Т. Е. Орловского и С.М. Корнеева М.,1969. 549 с.*
6. *Зеленковский А.В. Доверительное управление имуществом несовершеннолетнего// Финансовое право, 2011-№1-с.21-25*
7. *Калятин В. О. Право в сфере Интернета-М. Норма, 2004.-479 с.*
8. *Аминев С.Х. Налогообложение доходов физических лиц в Российской Федерации – автореферат канд. диссерт. 2005, 24с.*
9. *Налоговый кодекс Российской Федерации// Консультант Плюс: Высшая школа [Электронный ресурс] / ООО «Юрспектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Москва, 2011.*
10. *Налоговый кодекс Республики Беларусь// Консультант Плюс: Беларусь Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «Юрспектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2011.*

Умарова Патимат Магомедовна,
старший преподаватель кафедры юридических дисциплин
ЧУО «БИП-Институт правоведения» (Могилёвский филиал)

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ЭКСПЕРТИЗА ГЕОЛОГИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ

Закон Республики Беларусь «Об охране окружающей среды» определил объекты отношений в области охраны окружающей среды, к ним, в частности, относятся и недра [2, ст.5]. Стоит отметить, что правовая охрана недр включает систему мер, направленных на обеспечение рационального использования недр, предупреждение их истощения и загрязнения в интересах удовлетворения потребностей экономики и населения, охраны окружающей среды [3, с.181].

В соотв. со ст. 50 Кодекса о недрах Республики Беларусь (далее – КоН) государственная экспертиза геологической информации (далее – гос. экспертиза) проводится в целях установления достоверности и обоснованности оценки запасов полезных ископаемых и геотермальных ресурсов недр, принятия решения об утверждении или списании этих запасов, определения полноты и качества изученности месторождения, степени его подготовленности для разработки. Гос. экспертизе также подлежит геологическая информация об участках недр, пригодных для строительства и эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых.

В зависимости от целей проведения гос. экспертизы для ее проведения представляются необходимые материалы предусмотренные п. 2 ст.50 КоН. Это: материалы подсчета запасов полезных ископаемых и (или) геотермальных ресурсов недр по разведанному месторождению; материалы подсчета запасов полезных ископаемых и геотермальных ресурсов недр по разрабатываемому месторождению в случае проведения эксплуатационной разведки; технико-экономические обоснования кондиций полезных ископаемых и геотермальных ресурсов недр для подсчета запасов полезных ископаемых и геотермальных ресурсов недр; материалы по геолого-экономической оценке месторождения; материалы, обосновывающие ежегодные изменения запасов полезных ископаемых и геотермальных ресурсов недр на разрабатываемых и разведываемых месторождениях, полученные в результате работ, проведенных недропользователями; материалы об участках недр, намечаемых для строительства и эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых; материалы подсчета запасов геотермальных ресурсов недр по всем подготовленным к разработке и разрабатываемым месторождениям независимо от вида, качества и направления использования геотермальных ресурсов недр [1, ст.50].

Необходимо отметить, что гос. экспертиза проводится Республиканской комиссией по запасам полезных ископаемых (далее – Комиссия по запасам) на основании договора, заключенного Министерством природных ресурсов и охраны окружающей среды Республики Беларусь (далее – Минприроды) с недропользователем, представившим материалы. Положение о Комиссии по запасам и ее состав утверждаются Минприроды. Срок ее проведения не должен превышать двух месяцев со дня представления материалов [1, ст.50].

Сами же результаты гос. экспертизы оформляются протоколом в четырех экземплярах. При этом первый экземпляр протокола государственной экспертизы геологической информации направляется недропользователю, представившему материалы на государственную экспертизу геологической информации, второй экземпляр остается в деле Комиссии по запасам, два других экземпляра прилагаются к материалам, представленным на гос. экспертизу геологической информации, и направляются в Минприроды.

Отметим, что первый экземпляр материалов хранится в Минприроды для дальнейшего использования, второй экземпляр направляется недропользователю, представившему материалы на гос. экспертизу, третий экземпляр передается недропользователю, который будет осуществлять добычу полезных ископаемых и (или) использование геотермальных ресурсов недр [1, ст.50].

В протоколе гос. экспертизы должны содержаться следующие заключения: о достоверности и об обоснованности оценки запасов полезных ископаемых и (или) геотермальных ресурсов недр, обоснованности геолого-экономической оценки месторождения (его части), о степени подготовленности месторождения (его части) для разработки; о геологической, технологической, экономической обоснованности кондиций полезных ископаемых и (или) геотермальных ресурсов недр для подсчета запасов полезных ископаемых и (или) геотермальных ресурсов недр, коэффициентов извлечения нефти и газового конденсата, обеспечивающих наиболее полное извлечение полезных ископаемых из месторождения; об обоснованности переоценки запасов полезных ископаемых и (или) геотермальных ресурсов недр по результатам доразведки или эксплуатационной разведки полезных ископаемых и (или) геотермальных ресурсов недр; о возможности постановки на государственный баланс запасов полезных ископаемых и (или) геотермальных ресурсов недр или списания их с государственного баланса; о возможности и обоснованности использования участков недр для строительства и (или) эксплуатации подземных сооружений, не связанных с добычей полезных ископаемых; о соответствии представленных материалов по геологическому изучению недр требованиям законодательства [1, ст.50].

И в завершении отметим, что протокол государственной экспертизы геологической информации является основанием для принятия Минприроды решения об утверждении или списании запасов полезных ископаемых и геотермальных ресурсов недр, а также о включении в государственный кадастр недр участков недр, используемых для целей, не связанных с добычей полезных ископаемых.

Таким образом, геологическая информация о свойствах недр и разведанных запасах полезных ископаемых, получаемая при проведении геологического изучения недр, подлежит гос. экспертизе и утверждению с целью создания благоприятных условий для рационального, комплексного использования недр.

Соответственно лишь после проведения государственной экспертизы геологической информации можно установить достоверность и обоснованность оценки запасов полезных ископаемых и геотермальных ресурсов недр, а также принять решение об утверждении или списании этих запасов, определить полноту и качество изученности месторождения, степени его подготовленности для разработки.

Таким образом, подытоживая все вышеизложенное, отметим, что государственную экспертизу геологической информации необходимо проводить для объективной оценки количества и качества запасов полезных ископаемых в недрах, горнотехнических, экономических и других условий их разработки.

Использованные источники:

1. *Кодекс о недрах: Кодекс Респ. Беларусь, 14.07.2008г., № 406-З : принят Палатой представителей 10 июня 2008 г.: одобр. Советом Респ. 20 июня 2008 г.: текст Кодекса по состоянию на 30.12.2011 // Консультант-Плюс: Беларусь [Электронный ресурс] /ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информации Респ. Беларусь – Минск, 2012.*

2. Об охране окружающей среды: Закон Республики Беларусь от 26.11.1992г. с изм. и доп. в ред. от 13.12.2011г. // Консультант-Плюс: Беларусь [Электронный ресурс] /ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информации Респ. Беларусь – Минск, 2012.

3. Экологическое право: пособие / С.А.Балашенко [и др.]; под ред. С.А.Балашенко, Т.И.Макаровой, В.Е.Лизгаро. – Минск: высш. шк., 2009. – 318с.

Усова Елена Ивановна,
Караваева Елена Михайловна,
старшие преподаватели кафедры теории и истории государства и права юридического факультета УО «ГГУ им. Ф. Скорины»

ГОСУДАРСТВЕННАЯ СЛУЖБА В РЕСПУБИЛИКЕ БЕЛАРУСЬ, ГЕРМАНИИИ, США

С точки зрения обеспечения государственной идеологии и развития правовой системы особое значение имеет государственная служба. Для объективной оценки данного правового института в Республике Беларусь, необходимо использовать метод сравнения, в частности с Германией и США.

В Германии понятие «публичная служба» охватывает три категории лиц: чиновников, служащих и рабочих. Критерием разделения выступает правовая форма назначения: для чиновника – издаваемый в особом порядке компетентными властями акт назначения; для служащего и рабочего – заключаемый сторонами договор о поступлении на службу.

Чиновники выделены в группу особо доверенных лиц, специально обличенных функцией управления и наделенных в связи с этим особым правовым и политическим статусом.

Согласно исконно германской доктрине, чиновник рассматривается как слуга, орган и представитель государства, его идеи. На этом постулате основывается вся система подготовки чиновников и их последующего продвижения по службе. И хотя по Конституции (ст.33, п.2) «каждый немец имеет равный доступ ко всякой государственной должности в соответствии со своими склонностями и профессиональной квалификацией».

Закон о чиновнике называет особые качества, позволяющие претендовать на это звание. Прежде всего, требуется быть немцем в смысле ст. 116 Основного закона. В особом порядке закон допускает назначение чиновником иностранца (например, в качестве преподавателя высшего учебного заведения Германии). Далее, лицо, претендующее на должность чиновника, должно предоставить гарантии своей политической благонадежности, т.е. готовности в любое время выступить в защиту конституционного строя. Помимо этого будущий чиновник должен обладать необходимой профессиональной подготовки устанавливаются соответственно уровню служебной иерархии.Дополнительно к этим требованиям устанавливаются еще возрастные барьеры при допуске на должности различных уровней: от 16 до 30 лет – низшие ступени; от 16 до 32 лет на средние ступени; от 18 до 30 лет – на высшие должности. Постановлением 1968 года для многих видов службы возрастной «потолок» для приема поднят до 50 лет.

Профессиональные гражданские служащие США занимают должности, распределенные в иерархическом порядке по 18 категориям Генеральной схемы должностей соответственно сложности и ответственности работы и степени участия каждой категории в процесс принятия решений и управления.Характеристика и описание каждой из 18 должностных категорий утверждены в законодательном порядке и содержатся в разделе 5 Свода законов США.

Каждой категории соответствует свой возрастной потолок и квалификация.Категории 1-4 относятся к низшему персоналу административных учреждений, непосредственным исполнителям.К категориям 5-8 относятся служащие, некоторые выполняют работу, требующую специальных знаний и подготовки, способности к индивидуальной работе.

Служащие категории 9-14 относятся к среднему руководящему персоналу. Служащие 11-й категории должны быть способны выносить решения,12-й категории - проявлять способности к руководству, служащие 13-й категории могут быть помощниками глав небольших подразделений, а 14-й категории – главами подразделений и бюро. Общее число таких служащих составляет 46,6% общего числа чиновников.

Служащие категорий 15-18 являются высшим руководящим составом государственных учреждений. В число их обязанностей входит планирование и руководство специальными программами исключительной трудности и ответственности. Они возглавляют бюро и отделы. Общее число служащих –2,35%.

В Республике Беларусь Законом «О государственной службе в Республике Беларусь» от 14. 06.2003гопределяются условия организации государственных должностей. Правом поступления на службу обладают граждане Республики Беларусь, достигшие 18 лет.

Так, каждой государственной должности соответствует свой класс**.**Всего- 12 классов и высший. Установлен срок пребывания в классе, который свидетельствует о возрастных ограничениях пребывания на должности. Присвоение классов осуществляется в последовательном порядке с учетом квалификации, стажа работы, ранее присвоенного класса. Безусловно, каждому классу соответствует своя

профессиональная подготовка, круг прав и обязанностей, социальные гарантии, возможность привлечения в юридической ответственности и прочее.

Таким образом, анализ источников Республики Беларусь, Германии, США позволяет сделать вывод о том, что при любой правовой системе большое внимание уделяется организационным и функциональным аспектам построения системы государственного аппарата и его служащим. Не столь важно как они называются, главное то, что в силу значимости выполняемых функций государство предъявляет повышенные требования к профессиональной подготовке, к личностным качествам и организации государственной службы.

Устьянцева Ольга Владимировна,
ассистент кафедры таможенного, административного и финансового права
ФГБОУ ВПО «Саратовский государственный университет им. Н.Г. Чернышевского»,
кандидат юридических наук
Власова Елена Леонидовна,
доцент кафедры таможенного, административного и финансового права
ФГБОУ ВПО «Саратовский государственный университет им. Н.Г. Чернышевского»,
кандидат химических наук

РАЗВИТИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В САРАТОВСКОЙ ОБЛАСТИ: ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Механизм охраны окружающей среды предусматривает идеологическую направляющую, содействующую установлению высоконравственного, ответственного отношения человека к окружающей среде, являющегося основой для принятия экологически значимых решений. ФЗ от 10 января 2002 г. № 7-ФЗ «Об охране окружающей среды» в ст. 71 предусматривает укрепление экологической культуры посредством распространения экологических знаний, в том числе через организации туризма [1]. В последние годы можно отметить возрастающий интерес общества к экологическому туризму, формирующийся под влиянием процесса урбанизации. В современном обществе нарастает потребность соприкосновения человека с природой в целях ее познания. По справедливому утверждению А. Пузанкова «познавательный момент является одним из краеугольных камней и главных принципов экотуризма, отличающих его от простого пребывания на природе» [2, С. 10].

Представляет интерес развитие экологического туризма в Саратовской области – перспективного региона для развития культурно-познавательного, круизного, лечебно-рекреационного, событийного, экологического (речь идет о популярных маршрутах «Заповедный край», «Пещера монаха», «Страна грибных туманов», «Тропа здоровья»), приключенческого, сельского туризма, охоты и рыбалки. На официальном сайте Правительства Саратовской области в разделе «Туризм» собраны различные сведения рассматриваемой сферы, включая «Единый туристический паспорт Саратовской области», где любой интересующийся может ознакомиться с основными характеристиками районов области, получить сведения о памятниках природы, наличии туристических маршрутов [3]. По-нашему мнению для развития экологического туризма на территории региона, привлечения интереса широких слоев населения, необходима отдельная рубрика «Экологический туризм», с четким указанием на конкретные маршруты, информации о туроператорах их реализующих, стоимости продукта, транспортной инфраструктуре, правилах поведения, и прочей полезной информации.

На территории области реализуется Концепция экологической безопасности Саратовской области на 2010-2020 годы, направленная на комплексное решение проблемы экологической безопасности экономического развития и улучшения среды обитания жителей в Саратовской области [4]. В Концепции подчеркивается «для области актуальна задача капитализации ее экологического потенциала, что должно найти выражение в развитии экологического туризма», однако конкретные мероприятия активизации этого процесса развития не обозначены.

На территории области действует Долгосрочная областная целевая программа «Развитие туризма в Саратовской области» на 2011-2013 годы [5]. В указанном документе в качестве основной причины, препятствующей развитию современной системы туризма на территории области, обозначено «дисбаланс между наличием туристских ресурсов и отсутствием возможности его использовать в полной мере».

Актуальным является действующий проект «Карта гостя Саратовской области», основной целью которого выступает привлечение туристов и экскурсантов в Саратовскую область, увеличение въездного туристского потока. Это программа лояльности к гостю Саратовской области и гостя к Саратовской области, реализуемая на базе пластиковой дисконтной карты, посредством целого комплекса преференций, которые предоставляются участниками Проекта. Карта предназначена для предоставления преференций и скидок ее держателям (посещение театров, клубов, музеев; проживание в гостиницах со скидкой от 3 до 20 %).

В заключение отметим, что для эффективного развития экологического туризма в регионе необходимо проведение организационных мероприятий (формирование единого информационного центра, реконструкция действующих экологических маршрутов, кадровая подготовка), разработка и реализация единого концептуального документа развития экологического туризма в области, обобщающая познавательный потенциал региона, что положительным образом отразится на социально-экономическом благополучии Саратовской области.

Использованные источники:

1. Федеральный закон от 10 января 2002 г. № 7-ФЗ «Об охране окружающей среды» // СЗ РФ. 2002. № 2. Ст. 133.

2. Пузанков А. Будущее экотуризма в России пока под вопросом // ЭЖ-Юрист. 2011. № 16. С. 10.

3. См.: Официальный сайт Правительства Саратовской области: Туризм [Электронный ресурс]. URL: http://tourism.saratov.gov.ru/tourism/

4. См.: Сайт региональное законодательство: Саратовская область: Концепция экологической безопасности Саратовской области на 2010-2020 годы (утв. распоряжением правительства Саратовской области от 19 ноября 2009 г. № 292-Пр) [Электронный ресурс]. URL: http://www.regionz.ru/index.php?ds=436563

5. См.: Долгосрочная областная целевая программа «Развитие туризма в Саратовской области» на 2011-2013 годы (утв. Постановлением Правительства Саратовской области от 24 декабря 2010 г. № 673-П) // СЗ СО. 2011. № 3.

Федорович Володимир Іванович,
доцент кафедри трудового, аграрного та екологічного права
Львівського національного університету імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук

ДЕРЖАВА ЯК УЧАСНИК ЗЕМЕЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ

Проведення земельної реформи в Україні має наслідком кардинальні зміни характеру земельних відносин, суттєве оновлення земельного законодавства.

Радянське земельне законодавство, регулюючи земельні відносини, виходило в основному з того, що земля є лише об'єктом природи та управлінської діяльності, нейтральним по відношенню до економіки.

Чинне ж українське законодавство розглядає землю не тільки як природний об'єкт та засіб виробництва, а й як нерухоме майно. Розвиток відносин приватної власності на землю привів до суттєвих змін ролі, значення і правосуб'єктності держави у земельних відносинах, передусім у правовідносинах земельної власності, структура якої теж зазнала значних перетворень.

Сьогодні у власності держави залишилося менше половини земель в межах території України – близько 48 відсотків. Однак не слід забувати , що територія держави - це передусім сфера поширення її суверенітету, дії прийнятих нею правових норм, що дозволяє державі деякою мірою втручатися у здійснення власниками земельних ділянок своїх повноважень при їх використанні.

Межі такого втручання визначені законодавством. Так, Земельний кодекс України (далі-ЗК) у ст.3 серед принципів земельного законодавства закріплює принцип невтручання держави в здійснення громадянами, юридичними особами та територіальними громадами своїх прав щодо володіння, користування і розпорядження землею, крім випадків передбачених законом.

Разом з тим, держава має право примусово викупити земельну ділянку, з розташованими на ній іншими об'єктами нерухомого майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності. В цьому яскраво проявляється пріоритет публічних інтересів перед приватними у сфері земельних відносин.

На початку 1990-х років основною підставою набуття права приватної власності на землю була її приватизація, що робило право приватної власності по суті похідним від власності держави. Власники земельних ділянок отримали право на розпорядження ними, в т.ч. на передачу в оренду,відчуження і т.і.

Однак запровадження мораторію на відчуження земель сільськогосподарського призначення суттєво звузило сферу договірних відносин із земельними ділянками. При забороні відчуження основною правовою формою використання земель сільськогосподарського призначення стає оренда.

Сфера договірних відносин в частині відчуження земельних ділянок приватної власності обмежується здебільшого земельними ділянками для житлового, дачного та гаражного будівництва.

За таких умов немає нічого дивного в тому, що основна маса правочинів здійснюється із земельними ділянками державної та комунальної власності. Однак, відповідно до п.12 розділу X «Перехідні положення » ЗК до розмежування земель державної та комунальної власності, повноваження щодо розпорядження землями в межах населених пунктів здійснюють відповідні сільські, селищні, міські ради, а за межами населених пунктів - відповідні органи виконавчої влади.

Ст. 80 ЗК визнає суб'єктом права власності на землю державу, яка реалізує це право через відповідні органи державної влади. Необхідно погодитися з тим, що держава,будучи власником землі, може виступати як би в двох особах. В одних випадках «веде» як політична організація, тобто переслідує політичні цілі і не

турбується про свою комерційну вигоду, а в інших - як звичайний власник, тобто намагаючись отримати із своєї власності максимальний дохід. В сучасних умовах мають місце обидві вказані ситуації.

Так, здійснення «роздержавлення» земель сільськогосподарського призначення шляхом їх приватизації та паювання відповідало політичним інтересам держави. Значна кількість найцінніших земель –сільськогосподарських угідь, була передана безоплатно у приватну власність громадян України. Таким чином, держава намагалася досягти двох основних цілей: по-перше, забезпечити певним чином дотримання соціальної справедливості, зробивши селян господарями на землі; і по-друге, дати імпульс розвитку аграрної сфери економіки, стимулюючи розвиток ринкових форм господарювання на засадах приватної власності на землю.

З різних причин зазначені завдання були виконані далеко не повністю, однак, цікавою є юридична оцінка відповідної діяльності держави. Безоплатна передача земельних ділянок у власність фізичних осіб найбільше нагадує договір дарування. Прийняття власниками земельних паїв, сертифікатів про право на земельні паї було свідченням по суті , прийняття дарунка. В інших випадках це трактується як поділ спільної власності і т.п.

Разом з тим, коли ідеться про передачу у власність фізичних чи недержавних юридичних осіб земель несільськогосподарського призначення, то вона здійснюється на платній основі з укладенням договорів купівлі-продажу. В цій ситуації держава є звичайним продавцем, який має на меті отримання прибутку. Однак, передавши значну кількість повноважень у сфері розпорядження землями недержавним органам місцевого самоврядування, держава тим самим своєї мети отримання прибутків значною мірою не досягла.

Монопольне становище державних структур на ринку землі створює реальні можливості для зловживань у сфері встановлення цін за продаж чи використання на умовах оренди земельних ділянок. Часто вони встановлюються не за певними критеріями, а залежно від статусу чи платоспроможності набувача прав на земельну ділянку.

Монополізація державою ринку земель в сучасних умовах є не єдиною негативною стороною у договірних відносинах із земельними ділянками державних органів із недержавними структурами чи фізичними особами. Крім фактичної нерівності, сторін яка полягає в тому, що державні органи поєднують господарські функції з наглядовими, недоліки властиві і процедурі укладення таких правочинів. Необхідною умовою укладення такого договору є попереднє рішення уповноваженого державного органу, яким, по суті, визначається можливість укладення такого договору. Повноваження органів виконавчої влади щодо передачі земельних ділянок у власність чи надання у користування визначені у ст. 122 ЗК.

Ст. 16 ЗУ «Про оренду землі» вказує, що укладення договору оренди земельної ділянки із земель державної власності здійснюється на підставі рішення відповідного органу державної влади, яке є підставою для укладення договору оренди.

Слушною видається думка, що необхідність такого рішення є сумнівним з двох причин: по-перше, воно підкреслює нерівноправність сторін договору. Адже закон не вимагає попередньої згоди іншої сторони – орендаря; по-друге, прийняття попереднього рішення про укладення договору ставить долю договору в залежність від того, хто прийняв це рішення. Необхідно враховувати, що це рішення є адміністративним актом, незалежним від договору, яке може бути в будь-який час змінене в односторонньому порядку. У такому випадку залежність договору від адміністративного рішення підриває значення договору.

Вищенаведене дозволяє дійти висновку, що сфера договірних відносин держави з іншими особами щодо земельних ділянок потребує суттєвого вдосконалення.

Існуючий порядок укладення таких договорів поки що не забезпечує основної умови правомірності договору – свободи волевиявлення сторін.

Федчишин Дмитро Володимирович,
аспірант кафедри земельного та аграрного права
Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЕЛЬ ГРОМАДСЬКОЇ ЗАБУДОВИ

Землі громадської забудови є основною і важливою частиною земель забудови. В межах цих земель розташовані будинки і споруди адміністративних, торгівельних, культурно-побутових, наукових, а також інших переважно державних і комунальних установ та організацій. До таких земель належать не лише ті, на яких побудовані об'єкти соціально-культурного та комунально-побутового призначення, а й такі, на яких запроектовано названі об'єкти.

В.П. Балєзін у свій час зазначав, що особливість цільового призначення, наприклад, міських земель полягає в тому, що вони призначені не для якоїсь однієї мети, а для забезпечення потреб міста, а саме:

- для розміщення та обслуговування житлових, культурно-побутових, комунальних, адміністративних та інших будівель непромислового призначення, а також будівель і споруд промислового призначення;
- для влаштування шляхів внутрішньоміського сполучення, місць відпочинку й задоволення інших культурних і побутових потреб міського населення;
- для організації підсобного приміського сільського господарства, розробки загальнопоширених копалин, для розміщення водоймищ і лісів санітарно-охоронного призначення.[1, с.6].

Солідаризуючись з висловленим твердженням, слід зазначити, що важливою особливістю земель громадської забудови є те, що на них розташовуються будівлі та споруди, які задовольняють, перш за все, публічні інтереси. Як зазначається в літературі, публічний інтерес – це важливі для значної кількості фізичних та юридичних осіб потреби, які відповідно до законодавчо встановленої компетенції встановлюються публічною адміністрацією [2, с.182].

Потреби у людей є різними: соціально-побутового, культурно-побутового, фізіологічного характеру тощо. І саме на землях громадської забудови можуть бути розміщені будівлі і споруди, які сприятимуть задоволенню таких потреб, а отже і задоволенню публічних інтересів. Перелік таких будівель міститься в ДБН В.2.2-9-99 «Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення», затверджених Наказом Держбуду України від 04.08.1999 р. № 187 та введені в дію 30.01.200 р.

На відміну від інших земель, землі громадської забудови використовуються як просторово-операційна база, а не як засіб виробництва. Особливість цих земель полягає в їх цінності. З цього приводу в літературі підкреслюється: «цінність таких земель визначається за іншими критеріями, аніж родючість ґрунтів, та залежить від місця розташування ділянки, її рельєфу, ґрунтів, основи, можливості просадки ґрунту, можливості вільного доступу до ділянки, забезпеченості її комунікаціями та ін.»[3, с.233]. Тому, можна сказати, що цінність таких земель залежить від характеру та значення розташованих на них будівель, споруд та їхньої можливості розташувати певні об'єкти. Землі громадської забудови не можна характеризувати ізольовано від

будівель та споруд, які на них розташовані чи заплановані до будівництва в містобудівній документації.

Усі земельні ділянки громадської забудови призначенні для розміщення будівництва, а після прийняття будівель в експлуатацію – для обслуговування будівель, які були розміщенні на цих ділянках.

Взаємозалежність земель громадської забудови і будівель, розташованих на їх території, характеризується тим, що право користування ділянками громадської забудови тісно пов'язане з правом власності на будівлі, розташовані на цих ділянках. Так, відповідно до ст. 120 ЗК у разі набуття права власності на жилий будинок, будівлю або споруду, що перебувають у власності, користуванні іншої особи, припиняється право власності, право користування земельною ділянкою, на якій розташовані ці об'єкти. До особи, яка набула право власності на жилий будинок, будівлю або споруду, розміщені на земельній ділянці, що перебуває у власності іншої особи, переходить право власності на земельну ділянку або її частину, на якій вони розміщені, без зміни її цільового призначення. Якщо жилий будинок, будівля або споруда розміщені на земельній ділянці, що перебуває у користуванні, то в разі набуття

права власності на ці об'єкти до набувача переходить право користування земельною ділянкою, на якій вони розміщені, на тих самих умовах і в тому ж обсязі, що були у попереднього землекористувача.

Раціонально і ефективне використання земель громадської забудови сприятиме підвищенню рівня благоустрою населених пунктів, покращенню умов життєдіяльності їх населення.

Використані джерела:

1. *Балезин В.П. Правовой режим земель городской настройки. – М., 1963. – 195 с.*
2. Галунько В.В. Публічний інтерес в адміністративному праві / В.В. Галунько // Форум права. – 2010. №4. – с.178-182.
3. Козырь О.М. Земли поселений. Понятие земель поселений // Волков. Г.А., Голиченков А.К., Козырь О.М. Комментарий к Земельному кодексу Российской Федерации. М., 2002. – 617 с.
4. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. №2768-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. - №3-4. – ст. 27.
5. ДБН В.2.2-9-99 «Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення», затверджені Наказом Держбуду України від 04.08.1999 р. № 187 та введені в дію 30.01.2000 р.

Фисан Руслана Юріївна,
студентка 3-го курсу юридичного факультету
Київського національному університету культури і мистецтв

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УТИЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХОРОНЕННЯ ВІДХОДІВ В УКРАЇНІ

Проблеми утилізації та захоронення відходів виникають у зв'язку з відсутністю нормативної бази, яка б чітко регулювала питання пов'язані з захороненням, експлуатацією та передачею відходів, що, в свою чергу, дуже негативно позначається на стані навколишнього середовища і відповідно на стані здоров'я людей.

Уряди країн здебільшого не мають навіть об'єктивної інформації про обсяги нагромаджених відходів і викидів, ступінь їх токсичності та особливості впливу на живі організми. За даними ООН, щорічно 5,2 млн чоловік, у тому числі 4 млн дітей, вмирають від хвороб через неправильне видалення відходів і стічних вод, особливо в регіонах великих міст. Кількість відходів щорічно зростає на 5—6 % .

Раніше більшість відходів (крім скла та металобрухту) спалювалася. Зараз це заборонено, оскільки при спалюванні в атмосферу виділяється велика кількість небезпечних для здоров'я людей речовин. У більшості розвинених країн переробляється від 30-50 % (Європа) до 60-75 % (США, Японія) твердих побутових відходів; у країнах, що розвиваються — 7-10 %, у Росії та Україні — всього 3-5 %. До 2025 р. кількість відходів, за прогнозами спеціалістів, збільшиться в чотири-п'ять разів, а вартість їх переробки та зберігання — в два-три рази. Отже, утилізація відходів — глобальна екологічна проблема [6, с.194-195].

Відповідно до чинного законодавства України, утилізація відходів - це

використання відходів у якості вторинних матеріальних чи енергетичних ресурсів [4].

Дедалі загострюється проблема відходів в Україні. Звалища навколо великих міст щороку поглинають близько 1500 га землі, яка внаслідок цього стає небезпечним джерелом отруєння довкілля. Зі звалищ у повітря та ґрунтові води потрапляє багато токсичних речовин — важких металів, продуктів розкладання лаків, фарб, гуми, пластмас. Звалища — це розсадник хвороботворних бактерій, тут утворюються токсичні гази, виникають небезпечні для природи пожежі [6, с.195].

У відповідності з Уставом ООН і принципами міжнародного права держави відповідають за те, щоб діяльність на їхніх територіях не приносила шкоди навколишньому середовищу інших держав або районів [7]. Але, на жаль, цей принцип часто порушується.

Останнім часом поширилася торгівля токсичними відходами, яка набула міжнародних масштабів. Щоб обминути законодавчі акти, які забороняють безконтрольне поховання токсичних відходів, а також не витрачати великих коштів на їх утилізацію, виробники з розвинених країн переправляють відходи в держави з недосконалим екологічним законодавством або ж у ті країни, де є впливові злочинні елементи (мафія), котрі заради наживи йдуть на все, навіть на погіршення стану довкілля у власній країні.

Нині майже 90 держав заборонили ввезення на свою територію токсичних відходів. Україна не ввійшла до їхнього числа. Тому лише за останні роки здійснено близько 40 спроб поховати на її території токсичні речовини (230 т промислових відходів, понад 100 т хімікатів, непридатних для використання, 390 т пластикових упаковок і т. д.) [6, с.195].

В Україні в результаті утворення великих обсягів токсичних (небезпечних) відходів проблема екологічної безпеки набула особливої гостроти. Розрив між прогресуючим накопиченням токсичних відходів і заходами з їх утилізації та

знешкодження загрожує поглибленням екологічної кризи і загостренням соціально-економічної ситуації в Україні [5].

Варто взяти до уваги, що обов'язок не заподіювати шкоду природі закріплений на найвищому конституційному рівні, але, на жаль, він не зовсім виконується (ст. 66 Конституції України: «Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщини, відшкодовувати завдані ним збитки») [1]. Водночас в Конституції України закріплено право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля (ст. 50) і покладання на державу обов'язку забезпечити екологічну безпеку та підтримувати екологічну рівновагу на території України, долати наслідки Чорнобильської катастрофи (ст. 16). Якби дані положення Конституції ідеально виконувались, то не виникло б тієї екологічної ситуації, яка є сьогодні.

Важливим питанням є також встановлення відповідальності за порушення вимог щодо експлуатації та захоронення відходів і токсичних речовин. У Кримінальному кодексі України злочинам про довкілля присвячений цілий розділ (Розділ VIII - ст. ст. 236-254) [2]. У главі 7 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлено санкції за правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини (ст. ст. 52 - 92-1). Але покарання за порушення у цій сфері є порівняно незначними, а адміністративні стягнення взагалі мізерними. Наприклад, ст. 82 КУпАП передбачає за порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, оброблення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення накладання штрафу на громадян від 20 до 80 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (340-1360 гривень) і на посадових осіб, громадян - суб'єктів підприємницької діяльності - від 50 до 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (850-1700 гривень) [3]. Тобто це дуже мало порівняно з сумами встановленими за утилізацію відходів. Тому більшість вибирає дешевший шлях, навіть якщо він є незаконним, не розуміючи всієї шкоди наслідків таких дій. Це свідчить про жадібність громадян і їхнє байдуже ставлення до стану навколишнього середовища.

Не можна не згадати про те, що у вересні 2000 року Верховна Рада України затвердила Загальнодержавну програму поводження з токсичними відходами. З того часу вже пройшло 12 років, але суттєвих результатів ми так і не бачимо. Все це залишилось на папері, так і не втілившись в повному обсязі в життя.

Підсумовуючи вищесказане **ми пропонуємо** вжити **наступні заходи** для покращення екологічної ситуації в України взагалі:

1. На нашу думку, необхідно вдосконалювати наше екологічне законодавство, шляхом доповнення та внесення змін до чинних законодавчих актів та видачі низки нових законів, які б чітко регулювали відносини у сфері захоронення та утилізації відходів; посилити контроль за імпортом токсичних речовин і відходів, залучивши до цього широку громадськість; встановити більш жорсткі покарання, за порушення вимог щодо експлуатації та захоронення відходів і токсичних речовин (встановивши більші штрафи), а за особливо тяжкі злочини встановлювати кримінальну відповідальність!

2. Потрібно регулювати ці питання на державному рівні та забезпечити матеріальну основу для будівництва відходопереробних заводів з ефективними технологіями утилізації, спалювання відходів ;

3. Покращити стан підготовки кваліфікованих спеціалістів та рівень інформаційно-просвітницьких заходів з метою пом'якшення наслідків екологічного забруднення;

4. Для контролю в цій сфері необхідно створити Державну комісію з питань поводження з токсичними речовинами та відходами, розробити стратегію поводження з відходами , створити орган, який слідкуватиме за виконанням Державної програми поводження з твердими побутовими відходами .

Та найбільш дієвим способом ми вважаємо заборону ввозити на територію України токсичних відходів, закріпивши це на законодавчому рівні.

Використані джерела:

1. *Конституція України. Закон України від 28 червня 1996 року №254к/96 - ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - №30. - ст. 141.*
2. Кримінальний кодекс України. Закон України від 5 квітня 2001 року №2341- ІІІ // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - №25-26. - ст. 131.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Закон України від 7 грудня 1984 року №8073-Х // Відомості Верховної Ради Української РСР. - 1984. - додаток до №51. - ст. 1122.
4. Про відходи. Закон України № 187/98-ВР від 05.03.1998 року // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - N 36-37. - ст.242
5. Про Загальнодержавну програму поводження з токсичними відходам. Закон України №1947-ІІІ від 14.09.2000 року // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - N 44. - ст.374
6. Білявський Г. О., Фурдуй Р. С. Основи екологічних знань: Підручник.— К.: Либідь, 1997.— 288 с.
7. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку 1972, ООН ; Декларація, Міжнародний документ від 14.06.1992

Філюк Олександра Сергіївна,
аспірант 3-го року навчання кафедри трудового, господарського та екологічного права юридичного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки

САМОЗАХИСТ МАЙНОВИХ ПРАВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Необхідність дослідження самозахисту майнових прав сільськогосподарських товаровиробників пов’язана з тим, що звернення за захистом у рамках юрисдикційної форми можуть не призвести до відновлення права. Це пояснюється недостатньо ефективним функціонуванням механізму судового захисту майнових прав суб’єктів аграрного права, у зв’язку особливістю правого становища таких суб’єктів та специфікою аграрно-майнових відносин. Захист майнових прав сільськогосподарським товаровиробником, який є носієм прав, що порушені, оспорювані або невизнані, самостійно характеризується високою оперативністю, простотою та доступністю заходів захисту. Крім того, є зрозумілим, що здійснюючи захист самостійно, уповноважена особа – сільськогосподарський товаровиробник,має більш високу зацікавленість у порівняні із органами державної влади. У зв’язку з особливим правовим становищем виробників сільськогосподарською продукції, є необхідним встановити умови здійснення самозахисту як складової інституту захисту прав суб’єктів аграрного права, для того, щоб уникнути випадків невідповідності способів самозахисту характеру й ступеню небезпеки зазіхання, а також для того, щоб не були перевищені межі дій, необхідних для забезпечення недоторканості прав, припинення порушення й ліквідації його наслідків. Мова йде про те, що коли дії уповноваженої особи, які спрямовані на самозахист, не відповідають правовим умовам його здійснення, тоді такі дії переростають у самоправство.

Однак, незважаючи на зазначене, інститут самозахисту прав суб'єктів аграрного права залишається законодавчо неврегульованим та малодослідженим. Навіть цивільна наука не так давно поставила інститут самозахисту прав як окремий предмет дослідження. Так, існують наступні підходи до визначення юридичного змісту самозахисту: як дії, спрямовані на захист від порушення своїх прав тільки в позадоговірних відносинах; як дії, спрямовані на захист від порушення своїх прав у позадоговірних відносинах, а також деякі дії, спрямовані на захист своїх прав у договірних відносинах; як дії, що спрямовані на захист прав тільки в договірних відносинах; як дії, спрямовані на захист від порушень своїх прав, як у позадоговірних, так і в договірних відносинах [1; 135].

Цивільний кодекс України [2] вказує, що особа має право на самозахист свого цивільного права та права іншої особи від порушень і протиправних посягань. Самозахистом є застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства. Однак, цивільно-правові норми, які регламентують право на самозахист, не уточнюють коло суб'єктів, що мають на таке права. Самозахист майнових прав, як складова інституту захисту прав суб'єктів аграрного права, можуть реалізовувати сільськогосподарські товаровиробники (фізичні та юридичні особи) різних організаційно-правових форм, права яких порушені, а також треті особи, дії яких спрямовані на захист чужого майна - предмету порушення.

Є зрозумілим, що самозахист майнових прав сільськогосподарських товаровиробників характеризуються наявністю ознак, які відрізняють його як самостійний елемент поза юрисдикційної форми захисту прав. До таких ознак відносять: здійснюється у випадку порушення майнового права або реальної загрози такого порушення; здійснюється в однобічному порядку сільськогосподарським товаровиробником, права якого порушені, без звернення до органу державно влади; конкретний спосіб самозахисту, який використовує сільськогосподарський товаровиробник на власний розсуд, повинен бути передбаченим законом або договором; дії, які спрямовані на самозахист, можуть бути тільки активними; самозахист здійснюється з метою забезпечення недоторканості майнового права, припинення порушення та/або ліквідації наслідків такого порушення; при самозахисті завжди існує можливість наступного оскарження дій сільськогосподарського товаровиробника, який самостійно захищає своє майнове право.

Таким чином, під самозахистом майнових прав сільськогосподарських товаровиробників пропонується розуміти дії, які здійснюються в межах, встановлених законом, спрямовані на захист майнового права, забезпечення недоторканності права, припинення порушення та/або ліквідацію наслідків такого порушення, які здійснюються шляхом самостійних односторонніх дій сільськогосподарського товаровиробника, як носія майнового права, а також самостійних дій третьої особи щодо захисту чужого майна або майнового права в договірних або позадоговірних відносинах.

Використані джерела:

1. Право на захист цивільних прав та інтересів: монографія / Т.М. Підлубна. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010.-192 с.

2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. / Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №№ 40-44. – Ст. 356.

Хома Валерій Олександрович,
заступник начальника відділу наукових досліджень з правових питань митної справи
Державного науково-дослідного інституту митної справи

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В МИТНИХ ОРГАНАХ УКРАЇНИ

Корупція одне із най небезпечний та най ганебніших негативних явищ, яке проявляється в Україні. Це явище стало потужним дестабілізуючим, стримуючим фактором розвитку суспільства. Воно призводить до формування викривлених суспільних відносин. Це явище носить глобальний, системний, різноманітний за формами та видами прояву характер. Воно має свої закономірності формування прояву та розвитку.

Особлива небезпека корупції виявляється у здатності до виживання, до мутації і пристосування у різному суспільному середовищі. Ця суспільна хвороба настільки давня, що її прояви знаходимо у державах х стародавнього світу, середньовіччя, нового та новітнього часу. Міняється форми правління та устрою, виникають та зникають держави, культури та народи, а прояви корупції залишаються.

Тому боротьба з корупцією надзвичайно важка та почасти неефективна. Про повне і остаточне подолання корупції ні в жодній державі минулого чи сучасного заявити не можливо. Можливо лише наближатись до якогось прийнятного рівня мінімізації корупційних впливів на суспільно-державне життя.

Сутність цього явища незміна з початку його суспільної та правової ідентифікації. Тепер як і в минулому це явище носить подвійний характер прояву, так як корупційне діяння передбачає наявність двох суб'єктів. З одного боку воно полягає у бажані наділеної владою (владними повноваженнями) особи незаконно або на пів законно використати цю владу для власного збагачення, отримати блага зверх встановленого законом рівня (кількості, об'єму, строків тощо). А з іншого боку, у бажані особи, що претендує на задоволення своїх законних інтересів задовольнити їх незаконним способом, або незаконних інтересів законним або незаконним способом. При цьому влада може бути різною політичною, громадською, релігійною, корпоративною. Як і інтереси іншої сторони мають політичний, економічний, релігійний, корпоративний чи інший характер. Проте, реально корупція не задовольняє інтереси особи, а навпаки є однією із найнебезпечніших загроз реалізації прав, свобод та інтересів громадян, загроз демократії, правопорядку, справедливості, економічному розвитку країни.

Відповідно заходи протидії мають мати подвійний характер спрямування векторів на подвійний (так би мовити) суб'єкт корупції. Вплив має здійснюватись як на суб'єктів наділених владними повноваженнями, так і на суб'єктів, задоволення інтересів яких від влади залежить. Проте в даному контексті звертаємо увагу на ускладнення впливу та досягнення результатів застосування заходів подолання корупції, так як впливати необхідно на осіб діяння яких мають різну мотивацію. Дані особливості ми оговорюємо для досягнення більш високого, чіткого рівня усвідомлення глибини проблеми. Іншими словами, вживаючи медичну термінологію можна сказати, що чим точніший діагноз тим ефективніше лікування та результат.

Проте мотивація діяння осіб, як внутрішній особистісний фактор, елемент психічного ставлення особи до діяння та наслідків діяння, відповідно елемент її правової свідомості та правової культури є продуктом впливу різних зовнішніх факторів, продуктом (можливо побічним, непередбачуваним, або небажаним) системи. Спрацьовує принцип взаємозалежності об'єктів соціальної системи. Тому, для визначення глибини деструктивних проявів, впливу корупції у суспільстві, для визначення ефективної системи її локалізації та знищення, необхідно враховувати всю

гаму, розмаїття впливу, всю систему факторів впливу на окрему особу, суб'єкта корупції, та самі фактори. Ці фактори можуть мати як спонукаючий, так і стримуючий характер. Відповідно вплив спонукаючих до корупційних діянь факторів необхідно мінімізувати, або усунути, а вплив стримуючих – розвивати. Такі фактори лежать в площині різних сфер суспільного життя – політичній, економічній, ідеологічній, сфері культури. За висновками міжнародної недержавної організації по боротьбі з корупцією та дослідженню питань корупції "Трансперенсі інтернешнл", політична корупція в Україні, корупційні явища, які мають місце як у державному, так і в приватному секторі економіки, поряд з високим рівнем терпимості до корупційної практики з боку громадян не дають підстав сподіватись на швидке покращення ситуації.

Враховуючи той же принцип взаємозалежності та вплив особи на суспільство, і зворотний вплив суспільства на особу, заходи протидії корупції мають мати комплексний характер – впливати як безпосередньо на особу і опосередковано на суспільство та відповідно безпосередньо на фактори у різних сферах суспільного життя і через них опосередковано на особу. Отже, зрозуміло, що проблема подолання корупційних проявів є надзвичайно складною.

Засвідчення рівня розуміння проблеми корупції у суспільстві може мати як реальний, так і декларативний характер. І підробити його не можливо так як це визначається рівнем досягнутих результатів.

Україна як країна із найбільш високим рівнем корумпованості усіх сфер суспільного життя має мати чітке розуміння глибини та вагомості проблеми. Проявом відповідного рівня розуміння є відображення проблеми корупції у законі України «Про основи національної безпеки України» де поширення корупції, хабарництва в органах державної влади, зрощення бізнесу та політики, організованої злочинності на законодавчому рівні визнана та визначена загрозою національним інтересам і національній безпеці України. Одним із значимих прикладів розуміння необхідності подолання корупції, є закон України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Цей закон відображає комплексний (хоча і не всеохоплюючий) підхід до проблеми подолання корупції. Він направлений на створення та розвиток дієвої системи протидії та запобігання корупції.

Комплексний підхід відображений у визначенні основних принципів запобігання і протидії корупції. Законодавець визначив, що корупція може бути подолана лише при дотримані наступних принципів:

верховенства права;

законності;

комплексного здійснення правових, політичних, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів;

пріоритетності запобіжних заходів;

невідворотності відповідальності за вчинення корупційних правопорушень;

відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

участі громадськості у заходах щодо запобігання і протидії корупції, державного захисту осіб, які надають допомогу у здійсненні таких заходів;

забезпечення відновлення порушених прав і законних інтересів, відшкодування збитків, шкоди, завданої корупційним правопорушенням.

Проте, говорячи про комплексний підхід та аналізуючи під цим кутом зору даний закон, то стає зрозуміло, що його положення прямо не регулюють (тай не можуть) такі фактори як: верховенства права, комплексне здійснення правових, політичних, соціально-економічних та інших заходів. Зокрема заходів спрямованих на підвищення рівня правової культури та правової свідомості осіб наділених владними повноваженнями та пересічних громадян. Організаційно-правових заходів формування системи запобігання корупції у органах державного управління із врахуванням

особливостей сфери впливу органу. Так як наприклад для Державної прикордонної служби України таким заходом може бути мінімізація впливу людського фактору при перетині державного кордону України спрощення процедури прикордонного контролюта запровадження системи біометричних паспортів, то для Державної митної служби це буде спрощення процедур митного контролю та запровадження системи "єдиного вікна" подачі документів, суттєве зменшення їх кількості, запровадження системи "електронна митниця".

Комплексний підхід має бути застосований не тільки на макро рівні українського суспільства та держави загалом а також на рівнях сфери впливу окремих органів державної влади. Комплексного підходу щодо формування системи запобігання та протидії корупції в потребує сфера митної справи.

Корупційні прояви в митній сфері, так само як і в інших сферах, створюють недовіру до цього органу виконавчої влади, руйнують авторитет митної системи, укріплюють стереотип про корисливість митників та неналежне виконання ними своїх функцій.

Корупції в митних органах завдає шкоди не лише зовнішньополітичній і зовнішньоекономічній діяльності України в сфері митної справи, а й репутації держави; вона негативно впливає на виконання та контроль за додержанням законодавства України з питань митної справи; послаблює митний контроль та ускладнюють митне оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України; створює несприятливі умови для прискорення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України; нівелює боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил. По суті, корумпована митна служба будь-якої держави світу не здатна виконувати свою функцію щодо по забезпеченню сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, гарантувати безпеку зовнішньої торгівлі та суспільства, захищати митні інтереси своєї країни.

Хоча в останні роки в митних органах здійснено ряд дієвих акцій протидії корупції, проте всеохоплюючого комплексного характеру вони не мають. так як не проводилось необхідного глибокого комплексного наукового дослідження проблеми. Необхідно з’ясувати ступінь поширення корупції в митних органах, причин та умов, що її породжують; здійснити дослідження прикладних та правових проблем протидії корупції в митних органах, систематизувати підходи у сфері запобігання та протидії корупції; розробити напрями вдосконалення правового регулювання боротьби з корупцією; вивчити зарубіжний досвіду боротьби з корупцією; дослідити функції митної служби як суб’єкта запобігання корупції. При цьому вивчити та узагальнити досвід митних органів іноземних держав у боротьбі з корупцією На основі цього дослідження розробити систему методів кримінологічного прогнозування ризиків вчинення корупційних злочинів та правопорушень у митних органах.

Використані джерела:

1. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України 07.04.2011 № 3206-VI [Текст] (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 40, ст.404) [Електронний ресурс]: режим доступу http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3206-17

2. «Чистий бізнес – чесні податки». Держмитслужба визначила стратегію розвитку відомства на 2013 рік. Прес служба ДМС України [Електронний ресурс]: режим доступу http:// http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/index

Царенко Володимир Іванович,
начальник відділу наукових досліджень з правових питань митної справи
Державного науково-дослідного інституту митної справи

БОРОТЬБА З КОНТРАБАНДОЮ ТА ПОРУШЕННЯМИ МИТНИХ ПРАВИЛ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Контрабанда є одним із найнебезпечніших злочинів у сферах господарської діяльності та суспільного життя. Вона є проблемою, що не минає жодну з країн.

Внаслідок вчинення дій, спрямованих на незаконне переміщення через митний кордон товарів і предметів, державі спричинюються значні збитки, що підриває її економіку, перешкоджає нормальному розвиткові ринкових відносин.

У таких умовах зростає кількість злочинів, пов'язаних з наркобізнесом, торгівлею зброєю та вибуховими речовинами.

Це давно є сферою дії міжнародних злочинних синдикатів, які ведуть широкий організований наступ на всі країни й континенти. Набуває поширення інтерес до країн колишнього СРСР, які мають вигідне географічне положення.

Сучасна контрабанда характеризується збільшенням масштабів і стрімким зростанням обсягів, високим ступенем організованості, технічного забезпечення, регіональними й міжнародними зв'язками.

Тому спільні дії в розв'язанні проблеми боротьби з контрабандою у світовому масштабі потребують комплексного підходу, взаємодії та адекватних заходів.

Крім цього, боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил і захист таким чином внутрішнього ринку та національного товаровиробника є одним із пріоритетних напрямів діяльності митної служби України.

Активна протиправна діяльність на кордоні, а також стрімке зростання обсягів контрабанди, перш за все товарної, вимагають від митної служби України як постійного посилення та вдосконалення боротьби з цим небезпечним для держави явищем, так і оперативного реагування на зміни обстановки на кордоні.

Діяльність митних органів зорієнтована як на упередження митних правопорушень та забезпечення надходжень до державного бюджету України, так і на виявлення, перш за все, стійких та розгалужених протиправних схем і механізмів при імпорті та експорті товарів, а також каналів незаконного переміщення предметів, вилучених з вільного обігу (наркотичні засоби, зброя тощо).

Тому, відповідно до наказу Держмитслужби від 20.04.2005 № 314 «Про затвердження Порядку здійснення митного контролю й митного оформлення товарів із застосуванням вантажної митної декларації» при здійсненні митних процедур при прийнятті вантажних митних декларацій до оформлення повинна проводитися перевірка щодо виявлення фактів порушення суб'єктом ЗЕД митних правил. Звідси у Департаменті боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил АМСУ виникає потреба моніторингу всієї технології проходження та ведення справ. Реалізація такої можливості і дасть змогу формувати як необхідну звітність, так і проводити всебічний аналіз необхідної інформації з подальшим її використанням в системі аналізу ризиків.

У нашому баченні, на основі аналізу законодавства та практики діяльності митних органів постає необхідність об’єктом автоматизації, а отже змістовними елементами такої технології визначити:

- заведення справ про порушення митних правил та результати розгляду цих справ;
- порушення кримінальних справ про контрабанду та рух кримінальних справ;
- облік результатів взаємодії з митними органами інших країн;

- облік результатів взаємодії з правоохоронними й іншими державними органами;

- діяльність підрозділів по боротьбі з незаконним переміщенням наркотиків у напрямку попередження правопорушень.

Порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, тобто це – протиправні, винні (умисні або з необережності) діяння, що посягають на встановлений законодавством України порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України.

Справа про порушення митних правил вважається розпочатою з моменту складення протоколу про порушення митних правил.

Приводами і підставами для порушення справи про порушення митних правил є:

1) безпосереднє виявлення посадовими особами митного органу порушення митних правил;

2) повідомлення про вчинення особою порушення митних правил, отримані від інших органів (у тому числі митних);

3) результати перевірки, проведеної спільно з митними та правоохоронними органами іноземних держав, а також з міжнародними організаціями.

Провадження у справі про порушення митних правил включає в себе виконання процесуальних дій, розгляд справи та винесення постанови. Справи про порушення митних правил розглядаються митними органами або судом. За результатами розгляду справ про ПМП виноситься постанова.

Постанова регіональної митниці, митниці в справі про ПМП може бути оскаржена до Держмитслужби України або місцевого суду за місцем розташування митного органу. Також постанова регіональної митниці, митниці в справі про ПМП може бути переглянута у зв'язку з протестом подання прокуратури.

Постанова суду у справі про ПМП може бути оскаржена до вищестоящого суду(апеляційного суду) або на неї може бути внесено подання, протест прокуратури.

Кримінальна справа про контрабанду може бути порушена як митним органом, так і органом прокуратури на підставі протоколу(протоколів) про ПМП або матеріалів перевірки.

При взаємодії з митними органами інших країн обмін інформацією здійснюється безпосередньо з митницею або через профільний Департамент.

Взаємодія з правоохоронними й іншими державними органами здійснюється шляхом проведення спільних заходів на підставі двох або багатосторонніх міжвідомчих планів, програм, інших письмових домовленостей про проведення конкретних спільних дій у межах визначеного часу та з метою досягнення конкретних цілей.

Інформатизація розглянутої технології дозволить розробити програмно інформаційний комплекс „Боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил", що дозволить митним підрозділам вчасно набувати інформацію про факти порушення суб'єктом ЗЕД митних правил.

Використані джерела:

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495%D0%B3-17/page.

2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14

3. Про затвердження Порядку здійснення митного контролю й митного оформлення товарів із застосуванням вантажної митної декларації. Наказ Держмитслужби від 20.04.2005 № 314. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0439-05.

Чудик-Білоусова Надія Іванівна,
доцент кафедри трудового, земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права,
кандидат юридичних наук, доцент

МЕДИЧНІ ПОСЛУГИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ

Однією з гарантій, проголошених в Конституції України права дитини на соціальне забезпечення є формування поточного законодавства, яке передбачає підстави виникнення правовідносин по наданню конкретного виду соціального забезпечення. З прийняттям Закону України «Про охорону дитинства» [1], дитина, її батьки, державні органи і їх посадові органи отримали певну законодавчо закріплену систему гарантій прав дитини.

До видів соціального обслуговування відносяться медичні послуги, а охорона здоров'я є пріоритетним напрямком діяльності суспільства і держави. Медичне забезпечення дітей-інвалідів є одним із найважливіших та складних завдань державної політики в галузі охорони здоров'я України. Вирішення проблем покращення здоров'я та забезпечення життєдіяльності тих, хто постраждав від жорстокої хвороби чи травмування в дитинстві або у дорослому житті відноситься до найбільш проблемних діяльності Міністерства охорони здоров'я. Тому його можна визначити як комплекс медичних заходів, спрямованих на лікування і оздоровлення дітей з певною втратою здоров'я, що здійснюється з метою відновлення порушених функцій організму дитини та набуття ними працездатності.

Діти та діти-інваліди відповідно до ст. 49 Конституції України та Основ законодавства України про охорону здоров'я [2] мають право на охорону здоров'я та медичну допомогу. Держава повинна забезпечити ефективне медичне обслуговування дітей та дітей-інвалідів, вживати заходів для розробки програм раннього виявлення, оцінки та лікування дефектів, здійсненням яких будуть займатися фахівці, що дозволить попереджувати та скорочувати масштаби інвалідності або ліквідовувати її наслідки. Вирішення проблем дитини-інваліда фактично покладено на сім'ю чи інтернатні установи. Тому необхідно приділяти значну увагу ефективній медичній допомозі дітям-інвалідам, щоб забезпечити їм відновлення здоров'я, належне піклування. Саме на реалізацію зазначених цілей свого часу були спрямовані положення Національної програми «Діти України», яка визначає ранню реабілітацію хворих дітей і дітей-інвалідів проблемою національного значення, яка потребує першочергового розв'язання [3]. Право дітей з обмеженими можливостями на охорону здоров'я, медичну допомогу передбачає надання необхідної допомоги і забезпечення можливості активного життя, яке гарантується ефективним медичним обслуговуванням, що складається з комплексу прав, у тому числі права на достатній життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та соціальне обслуговування і забезпечення. До першої групи гарантій слід віднести безкоштовну видачу ліків, путівок до санаторіїв та профілакторіїв, будинків відпочинку, оплату проїзду до них інваліду і особі, яка його супроводжує є матеріальними чинниками. Позачергова госпіталізація, першочергове направлення до санаторіїв, профілакторіїв, будинків відпочинку, переважне обслуговування в амбулаторно-поліклінічних установах виконують роль додаткових організаційних гарантій, підвищують доступність послуг для дітей-інвалідів. Діти-інваліди повинні першочергово отримувати медичну допомогу або проходити медичний огляд у медичних установах. Держава гарантує дітям та підліткам медичну допомогу, яка забезпечується лікувально-профілактичними, оздоровчими закладами, лікарнями, диспансерами, дитячими поліклініками, санаторіями та іншими закладами охорони здоров'я. Дітям та дітям-

інвалідам повинні надаватися безоплатно державними та комунальними закладами охорони здоров'я певні види медичної допомоги [4], але вони не можуть реалізувати своє право на її отримання, не сплативши кошти за лікування. Тому дитина у більшості випадків позбавляється можливості відвідувати медичні заклади та отримувати таку допомогу.

Реалізація основних положень прийнятих ООН Стандартних правил забезпечення рівних можливостей для інвалідів передбачає комплексний підхід до реабілітації осіб, що втратили певні функції зору, слуху, опорно-рухового апарату та нервової системи. Важливим напрямом діяльності органів праці та соціального захисту населення, а також інших структур є створення необхідних умов для життєдіяльності та суспільної адаптації інвалідів, зокрема відновлення працездатності цих осіб, забезпечення якісними протезно-ортопедичними виробами, засобами пересування та реабілітації. Одним із основних напрямів соціальної політики держави стосовно інвалідів визначено реабілітацію, як систему заходів, орієнтованих на поліпшення життєдіяльності інвалідів, відновлення їх соціального статусу, досягнення матеріальної незалежності та всебічної інтеграції у суспільство. Принципи соціальної роботи із людьми, які мають обмежені можливості, передбачають: ранній початок здійснення реабілітаційних заходів; безперервність і поетапність проведення соціальної роботи; комплексний характер реабілітаційних програм з урахуванням медичних, педагогічних, психологічних, професійних, соціально-побутових, технічних активів; індивідуальний підхід до визначення характеру і спрямування реабілітаційних заходів, що ґрунтуються на координації роботи спеціалістів різного профілю (лікарів, педагогів, психологів, соціальних працівників, терапевтів, реабілітологів, техніків із протезування, спеціалістів із профорієнтації).

Відповідно до Державної типової програми реабілітації інвалідів основними формами реабілітаційних заходів є: надання реабілітаційних послуг; забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення; матеріальне забезпечення. Міністерство охорони здоров'я, відповідно до Закону «Про реабілітацію інвалідів в Україні», працює над впровадженням державних реабілітаційних стандартів і контролю за якістю реабілітаційних послуг дітям-інвалідам. Тому медична реабілітація — система лікувальних заходів, що спрямовані на відновлення порушених чи втрачених функцій організму особи, на виявлення та активізацію компенсаторних можливостей організму з метою забезпечення умов для повернення особи до нормальної життєдіяльності, на профілактику ускладнень та рецидивів захворювання. Щодо дітей-інвалідів вона здійснюється в лікувально-профілактичних закладах, реабілітаційних установах відповідного типу, якими зокрема є установи: медичної реабілітації; медико-соціальної реабілітації; соціальної реабілітації; психолого-педагогічної реабілітації; фізичної реабілітації; професійної реабілітації; трудової реабілітації; фізкультурно-спортивної реабілітації. Згідно ст. 26 Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» держава також гарантує закупівлю, виробів медичного призначення та забезпечення ними, дітей-інвалідів для соціальної адаптації, полегшення умов праці і побуту, спілкування, дітей-інвалідів, поширює інформацію про таку продукцію [5].

Тому медичне забезпечення в цілому та соціальні послуги зокрема щодо дітей-інвалідів повинно здійснюватися шляхом надання послуг фізіологічного та психологічного характеру. Державна підтримка у такій сфері буде сприяти їх реабілітації та оздоровленню дітей-інвалідів. Профілактика в системі охорони здоров'я має стати складовою активної соціальної політики держави, спрямованої на збереження та зміцнення здоров'я нації та соціальний захист однієї з найбільш незахищеної категорії населення.

Використані джерела:

1. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III // ВВР. — 2001. — № 30. — Ст. 142.

2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII // Голос України. — 1992. — № 238.

3. Про Національну програму «Діти України»: Указ Президента України від 18.01.1996 р. № 63/96 // Урядовий кур'єр. — 1996. — №15-16.

4. Програма подання громадянам гарантованої державою безоплатної медичної допомоги, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2002 р. № 955 // ОВУ. – 2002. – №28. – Ст. 1324.

5. Про реабілітацію інвалідів в Україні : Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV // ВВР. — 2006. — № 2-3. — Ст. 36.

Шарков Владислав Володимирович,
начальник відділу УДСБЕЗ УМВС України в Кіровоградській області,
слухач магістратури Інституту управління Класичного приватного університету

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕТІНІЗАЦІЇ ВІДНОСИН У СФЕРІ ОБОРОТУ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Структура теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із пізнанням економічної та протиправної сутності тіньового капіталообороту і детінізацією економіки, підтверджує тезу, що в основі цих проблем лежать знання про легітимні форми капіталообороту, притаманні тій чи іншій галузі народного господарства чи виду фінансово-господарської діяльності [1, 54]. Відповідно, проблема детінізації відносин у конкретній галузі правовідносин чи напрямку діяльності вимагає пізнання специфіки капіталообороту в межах їх предмета, що дозволяє екстраполювати ці знання на проблему детінізації відносин у досліджуваній сфері. Тому очевидною стає необхідність дослідити складові поняття, види та специфіку обороту об'єктів інтелектуальної власності (далі – ОІВ) з метою встановлення проблемної ситуації з питань тінізації та організаційно-правового забезпечення детінізації відносин у сфері обороту ОІВ, визначення ролі державного управління у розв'язанні цих проблем.

Для вирішення завдань щодо формування превентивної інфраструктури протидії тіньовим проявам у сфері обороту ОІВ, створення відповідних передумов детінізації відносин у зазначеній сфері, тобто розроблення та впровадження сприятливих економічних, правових і організаційно-управлінських механізмів, що стимулюють легальний оборот ОІВ, потрібним є насамперед вивчення таких теоретичних питань: 1) що являють собою ОІВ як об'єкти управління і правового врегулювання; 2) який організаційний та економіко-правовий механізм обороту ОІВ передбачено чинним законодавством; 3) у якій технолого-правовій формі здійснюють свій оборот різні ОІВ; 4) які є організаційно-правові та економічні фактори, що спричиняють тінізацію сфери обороту ОІВ.

Інтелектуальна власність як науково-практична категорія має подвійний економіко-правовий характер і розкривається в єдності суб'єктивних вольових та об'єктивних економічних відносин. Специфіка категорії інтелектуальної власності полягає в тому, що первісно вона є категорією правових відносин і тільки в процесі реалізації переходить у систему категорій виробничих відносин.

Об'єкти інтелектуальної власності виступають на ринку як специфічні товари. Винаходи, корисні моделі, промислові зразки й інші об'єкти промислової власності мають загальну властивість – впливати на науково-технічний прогрес. Науково-технічні досягнення і досвід, у свою чергу, здатні активно впливати на зростання додаткової вартості, так само як і нові товари. Тобто вони, як і інші товари, набувають здатності оцінюватися на ринку залежно від попиту та пропозиції. Однак такі властивості об'єктів промислової та в цілому інтелектуальної власності через специфічні характеристики потребують ліцензійного захисту і цим значно відрізняються від звичайних товарів, що продаються на ринку, з чого випливає висновок, що об'єкти ліцензування не можуть бути залучені до сфери обміну поряд зі звичайними товарами. Сфера обороту ОІВ вимагає специфічного нормативно-правового регулювання і контролюється спеціально створеними органами державного управління, діяльність яких спрямована як на охорону законних інтересів власників прав інтелектуальної власності, так і на збалансування інтересів останніх з національними інтересами держави.

У законодавстві України термін «інтелектуальна власність» уперше було застосовано в розділі 6 Закону України «Про власність» від 7 лютого 1991 року [2], на сьогодні втратив чинність, яким визначено основні категорії: суб'єкти, об'єкти й законодавча база права інтелектуальної власності. Норми про інтелектуальну власність, вміщені в цьому Законі, лише окреслили поле для подальшого врегулювання, оскільки механізм регулювання відносин власності та механізм регулювання інтелектуальної власності розрізняються так само, як і способи захисту порушених прав.

У ході аналізу сучасного стану тінізації економічної діяльності в Україні, що викладений у Посланні Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2003 році», сфера інтелектуальної діяльності характеризується як одна з галузей реальної економіки з найбільшим поширенням тіньової економічної діяльності [3].

Беручи до уваги, що найбільш гострими проблемами, які спричинили високий рівень тінізації економічних відносин у сфері обороту ОІВ, є порушення авторських прав на комп'ютерні програми, бази даних, фонограми, відеограми, аудіовізуальні твори; детальнішого розгляду потребують особливості й недоліки державного управління в цих галузях, а також виробництва, розповсюдження дисків для лазерних систем зчитування (які є основними носіями зазначених об'єктів права інтелектуальної власності).

Для забезпечення систематичного державного контролю за дотриманням суб'єктами господарювання законодавства у сфері обороту ОІВ у складі Держдепартаменту утворено Управління контролю за дотриманням законодавства у сфері інтелектуальної власності, посадовими особами якого є державні інспектори з питань інтелектуальної власності.

Аналізуючи вищевказане, можна зробити висновок, що ефективність реалізації правових норм безпосередньо залежить від наявності необхідних організаційно-управлінських умов та впровадження дієвих механізмів щодо їх застосування. Тому подальші заходи щодо детінізації відносин у сфері обороту ОІВ повинні бути спрямовані на координацію дій органів законодавчої та виконавчої влади – налагодження ефективної системи їх взаємодії з питань контролю в галузі обороту ОІВ.

Використані джерела:

1. Попович В.М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки: Монографія. – Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2001. – 524 с.

2. Закон України № 697-XII від 7 лютого 1991 р. «Про власність» // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 20. – Ст. 249

3. Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2003 році" // http://www.president.gov.ua/officdocuments/officmessages/blanks/2417310

Штрахова Марина Владимировна,
студентка 4-го курса факультета управления
Академии управления при Президенте Республики Беларусь

СУЩНОСТЬ НАЛОГОВОЙ ЛЬГОТЫ КАК ФАКУЛЬТАТИВНОГО ЭЛЕМЕНТА НАЛОГА

Формирование рыночных отношений в Республике Беларусь, поощрение предпринимательства, возникновение многоукладной экономики естественно породили задачу коренного пересмотра налогового законодательства, определяющего виды и структуру платежей (налог, сбор, пошлина), формирующих доходы бюджетной системы нашего государства. Принимая Общую часть Налогового кодекса Республики Беларусь, законодатель учел апробированные правовые и экономические теории, определяющие сущностно-содержательную характеристику налога.

Так, в правовой и экономической литературе принято различать существенные (обязательные) и факультативные (дополнительные) элементы налога, что нашло своё отражение в Налоговом кодексе Республики Беларусь (далее – НК).

Обязательные элементы закреплены в п. 5 ст. 6 НК:«налог считается установленным в случае, когда определены плательщики и следующие элементы налогообложения:объект налогообложения, налоговая база, налоговый период, налоговая ставка (ставки), порядок исчисления, порядок и сроки уплаты»[2].

Названные элементы являются необходимыми и достаточными для существования налога, однако, в некоторых случаях в конструкцию налога могут вводиться такие факультативные элементы, какединицаобложения, оклад налога, источник налога.Кроме данных факультативных элементов налога многие учёные выделяют ещё один, очень важный на наш взгляд, элемент – налоговая льгота. Следует отметить, что в настоящее время некоторыми белорусскими [4, с. 136] и зарубежными исследователями [1, с. 20] налоговая льготапризнается институтом налогового права. Таким образом, налоговая льгота выступает в двух ипостасях: как элемент налогообложения и как институт налогового права.

Кроме того, необходимо отметить, что по своей внутренней сущности налог имеет различные направления действия, т.е. осуществляет различные функции. В частности, он выполняет стимулирующуюфункцию, которая заключается в том, что с её помощью государство создаёт условия для ускоренного развития отдельных отраслей, производств, влияет на поведение людей, способствует решению актуальных общественных проблем. Вопрос о стимулирующей функции налога в науке является дискуссионным. Некоторые исследователи отмечают, что сам по себе налог не стимулирует никакой деятельности, никакого поведения, данную функцию выполняет один из его элементов – налоговые льготы [3, с. 37]. Присоединяясь к данной дискуссии, мы поддерживаем точку зрения, что именно льготы являются практической формой реализации стимулирующей функции налога, как правило, служат целям регулирования экономических процессов, привлечения дополнительных финансовых средств.

Также следует отметить, что, несмотря на широкое использование в налоговой теории и практике понятия «налоговая льгота», до сих пор нет единого подхода к понимаю данногофакультативного элемента правовой конструкции налога.

На основании исследования как научных, так и легальных подходов к определению налоговой льготы, а также её признаков, нам представляется наиболее верным следующее определение: налоговая льгота – это предусмотренное налоговым законодательством правомерное улучшение положения отдельных категорий налогоплательщиков, выражающееся как в предоставлении дополнительных прав, так и в освобождении от обязанностей с целью сокращения размера налогового обязательства или создания более выгодных условий дляего исполнения.

Льготы позволяют дифференцированно подходить к вопросам регулирования общественных отношений, способствуя согласованию интересов государства, социальных групп, отдельных индивидов, созданию условий для наиболее полной реализации их потребностей. По общему правилу, налоговые льготы не могут носить индивидуальный характер.

Налоговые льготы – предмет острых дискуссий. Двойственность функций налоговых льготведёт к тому, что их применение на практике связано с различными трудностями. Так, с одной стороны, налоговые льготы являются рыночным методом регулирования экономики, помогающим решать отдельные социально-экономические вопросы, но в тоже время налоговые льготы нарушают принцип социальной справедливости, так как льготный режим для одних налогоплательщиков в условиях дефицита бюджета означает дополнительное бремя для других. Налоговые льготы делают налоговую систему более гибкой по отношению к отдельным категориям налогоплательщиков. Однако, тем самым, усложняют технологию взимания налога, превращают контроль за соблюдением налогового законодательства в очень сложную задачу.

Разрабатывая систему налоговых льгот, необходимо учитывать двойственную роль данного факультативного элемента налога и умело соблюдать равновесие: ни стимулирующая, ни фискальная функции налогов не должны преобладать.

Использованные источники:

1. Гудков И.Н. Налоговые льготы как институт налогового права РФ / И.Н. Гудков // Финансовое право. – 2009. – № 4. – С. 19–20.

2. Налоговый кодекс Республики Беларусь : Кодекс Респ. Беларусь, 19 дек. 2002 г., № 166-З : принят Палатой представителей 15 нояб. 2002 г. : одобр. Советом Респ. 2 дек. 2002 г. : в ред. Закона Респ. Беларусь от 30.12.2011 г. // Консультант Плюс : Беларусь [Электрон.ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2012.

3. Пилипенко А.А. Налоговое право : учеб.пособие / А.А. Пилипенко. – Минск : Книжный дом, 2006. – 448 с.

4. Ханкевич Л.А. Дискуссионные аспекты финансового права : монография / Л.А. Ханкевич. – Минск : БИП-С Плюс, 2007. – 145 с.

Шульга Михайло Васильович,
завідувач кафедри земельного та аграрного права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»,
доктор юридичних наук, професор

ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Україна має могутній природно-ресурсний потенціал. Достатньо сказати, що із 60,3 млн. га земель держави майже 70,9 відсотків припадає на сільськогосподарські угіддя. З них більше 27 млн. га перебуває у приватній власності громадян України, які вони отримали в результаті приватизації земель колишніх колективних сільськогосподарських підприємств та використовуються на умовах оренди сільськогосподарськими товаровиробниками. Значна частина сільськогосподарських угідь перебуває у державній власності, які теж використовуються як засіб виробництва в сільському господарстві. Але незважаючи на такий земельний ресурс, в сільській місцевості руйнуються дороги, поширюється безробіття, спостерігається занепад об'єктів соціальної інфраструктури, українське село деградує та вимирає.

Поняття «село» вважається трирівневим, перший рівень якого (антропологічний) утворює населення, другий (виробничий) рівень формує характер зайнятості населення, а третій рівень (поселенсько-мережевий), закладає розуміння села як населеного пункту [1, с. 54].

Сільську територію в загальному вигляді пов'язують з територією, що знаходиться поза межами міст та до якої входять як сільські населені пункти, так і переважно зони сільськогосподарського виробництва та сільської забудови [2, с. 25]. З урахуванням же системоутворюючих чинників сільську територію визначають іноді як просторово-географічне середовище проживання і виробничої діяльності населення, яке у переважній більшості займається сільськогосподарським виробництвом і організоване переважно у межах окремого сільського населеного пункту з територіальним органом на рівні сільської ради, а також – середовище розміщення виробничих і рекреаційних ресурсів, необхідних для забезпечення життєдіяльності сільського населення і сільськогосподарської діяльності на цій території [1, с. 54-55].

Поліпшення ситуації в межах сільських територій, як мінімум зменшення безробіття серед працездатної частини сільського населення та створення об'єктів соціальної інфраструктури безпосередньо пов'язане із забезпеченням ефективного використання земель сільськогосподарського призначення та вигідного кредитування підприємницької діяльності в аграрній сфері.

В даному випадку йдеться фактично про формування системи довгострокового іпотечного кредитування аграріїв, що займаються малим і середнім агробізнесом, використовуючи землі сільськогосподарського призначення. Таке кредитування дозволить створити вигідні умови для технічного і технологічного оснащення сільськогосподарського виробництва та вирішити ряд важливих задач у сфері забезпечення розвитку сільських територій. Перші кроки в цьому напрямку вже зроблені. Так, Кабінет Міністрів України, реалізуючи приписи п. IX розділу «Прикінцевих положень» Земельного кодексу України, своєю постановою від 2 липня 2012 р. «Про створення Державного земельного банку» утворив спеціалізовану фінансову установу.

Даною постановою, зокрема, передбачено утворення публічного акціонерного товариства «Державний земельний банк» із статутним капіталом 120 000 000 гривень, сто відсотків статутного капіталу якого належить державі, та здійснення розміщення і випуску 120 000 000 простих іменних акцій номінальною вартістю 1 гривня кожна для формування статутного капіталу банку.

Закон України «Про банки і банківську діяльність» (із змінами і доповненнями від 18 вересня 2012 р.) передбачив, що відносини, пов'язані із функціонуванням державного земельного банку, регулюються спеціальним законодавством. Норми ж даного Закону регулюють відповідні відносини лише в частині, що не суперечить нормам спеціального законодавства у сфері земельних відносин.

Особливості правового статусу державного земельного банку, встановлені Законом України «Про банки і банківську діяльність», полягають у тому, що він може формувати статутний капітал не тільки за рахунок грошових внесків, а й внесків у вигляді земельних ділянок. Окрім того, цей суб'єкт отримав право здійснювати операції із земельними ділянками відповідно до земельного законодавства та свого статуту.

Специфіка іпотеки земельних ділянок передбачена спеціальним законом «Про іпотеку» (ст. 15). Йдеться, зокрема, про те, що реалізація переданих в іпотеку земельних ділянок сільськогосподарського призначення при зверненні стягнення на предмет іпотеки здійснюється на прилюдних торгах. Заборони та обмеження щодо відчуження і цільового використання земельних ділянок, встановлені Земельним кодексом, є чинними при їх іпотеці. Дія Закону «Про іпотеку» не поширюється на земельні ділянки, які перебувають у державній чи комунальній власності і не підлягають приватизації.

Згідно із Статутом публічного акціонерного товариства «Державний земельний банк», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25 липня 2012 р. № 934, метою діяльності банку виступає створення сприятливих умов для розвитку економіки та сільського господарства, функціонування ринку земель, підтримки вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника, переважно малого та середнього фермерського господарства, зміцнення та реалізація виробничого і торгового потенціалу сільського господарства, розвиток сільськогосподарського виробництва, а також одержання прибутку від здійснення банківських операцій та провадження іншої діяльності відповідно до законодавства. Отже функціонування державного земельного банку сприятиме створенню умов для подальшого розвитку сільських територій.

Використані джерела:

1. Єрмоленко В.М. Особливості формування категорій «сталий розвиток сільських територій» / В.М. Єрмоленко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Право» / ред. кол. Д.О. Мельничук (голова) та ін. – 2012. – Вип. 156. – С. 50-59.

2. Уркевич В.Ю. Про категорію «сталий розвиток сільських територій» / В.Ю. Уркевич // Сучасне земельне, аграрне, екологічне та природоресурсне право: актуальні проблеми теорії та практики: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (21-22 травня 2010 р., м. Біла Церква). – Біла Церква: БНАУ, 2010. – С. 24-26.

Яковлева Вероника Дмитриевна,
старший преподаватель кафедры административного права
Академии управления при Президенте Республики Беларусь

К ПРОБЛЕМЕ СОКРАЩЕНИЯ РАСХОДОВ В УСЛОИЯХ ДЕФИЦИТА БЮДЖЕТА

В разные периоды своего развития практически каждое государство сталкивалось с проблемой бюджетного дефицита. В настоящее время наличие сбалансированного бюджета является, скорее, исключением, чем правилом и, несмотря на то, что в Республике Беларусь достигнуты определенные успехи в этой области, говорить о решении проблемы дефицита в нашем государстве преждевременно. Осознание важности проблем бюджетного дефицита обуславливает необходимость глубокого исследования данной экономико-правовой категории.

Законодательством разных стран предусмотрены меры обеспечения финансовой стабильности страны в условиях дефицита бюджета. В соответствии с Бюджетным кодексом Республики Беларусь (далее Бюджетный кодекс) при планируемом дефиците бюджета государственные расходы должны быть обеспечены обоснованными источниками его финансирования, иначе акт о бюджете не будет утвержден органом законодательной (представительной) власти. Кроме того, в процессе составления и утверждения бюджета должны быть соблюдены законодательные требования об установлении его предельного размера. Так, статьей 48 Бюджетного кодекса предусмотрено, что предельные размеры дефицита республиканского бюджета, а также предельные уровни дефицита консолидированных бюджетов областей и г. Минска устанавливаются Законом о бюджете на очередной финансовый год [1]. Утверждение пределов дефицитов бюджетов базового и первичного уровня можно представить в виде правила, согласно которому предельный размер дефицита нижестоящей административной-территориальной единицы, устанавливается решением о бюджете вышестоящей административно-территориальной единицы.

Таким образом, полагаем, что запланированный дефицит существенно не опасен для экономики государства, так как обнаружение его еще на стадии составления проекта бюджета позволяет своевременно принять необходимые меры: предусмотреть необходимые источники финансирования дефицита бюджета, определить его оптимальный предельный уровень, а также избрать иные возможные механизмы сохранения бюджетного равновесия.

По иному обстоит дело с незапланированным дефицитом, который часто приводит к негативным последствиям как экономического, так и политического характера, поскольку традиционные способы его преодоления, такие как сокращение расходов и увеличение доходов по средствам эмиссии и (или) усиления налогового бремени – не самые популярные среди населения меры.

При дефиците, образовавшемся уже в процессе исполнения бюджета, первоочередными мерами, позволяющими оперативно привести бюджет к балансу, является пропорциональное сокращение его расходных статей, а в некоторых случаях, и их блокирование. Указанные меры применяются в Республике Беларусь с соблюдением требований статей 111 и 122 Бюджетного кодекса, которыми детально регламентирован порядок принятия решения о сокращении и блокировании расходных статей республиканского и местных бюджетов [1].

В 2009 году со вступлением в силу Бюджетного кодекса все расходные статьи бюджетов стали подлежать сокращению и блокированию. Отметим, что ранее в статье 1 Закона «О бюджетной системе Республики Беларусь и государственных внебюджетных фондах» содержалось понятие «защищенные статьи расходов бюджета», которые утверждались ежегодно при принятии бюджетов, не подлежали

блокированию или сокращению и финансировались в первоочередном порядке [2]. В частности, к защищенным статьям, как правило, относились: заработная плата, начисления на заработную плату, трансферты населению (пособия, пенсии, стипендии), оплата услуг научно-исследовательских организаций, погашение государственного долга, процентов по нему. Как видим, значительная часть этих защищенных статей составляли расходы на социальную поддержку населения, что соответствует понятию социальное государство, провозглашенному Конституцией Республики Беларусь.

Важно отметить, что практика применения защищенных статей бюджета существует в ряде стран. К примеру, законодательством Германии предусмотрена возможность утверждения защищенных статей бюджетов, объем которых не может изменяться при проведении сокращения. В США существует разделение расходных статей бюджета на прямые (обязательные) и дискреционные. Прямые расходы регламентируются постоянно действующим законодательством (пособия по безработице, программы медицинского обслуживания и т.д.). По дискреционным расходам конгрессом ежегодно устанавливается лимит, превышение которого приводит в действие механизм секвестирования (равномерного сокращения расходов).

Таким образом, на основании проведенного исследования, мы приходим к выводу, что отечественным законодательством определены действенные меры, направленные на исполнение бюджета в условиях запланированного дефицита. В свою очередь, полагаем, что правоотношения в области незапланированного дефицита бюджета урегулированы Бюджетным кодексом не достаточно.

Считаем, что в Республике Беларусь следует возобновить практику утверждения перечня защищенных расходов по отдельным статьям бюджета. Данный перечень должен утверждаться законом дифференцировано по республиканскому и местному бюджету и ограничиваться статьями, предусматривающими финансирование социальных расходов и выплату государственного долга. В этой связи, мы предлагаем внести изменение в ст. 89 Бюджетного кодекса «Показатели, утверждаемые законом о республиканском бюджете на очередной финансовый год». А именно пункт 16 статьи 89 Бюджетного кодекса изложить в следующей редакции: «перечень защищенных расходов по отдельным статьям», соответственно статью 89 дополнить пунктом 17 «иные показатели».

По нашему мнению, указанные меры будут способствовать, во-первых, обеспечению социальной стабильности в обществе в условиях кризисных явлений в экономике, приводящих к дисбалансу бюджета, а во-вторых, позволит, наряду с иными существующими гарантиями по уплате государственного долга, поднять еще на более высокий уровень статус Республики Беларусь как добросовестного заемщика.

Использованные источники:

1. *Бюджетный кодекс Республики Беларусь: Кодекс Респ. Беларусь, 16 июля 2008 г., № 412-З: Принят Палатой представителей 17 июня 2008 г. : Одобр. Советом Респ. 28 июня 2008 г. : В ред. Закона Респ. Беларусь от 30.12.2011 г., № 331-З // Эталон-Беларусь [Электрон. ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2012.*

2. О бюджетной системе Республики Беларусь и государственных внебюджетных фондах : Закон Респ. Беларусь от 4 июня 1993 г., № 2347-XII : в ред. Закона Респ. Беларусь 29.12.2006 г. с изм. от 26.12.2007 г. – утратил силу.

3. О республиканском бюджете на 2012 год : Закон Респ. Беларусь от 30 дек. 2011 г., № 331-З // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 2012. – № 5. – 2/1883.

Якубовський Роман Володимирович,
доцент юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету, кандидат юридичних наук

НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ: ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Належне фінансове забезпечення навчальних закладів гарантує розвиток та стабільну діяльність з надання якісних освітніх послуг.

Послуги в широкому розумінні можна розглядати як суспільну діяльність, що спрямована на задоволення індивідуальних чи колективних потреб.

Російський дослідник В.Н. Зенков вказує на те, що освітні послуги покликані задовольнити як суспільний інтерес (інтерес держави) в системі освіти, так і приватні інтереси (інтереси громадян). З урахуванням публічного інтересу вчений виокремлює чотири види освітніх послуг: обов'язкові, загальнодоступні, безкоштовні, де найбільш чітко і зрозуміло висловлена зацікавленість держави (дев'ять класів, які всі повинні закінчити); загальнодоступні, безкоштовні (основна школа), котрі не є обов'язкові, але держава створює умови для громадян, щоб вони могли їх отримати; безкоштовні - на конкурсній основі, тобто послуги професійних навчальних закладів; платні освітні послуги [1, с. 64].

Застосування терміну «освітні послуги» слід розглядати в контексті з поняттями безоплатні чи платні. Відповідно отримання освіти як певна послуга надається на безоплатній та платній основі. Тож, освітні послуги введено в обіг для відмежування двох видів - платної та безоплатної освіти. Освітні послуги, що надаються за рахунок бюджетних коштів, є публічними послугами.

Безоплатна та платна освіта виконують неоднакові суспільні функції, зокрема, через безоплатність держава забезпечує індивіду засвоєння соціально необхідного об'єму знань, визначеного освітніми стандартами [2, с. 118].

З різновидом безоплатної освіти тісно пов'язані видатки на закупівлю послуг через державне замовлення, тобто держава за публічні кошти стає покупцем освітніх послуг визначеної квоти осіб для задоволення потреб ринку праці. Платну освіту особи здобувають, відповідно, в державних і комунальних навчальних закладах понад обсяги державного замовлення та в приватних навчальних закладах.

Освітні послуги становлять сукупність можливостей, що надаються особі у процесі отримання освіти. Незалежно від надання освітніх послуг на платній чи безоплатній основі, вони повинні бути спрямовані на забезпечення безпосередньо потреб кожного та потреб усього суспільства.

Надання платних освітніх послуг має подвійну природу: по-перше, для навчального закладу є сприятливим фактором для залучення додаткових коштів в умовах обмеженості бюджетних ресурсів; по-друге, для абітурієнта – чинником вільного вибору навчального закладу, який відповідає його запитам та забезпечує якісне навчання.

Визначення розміру плати за надання освітніх послуг є важливим питанням, оскільки від цього залежить величина матеріальних ресурсів, що надійдуть до навчального закладу.

Законом України «Про освіту» (ч. 5 ст. 61) врегульовано положення, відповідно до якого розмір плати за весь строк навчання, підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації кадрів або за надання додаткових освітніх послуг встановлює безпосередньо навчальний заклад у грошовій одиниці України (гривні) та з урахуванням офіційно визначеного рівня інфляції за попередній календарний рік. При цьому такий розмір плати встановлюється у договорі, що укладається між навчальним закладом та особою, яка навчатиметься, або юридичною особою, що оплачуватиме

навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів або надання додаткових освітніх послуг та не може змінюватися протягом усього строку навчання. Крім того, плата може вноситися за весь строк навчання, підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації кадрів або надання додаткових освітніх послуг повністю одноразово або частками (щомісячно, за семестр, щорічно). Подібні положення для вищого навчального закладу містяться у Законі України «Про вищу освіту» (ч. 6 ст. 64).

Разом з тим, стабільний характер розміру такої плати, що встановлюється в договорі, не в повній мірі відповідає ринковим відносинам функціонування та розвитку навчальних закладів. Розмір плати за навчання повинен переглядатись щорічно з урахуванням рівня інфляції за попередній рік, що повинно бути закріплено в договорі. Для осіб, що оплатили весь період навчання, розмір плати змінюватись не повинен.

М.В. Карасьова зазначає, що відносини щодо об'єкту фінансово-правового регулювання будуються на владному підпорядкуванні однієї сторони іншій і в той же час багато фінансово-правових механізмів мають виключно майнову природу, тому можна, образно висловлюючись, сказати, що фінансове право, йдучи корінням в право публічне, своєю кроною схиляється в право приватне [3, с. 19-20]. Відносини, що виникають на підставі диспозитивного методу регулювання при укладенні договору, можуть включати публічно-правові засади його реалізації. О.О. Дмитрик зазначає, що «договір у фінансовому праві – це реальність» [4, с. 155]. Тому вважаємо, що відносини, котрі закріплені умовами договору з приводу платних освітніх послуг між навчальним закладом та особою, яка здобуває освіту чи юридичною особою, що оплачуватиме її навчання, є в певній частині фінансово-правовими, оскільки мають грошовий характер.

Окремі нормативні акти містять положення про надання платних освітніх послуг. Так, Закон України «Про вищу освіту» (ст. 65) розкриває можливість вищих навчальних закладів надавати фізичним та юридичним особам платні освітні послуги, перелік яких закріплений статутом, та при обов'язковому провадженні освітньої діяльності. Платні послуги не надаються замість або в рамках освітньої діяльності, що фінансується за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів. Виходячи з цього, основними умовами надання платних освітніх послуг є: по-перше, закріплення переліку таких послуг та встановлення порядку їх надання статутом вищого навчального закладу; по-друге, провадження освітньої діяльності на підставі ліцензій; по-третє, платні послуги не можуть надаватись замість освітньої діяльності, котра фінансується з відповідних бюджетів.

При визначенні вартості плати за навчання необхідно враховувати соціальне становище студента. Це відповідатиме пріоритетам розвитку соціальної держави, котра опікується соціально незахищеними категоріями громадян.

Використані джерела:

1. *Зенков В. Н. Общественные и частные интересы в правовом регулировании образовательных услуг / В. Н. Зенков // Российское образование. – 2007. – № 4. – С. 63–64.*
2. *Геворкян Е. Н. Рынок образовательных ресурсов: аспекты модернизации / Е. Н. Геворкян. – М. : Маркет ДС, 2005. – 360 с.*
3. *Карасева М. В. Бюджетное и налоговое право России: политический аспект / М. В. Карасева ; Ин-т государства и права РАН. Саратовский филиал. – М. : Юристъ, 2003. – 173 с.*
4. *Дмитрик О.О. Договір як засіб урегулювання фінансових відносин / О.О. Дмитрик // Проблеми законності. – 2009. – Вип. 104. – С. 149–156.*

ЗМІСТ	
Арсірій М. В. Об’єкт нагляду прокуратури у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення……..	4
Багаденко І. П. Моніторинг стану дотримання прав дітей у спеціальних установах для дітей органів внутрішніх справ……	5
Бедюк Н. А. Постанови Пленуму Верховного Суду України в системі джерел трудового права…….	7
Беззубов Д. О. Доктринальний аналіз терміна «національна безпека»…...	9
Белькович А. И., Пивоварова Ю. С. Осуществление контроля в области безопасности генно-инженерной деятельности……..	12
Бурак В. Я. Реформування механізму правового захисту трудових прав працівників…….	14
Валецька О. В. До питання існування судового прецеденту у трудовому праві України в сучасний період……...	16
Виговська Т. В. Теоретико-практичні аспекти генетичної безпеки в Україні…….	18
Волк Е. А. Обязательственные положения коллективных договоров и соглашений…….	19
Wrocławska P. Zasady przyzwoitej legislacji w orzecznictwie polskiego trybunału konstytucyjnego……..	21
Галус О. О. Конституційне регулювання форм безпосереднього народовладдя: вітчизняний та зарубіжний досвід……...	28
Галюк В. В. Поняття та особливості прокурорського нагляду за додержанням органами виконавчої влади та місцевого самоврядування законодавства щодо надання та ефективного використання земель……..	31
Гаман Т. В. До питання гендерної паритетності в місцевих органах виконавчої влади……	32
Гасюк І. Л. Податкове законодавство як чинник розвитку фізичної культури та спорту в Україні……	34
Гендзерський С. А. Законодавство про юридичну службу в органах виконавчої влади……	36
Гордеев В. И. Систематическое невнесение земельного налога или арендной платы как основание прекращения права пользования земельным участком…….	38
Граматович Ю. В. Нормативно-правове забезпечення процесу формування та використання трудового потенціалу в Україні……..	40
Денисюк М М. Правові ознаки соціального ризику.. ……...	42

Дідик А. О. Співвідношення трудового і цивільно-правового договорів….	44
Довгань В. І. Проблеми розмежування ветеринарно-санітарного контролю і нагляду…….	46
Долінська А. М. Правове регулювання права на свободу пересування та таємниці пересування…….	48
Домбровський С. Ф. Нове в законодавстві, що стосується правосуб'єктності акціонерних сільськогосподарських товариств……	51
Дураев Т. А. Конституционно-правовой статус законодательных (представительных) органов власти субъектов Российской федерации (на примере Карачаево-Черкесской республики) …….	54
Єльникова М. О. Правові проблеми регулювання інформаційних відносин в Україні…….	56
Жданова В. П. Проблемні питання забезпечення трудових прав працівників у зв'язку із переходом на нові умови праці…….	58
Жильнікова Н. Д. Конституційна скарга: перспективи запровадження в Україні…….	61
Жогаль Е. М. Эколого-правовое регулирование обращения с отходами в Республике Беларусь: проблемы и перспективы развития…….	63
Забенько О. М., Ятченко К. С. Международные обязательства Республики Беларусь в области обеспечения безопасности генно-инженерной деятельности…….	65
Заболотна Ю. А. Обов'язки працівників юридичної служби……	67
Заїка А. А. Конфліктна природа податкового спору……..	70
Залуцька А. Б. Державна служба як ключовий елемент системи державного управління……..	71
Захаркевич Н. П., Марущин Ю. В. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні……...	72
Захаркевич Н. П., Пищур С. П. Практичні аспекти визначення змісту комерційної таємниці…….	74
Івановська А. М. Перспективи визначення заходів відповідальності за невиконання рішень Конституційного Суду України…….	77
Ігнатенко І. В. Зонування земель у межах населених пунктів як механізм узгодження публічних та приватних інтересів…….	79
Калюжна О. О. Проблеми врегулювання права земельного сервітуту…….	81
Кіщак Ю. І. Діяльність Миколаївської митниці у Миколаївській області як спеціального суб єкта адміністративного права……..	82
Коберник М. О. Поняття джерел земельного права та їх види……..	84
Когут О. В. До питання про обмеження щодо роботи близьких осіб за новим антикорупційним законодавством…….	87

Козачук О. А. Охорона та захист лісів на території України…….	89
Король А. В. Особенности регулирования труда государственных служащих в Республике Беларусь…….	90
Костевич К. С. Свобода коллективных переговоров: международно – правовой и сравнительный аспекты…….	92
Костюченко О. Є. Класифікація загроз фінансової безпеки: правовий аспект……..	94
Костяшкін І. О. Соціально-правові засади завершення земельної реформи в Україні…….	96
Кравченко В. Г. Реформування міграційного законодавства України……	98
Красник Е. Н., Матус А. Е. Правовое регулирование земельных сирвитутов в Республике Беларусь……...	100
Краснобаева Л. А. Функции государственной службы……	102
Кульчій І. М. Щодо правового регулювання туризму на сільських територіях…….	104
Кунцевич М. П. Забезпечення реалізації прав, свобод та законних інтересів людини як функція виконавчої влади……..	106
Куракова А. П. Институт социального партнерства, как средство построения защиты граждан от безработицы в зарубежных странах…….	108
Ласько І. М. Законодавче регулювання права на соціальне забезпечення...	111
Левко Л. Г. Налоговый контроль как инструмент налогового администрирования…….	113
Липкин В. С. Социальный пакет и его уловки……...	115
Лиско Г. О. Реалізація принципу мовчазної згоди у процедурі отримання дозволу на будівництво…….	116
Литвин І. І. Проблеми визначення поняття «виконавча влада» в Україні...	118
Лоза Н. Г. Особливості юридичної відповідальності за земельні правопорушення…….	121
Манкевич И. П. К вопросу о правовом механизме информационного обеспечения охраны окружающей среды и рационального природопользования в Республике Беларусь……	122
Мельникович В. М. Професійна підготовка як різновид удосконалення службової діяльності співробітників органів внутрішніх справ України….	124
Місінкевич А. Л. Землеустрій як основоположний та ефективний механізм здійснення державної політики у правовідносинах з рекультивації земель в Україні…….	126
Монастирський Д. А. Рівень правової культури народних депутатів України нового скликання: шляхи підвищення……...	128

Москаленко О. В. Декларування безпеки об'єктів підвищеної екологічної небезпеки та її місце в механізмі правового забезпечення екологічної безпеки……	129
Моткова О. Д. До питання співвідношення права на відмову від медичної допомоги та пасивної евтаназії……	130
Немкевич И. В. Конституционное закрепление идеологического многообразия в государствах постсоветского пространства……..	132
Нєма А. Б. Особливості адміністративно-правового статусу громадських організацій в Україні…….	134
Новак А. О. Проблеми розвитку місцевого самоврядування в Російській Федерації і Україні: порівняльно-правовий аналіз…….	136
Новікова Т. В. Окремі аспекти застосування виборчого законодавства в адміністративних судах…….	138
Парменов С. А. О проблеме квалификации административных правонарушений в сфере строительства по законодательству Республики Беларусь……..	140
Петров Є. В. Адміністративно-господарське право як складовий елемент системи українського права……..	142
Підвальна М. З. До питання про співвідношення понять «адміністративний процес», «адміністративне провадження» та «адміністративна процедура» ..	145
Плінська І. П. Правовий статус працівників юридичної служби…….	147
Поліщук М. С. Проблеми визначення системи джерел правового регулювання трудових відносин за проектом Трудового кодексу…….	149
Попок Е. М. Субъективное трудовое право……	152
Потушинська О. П. Закріплення і реалізація функцій державної служби у законодавстві України…….	154
Пунда О. О. Організаційно-правові аспекти використання систем інтелектуального відеоспостереження із функцією відеоаналітики при митному спостереженні……	156
Разумов А. А. Огнестрельное оружие ограниченного поражения в действующем законодательстве России……..	157
Рибак Н. С. Виборча система при обранні Президента України……..	159
Рижук І. В. Проблеми імперативності депутатського мандата…….	161
Руснак Л. М. Поняття адміністративно-правового забезпечення права на охорону здоров'я населення в Україні……..	164
Савельєва О. М. Про тенденції розвитку аграрних відносин в Україні…..	165
Синчак В. П. Деякі проблемні питання спрощеної системи оподаткування в Податковому кодексі України…….	167

Сінькевич О. В. Проблеми вдосконалення механізму конституційно-правової відповідальності держави……..	169
Скоробагатько А. В. Про деякі аспекти реформування пенсійної системи в Україні…….	170
Слободянюк А. Ю. Юридична служба Міністерства аграрної політики та продовольства України…….	173
Снитко А. И. Некоторые актуальные вопросы применения дисциплинарных взысканий и иных мер воздействия……	176
Софінська І. Д. Субсидіарність як основна конституційна засада міжмуніципальної співпраці……..	178
Статівка А. М. Про соціальну спрямованість сучасного земельного законодавства…….	180
Стельмах М. Ю. Історичні аспекти організації юридичного обслуговування сільськогосподарських підприємств у Хмельницькій області…….	183
Сторожук І. П. До питання ліквідації банківських установ……..	184
Таращан Б. І. Реалізація способів захисту права власності на земельну ділянку її власником……..	187
Телятицкая Т. В. Некоторые вопросы унификации административно-деликтного законодательства стран СНГ…….	189
Тимошенко Д. В. Стажування як ефективний засіб забезпечення працевлаштування молоді…….	191
Ткаченко О. М. Деякі аспекти відшкодування шкоди, завданої довкіллю..	193
Товкун Л. В. До питання про визначення принципів податкового права….	195
Токар А. М. До питання набрання чинності актами управління……...	197
Трофімов І. С. Актуальні проблеми правового забезпечення власності на землю українського народу……	199
Трунін І. Г. Застосування органами внутрішніх справ адміністративно-запобіжних заходів……	200
Ульянова Е. С. К вопросу об определении налоговой дееспособности физического лица в Республике Беларусь……	203
Умарова П. М. Государственная экспертиза геологической информации...	205
Усова Е. И., Караваева Е. М. Государственная служба в Республике Беларусь, Германиии, США…….	207
Устьянцева О. В., Власова Е. Л. Развитие экологического туризма в Саратовской области: правовой аспект……	209
Федорович В. І. Держава як учасник земельно-правових договорів……	211
Федчишин Д. В. Деякі особливості земель громадської забудови……	213

Фисан Р. Ю. Проблеми правового регулювання утилізації та захоронення відходів в Україні…….……..	215
Філюк О. С. Самозахист майнових прав сільськогосподарських товаровиробників……..	217
Хома В. О. Організаційно-правові аспекти формування системи запобігання та протидії корупції в митних органах України……..	219
Царенко В. І. Боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил засобами сучасних інформаційних технологій…….	222
Чудик-Білоусова Н. І. Медичні послуги в системі соціального обслуговування дітей-інвалідів……..	224
Шарков В. В. Організаційно-правові основи детінізації відносин у сфері обороту об’єктів інтелектуальної власності…….	226
Штрахова М. В. Сущность налоговой льготы как факультативного элемента налога……	228
Шульга М. В. Деякі правові аспекти розвитку сільських територій…….	230
Яковлева В. Д. К проблеме сокращения расходов в услоиях дефицита бюджета……	232
Якубовський Р. В. Надання освітніх послуг навчальними закладами: фінансово-правові аспекти…….	234

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ:
збірник тез Міжнародної наукової конференції
«Одинадцяті осінні юридичні читання»
(м. Хмельницький, 23–24 листопада 2012 року):
у 4-х частинах

ЧАСТИНА ДРУГА:

Конституційне право
Адміністративне право
Фінансове право
Інформаційне право
Земельне право
Аграрне право
Екологічне право
Природоресурсне право
Трудове право
Право соціального забезпечення

Підписано до друку 16.11.2012року. Формат 60х90 $^{1}/_{16}$.
Гарнітура Times New Roman. Друк різографічний. Папір офсетний.
Умовн. друк. арк. 13,79
Наклад 150 прим. Зам. № 277.

Комп'ютерне складання —Голова О. Г.

Відповідальний за випуск — Місінкевич Л. Л.

Видавництво Хмельницького університету управління та права
Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК №2105 від 21.02.2005 р.

29013, м. Хмельницький, вул. Театральна, буд. 8
Тел.: (0382) 71-75-91
Ел. адреса: nauka@univer.km.ua
www.univer.km.ua